Arhimandrit Teofil Părăian

Prescuri pentru cuminecături

Aluat

Doamne, sfântul Tău cuvânt
Este, pe acest pământ,
Aluat pe care-l pui
În făina gândului,
Şi faci gândul să dospească
Dospitura cea cerească.

Tu care toate le poţi,
Pentru toate, pentru toţi,
Pune-n mine aluat,
Să-l dospesc neîncetat
Şi preasfântul Tău cuvânt
În covată să-l frământ.

Şi-n cuptorul cel de foc
Al durerilor să-l coc
Şi să fac sfinte prescuri,
Pentru cuminecături.

Zorica Laţcu

RECOMANDARE

Orice întâlnire cu Părintele Teofil se transformă într-un adevărat eveniment, Cuvioşia Sa adresându-se prin cicluri de conferinţe nu numai tinerilor, ci tuturor acelora care simt nevoia înaintării pe cărările duhovniceşti. Cunoscând aceasta, de fiecare dată când a venit la Timişoara chemat de fraţii din ASCOR, am asistat la expunerile sale găsindu-le extrem de folositoare. Mă gândeam chiar ce păcat este că nu ajung să le cunoască şi alţii când mai mulţi "ascorişti" au transcris "cuvintele" Părintelui Teofil iar dânsul a avut bunul gând de a le oferi spre publicare. Am îmbrăţişat din primul moment această iniţiativă de natură să ducă la îmbogăţirea spirituală a celor care vor ajunge să le citească.

Pe de-asupra mi s-a părut mai mult decât generoasă dorinţa Părintelui Teofil de a readuce în memoria celor de azi chipul şi versurile unei maici unice în felul ei: Zorica Laţcu, purtând numele de călugărie Teodosia, care a trăit din plin tragedia mănăstirii "Vladimireşti" unde a vieţuit. Titlul însuşi al volumului de faţă "Prescuri pentru cuminecături", e luat din poezia "Aluat" a maicii Teodosia. Deşi a studiat filologia clasică nu Teologia, prin intermediul limbii greceşti şi latineşti s-a apropiat de scrierile Sfinţilor Părinţi, cu osebire Ioan Scăraru, devenind o îndrumătoare într-ale duhovniciei pentru oricine s-a apropiat de ea. Poate că o dată cu versurile ei reactualizate acum, se va găsi cineva care să iniţieze tipărirea întregii opere poetice a regretatei Teodosia Laţcu şi nu mai puţin a eventualelor traduceri şi studii ce vor fi rămas de pe urma ei.

În totul însă "Prescuri pentru cuminecături" se constituie într-un mesaj de înaltă spiritualitate care se adaugă celui transmis prin "Gânduri bune pentru gânduri bune", carte apărută tot în editura Mitropoliei Banatului anul trecut. E şi motivul care mă determină să recomand acest nou volum datorat Părintelui Teofil cu toată căldura tuturor doritorilor de slovă duhovnicească, asigurându-i că parcurgând prezentele pagini pot avea certitudinea cu privire la folosul sufletesc pe care îl vor dobândi.

NICOLAE
Mitropolitul Banatului

Farmecul crepuscular al firescului

<<Cuprins

"Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut!"
Ioan 20, 29

Timp al excesului, erupţie de crize identitare, isterie a supraponderalului, vertij al pluralităţii, joc de seducţii uşoare, modernitatea târzie în mijlocul căreia, *volens nolens,* respiră şi Biserica, ne-a contaminat subversiv cu patima nemăsurii. Adesea, entuziasmul facil ne confiscă ireversibil opţiuni majore iar diapazonul care ne dictează deciziile pare falsificat de injoncţiuni himerice: fie, afectaţi de o râvnă pompieristică şi frustrări filetiste, sanctificăm câte un voievod cu o istorie personală suspectă, fie amputăm tradiţii ancestrale şi "actualizăm" malformat adevăratele exigenţe ale Revelaţiei. În hotarul nedefinit al Fiinţei eclesiale, s-ar spune că astăzi totul se articulează oximoronic, dar într-o constantă afinitate pentru disproporţii: logica sobră a resentimentului faţă de modernitate se converteşte subit într-o mişcare de *aggiornamento,* edulcorată cu pioşenii folcloristice şi tribulaţii infantile. Fie că e vorba despre evocarea unui creştinism cavernal, tenebros, concentrat în spectacolul mortificării sau al exorcismelor şi înţeles ca o cultură a reprimării, fie că se revendică retoric şi triumfalist o Ortodoxie sechestrată ideologic, întâlnim produsele mentale ale aceleiaşi neimplicări hermeneutice. S-ar spune că ne place simplificarea binară, simpatizăm contrastele, iubim extremele. Afectaţi adesea de inautenticitate şi crispare, clasăm prezentul pe alternative fruste: pentru unii,

viața monahală de la noi abundă în taumaturgi, sfinți anonimi sau văzători cu duhul, pentru alții totul este o paragină orchestrată luciferic, orice loc boleşte metafizic şi se compromite în impotență duhovnicească.

Ne bucurăm însă că astăzi se poate vorbi despre unii oameni într-o altă tonalitate decât aceasta, patetică şi unilaterală. Prezența blândă a părintelui Teofil naşte o căldură liniştitoare, lăsându-se înțeleasă dincolo de comoditatea fetişismului sau of-ul paseist. Figura sa domoală, ritmul său egal, totul impune o narațiune ce depăşeşte zelul anamorfotic al sanctificării antume ori disperarea tautologică a nihilismului. Mesajul Sfinției Sale se clarifică treptat, se specifică în etape prelungite de ruminație existențială. Departe de a fi epuizate, ne propunem într-un limbaj poate "expresionist" degajarea câtorva semnificații pe care viața şi cărțile părintelui Teofil, în puținătatea în care ne sunt cunoscute, par să le condenseze.

În genere, se ştie cine formează auditoriul părintelui Teofil. Cartea de față este paradigmatică în acest sens, cuprinzând o colecție de prelegeri susținute în Timişoara, oraş universitar cu efervescență misionară şi cu exigențe spirituale remarcabile. An de an, cu prilejul posturilor rânduite de Biserică, aceste conferințe sunt actualizate în spațiile prin excelență urbane ale țării: Timişoara, Reşița, Craiova, Slatina, Bucureşti, Constanța, Galați, Iaşi, Baia Mare, Cluj, Braşov, Făgăraş, Oradea, Arad sunt locuri în care părintele Teofil este găzduit de tineri înscrişi la studii universitare. La Bucureşti numărul auditorilor atinge întotdeauna proporții copleşitoare, fapt ce ar justifica prezumția unei discuții asupra prezenței sale harismatice. Spectatorii părintelui posedă, în general, un profil intelectual şi o anumită formație culturală. Cei care îl asistă sunt necondiționat (şi, poate, involuntar) branşați la dinamica tehnică sau mentală a postmodernității, fie că aprofundează doctoral fizica nucleară, fie că studiază ştiințele europene, fie că asimilează teologia ori medicina, filosofia ori artele frumoase. Paradoxal, numai prin destulă răutatea zilei părintele Teofil se poate înfățişa, alături de specificul imuabil al personalității sale, cu o elocventă noutate.

Părintele vine dintr-o lume aflată în amurg, poate astăzi chiar inexistentă. Cei care i-au stat mai mult prin preajmă presimt în bunătatea sa, aşezată întocmai ca parfumul somnolent al unui vin nobil, o înzestrare cu virtutea naturalității. La părintele Teofil totul - rostire, săvârşire, împlinire - începe şi se sfârşeşte în farmecul firescului. Profund afectat de ruralitatea originilor sale, părintele Teofil şi-a celebrat congenial destinul în jurul unor vieți model. Au lucrat în formarea sa oameni deosebiți, de la părinți la dascăli până la oameni magnetici ca părintele Arsenie Boca ori stareţul Serafim Popescu. Noutatea mesajului său vine din constituția verticală a unei tradiții spirituale: cea personală conjugată cu cea eclesială. Astfel, în jurul său se destramă pericolul iminent al "morții subiectului" (a cărei analiză incontinentă o fac atâția filosofi postmoderni), pe care absența tradiției o provoacă în orice destin personal sau comunitar. Între altele, criza lumii europene este marcată de ocultarea unei vârste aurorale comune (*i. e.:* breşa evanghelică în cultura antică greco-romană) şi uitarea dialecticii originarului din urzeala teandrică a Tradiției. Ontologia suprafeței - inculcată prin ideologia mediatică de astăzi - anulează orice posibilitate de construcție consistentă a unei identități personale, în vasta promisiune a eternității. Toți aceşti vectori ne condiționează ubicuu, ne afectează imaginarul, ne descentrează riscant în traseul de pe pasarela mântuirii. Acesta este decorul cultural în care noi devenim receptacolul teologiei părintelui Teofil şi e bine să-l cunoaştem. Pe noi, cei rătăciți în cacofonia babeliană a postmodernității, părintele ne convoacă la o anamneză. Pe noi, cei din lume, dar şi pe cei pe care, părăsind-o pentru o viață mai înaltă, îi mai poartă metehnele.

E vorba, mai întâi de toate, despre citirea Cărții noastre de căpătâi: Biblia. Sfânta Scriptură - revelația Adevărului, "izvor al tămăduirii", referent obligatoriu al rostirii, Sfânta Scriptură - orbită ultimă a vieții, Sfânta Scriptură - temei şi taină a peceții noastre ontologice: faptul-de-a-fi-creştini. Dar însăşi Sfânta Scriptură şi-a specificat canonul pe frontiera apostolică a unei comunități: Biserica. Pnevmatoforă, Tradiția a dat cheia hermeneutică a Sfintelor Scripturi prin viața sa liturgică, obiectivată providențial în deciziile istorice ale sfintelor sinoade. De aceea, pentru că "întreaga viață e o slujbă", părintele ne cheamă la o participare atentă, în lumina conştienței, la slujbele Bisericii. Mesaj de o actualitate nebănuită, acum când, mai ales în parohiile de la oraş, simbolismul metafizic şi profunzimea dogmatică a alcăturirilor Sfinților Părinți sunt desfigurate de iresponsabilitate, anti-vocație şi prost gust. Părintele ne cere să desfacem cu ochii minții toate nuanțele vieții liturgice, care trebuie să devină un instrument exegetic esențial în lectura Bibliei, şi mai ales a Noului Testament. El ne mai spune că, în afara unui constant exercițiu cultic, cultura rămâne un capriciu invalid şi un răsfăț prea costisitor în plan soteriologic: "e mai greu să fii creştin decât intelectual". Amintindu-i de vocația doxologică pe care a părăsit-o fără remuşcări, părintele provoacă, în fiecare dintre

noi, inerția spirituală tipic modernă. Participarea la slujbe înseamnă un refuz liber al autonomiei, şi nu îndeplinirea juridică a unui contract cu Instanța Supremă. Participarea la slujbe înseamnă adumbrirea la comorile deschise ale patristicii şi nu un reflex legalist menit să satisfacă un Dumnezeu al literei. Participarea la slujbe înseamnă refuzul sobru al kitsch-ului, sincretismelor sau al pietismului retardat, înseamnă pur şi simplu rugăciune (şi, deci, adevăr!). Sub raport ascetic, în timpul slujbelor putem avea o experiență a limitei noastre, o dificilă *metanóia*, trecerea de la o gândire discursivă, lineară şi analitică, la o dispunere mentală chenotică, anabasică şi doxologică. Totodată, efortul minții este dublat de cel al trupului, şi aşa centrul ființei noastre se reconstituie. Participarea la slujbe mai presupune harismatica legătură cu comunitatea sfinților şi, astfel, angajarea în destinul cosmic-eshatologic al Bisericii. El însuşi, părintele Teofil, numai ca om al slujbelor a putut învăța să fie un slujitor al Domnului şi al aproapelui. În această chemare vibrează energic o altă noutate a firescului, acum când unii tind să transforme mănăstirile în cooperative agricole sau popasuri turistice iar viața parohială într-un consum frugal şi şovăielnic al unei mese duhovniceşti sărăcite prin indolență. În acest fel părintele Teofil se face legatarul testamentului spiritual al părintelui Stăniloae care cerea posterității sale un singur lucru: întoarcerea la Tradiție (şi, implicit, la Sfinții Părinți) prin resurgența cântării psaltice precum şi conservarea sfintelor slujbe ale Bisericii Ortodoxe. Sărbătoarea liturgicului este măsura de duh şi asceză pentru ceea ce poate deveni, *in absentia*, gratuitatea unui fundamentalism biblicist ori a misionarismului sectar. Slujbele sunt podoaba de frumuseţe a Bisericii prin care cei ce participă la ele devin icoane ale unei frumuseți înduhovnicite: "te spune fața cum ți-i viața".

Numai ca om al slujbelor săvârşite cu acrivie, părintele Teofil este şi un teolog, aşa cum sensul esențial al termenului îl defineşte: cuvântător de Dumnezeu. Slujbele sunt viața Bisericii iar teologia părintelui Teofil înseamnă o atare exploatare a izvoarelor liturgice. Cu mai puține scrupule academice sau convenții profesorale, dar susținută de o memorie prodigioasă, teologia părintelui Teofil cheamă la o reflecție în temeiul prezenței noastre în biserică. Astfel, părintele Teofil împlineşte din nou o exigență a marelui teolog neopatristic, Dumitru Stăniloae, care spunea că "avem nevoie de o teologie foarte concretă, de o teologie a experienței. Ne hrănim toți din această teologie practică, pretutindeni, în fiecare moment" (M. Costa de Beauregard & Dumitru Stăniloae, *Mică dogmatică vorbită,* Deisis, Sibiu, 1995, trad. Maria-Cornelia Oros, p.133).

Şi duhovnicia presupune o "teologie a experienței" iar nu puțini sunt cei care îl cunosc pe părintele în această ipostază. Şi aici întâlnim o noutate, o relație neobişnuită. Filosofia bucuriei (*Nulla dies sine laetitia*) devine şi aici transparentă, chiar în fața mărturisirii "cu inima înfrântă şi smerită". Un suflet care-L iubeşte pe Dumnezeu nu poate urgisi, ci trăieşte mereu într-o revărsare agapică. Foarte apropiat de Zosima, suspicios în fața unui Ferapont, părintele Teofil a încercat să cultive în viața sa un tip de sfințenie care ştie să nu te strivească, o exemplaritate nesufocantă. Când implacabil şi ferm, când îngăduitor şi discret, exigent dar nu intransigent, părintele Teofil are o gândire personalistă. Omul care îți oferă întotdeauna o a doua şansă, părintele Teofil - după cum spune el singur - "nu face anchete", nu exploatează păcatul penitentului pentru a-i sugera perspectiva damnării veşnice ori justețea unui dispreț radical. Păcatele şi greşelile mărturisite nu umbresc iradierea fanică a părintelui, iar penitentul nu se simte strivit ci mai degrabă chemat să fie un posibil învingător. Oricât de mare ar fi strâmbătatea sufletului ce se spovedeşte, el îşi conservă o sensibilitate, aceea a simțirii a dragostei.

Pentru creştinii ortodocşi mântuirea este un joc imprevizibil de intervenții teandrice. Dogma dublei judecăți, cea personală şi cea universală, creditează un interval temporal cu larg potențial soteriologic, în care oportunitățile damnării sau ale redempțiunii trebuiesc departajate. În lumina acestei credințe, destinul unei cărți ortodoxe nu este unul obişnuit, nefiind reductibil la succesul de librărie sau cota vânzărilor înregistrate. Dincolo de eficacitatea ei imediată se ascunde în carte o vocație mărturisitoare, cea care naşte, mai ales, reverberații postume. Noi ştim că slava de care se vor învrednici la sfârşitul veacurilor sfinții Tebaidei creşte cu fiecare generație de creştini convertiți prin lectura *Patericului*, bunăoară. De aceea, se poate spune, orice nouă carte scrisă în Duhul ascunde un marcaj eshatologic dublu (autor şi comunitatea cititorilor), fiind astfel o apariție fericită şi necesară.

După ce anul 1997 a înregistrat cu Părintele Teofil cartea îngrijită de Arhimandritul Ioanichie Bălan şi apărută la Sihăstria, cea găzduită de părintele Constantin Coman la editura Bizantină, cea publicată de

Aşezământul Antim (Cluj-Napoca), în anul 1998 oraşul Timişoara pare să fie privilegiat cu împlinirea acestor sarcini. După "Gânduri bune pentru gânduri bune" a urmat, iată, o a doua carte: "Prescuri pentru cuminecături". Simţim că, venind mai ales de la părintele Teofil, cartea ni se dă "pentru slava lui Dumnezeu, ca prin ea Fiul Omului să Se slăvească" (In. 11, 4). Nu ştim câte vor mai urma, dar ştim că pentru rostirea mântuitoare nu există niciodată un "prea mult" sau "prea târziu". Citind-o cu atenţie, în suflet ni se va descoperi ca o chemare *întru desăvârşire* profilul unic al părintelui Teofil.

"Sărac cu duhul" ca monah, "plâns" prin smerenie, "blând" cu firea, "flămând şi însetoşat de dreptate" ca păstor, "milostiv" ca şi creştin, "curat cu inima" ca rugător, "făcător de pace" ca duhovnic, "ocărât", "prigonit" sau clevetit ca misionar al Domnului, părintele Teofil a fost, este şi va fi un om fericit. Astfel toţi cei ce îl cunosc îşi doresc să se poată bucura şi veseli la sfârşitul veacurilor alături de cel care a fost o viaţă întreagă, aici, cu modestie, "sarea pământului" celui duhovnicesc şi făclie luminătoare într-un sfeşnic ales al Bisericii dreptmăritoare.

Mihai Neamţu,
mai 1998

Părintele Teofil - o candelă plină cu untdelemnul bucuriei

<<Cuprins

Iată-ne în faţa unei noi cărţi a Părintelui Teofil. Am putea spune că prin aceasta împlinim o datorie, e un răspuns la dragostea cu care Părintele a fost în mijlocul tinerilor din Timişoara poate mai mult decât în orice altă parte, un semn al preţuirii noastre pentru preţuirea arătată de Părintele Teofil.

La prima Consfătuire Naţională a ASCOR-ului s-a hotărât ca această organizaţie să urmeze şi să promoveze duhul filocalic redescoperit de Părintele Stăniloae. Credem că Părintele Teofil ne-a ajutat cel mai mult în acest demers, ca un cunoscător şi trăitor al Filocaliei şi al scrierilor Sfinţilor Părinţi în general. Părintele este o Filocalie vie, care trăieşte în mijlocul nostru, un exemplu de trăitor al Ortodoxiei autentice. Cu ocazia lansării volumului "Lumini de gând" apărut la Cluj, Î.P.S. Bartolomeu spunea că Părintele îi corectează şi pe Sfinţii Părinţi. Îi corectează ca unul care îi cunoaşte şi urmează învăţăturile lor, întemeiat pe Scriptură şi având o bogată experienţă de viaţă. Dacă marea operă a Părintelui Stăniloae este traducerea Filocaliei, ceea ce a realizat Părintele Teofil, pe lângă atâtea suflete modelate după sufletul său, ca părinte duhovnicesc, este aducerea Filocaliei în mijlocul credincioşilor. Părintele nu a scris o Filocalie, ci pornind de la aceasta, ne arată "cum se poate omul curăţi, lumina şi desăvârşi" prin participarea la viaţa liturgică a Bisericii dreptmăritoare. Prin accentuarea importanţei vieţii liturgice, Părintele Teofil continuă opera Părintelui Stăniloae şi împlineşte cuvintele lăsate ca testament de Părintele Arsenie la Mănăstirea Brâncoveanu, "să vă ţineţi de Biserică".

Îndrăznesc să fac o comparaţie între Moise şi Părintele Teofil. Nu în sensul de oameni prin care se arată Dumnezeu - printr-unul ca Judecător, prin celălalt ca Tată al nostru - nu în sensul de oameni rânduiţi de Dumnezeu spre călăuzirea fiilor Lui. Ci în lumina unei alcătuiri de la sfintele slujbe care spune aşa: "Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit gângavul, a spus legea cea scrisă de Dumnezeu; că scuturând tina de pe ochiul minţii, vede pe Cel ce este şi se învaţă cunoştinţa Duhului, cinstind cu dumnezeieşti cântări". Moise - gângavul - este acoperit de un nor în care Îl vede pe Dumnezeu şi primeşte legea Lui, scrisă pe table de piatră, după ce prin credinţă îşi curăţă ochiul minţii ca să poată primi cunoştinţa Duhului prin care apoi Îl cinsteşte pe Cel ce este. Părintele Teofil, gângav în cunoaşterea lui Dumnezeu, a fost acoperit de norul dragostei dumnezeieşti, şi-a limpezit mintea prin rugăciune, a ajuns să-L vadă, cu ochiul minţii, pe Cel ce este, a descoperit o altă lege, legea dragostei, scrisă în inimă, iar apoi a început să-L imite, îndrumat de Duhul, spunând dumnezeieşti cântări spre cinstirea lui Dumnezeu. Aceasta este calea Părintelui: curăţirea şi luminarea interioară prin rugăciune, vederea lui Dumnezeu aşa cum este El, modelarea propriei fiinţe după Cel ce este şi apoi, îndrumat de Duhul, preamărirea lui Dumnezeu. Iată o cale pe care ne-o propune şi nouă,

o cale a bucuriei, o cale luminată de certitudinea că Dumnezeu este Tatăl nostru şi ne poartă pe fiecare ca pe fii ai Săi.

Părintele Teofil este o candelă plină cu untdelemnul bucuriei. Aşa cum o candelă pune în lumină o icoană, Părintele Îl pune în lumină pe Cel din icoană, pentru noi, pentru cei care avem nevoie de această lumină spre înțelegerea lucrurilor mai presus de înțelegere. Cuvintele Părintelui trebuie aprofundate, la fel cum trebuie aprofundate cuvintele Scripturii sau ale Filocaliei. Pentru a le înțelege şi a se întrupa în noi, pentru a intra în componența ființei noastre ca interpretări ale cuvintelor veşnice din Scriptură sau ca izbucniri de preamărire a lui Dumnezeu, este nevoie de o anumită sensibilitate față de astfel de lucruri, de modelarea sufletului prin ele pentru primirea lor, la fel cum pentru înțelegerea unei icoane nu ajunge candela care o pune în lumină ci contează şi starea interioară a celui care priveşte.

Prin publicarea conferințelor Părintelui Teofil îl putem avea cu toții în preajma noastră, îl putem auzi spunând lucrurile lui Dumnezeu întru preamărirea lui Dumnezeu, îi putem mulțumi prin împlinirea acestor cuvinte în viața noastră, ne putem face părtaşi la bucuria pe care o are şi vrea să o avem şi noi. Să culegem, deci roadele unei vieți trăite în Hristos, să ne lăsăm miruiți de untdelemnul bucuriei care se revarsă dintr-o inimă care ne cuprinde pe toți şi care nu se mai poate opri din a spune mărețiile lui Dumnezeu, să ne lăsăm luminați de lumina pe care o revarsă Dumnezeu peste noi şi prin Părintele Teofil.

Sorin Mariş
ianuarie 1998

Prefață

<<Cuprins

Cartea de față cuprinde cincisprezece cuvântări-conferințe, pe care le-am ținut la Timişoara, în săli publice, ca invitat al Asociației Studenților Creştini Ortodocşi din România "A.S.C.O.R.". Fiind adresate în primul rând tinerilor şi mai ales studenților, în cuvântările mele, care acum formează conținutul cărții de față, am urmărit edificarea ascultătorilor şi orientarea lor, în chestiuni religioase.

Pe când țineam cuvântările acestea, nu mă gândeam că ele vor putea fi publicate într-o carte. La gândul publicării lor, au ajuns alții. La acest gând au ajuns unii dintre prietenii mei, care au copiat textul vorbit şi înregistrat pe casete şi l-au scris. Ei s-au interesat şi de posibilitatea publicării conferințelor mele şi aşa s-a ajuns la cartea de față.

Dat fiind faptul că cuvântările mele, de la Timişoara, nu au legătură de fond unele cu altele - fiecare fiind o cuvântare de sine stătătoare - sunt explicabile digresiunile şi repetările, care am dorit să rămână şi în carte. Aceasta, din două motive: întâi, pentru că nu toți cititorii citesc întreaga carte, şi apoi, pentru că în felul acesta se menține caracterul inițial al celor publicate în carte.

Astfel stând lucrurile, cartea poate fi citită de oriunde, iar cititorul poate avea folos şi bucurie din oricare cuvântare citită.

Cărții i-am dat titlul "Prescuri, pentru cuminecături". Titlul acesta mi-a fost sugerat de poezia "Aluat", de Zorica Lațcu. Am socotit că aluatul cuvântului lui Dumnezeu, pus în "făina gândului", ne dă posibilitatea să pregătim prescuri de gând, pe care apoi să le oferim Domnului Hristos, ca să le binecuvinteze şi să le înmulțească, pentru folosul şi bucuria celor ce vor lua aminte la ele. Cuvântările mele sunt, aşadar, prescuri, pe care eu le ofer lui Dumnezeu şi, prin Dumnezeu, oamenilor, spre înaintare duhovnicească, spre folos şi bucurie. Nu le ofer singur, ci împreună cu toți cei care au colaborat favorabil, ca de la cuvântările de altă dată, să se ajungă la cartea de față, pe care o doresc înmulțitoare de bine şi de bucurie şi pe care o trimitem la propovăduire, ca să fie aducătoare de pace, de bucurie şi de binecuvântare.

Mulțumesc din inimă Editurii Mitropoliei Banatului care a primit să tipărească cuvântările mele. La fel țin să mulțumesc şi tuturor celorlalți, care au ajutat ca să existe cartea de față. Tuturor le ofer mulțumirile mele şi recunoştința mea unite cu rugăciunea către bunul Dumnezeu, ca să le răsplătească pentru osteneala ca şi-au dat.

Binecuvântarea Domnului să fie peste noi toți, în toate zilele vieții noastre şi în veşnicie.

Arhimandritul Teofil Părăian

Bucuria creştină

<<Cuprins

Hristos a Înviat! Stimați studenți, stimați ascultători. Mă adresez mai întâi studenților pentru că am venit în special pentru studenți. Bineînțeles, din ceea ce voi spune vor avea folos şi ceilalți, însă ştiam că sunt chemat aici de studenți în special pentru studenți. De aceea şi tema pe care o voi prezenta este aleasă în special pentru tineri. S-a anunțat că voi vorbi despre "bucuria creştină". Sigur, ar fi fost multe alte subiecte importante - nu ştiu dacă mai importante decât subiectul acesta - dar în orice caz am ales "bucuria creştină" din trei motive.

Mai întâi pentru că esențialul în creştinism este credința în Dumnezeu lucrătoare în iubire care aduce bucurie. Un om al credinței creştine trebuie să fie neapărat un om al bucuriei. Bucuria este o calitate a unui bun creştin. Am ales acest subiect apoi şi pentru că bucuria se potriveşte mai ales cu tinerețea, este soră bună cu tinerețea. Şi apoi pentru că eu însumi, ca elev de liceu aici în Timişoara - cam demult, au trecut mai mult de 40 de ani de când am terminat liceul - am avut bucurii de negrăit, bucurii pe care le dă credința în Dumnezeu. Pentru aceste motive, când mi s-a spus că aş putea veni şi la Timişoara să spun un cuvânt de învățătură, m-am gândit să vorbesc despre "bucuria creştină".

Dacă m-aş fi gândit la o istorisire din Pateric, care totuşi mi-a venit în minte, anume că cineva s-a dus la un cuvios părinte, la cuviosul Pimen, şi a spus să îi lămurească nişte lucruri înalte, cuviosul Pimen nu a vrut să vorbească cu el. Dar când s-a dus din nou la el şi l-a întrebat despre curățirea de patimi, atunci cuviosul l-a primit cu mare bucurie. Gândul acesta m-ar fi putut îndrepta la dorința de a vă vorbi ceva despre curățirea de patimi, despre nepătimire. Apoi, un subiect care-mi este foarte drag este "disciplina minții prin rugăciunea de toată vremea". Tot aşa de bine aş fi putut să vorbesc ceva despre "rugăciunea şi felurile ei". S-ar fi potrivit să vorbesc ceva despre Ortodoxie=doxologie şi alte multe asemenea, dar am rămas statornic în gândul de a vorbi despre "bucuria creştină".

Voi începe expunerea mea cu o capodoperă, un monument de gândire creştină care se impune atenției tuturor celor ce îl cunosc: este vorba despre cuvântul de învățătură al Sfântului Ioan Gură de Aur din sfânta şi luminata zi a Învierii Domnului, Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cuvânt care face parte din slujba de la Sfintele Paşti şi se citeşte la sfârşitul slujbei de dimineață din ziua de Paşti. El apare într-un context îndemnător la bucurie şi anume la slujba Sfintele Paşti ni se spune: "Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa". Şi în această zi de bucurie şi în toată săptămâna luminată, adică de la Paşti până în sâmbăta de după Paşti inclusiv - aceasta este Săptămâna Luminată pe care noi o numim "raiul anului bisericesc" - în această vreme, în fiecare zi se spune: "Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm şi să ne veselim într-însa". Şi la sfintele slujbe suntem chemați la bucurie prin cuvinte ca acestea: "Acum toate de lumină s-au umplut, şi cerul şi pământul şi cele de dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos întru care s-a întărit". "Cerurile după cuviință să se veselească şi pământul să se bucure şi să prăznuiască toată lumea cea văzută şi cea nevăzută, că Hristos a înviat, veselia cea veşnică". "Să ne curățim simțirile şi să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiată lumina Învierii şi bucurați-vă zicând luminați să-L auzim cântându-I cântare de biruință". În atmosfera aceasta de izbucnire a sufletului care se revarsă în bucurie, se spune la Sfintele Paşti şi cuvântul: "O, Paştile, izbăvirea de întristare,

Paştile, cu bucurie unii pe alţii să ne îmbrăţişăm". Motivarea este că prăznuim omorârea morţii, sfărâmarea iadului şi începătura altei vieţi, veşnice.

Ca un corolar al unor astfel de alcătuiri de la sfânta slujbă a Paştilor vine cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur din ziua Învierii, care are următorul cuprins: "De este cineva credincios şi iubitor de Dumnezeu, să se îndulcească de acest praznic bun şi luminat. De este cineva slugă înţeleaptă, să intre bucurându-se întru bucuria Domnului său. De s-a ostenit cineva postind, să-şi ia acum dinarul. De a lucrat cineva din ceasul cel dintâi, să-şi ia astăzi plata cea dreaptă. De a venit cineva după ceasul al treilea, mulţumind să prăznuiască. De a ajuns cineva după ceasul al şaselea, nimic să nu se îndoiască, că de nimic nu se va păgubi. De a întârziat cineva până în ceasul al nouălea, să se apropie, nimic îndoindu-se. De a ajuns cineva abia în ceasul al unsprezecelea, să nu se teamă că s-a zăbovit, căci milostiv fiind Stăpânul, primeşte pe cel de pe urmă ca şi pe cel dintâi, odihneşte pe cel de-al unsprezecelea ceas ca şi pe cel ce a lucrat din ceasul cel dintâi, şi pe cel de pe urmă miluieşte şi pe cel dintâi mângâie, şi aceluia plăteşte şi acestuia dăruieşte şi faptele primeşte şi cu voinţa Sa împacă şi lucrul cinsteşte şi socoteala o laudă. Pentru aceasta, intraţi toţi întru bucuria Domnului nostru. Şi cei dintâi şi cei de-al doilea luaţi plata. Bogaţii şi săracii împreună dănţuiţi. Cei ce v-aţi înfrânat şi cei leneşi, cinstiţi ziua. Cei ce aţi postit şi cei ce n-aţi postit, veseliţi-vă astăzi. Masa este plină, ospătaţi-vă toţi. Viţelul este mult, nimenea să nu iasă flămând. Toţi vă îndulciţi de ospăţul credinţei. Toţi luaţi bogăţia bunătăţii. Nimenea să nu plângă pentru sărăcie, că s-a arătat împărăţia cea de obşte. Nimenea să nu se tânguiască pentru păcate, că iertare din mormânt a răsărit. Nimenea să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului nostru. A stins-o pe ea Cel ce a fost ţinut de aceea. Prădat-a iadul Cel ce S-a pogorât la iad. Amărâtu-L-a pe El fiindcă a gustat Trupul Lui şi aceasta mai înainte apucând Isaia, a strigat: <<Iadul, zice, s-a amărât întâmpinându-Te pe Tine jos. S-a amărât că s-a stricat. S-a amărât că s-a batjocorit. S-a amărât că s-a omorât. S-a amărât că s-a legat. S-a amărât că s-a surpat. A luat trup şi de Dumnezeu s-a lovit. A luat pământ şi s-a întâmpinat cu cerul. A luat ce a văzut şi a căzut întru ce n-a văzut. Unde-ţi este moarte boldul, unde-ţi este iadule biruinţa? Înviat-a Hristos şi tu te-ai surpat. Înviat-a Hristos şi au căzut dracii. Înviat-a Hristos şi se bucură îngerii. Înviat-a Hristos şi viaţa vieţuieşte. Înviat-a Hristos şi nici un mort nu se află în mormânt, că Hristos înviind din morţi, începătură celor adormiţi S-a făcut. Aceluia este stăpânirea şi slava în vecii vecilor. Amin!>>"

Acest cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur cuprinde toată bucuria Paştilor şi arată şi temeiurile bucuriei. El este adresat în primul rând celor "binecredincioşi şi iubitori de Dumnezeu". Este adresat celui care se poate numi pe sine şi se ştie pe sine "slugă înţeleaptă" şi îndeamnă "să intre bucurându-se întru bucuria Domnului său". Ne aduce aminte cuvântul acesta de pilda cu talanţii, în care se spune că stăpânul a spus: "Bine slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost pus, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului tău" (Matei 25, 21).

Sfântul Ioan Gură de Aur după aceea se referă la o pildă cuprinsă în Sfânta Evanghelie de la Matei în capitolul al 20-lea (1-16), în care se spune despre un stăpân care a angajat ca lucrători la via sa, pe unii în ceasul întâi din zi, pe alţii în ceasul al treilea, pe alţii în ceasul al şaselea, pe alţii în ceasul al nouălea şi în sfârşit pe unii şi în ceasul al unsprezecelea, deci către sfârşitul zilei. Şi la urmă le-a dat tuturor câte un dinar, pe unii miluindu-i şi pe alţii răsplătindu-i. Această pildă o are în vedere Sfântul Ioan Gură de Aur când spune despre cei din ceasul întâi, despre cei din ceasul al treilea, al şaselea, al nouălea şi al unsprezecelea şi că toţi au primit darul lui Dumnezeu: bucuria de Sfintele Paşti.

După aceea Sfântul Ioan Gură de Aur are în vedere ospăţul credinţei, adică bucuriile izvorâte din credinţa în Dumnezeu, bucuria Învierii Domnului nostru Iisus Hristos prin care se împlinesc credincioşii, şi ne îndeamnă pe toţi să luăm parte la ospăţul credinţei, să ne bucurăm de bogăţia bunătăţii lui Dumnezeu.

Împotriva bucuriei stau, de multe ori, sărăcia şi teama de moarte şi teama de iad. În privinţa aceasta, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: "Nimenea să nu plângă pentru sărăcie, că s-a arătat împărăţia cea de obşte. Nimenea să nu se tânguiască pentru păcate, pentru că iertare din mormânt a răsărit. Nimenea să nu se teamă de moarte, pentru că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului" şi moartea din punct de vedere creştin nu mai are însemnătatea care aduce nelinişte, cum o are pentru cei necredincioşi sau pentru cei care nu ştiu de Dumnezeu. Şi de aceea Sfântul Ioan Gură de Aur vrea să ne deschidă calea către bucurie, asigurându-ne că bucuria este mai mare decât toate împotrivirile care i-ar sta înainte.

Stimați ascultători, se pune întrebarea: pe ce temeiuri se întemeiază bucuria creştină? Sfântul Ioan Gură de Aur a avut în vedere Învierea Domnului nostru Iisus Hristos ca o realitate care schimbă sensul vieții, a avut în vedere bunătatea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, bunătatea răsplătitoare şi miluitoare, a avut în vedere toate binefacerile credinței. Dar acestea se întemeiază, pentru noi toți, pe dumnezeiasca Evanghelie a Mântuitorului şi pe cuvintele Sfinților Apostoli ca şi pe Tradiția Bisericii noastre.

Cine deschide Evanghelia de la Luca şi citeşte primul capitol va găsi acolo mai întâi o vestire, pe care a adus-o sfântului şi dreptului Zaharia îngerul binevestitor, când i-a spus că i se va naşte un fiu, care a fost Sfântul Ioan Botezătorul. Şi în legătură cu aceasta, îngerul binevestitor a zis aşa: "Bucurie şi veselie vei avea şi de naşterea lui se vor bucura mulți" (Luca 1, 14). Preasfintei Fecioarei Maria, Maicii Domnului nostru Iisus Hristos, îngerul i-a adus vestire de bucurie când la Buna Vestire i-a spus: "Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine. Binecuvântată eşti tu între femei" (Luca 1, 28). Când S-a născut Domnul nostru Iisus Hristos îngerul binevestitor le-a spus păstorilor din preajma Betleemului: "Iată vă binevestesc vouă bucurie mare care va fi pentru tot poporul. Că vi S-a născut vouă un Mântuitor, Care este Hristos Domnul" (Luca 2, 10-11). Ştim apoi că Domnul Hristos a zis către ucenicii şi către ascultătorii săi: "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri" (Matei 5, 12). Când ucenicii s-au întors dintr-o misiune de probă în care au propovăduit Evanghelia, şi în timpul căreia au făcut şi minuni cu puterea dată lor de Domnul nostru Iisus Hristos, au zis: "Doamne, şi duhurile ni se pleacă nouă", iar Domnul Hristos le-a răspuns: "Nu vă bucurați că duhurile vi se pleacă vouă, ci bucurați-vă că numele voastre sunt scrise în ceruri" (Luca 10, 17. 20). Ştim apoi că în preajma sfintelor Sale patimi, Domnul Hristos a spus cuvinte ca acestea: "Acestea vi le spun ca bucuria Mea să fie întru voi şi ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11). Şi mai departe: "Femeia când este să nască se întristează pentru că a sosit ceasul ei, dar după ce a născut uită de durere şi se bucură că s-a născut om pe lume. Şi voi acum sunteți trişti, dar întristarea voastră se va preface în bucurie şi bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (Ioan 16, 21-22). Şi mai departe zice: "Până acum n-ați cerut nimic de la Mine. Cereți şi veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină". În rugăciunea pe care a făcut-o în fața sfintei Sale pătimiri, adresându-Se lui Dumnezeu Tatăl, a zis Domnul nostru Iisus Hristos: "Acestea Eu le grăiesc în lume şi Eu vin la Tine ca bucuria Mea să o aibă deplină întru ei" (Ioan 17, 13). Este vorba de ucenicii Domnului Hristos. După ce a înviat din morți, Domnul Hristos le-a spus femeilor mironosițe cu care S-a întâlnit, îndată după Înviere - aceasta o istoriseşte Sfântul Evanghelist Matei în capitolul al 28-lea -: "Bucurați-vă!". De întâlnirea cu Domnul Hristos - ni se spune în Sfânta Evanghelie de la Ioan - s-au bucurat ucenicii: "Şi s-au bucurat ucenicii văzând pe Domnul" (Ioan 20, 20). La înălțarea la cer, după mărturia Sfântul Evanghelist Luca, Domnul nostru Iisus Hristos Şi-a ridicat mâinile şi a binecuvântat pe ucenici, şi pe când îi binecuvânta S-a înălțat la cer şi ucenicii s-au închinat Lui. Şi s-au întors în Ierusalim, cu bucurie mare, şi "erau totdeauna în templu, lăudând şi binecuvântând pe Dumnezeu" (Luca 24, 53).

Sfântul Apostol Pavel în întâia Epistolă către Tesaloniceni, scrie: "Totdeauna să vă bucurați, neîncetat să vă rugați, pentru toate mulțumiți" (I Tesaloniceni 5, 16-18), iar în Epistola către Filipeni scrie Sfântul Apostol Pavel: "Bucurați-vă pururea întru Domnul. Şi iarăşi zic: bucurați-vă" (Filipeni 4, 4). Iar în Epistola către Romani zice: "Bucurați-vă cu cei ce se bucură, plângeți cu cei ce plâng" (Romani 12, 15) şi "Bucurați-vă cu bucuria nădejdii" (Romani 12, 12). De la Sfântul Apostol Pavel ştim că împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare şi băutură ci "dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt", iar despre aceasta putem citi în Epistola către Romani, capitolul 14, versetul 17. Iar în Epistola către Galateni se afirmă că "roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea poftelor" (Galateni 5, 22-23), deci între cele care alcătuiesc roada Duhului îşi are loc şi bucuria. Aceasta arată preocuparea Sfinților Apostoli de bucuria creştină.

Ştim apoi că Domnul nostru Iisus Hristos a înfățişat împărăția lui Dumnezeu în mai multe împrejurări ca un ospăț. Şi anume în legătură cu sutaşul din Capernaum, despre care ştim că a fost omul de care S-a minunat Domnul Hristos, pentru credința lui. Aşa e prezentat sutaşul din Capernaum în Evanghelia de la Matei, ca omul de care S-a minunat Domnul Hristos. E un lucru foarte important să ştim că Domnul Hristos S-a minunat de un om, pentru că ştiind lucrul acesta, ar trebui să fim şi noi ca el, ca şi de noi să Se minuneze, sau cel puțin să Se mulțumească, Domnul Hristos. Sutaşul din Capernaum avea patru virtuți de căpetenie - aşa reiese din Sfânta Evanghelie, din prezentarea Sfântul Evanghelist Matei - şi anume avea credință, nădejde, iubire şi smerenie (cf. Matei 8, 5-10). Şi sutaşul din Capernaum - sutaş fiind un ofițer mai mare peste o sută de ostaşi, adică un fel de căpitan din vremea noastră; în alte limbi nu e tradus cuvântul cu

"sutaş" ci cu "căpitan" - de care S-a minunat Domnul nostru Iisus Hristos, poate fi un exemplu pentru credincioşi, iar faptul acesta îl înțelegem din aceea că după ce a fost prezentat sutaşul din Capernaum, de Sfântul Evanghelist Matei, se adaugă că a zis Domnul Hristos: "Mulți de la răsărit şi de la apus vor veni şi vor sta în împărăția lui Dumnezeu cu Avraam, cu Isaac şi cu Iacov" (Matei 8, 11). Ce fel de oameni? Oameni asemănători sutaşului din Capernaum. Am amintit de aceasta pentru că aici se arată că împărăția lui Dumnezeu este înfățişată ca un ospăț. Adică viitorul nostru, al celor credincioşi, este un viitor de bucurie.

Să ne gândim apoi la nunta fiului de împărat, cuprinsă în capitolul 22 în Sfânta Evanghelie de la Matei, sau la pilda cu cina cea mare, cuprinsă în Sfânta Evanghelie de la Luca în capitolul 14, în care împărăția lui Dumnezeu de asemenea este înfățişată ca un ospăț, deci ca un prilej de bucurie, şi să nu uităm nici de pilda cu cele zece fecioare (Matei 25, 1-13), în care de asemenea se spune că cele zece fecioare au fost chemate la nuntă, ceea ce înseamnă că şi aici împărăția lui Dumnezeu este înfățişată ca o nuntă, ca un ospăț, ca un prilej de bucurii. În sfârşit am amintit şi de pilda cu talanții, în care se spune: "Bine slugă bună, peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului tău", arătându-se şi aici că împărăția lui Dumnezeu este într-adevăr, aşa cum a definit-o şi Sfântul Apostol Pavel, dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt.

Toate acestea au fost luate în seamă de oamenii gânditori de Dumnezeu, adică de oamenii care au luat aminte la învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi prin care s-a format o tradiție bisericească. **Tradiția bisericească este de fapt întruparea Sfintei Scripturi**. Sfânta Scriptură nu a fost înțeleasă niciodată în Biserică numai ca o carte sau numai ca o colecție de cărți, ci a fost înțeleasă ca o învățătură care se întrupează în viața Bisericii şi care formează o gândire bisericească. De fapt norma credinței noastre nu este Sfânta Scriptură, chiar dacă şi noi prețuim Sfânta Scriptură, ci **norma credinței noastre este învățătura Bisericii**. Toți creştinii folosesc Sfânta Scriptură dar diferențele dintre creştini toți şi le întemeiază pe Sfânta Scriptură, ceea ce înseamnă că Biblia sau Sfânta Scriptură nu este prilej de unire între oameni, ci este prilej de despărțire între oameni prin faptul că ea trebuie să fie interpretată şi interpretarea nefiind la fel, se fac diferențe între oameni. Ori ceea ce asigură norma credinței noastre este învățătura Bisericii noastre, **sfânta noastră Biserică fiind păstrătoarea, propovăduitoarea şi tâlcuitoarea Sfintei Scripturi**. De altfel, ca să înțelegem bine Sfânta Scriptură trebuie să avem şi o pregătire specială pentru aceasta. În Filocalie se spune aşa: "Bate la porțile Scripturii cu mâinile virtuții" (Evagrie Ponticul), iar Sfânta Evanghelie ne este prezentată ca ceva mai presus de mintea noastră. La sfintele slujbe se spune: "Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm". Tradiția Bisericii noastre se manifestă mai ales în dumnezeieştile slujbe ale Bisericii noastre, dumnezeieştile slujbe ale Bisericii noastre fiind de fapt "Filocalia pentru toți" sau Filocalia tuturor, o altă Filocalie.

Amintesc de Filocalie aici pentru că sunt unii care sunt interesați pentru Filocalie. În româneşte au apărut 12 volume de învățătură care formează Filocalia. Filocalia pe româneşte înseamnă "iubire de frumos", "iubire de bunătate". Nu toți, sau foarte puțini, ajung să cunoască Filocalia. De altfel eu am spus de mai multe ori că Filocalia nu este o carte pentru un singur om, ea a apărut în timp. Aşa cum şi Scriptura de altfel, nu este o carte, o simplă carte, ci este o colecție de cărți care au apărut în timp şi care cuprind învățătura insuflată de Dumnezeu. Sfintele slujbe ale Bisericii noastre de fapt sunt ceea ce trebuie să cunoască credincioşii noştri, întrucât contactul nostru cu învățătura mai presus de lume, cu învățătura adusă din cer pe pământ - pentru că Sfântul Ioan Gură de Aur spune că citirea Scripturii este "deschiderea cerurilor" - se realizează prin dumnezeieştile slujbe. Sfintele slujbe sunt modalitatea de întâlnire a credincioşilor cu învățătura Evangheliei, cu Evanghelia chiar, pentru că în cuprinsul sfintelor slujbe se şi citeşte din Evanghelie, mai ales la Sfânta Liturghie. Sfintele slujbe au darul de a ne pune în legătură cu Domnul nostru Iisus Hristos, cu Dumnezeu Tatăl, cu Duhul Sfânt, cu Maica Domnului, cu sfinții, ne angajează. Deci **la sfintele slujbe învățăm rugându-ne şi ne rugăm învățând** şi asta înseamnă că sfintele slujbe ne dau prilejul să ne întâlnim cu învățătura Domnului nostru Iisus Hristos în prezența Domnului nostru Iisus Hristos.

Voi lua din sfintele slujbe două texte care ilustrează bucuria creştină, şi pe lângă aceasta voi mai spune - şi chiar cu asta şi încep - faptul că în rânduiala călugăriei, deci cel care se face călugăr, este îmbrăcat întâi cu o haină lungă, cu o cămaşă albă lungă, care se numeşte "haina veseliei". Şi se spune aşa: "Fratele nostru cutare se îmbracă cu haina veseliei. Să zicem pentru dânsul: Doamne miluieşte". Şi credincioşii cântă de trei ori "Doamne miluieşte" pentru cel care s-a îmbrăcat mai întâi cu haina veseliei. E rău că de multe ori se uită

lucru acesta. Un părinte cu nume mare, Dumnezeu să-l odihnească, Părintele Arsenie, spunea aşa: "Un călugăr trist este un călugăr cu luminile stinse". De aceea e bine să ținem seama de faptul că fondul adevărat al vieții călugăreşti este veselia: se îmbracă fratele nostru cu haina veseliei.

Apoi vreau să amintesc două texte de la sfintele slujbe în care apare bucuria în mod special. Sunt multe, foarte multe texte în care vorbim despre bucurie, cerem bucuria sau ne arătăm bucuria, dar voi aminti două. Şi anume unul din slujba Sfântului Maslu, deci din rânduiala Tainei Sfântului Maslu, acelei slujbe care se face pentru oamenii bolnavi. Este o rugăciune - de fapt sunt multe rugăciuni, şapte rugăciuni dintre care câte una se spune după fiecare Evanghelie -, prima rugăciune, în care este şi textul următor: "Facă-se, Doamne, untdelemnul acesta, untdelemn de bucurie, untdelemn de sfințenie, îmbrăcăminte împărătească, pavăză puternică izbăvitoare de toată lucrarea diavolească, pecete nestricată, bucuria inimii, veselie veşnică". Deci înşirarea aceasta începe cu "bucurie" - "Facă-se, Doamne, untdelemnul acesta untdelemn de bucurie" - şi se sfârşeşte cu "bucurie" şi "veselie" - "bucuria inimii, veselie veşnică". Să luăm aminte, e vorba de veselie veşnică, nu de o veselie oarecare care ține puțin, ci de o veselie care ține mult, în veşnicie chiar.

Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur la sfârşit are o rugăciune pe care preotul o spune, zicem noi, în taină, adică în gând. În timp ce credincioşii cântă "Fie numele Domnului binecuvântat, de acum şi până-n veac", preotul se roagă lui Dumnezeu, respectiv Mântuitorului Hristos, şi zice aşa: "Plinirea Legii şi a proorocilor Tu însuți fiind, Hristoase Dumnezeule, Cel ce ai plinit rânduiala cea părintească, umple de bucurie şi de veselie inimile noastre, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin".

Stimați ascultători, după toate acestea, după motivarea bucuriei creştine, după ce am scos în evidență importanța bucuriei creştine, după ce am spus că bucuria creştină se întemeiază pe cuvântul Mântuitorului şi pe cuvintele Sfinților Apostoli, întrebarea este: cum putem să avem şi noi bucurii? Cum putem să participăm la bucuria pe care o dă Dumnezeu? Am văzut de pildă că noi cerem de la Dumnezeu bucuria, când zicem: "Facă-se Doamne, untdelemnul acesta untdelemn de bucurie" sau când zicem "umple de bucurie şi veselie inimile noastre". Cerem bucuria. De ce? Pentru că o dorim, toți dorim să avem bucurii, toți dorim să fim bucuroşi, toți dorim să participăm la bucuria veşnică. Cum putem ajunge la această bucurie? De ce nu sunt mulți cei ce au bucuria aceasta la care ne îndeamnă şi Domnul Hristos, ne îndeamnă şi Sfinții Apostoli? Nu putem ajunge la această bucurie pentru că nu mergem pe calea bucuriei.

Care e calea bucuriei? Voi aduce aminte în special două texte din Sfânta Scriptură, şi anume unul din Sfânta Evanghelie de la Matei, capitolul al 5-lea în care sunt cuprinse şi cuvintele: "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri". Cuvântul acesta "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri", cuvânt spus de Domnul Hristos, încheie un şir de cuvinte, şirul Fericirilor, care sunt nouă. Şi anume calea bucuriei, urcuşul bucuriei, este învățătura aceasta a Domnului nostru Iisus Hristos despre Fericiri. Ea începe cu "Fericiți sunt cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor". Cei săraci cu duhul sunt cei nemulțumiți cu ceea ce au făcut până acum şi care caută să se îmbogățească sufleteşte, sunt cei smeriți şi sunt cei dezlipiți de lumea aceasta, care vor să se îmbogățească în Dumnezeu. Îi fericeşte Domnul Hristos apoi pe cei ce plâng, "că aceia se vor mângâia", zice El. Nu îndeamnă la plâns, ci îi fericeşte pe cei ce plâng, nu pentru că rămân întru plângere, ci pentru că vor avea mângâierea cea de sus, după cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur pe care l-am pomenit şi care zice "Nimenea să nu se tânguiască pentru păcate, că iertare din mormânt a răsărit". Apoi îi fericeşte Domnul Hristos pe cei blânzi şi spune despre ei că "vor moşteni pământul". Deci cei ce vor adăuga la smerenie şi la părăsirea păcatului blândețea, vor avea calea deschisă către dreptate. "Fericiți sunt cei ce flămânzesc şi însetoşează de dreptate - adică de dorința de a fi drept, de a nu avea nici o ştirbire în dreptatea lor, îi fericeşte pe cei care au un fel de dorință asemănătoare cu însetarea şi cu flămânzirea, şi zice - că aceia se vor sătura" de dreptate, vor avea dreptatea pe care o doresc şi în felul acesta li se deschide calea către bucurie. Îi fericeşte Domnul Hristos pe cei milostivi spunând "că aceia se vor milui", şi a fi milostiv înseamnă a avea inimă revărsătoare către toți oamenii. Apoi îi fericeşte pe cei curați cu inima, spunând că "aceia vor vedea pe Dumnezeu", curăția inimii fiind şi ea o condiție a bucuriei. Îi fericeşte Domnul Hristos pe făcătorii de pace şi spune despre ei că se vor numi fiii lui Dumnezeu: "Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema". Mai fericeşte în continuare pe cei statornici în dreptate, adică pe cei care rămân drepți şi în împrejurări nefavorabile lor, pe cei statornici în bine, şi zice: "Fericiți sunt cei prigoniți pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor". Şi în sfârşit îi fericeşte pe cei care suferă batjocuri din partea oamenilor pentru că sunt în legătură cu Domnul nostru Iisus Hristos: "Fericiți

veți fi când vă vor batjocori pe voi şi vă vor prigoni şi vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine". Şi la urmă, ca o pecete a tuturor acestora, spune Domnul Hristos: "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în cer".

Un alt urcuş al bucuriei este înşirarea, pe care o face Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Galateni, a celor care alcătuiesc roada Duhului, când zice: "Roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea poftelor. Împotriva unora ca acestora nu este lege". Sfântul Apostol Pavel prezintă această înşirare după importanța pe care o au aceste daruri ale Duhului Sfânt, dar ea trebuie înțeleasă ca urcuş duhovnicesc de la sfârşit spre început. Începutul urcuşului care duce la bucurie este înfrânarea poftelor. După aceea vine blândețea, apoi credința mai întărită, după aceea vine bunătatea, îndelunga răbdare, după aceea pacea şi apoi bucuria, şi după bucurie vine iubirea, care este "legătura desăvârşirii". Aceasta este calea bucuriei.

Am mai putea găsi o cale a bucuriei, tot aşa, gândindu-ne dinspre sfârşit spre început la rugăciunea "Tatăl nostru". Cei care ați citit Filocalia volumul II ați găsit acolo un comentar la rugăciunea "Tatăl nostru", un comentar al Sfântului Maxim Mărturisitorul, în care el spune că de fapt rugăciunea "Tatăl nostru" nu este numai o rugăciune, ci este şi un îndreptar de viață, dacă e gândită, în privința celor şapte cereri, dinspre sfârşit spre început. Şi anume, ultima cerere este "şi ne mântuieşte de cel rău". Dacă ne ferim de ceea ce este rău; dacă scoatem din sufletul nostru chipurile răutății, care sunt multe dar care se manifestă în trei feluri, şi anume în gând, în cuvânt şi în faptă; şi mai ales dacă scoatem din mintea noastră gândurile cele rele şi ne facem lumină în suflet, atunci avem o treaptă spre împărăția lui Dumnezeu, spre sfințirea numelui lui Dumnezeu, şi de aici, de la înlăturarea răutății, ajungem la înlăturarea ispitelor. Bineînțeles dacă ocolim şi pricinile păcatelor şi pricinile ispitelor. Dacă ne ducem noi acolo unde sunt pricini de ispite şi de păcate atunci nu putem scăpa de cele rele. Dar dacă ocolim pricinile ispitelor, ispitele fiind îndemnuri spre păcat care pot duce nu numai la păcat ci pot duce şi la virtute, în cazul acesta avem o altă treaptă spre mulțumire, spre bine. Şi apoi dacă iertăm pe cei care ne greşesc nouă, iertăm păcatele oamenilor ca să ne ierte şi pe noi Dumnezeu, avem şi a treia treaptă spre bucurie, spre mulțumire, spre împărăția lui Dumnezeu. Mai departe este vorba despre contribuția noastră la ceea ce înseamnă "pâinea cea de toate zilele". Pâinea cea de toate zilele, după Sfântul Maxim Mărturisitorul, nu este numai ceea ce ne-ar fi de trebuință pentru viața fizică, ci înseamnă şi cuvântul lui Dumnezeu şi înseamnă şi Sfânta Cuminecătură. Partea noastră de contribuție pentru realizarea acestor trei lucruri - osteneala noastră de a cunoaşte cuvântul lui Dumnezeu, osteneala noastră de a ne curăți sufletul pentru a ne putea uni cu Dumnezeu prin Sfânta Euharistie, osteneala pe care o fac oamenii pentru agonisirea celor de trebuință - constituie treapta cea din mijloc, şi anume a patra treaptă. După aceea vine împlinirea voii lui Dumnezeu aici pe pământ cum o împlinesc cei din ceruri - iar cei din ceruri aduc închinare lui Dumnezeu, închinare veşnică - e a cincea treaptă. Şi apoi avem mai departe împărăția lui Dumnezeu care vine pentru cei care se feresc de cel rău, de cele rele, ocolesc ispitele, iartă, contribuie la agonisirea celor de trebuință pentru viața sufletească şi trupească, împlinesc voia lui Dumnezeu, ajung la împărăția lui Dumnezeu - despre care Sfântul Apostol Pavel zice că este "dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt" - şi în sfârşit aceştia sunt preamăritori de Dumnezeu şi se împlineşte cu ei cuvântul "sfințească-se numele Tău".

Stimați ascultători, Sfântul Apostol Pavel când spune că "împărăția lui Dumnezeu este dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt" ne arată şi el calea spre bucurie, pentru că nu poate ajunge cineva să aibă bucuria înainte de a fi cât mai curat, cât mai aproape de Dumnezeu, dacă nu este drept, dreptatea fiind o virtute cuprinzătoare. Şi dreptatea aduce pacea şi pacea ne deschide calea spre bucurie. Eu spuneam undeva - am şi eu un cuvânt care zic că e bine să-l țină minte şi alții - **întâi e datoria şi apoi vine bucuria**. Deci întâi ne facem datoria şi după datorie vine bucuria.

Stimați ascultători, grija de a ne curăți sufletul, de a ne curăți mintea, ne face vrednici de a simți bucuria. Spuneam că pe când eram elev de liceu aici în Timişoara am avut nişte bucurii foarte mari. Şi anume m-a fost învățat Părintele Arsenie în 1942 să-mi curățesc mintea prin rugăciunea de toată vremea, rugăciunea de toată vremea fiind repetarea rugăciunii "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" cât mai mult, cât mai des, cât mai intens. Părintele, Dumnezeu să-l odihnească, mi-a spus aşa: să fac rugăciunea cu mintea, cu cuvântul gândit; să zic "Doamne" între respirații; trăgând aerul în piept să zic "Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu"; şi dând aerul afară să zic "miluieşte-mă pe mine păcătosul". Deci

concomitent cu inspirarea "Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu", concomitent cu expirarea "miluieşte-mă pe mine păcătosul". Bineînţeles, nu e absolut necesar să se facă aşa. De altfel să ştiţi că rugăciunea aceasta oricât te-ai întemeia în ea - fără îndoială că te ajută mult - nu este ultima formă de rugăciune. Nu este rugăciunea cea mai de căpetenie, este un mijloc de apropiere de Dumnezeu. Nu mi-a spus altceva nimic decât atât. Eu am luat în consideraţie şi în măsura în care puteam eu la vremea aceea, ziceam rugăciunea aceasta mai ales când mergeam la şcoală, vreme de doi ani şcolari să zicem, căci atât am mers la şcoală la cursuri. Altfel am făcut liceul, ziceam noi atunci, particular, la fără frecvenţă, dar doi ani i-am făcut chiar la curs. Şi mergeam singur, locuiam undeva în Lahovary, unde e acum Asociaţia Nevăzătorilor, şi am studiat la Loga. Pe tot parcursul acestui drum ziceam "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Şi aveam o bucurie de parcă mă ridica cineva pe sus. Sigur că această bucurie nu am avut-o numai eu şi o pot avea toţi aceia care-şi limpezesc mintea, toţi aceia care-şi împodobesc mintea cu gânduri bune, toţi aceia care vor să fie în legătură cu Dumnezeu pot să aibă această bucurie. Bineînţeles că rugăciunea nu trebuie făcută neapărat pentru bucurie, bucuria vine de la sine. Noi nu căutăm întâi bucuria ci trebuie să căutăm întâi împlinirea datoriilor. Întâi e datoria şi apoi e bucuria. Şi în măsura în care ne angajăm la o viaţă superioară ajungem şi la bucuria pe care o dă Dumnezeu, pentru că Dumnezeu a făgăduit oamenilor bucuria şi nu se poate să nu le-o dea.

Eu spun de multe ori că mănăstirea este locul împlinirilor. Trebuie să te împlineşti. Când te împlineşti prin Dumnezeu atunci ajungi la bucuria pe care o dă Dumnezeu. Şi bineînţeles că Dumnezeu dă bucuria şi înainte de a fi deplin întemeiat în bine, adică Dumnezeu "varsă ploaie şi peste cei buni şi peste cei răi şi răsare soarele peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi" (Matei 5, 45). Lui Dumnezeu, zice Sfântul Maxim Mărturisitorul, îi este propriu să facă bine cum îi este propriu soarelui să lumineze. Deci Dumnezeu ne dă bucuria şi ca să ne angajeze la mai multă lucrare, după care ne dă şi mai multă bucurie. Nu putem noi cuprinde în sufletele noastre câtă bucurie vrea Dumnezeu să ne dea. Dar pentru aceasta trebuie să ne facem receptivi pentru bucurie. Dacă nu suntem receptivi pentru bucurie nu putem avea bucurie. Trebuie să facem loc bucuriei în sufletul nostru. Bineînţeles că rugăciunea nu ne face numai să ne întâlnim cu Dumnezeu ci ne face să ne întâlnim şi cu noi înşine şi poate că întâi ne întâlnim cu noi înşine. Pot să se ivească şi furtuni de gând, pot să se ivească şi nişte vârtejuri în minte, din gânduri care le avem, care izvorăsc totuşi din inima noastră, poate dintr-o încărcătură negativă pe care o avem din antecedentele existenţei noastre. Adică din moşi şi strămoşi se acumulează în noi nişte încărcături negative cu care după aceea avem de lucru ca să le scoatem din sufletul nostru. Se spune despre copil că este "oglinda părinţilor" şi că este "tatăl omului mare", pentru că omul mare moşteneşte cele ale copilăriei. De aceea **noi suntem pentru o tinereţe cinstită ca să putem ajunge şi la o bătrâneţe fericită**. Cine are tinereţe cinstită poate nădăjdui şi la bătrâneţe fericită şi Dumnezeu vrea să ne binecuvinteze. Am amintit mai înainte că la Înălţarea Domnului Hristos ultimul gest pe care L-a făcut Domnul Hristos a fost binecuvântarea pe care a dat-o ucenicilor Săi.

Şi El vrea să fim sub binecuvântarea Lui, dar pentru aceasta trebuie să ne facem vrednici de binecuvântare şi dacă ne facem vrednici de binecuvântare suntem vrednici şi de bucurie, şi se întâmplă cu noi ceea ce s-a întâmplat cu ucenicii Domnului Hristos care au fost sub binecuvântarea Lui şi care la plecarea Domnului Hristos din această lume, la înălţarea Lui la cer - pentru că de fapt cu dumnezeirea este pretutindenea - s-au închinat Lui şi s-au întors la Ierusalim "cu bucurie mare". Deci binecuvântarea este însoţită cu bucuria, bucuria este însoţită cu binecuvântarea. Numai că pentru aceasta trebuie să ajungem la limpezirea sufletului, să ajungem la linişte, să ajungem în special la receptivitate pentru bucurie şi să devenim oamenii bucuriei.

Noi, cei credincioşi creştini drept măritori, avem pe lângă toate bucuriile şi bucuria izvorâtă din legătura cu Maica Domnului care este maica bucuriei. Într-una din rugăciunile pe care le spunem noi către Maica Domnului şi mai ales după ce ne împărtăşim cu Dumnezeieştile Taine, după Sfânta Liturghie, spunem către Maica Domnului aşa: "Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, Stăpâna mea, ceea ce eşti lumina întunecatului meu suflet, nădejdea, acoperământul, scăparea, mângâierea şi bucuria mea". Deci noi ne bucurăm de Maica Domnului. Maica Domnului este pentru noi bucuria noastră şi cerem de la Maica Domnului între altele, după ce i-am mulţumit că ne-am putut împărtăşi cu Trupul şi Sângele Fiului său, îi cerem să ne lumineze sufletul, să ne curăţească mintea şi zicem să ne dea "smerenie în gânduri şi ridicare din robia cugetelor". Este un lucru extraordinar. Cerem deci să ne dea smerenie în gânduri, să avem gânduri supuse lui Dumnezeu, pentru că noi de multe ori avem, cum zicea Părintele Arsenie, "mintea care discută cu Dumnezeu în loc să se supună fără discuţie". Dacă am avea mintea care se supune lui Dumnezeu am avea

smerenie în gânduri şi am fi ridicaţi din robia cugetului, că nu ne-ar mai lăsa Dumnezeu la mintea noastră, ca să ne lovim de noi înşine şi de nepăsarea noastră şi de neştiinţa noastră şi de răutatea noastră. De câte negative sunt în sufletul nostru ne izbim de ele, ne împiedecăm de ele, cădem prin ele, ajungem să fim robiţi lor, pentru că ne lasă Dumnezeu la "mintea noastră cea nesăbuită" (Romani 1, 28), cum zice Sfântul Apostol Pavel, ne lasă Dumnezeu să ne împiedecăm de noi înşine ca nişte neascultători faţă de Dumnezeu. Dumnezeu vrea să ne miluiască şi noi vrem să fim aşa cum suntem noi sau cum am vrea noi să fim, nu ne lăsăm modelaţi, nu ne lăsăm alcătuiţi de Domnul Hristos. Şi atunci dacă ajungem să avem ceea ce cerem de la Maica Domnului, lumină în suflet, şi să avem modelare prin gânduri smerite, smerenie în gânduri, şi prin ridicare din robia cugetelor, ajungem cu darul lui Dumnezeu să ne bucurăm de tot ce-i bun şi frumos de la Dumnezeu şi de tot ce-i bun şi frumos în natură, de tot ce-i bun şi frumos în gândurile oamenilor, de tot ce-i bun şi frumos în această lume.

Bucuria creştină este mai presus de bucuria firească, ştiţi că este şi o bucurie firească. Este o bucurie de succesul pe care-l ai, o bucurie de situaţia pe care ţi-o realizezi, o bucurie de averea câtă îţi este de trebuinţă, dacă o ai, este o bucurie de familie, există atâtea bucurii din lumea aceasta care sunt binecuvântate de Dumnezeu. Există şi bucurii care nu sunt binecuvântate de Dumnezeu, de exemplu când se bucură cineva din patimile pe care şi le împlineşte, dar toate bucuriile fireşti, toate bucuriile din natură, toate bucuriile dintr-o literatură bună, toate bucuriile din tot ceea ce dă Dumnezeu oamenilor prin firea lor sunt şi ele binecuvântate de Dumnezeu, numai că nu sunt destule acestea. Bucuria creştină este mai presus de ceea ce dă lumea aceasta, bucuria creştină este mai presus de om, este de la Dumnezeu şi este o bucurie veşnică, o bucurie care are o calitate deosebită. Să ştiţi că de fapt noi nu suntem împotriva bucuriilor curate ale lumii acesteia dar stăruim pentru bucuria pe care o dă Dumnezeu. Şi bucuriile lumii acesteia, câte sunt vrednice de primit, toate acestea pentru un om care are credinţă în Dumnezeu se învăluiesc de darul lui Dumnezeu şi în felul acesta bucuria creştină covârşeşte bucuriile veacului acestuia. Cine are credinţă în Dumnezeu sigur că are bucurii ale credinţei pe care cel care nu are credinţă în Dumnezeu nu le poate avea.

Înainte de a sfârşi aceste consideraţii vreau să vă spun şi o poezie adresată Maicii Domnului. Se numeşte *Filă din acatist* şi este un salut, o revărsare de bucurie a sufletului care stă în legătură cu Maica Domnului. Poezia este scrisă de Zorica Laţcu.

Bucură-te, leagăn alb de iasomie,
Către care-n roiuri fluturii coboară,
Bucură-te, raza stelei din vecie,
Şipot care curge lin cu apă vie,
Bucură-te, Maică Pururea Fecioară,
Dulcea mea Marie.

Bucură-te, floare fără de prihană,
Albă ca argintul nopţilor de vară,
Spicul cel de aur veşnic plin cu hrană,
Miruri care vindeci orice fel de rană,
Bucură-te, Maică Pururea Fecioară,
Ploaia cea de mană.

Bucură-te, brazdă plină de rodire,
Munte sfânt, în care s-a-ngropat comoară,
Bucură-te, cântec tainic de iubire,
Clopot de chemare, cântec de mărire,
Bucură-te, Maică Pururea Fecioară,
Blândă fericire.

Bucură-te, mărul vieţii care-nvie,
Pomul greu de roadă-n plină primăvară.
Bucură-te iarăşi, ţărm de bucurie
Dintru care curge miere aurie,

Bucură-te, Maică Pururea Fecioară,
Sfânta mea Marie.

Stimaţi ascultători, sfârşesc aceste consideraţii cu gândul că vă va rămâne în suflet dorinţa de a vă împlini datoria ca să aveţi bucuria creştină, dorinţa de a înmulţi binele ca să vă faceţi cât mai buni, pentru că ceea ce faci te şi face, şi bunătatea sigur aduce bucurie. Sfârşesc acestea cu gândul că vă veţi sili să împliniţi tot ce ştiţi că împlinit aduce în suflet bucuria, şi sperăm să fim fiecare dintre noi lucrători de bucurie. Aşa zice Sfântul Apostol Pavel: "Noi suntem lucrători de bucurie" (I Corinteni 1, 24). Ca să fim lucrători de bucurie trebuie să facem ceva pentru binele altora şi când facem ceva pentru binele altora facem şi pentru binele nostru, pentru că nu se poate să faci ceva bun pentru altul şi să nu-ţi rămână şi ţie. Sfântul Atanasie cel Mare spune că "cel care unge pe altul cu aromate, el mai întâi miroase frumos", adică el este cel dintâi beneficiar al miresmelor pe care le îndreaptă către altul. Aşa este şi cu bucuria creştină, dacă ne putem face lucrători de bucurie, vom putea avea şi noi bucurie din bucuria altora.

Aceasta v-o doresc, aceasta mi-o doresc şi mie şi nădăjduim la mila lui Dumnezeu, nădăjduim la mijlocirile Maicii Domnului, maica bucuriei, nădăjduim la mijlocirile sfinţilor care şi ei au fost oameni ai bucuriei. Pentru că nu se poate să fii un creştin bun şi să nu ai parte de bucurie. Dumnezeu să ne ajute la toţi!

Vă rugăm să ne spuneţi câteva cuvinte despre Părintele Arsenie.

Despre Părintele Arsenie ce pot să spun? A fost un om cu o capacitate sufletească deosebită şi cred că Părintele orice ar fi fost, ar fi fost un om deosebit. Adică dacă era inginer, nu era un inginer comun. Dacă era profesor, era un profesor excepţional. Dacă era un doctor, era un doctor deosebit. El a avut o înzestrare nativă deosebită şi când l-am cunoscut eu în ?42 avea 32 de ani şi deja avea un nume mare. Cum a ajuns la aceasta, Părintele nu a spus niciodată, însă eu personal cred că a avut o înzestrare de la Dumnezeu pe care dacă nu o ai nu poţi fi niciodată ceea ce a fost Părintele Arsenie. Apoi el a studiat mult, nu numai Teologie, ci a studiat şi artă, a făcut şcoala de belle arte, secţia pictură, a făcut şi ceva Medicină, cunoştea şi chestiuni de medicină, şi toate acestea la un loc i-au dat capacitatea de a lucra ca un om bine înzestrat şi cu o cultură bine pusă la punct.

Cândva stăteam în faţa unei icoane făcute de Părintele Arsenie la Bucureşti pentru mănăstirea noastră, o icoană cu Adormirea Maicii Domnului, care se găseşte în holul stăreţiei mănăstirii noastre. Eu sunt de la mănăstirea de la Sâmbăta de Sus de lângă Făgăraş. Mănăstirea se numeşte mănăstirea "Brâncoveanu" pentru că a fost zidită de Constantin Brâncoveanu. Deci stăteam în faţa acestei icoane şi prezentam unui cadru universitar de la Sibiu lucrarea aceea a părintelui. Şi zic: eu cred că Părintele Arsenie este un geniu. Şi respectivul spune: "Asta înseamnă că are o cultură perfectă şi încă ceva". Şi zic eu: nu ştiu dacă are o cultură perfectă, dar sunt sigur că are încă ceva. Ăsta a fost Părintele Arsenie.

Avea o putere de sinteză deosebită, o putere de intuiţie şi o putere de a cunoaşte totdeauna esenţialul într-o chestiune. Când îi puneai o problemă, el imediat avea răspunsul. Şi de la el au rămas şi cuvinte scrise, în manuscrisele lui. De pildă, când l-am întâlnit eu pentru prima dată, mi-a şi spus un cuvânt, o formulă. Zice: "Mă, nu toţi din lume se prăpădesc, nici toţi din mănăstire se mântuiesc". Deci avea o posibilitate de a formula ceva. Sau cândva spunea el aşa: "În mintea strâmbă şi lucrul drept se strâmbă". Asta le place la mulţi, am băgat de seamă că le place. Când le spun că Părintele a zis că "în mintea strâmbă şi lucrul drept se strâmbă", oamenii râd în general. De ce râd? Pentru că îşi dau seama că aşa e. Numai că e greu să ştii când ţi-e mintea strâmbă. Sau zicea Părintele că "Cea mai lungă cale e calea care duce de la urechi la inimă", adică de la informaţie la convingere. Şi zicea Părintele că "Mustrarea învinge dar nu convinge", sau că "Bobul lui de grâu se preschimbă în tăciune iar el se crede grâu nedreptăţit".

Şi atunci când am vorbit la televizor, în 1990, am spus un program pe care-l dau eu celor care se lasă îndrumaţi de mine. Să ştiţi că nu sunt foarte mulţi aceştia. Un program pe care-l dau eu, care constă din cinci puncte şi care a apărut şi în volumul II din "Convorbiri duhovniceşti" de Părintele Ioanichie Bălan. Nu au fost cuprinse şi cele de la Părintele Arsenie pentru că le-am aflat mai târziu, vă spun eu imediat cum.

Ce program dau eu: întâi frecvenţa la biserică. Nu concep un creştin să nu meargă la biserică, şi mai ales un creştin ortodox să nu meargă la biserică în duminici şi sărbători, mai ales în duminici la Sfânta Liturghie. Două ceasuri pentru Dumnezeu, dacă cred în Dumnezeu, nu e prea mult două ceasuri pe săptămână. Şi dacă nu le găseşti cele două ceasuri pentru Dumnezeu pe săptămână, să ştii că nu ai Dumnezeu. Să nu te mai numeri la credincioşi, că nu eşti credincios. Al doilea punct este să începi ziua cu Dumnezeu şi să o sfârşeşti cu Dumnezeu, adică cu rugăciuni de dimineaţă şi seara şi rugăciunile de la masă. Asta iarăşi ţine de program. Cine poate începe ziua fără Dumnezeu şi o poate sfârşi fără Dumnezeu înseamnă că nu îşi dă seama de raportul lui cu Dumnezeu. Dacă crezi în Dumnezeu, să ştii că Dumnezeu nu poate fi neglijat, dacă Îl neglijezi să ştii că nu Îl ai. Al treilea punct e să citeşti din Noul Testament în fiecare zi două capitole, ca să ţi se îmbogăţească mintea cu gânduri bune, pentru că mintea omului e ca o moară, zic părinţii, şi ce bagi pe moară aceea macină mintea. Dacă bagi pe moară gânduri bune, bune macină, dacă bagi pe moară gânduri rele, rele macină. Şi atunci ca să-ţi înmulţeşti gândurile bune trebuie neapărat să ai un izvor de gânduri bune, pentru că zice Domnul Hristos că "din prisosinţa inimii grăieşte gura", sau că "din inima omului purced gândurile cele rele". Deci întâi gândurile cele rele. Ca să purceadă gândurile cele bune trebuie să bagi în minte gânduri bune şi acestea se pot găsi în Noul Testament, în Biblie în general, în slujbele Bisericii, în cărţile de învăţături duhovniceşti, cum e Filocalia, Patericul şi alte cărţi cum ar fi "Războiul nevăzut", "Paza celor cinci simţuri", care acum au început să circule şi e foarte bine. Al patrulea punct e să-ţi păzeşti mintea prin rugăciunea de toată vremea, adică zicând "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", bineînţeles atunci când nu ai altceva anume de făcut cu mintea. Eu nu zic ca un student să zică "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi să nu asculte cursurile sau să nu înveţe. Ci când e mintea liberă şi se poate gândi la orice, atunci să zică "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" în loc de a se gândi la orice. Şi asta ca să i se limpezească mintea, pentru că **toate ale omului pornesc de la gândul omului**. De exemplu la Sfântul Pimen s-a dus cineva şi a zis: "Părinte, cum se răsplăteşte răul cu rău?" Şi a zis el: "Răul cu rău, frate, se răsplăteşte întâi în gând, după aceea în privire - te uiţi urât la cel care ţi-a făcut rău - după aceea în cuvânt - zici două vorbe în loc de una, nouă în loc de două şi aşa mai departe - şi după aceea în faptă. Dar - zice Părintele şi asta e foarte important - dacă înlături gândul cel rău, la celelalte nu mai vii". Asta este o metodă de sfinţire a minţii, de limpezire a minţii, să zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", dar întins, nu aşa că zici de trei ori şi după aceea te-ai lăsat. Atunci nu ai niciodată posibilitatea să te întâlneşti cu propriile tale gânduri dacă nu te ocupi de propriile tale gânduri.

Să ştiţi însă că rugăciunea de toată vremea nu înseamnă numai asta, adică să zici mereu "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", pentru că Sfântul Maxim Mărturisitorul a fost întrebat: cum, Sfântul Apostol Pavel, care avea grija Bisericilor şi propovăduia şi el, zice "neîncetat să vă rugaţi", cum se ruga el neîncetat? Şi soluţia pe care o dă Sfântul Maxim Mărturisitorul este aceasta, că "rugăciunea de toată vremea este a avea mintea lipită pururea de Dumnezeu cu multă evlavie şi cu dor, a atârna cu nădejdea de El şi a te încrede în El în toate, orice ai face şi ţi s-ar întâmpla". Deci Sfântul Maxim Mărturisitorul vede rugăciunea de toată vremea mai mult într-o aşezare sufletească, într-o lipire a sufletului de Dumnezeu. Şi în sfârşit, al cincilea punct este postul. În Biserica Ortodoxă toate sunt egale. Postul este obligator, numai că nu-l pot face toţi, dar cei care nu pot să postească trebuie să ştie că o datorie nu şi-o împlinesc şi trebuie să găsească modalitatea să facă altceva în loc de postul pe care nu-l pot ţine.

Acestea sunt cele cinci puncte de program pe care le dau eu. După aceea, după ce au fost consemnate acestea în "Convorbiri duhovniceşti", a trecut pe la mine un tânăr care a fost la Părintele Arsenie. Şi ştiind eu că a fost la Părintele Arsenie, zic: măi, ce ţi-a spus Părintele Arsenie? Şi tânărul acela spune: "Ştiţi ce mi-a spus? Oxigen, glicogen, somn, să-ţi păstrezi hormonii şi să ai concepţie de viaţă creştină". Se cunoaşte că Părintele a învăţat Medicină şi că de fapt el îşi dădea seama că omul este şi trup, nu e numai suflet. Eu am dat un îndrumar pentru suflet. Părintele vine şi dă ceva pentru trup, şi zice: oxigen. Ce înseamnă asta? Aer cât mai bun, să trăieşti în aer cât mai bun. Glicogen: să ai o hrană raţională, căci numai aşa poţi să ai un echilibru organic. Să ai glicogen, adică zahăr din ficat. Cum? Printr-o hrană raţională, nici mai mult nici prea puţin. După aceea somn: sunt unii care spun că e destul călugărului să doarmă un ceas. Dacă m-aş întâlni cu acela care a spus aşa, i-aş spune că nu are dreptate. Ştiţi de ce? Pentru că somnul e o binecuvântare de la Dumnezeu şi Părintele şi-a dat seama de lucrul acesta. De curând am găsit în volumul XI din Filocalie că trebuie să dormi cel puţin şase ore, e mai raţional Sfântul Varsanufie decât cel care a scris în Pateric că e destul să dormi numai un ceas. Şi Părintele Arsenie zicea că cel puţin şase ceasuri de somn continuu. Cel

puțin, adică înseamnă şi mai mult. Bineînțeles nu vreo zece ceasuri, cum dorm unii acuma vara, se culcă pe la zece şi se scoală a doua zi tot pe la zece. E cam prea mult. Al patrulea punct: să-ți păstrezi hormonii, adică să nu faci risipă de energie sexuală. Şi Părintele şi noi care spovedim, întâlnim oameni dărâmați prin abuzuri şi de aceea îndrăznim să spunem: fiți atenți, nu faceți abuz, nu faceți risipă de energie sexuală. Şi al cincilea punct: să ai concepție de viață creştină, adică să nu umbli după alte concepții de viață, ştiu eu, yoga, zen, şi altele.

Ăsta a fost Părintele Arsenie: un om de sinteză, o personalitate puternică, un om cu o cultură multilaterală, un om care-şi dădea seama de unele lucruri mai mult decât alții. Dar să ştiți că nu pe toți i-a odihnit Părintele Arsenie. Sunt unii care preferă pe alții mai mult decât pe Părintele. La noi la mănăstire era un om tare bun, Părintele Serafim, o inimă bună. Ziceam că dacă s-ar putea face un om din doi, mie mi-ar conveni foarte mult un om cu mintea părintelui Arsenie şi cu inima părintelui Serafim.

Este păcatul împotriva Maicii Domnului păcat împotriva Duhului Sfânt?

Aşa e. Care e situația în legătură cu Maica Domnului? Noi nu discutăm despre Maica Domnului. De ce? Pentru că noi credem în Maica Domnului. După cuvântul Sfântul Evanghelist Luca consemnat în Sfânta Evanghelie de la Luca în capitolul 1 în legătură cu Buna Vestire, când Preasfânta Fecioară Maria a aflat că ea va naşte pe Domnul Hristos, a întrebat: "Cum va fi acesta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?". Răspunsul îngerului a fost aşa: "Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri; de aceea şi Sfântul care Se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema". Deci Duhul Sfânt S-a pogorât peste Maica Domnului, Tatăl a umbrit-o, Fiul S-a născut din ea. Asta înseamnă că Maica Domnului este locaş al Preasfintei Treimi. Şi nu numai în vremea când a avut pe Domnul Hristos în pântecele ei, ci pentru veşnicie. Pentru că Maica Domnului nu L-a avut pe Domnul Hristos numai în pântecele ei, ci L-a avut şi în inima ei şi orice mamă rămâne mamă pentru veşnicie, nu se desparte de copilul ei când îl naşte. Şi nu se desparte de el nici când moare, îl ține în inima ei, îl are în inima ei. Şi unde e Domnul Hristos de față acolo e şi Tatăl de față, acolo e şi Duhul Sfânt de față.

Sfânta Elisabeta, sub puterea Duhul Sfânt, după mărturia Sfântul Evanghelist Luca, a spus: "Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău. Şi de unde mie cinstea aceasta, ca să vină la mine Maica Domnului meu?". Duhul Sfânt nu se poate contrazice, Duhul Sfânt a spus cuvinte veşnice, prin sfânta Elisabeta. O femeie care a ridicat glas din popor a zis şi ea: "Fericit este pântecele care Te-a purtat şi pieptul la care ai supt". Toate acestea - şi alte multe - arată că Maica Domnului este vrednică de cinste.

Cei care nu cinstesc pe Maica Domnului zic despre Maica Domnului că a fost o femeie ca toate femeile. Cum să fie o femeie ca toate femeile când îngerul a zis "Binecuvântată eşti tu între femei". De ce nu a zis "Eşti şi tu una dintre celelalte femei". Să ne gândim la lucrurile acestea, pentru că sunt nişte lucruri serioase. Apoi că se spune în Sfânta Evanghelie că Domnul Hristos a mai avut frați. Cuvântul "frate" are un înțeles mai larg decât frate de sânge, frate dintr-un tată şi o mamă. Şi în afară de aceasta, nicăieri în Sfânta Scriptură nu se spune că frații Domnului sunt fii Maicii Domnului. De ce atunci Domnul Hristos nu a lăsat-o pe Maica Domnului să o îngrijească un fiu de-al ei, ci a lăsat-o în grija Sfântul Ioan Evanghelistul, când a zis: "Femeie, iată fiul tău! Fiule, iată maica ta!"

Şi mai este o chestiune iarăşi importantă şi anume că Maica Domnului nu putea, după ce L-a avut pe Domnul Hristos, să se coboare la viața obişnuită. Asta este o chestiune de logică, căci sunt atâția oameni care trăiesc o viață mai presus de viața de familie, de viața obişnuită.

Sfinția voastră în ce rânduială sunteți, călugăr, anahoret sau isihast?

Noi suntem într-o viață de obşte. Nu există călugări anahoreți, anahoreții sunt trăitori în pustie, sunt singuratici. Isihaşti nu avem. A venit odată Mitropolitul nostru de la Sibiu, I.P.S. Antonie şi zice către mine: "Ai vreun isihast aici în mănăstire?". Şi zic: nu am nici unul şi nici eu nu sunt. Zice Înalt Prea Sfințitul: "Să şti că la Sibiu sunt mulți".

Adică acum e foarte multă lume preocupată, mai ales tinerii, de isihasm. Vor să facă nişte lucruri extraordinare şi nu le fac pe cele obişnuite. De exemplu la biserică nu se duc, dar vor să facă pe isihaştii. Nu se poate. Întâi trebuie să faci ce fac toți şi după aceea poți să faci şi ce fac numai unii. Pentru isihasm trebuie să ai o structură specială, să fii ales de Dumnezeu pentru viața aceasta de unul singur, de retragere totală, să fii împlinit prin Dumnezeu. Aceştia sunt foarte puțini. Eu să ştiți că sunt de 63 de ani împliniți şi încă nu am întâlnit nici un isihast.

Am fost odată la Sihăstria, am vorbit cu Părintele Cleopa şi mi-a spus că la Sihăstria este un părinte care nu vorbeşte cu nimeni. Şi m-am gândit: dacă nu vorbeşte cu nimeni poate vorbeşte cu mine. Aşa mi-a venit gândul acesta. Şi după aceea tot eu m-am gândit: dacă el nu vrea să vorbească cu nimeni, de ce să-l deranjez, lasă-l să nu vorbească cu nimeni, să vorbească numai cu Dumnezeu de va vorbi numai cu Dumnezeu. Aşa că eu personal nu am întâlnit nici un isihast şi nici nu am întâlnit un om despre care să se spună că are rugăciunea de toată vremea. Adică am întâlnit oameni spunând despre cutare că are rugăciunea de toată vremea, dar când l-am întâlnit eu nu mi-am dat seama că are rugăciunea de toată vremea. Aşa că Dumnezeu ştie unde sunt robii Lui ascunşi, dacă are şi unde are. Ceea ce trebuie să ştim noi şi ceea ce este interesant de făcut pentru noi este să ducem o viață corectă, în sinceritate în fața lui Dumnezeu şi dacă facem, cum spune Sfântul Marcu Ascetul, "binele de care ne aducem aminte", poate la vremea potrivită ne va descoperi Dumnezeu şi mai mult bine, vom face şi mai mult bine. Dar deocamdată la noi nu sunt şi nici eu nu sunt.

13 mai 1992

Scopul şi ținta vieții creştine

<<Cuprins

Sunt din nou aici, de data aceasta am venit după ce am fost în luna mai, când am vorbit despre "Bucuria creştină". Am propus ca venind din nou aici să țin trei cuvântări. Au fost cuprinse titlurile acestor cuvântări în afiş, şi anume în seara aceasta voi vorbi despre "Scopul şi ținta vieții creştine", mâine seară despre "Patimi şi nepătimire" şi poimâine seara despre "Urcuşul duhovnicesc". Prefațez aceste trei cuvântări spunându-vă că în anul 1971 au fost la noi la mănăstire, la Sâmbăta de Sus, la mănăstirea Brâncoveanu, doi creştini din Germania. Doi intelectuali şi buni creştini, care ne-au spus între altele că la Betel - Betel fiind o instituție bisericească în care sunt ocrotiți oameni suferinzi, mai ales epileptici; Betel înseamnă "casa lui Dumnezeu" - , la intrare la Betel stă scris: "Pace celor ce vin, bucurie celor ce rămân, binecuvântare celor ce pleacă". Nouă ne-au plăcut foarte mult cuvintele acestea şi atunci ei au scris în cartea de onoare a mănăstirii: "Pace celor ce vin, bucurie celor ce rămân, binecuvântare celor ce pleacă doresc doi creştini evanghelici tuturor celor care în urma lor vor vizita această mănăstire". Cuvintele acestea nouă ne plac foarte mult şi le plac tuturor celor care le aud, de aceea am socotit că e bine să le spun acum aici, pentru că de fapt urmăresc prin cele trei cuvântări să ajungem toți, cu darul lui Dumnezeu, să avem pace, bucurie şi binecuvântare.

Am ales pentru seara aceasta să vă vorbesc despre scopul şi ținta vieții creştine pentru că e bine să ştim cu toții ce anume trebuie să urmărim ca să înaintăm corect într-o viață creştină autentică. Am găsit acest subiect cumva prezentat şi în convorbiri duhovniceşti, în convorbirile scrise de Sfântul Ioan Casian şi cuprinse în Filocalia volumul I, unde sunt şi două scrieri ale Sfântul Ioan Casian intitulate "Convorbiri cu părinții din pustia sketică". Se spune între altele că Sfântul Ioan Casian şi cu Sfântul Gherman, mergând în pustia sketică, au cercetat pe părinții cei de acolo şi au cerut de la ei cuvânt de învățătură. Şi întâlnindu-se cu Sfântul Moise Arapul - Sfântul Moise cel dintre tâlhari, pentru că Sfântul Moise înainte de a fi sfânt a fost tâlhar şi a devenit sfânt şi fiind sfânt, spune Sfântul Ioan Casian, era cel mai iscusit dintre părinții din pustia sketică - l-au întrebat de cuvânt de învățătură. Şi Sfântul Moise i-a întrebat şi el pe ei: "Care este scopul vieții călugăreşti?". Ei au răspuns că "scopul vieții călugăreşti este împărăția cerurilor. Şi atunci Sfântul Moise a spus: "Da, ați răspuns bine, dar nu în ceea ce priveşte scopul, ci în ceea ce priveşte ținta. **Ținta vieții călugăreşti este împărăția cerurilor**, împărăția lui Dumnezeu. Dar nu mi-ați răspuns în legătură cu

scopul fără de care nu se poate ajunge în împărăţia lui Dumnezeu". Şi pentru că ei au mărturisit că nu ştiu, Sfântul Moise Arapul le-a spus că "**scopul vieţii călugăreşti este curăţirea inimii**".

Aşadar avem de tratat pentru seara aceasta ţinta vieţii creştine, pentru că ţinta vieţii călugăreşti de fapt este ţinta vieţii creştine. Şi totodată scopul vieţii creştine. Voi vorbi deci despre împărăţia lui Dumnezeu şi despre curăţirea sufletului.

Stimaţi ascultători, în Sfânta Evanghelie e pomenită de multe ori împărăţia lui Dumnezeu ca împărăţia cerurilor, însă nicăieri nu ni se spune ce este aceasta. Cei care au ascultat propovăduirea Domnului nostru Iisus Hristos desigur ştiau despre ce e vorba, iar Sfântul Apostol Pavel dă şi o definiţie a împărăţiei lui Dumnezeu, însă o definiţie într-un fel întâmplătoare, pentru că apare într-un anumit context. Şi zice Sfântul Apostol Pavel aşa: "Împărăţia lui Dumnezeu nu este mâncare sau băutură, ci dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt" (Romani 14, 17). Din aceste cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel scrise în Epistola către Romani înţelegem că în împărăţia cerurilor intră aceia care se silesc să-şi agonisească dreptatea, adică să devină drepţi, şi care au în suflet pace şi care au în suflet bucurie.

Sfântul Apostol Pavel pomeneşte de împărăţia lui Dumnezeu şi în alte epistole ale sale, dar neinsistând asupra acestui lucru. Totuşi, dacă noi ştim că împărăţia lui Dumnezeu este dreptate, pace şi bucurie întru Duhul Sfânt, putem să ne cercetăm pe noi înşine în privinţa acestor lucruri şi să ne dăm seama dacă în sufletul nostru este stăpân Dumnezeu, dacă în sufletul nostru se găsesc aceste trei lucruri: dreptatea, pacea şi bucuria în Duhul Sfânt. Împărăţia lui Dumnezeu însă este înţeleasă în două feluri: împărăţia cea de dinafară de noi şi împărăţia lui Dumnezeu cea din înăuntrul nostru.

Împărăţia lui Dumnezeu cea de dinafară de noi, în concepţia Bisericii noastre Ortodoxe, o înţelegem când avem în vedere faptul că anumite sfinte slujbe ale Bisericii noastre şi mai ales Sfânta Liturghie încep cu cuvintele: "Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin". Şi când se spun aceste cuvinte se are în vedere împărăţia lui Dumnezeu care se desfăşoară în faţa noastră şi împreună cu noi, împărăţia lui Dumnezeu cea din Sfintele Taine şi mai ales din Sfânta Liturghie. **Biserica, înţeleasă ca locaş de închinare, este cerul cel de pe pământ**. Noi credem în existenţa cerului celui mai presus de lume dar ştim că există şi un cer pe pământ. Iar cerul cel de pe pământ este locaşul lui Dumnezeu, sfânta biserică. Pentru că în sfânta biserică, în locaşul închinat lui Dumnezeu, se fac lucruri cereşti aici pe pământ, se fac sfintele slujbe, se face Sfânta Liturghie, şi acestea sunt lucruri cereşti. La Sfânta Liturghie fiecare dintre noi suntem slujitori. Nu slujesc numai preoţii, numai arhiereii, numai diaconii, slujesc arhiereii, preoţii, diaconii, slujesc cântăreţii bisericeşti, slujesc toţi credincioşii care sunt de fapt împreună slujitori cu slujitorul sfinţit, nu sunt simpli asistenţi, nu urmăresc ceva ca şi când ar urmări un spectacol, ci sunt participanţi. Trebuie să ştie fiecare credincios care ia parte la Sfânta Liturghie că este împreună slujitor cu preoţii şi este participant la ceea ce se întâmplă la sfânta slujbă, deci la lucrurile cereşti care se realizează la Sfânta Liturghie.

Aceasta este împărăţia lui Dumnezeu pentru că în cuprinsul Sfintei Liturghii de pildă, noi facem ceea ce fac îngerii în cer şi de aceea ne numim pe noi înşine că-i închipuim pe Heruvimi: "Noi, care pe Heruvimi cu taină închipuim, şi făcătoarei de viaţă Treimi întreit-sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească de la noi să o lepădăm, ca să primim pe Împăratul tuturor, pe Cel în chip nevăzut înconjurat de cetele îngereşti". Sunt cuvinte de la Sfânta Liturghie din care înţelegem că noi, oameni păcătoşi şi pământeşti, îi închipuim pe Heruvimi, adică fiinţe din imediata apropiere a lui Dumnezeu. Şi îi închipuim pe Heruvimi pentru că aducem cântare întreit sfântă Sfintei Treimi. Aceasta este înfăţişarea noastră, a celor care luăm parte la Sfânta Liturghie.

Dar împărăţia lui Dumnezeu trebuie să fie şi înăuntrul nostru, după cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos care spune - răspunzând la întrebarea "când vine împărăţia lui Dumnezeu" -: "Împărăţia lui Dumnezeu nu vine pe văzute, ci împărăţia lui Dumnezeu este înăuntrul vostru" (Luca 17, 20-21). Noi care cerem de la Dumnezeu să vină împărăţia Lui aici pe pământ, să se realizeze împărăţia lui Dumnezeu pe pământ, noi trebuie să avem în vedere şi împărăţia lui Dumnezeu cea din înăuntrul nostru. Cum ajungem la împărăţia lui Dumnezeu cea din înăuntrul nostru ni se arată în Sfânta Evanghelie şi vom arăta şi noi mai departe.

Înainte însă de aceasta să mai spunem că tot ca **ţintă a vieţii creştine este şi viaţa de veci**. Domnul Hristos a fost întrebat de un învăţător de lege şi de un tânăr - fiecare I-a pus întrebarea separat, în alte împrejurări, şi răspunsul pe care L-a dat Domnul Hristos îl aflăm cuprins în Sfânta Evanghelie. Tânărul cel bogat care a vrut să ştie ce trebuie să facă ca să ajungă să aibă viaţa de veci a primit răspuns de la Domnul Hristos: "De vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile" (Matei 19, 17). Iar învăţătorul de lege care L-a întrebat: "Învăţătorule, ce să fac ca să moştenesc viaţa de veci ?" a primit răspuns printr-o întrebare pe care i-a pus-o Domnul Hristos când i-a zis: "În lege ce este scris, cum citeşti?" şi el a răspuns: "Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău, din toată puterea ta, şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi". Şi Domnul Hristos i-a zis: "Fă aceasta şi vei fi viu" (Luca 10, 25-28).

Mai departe am putea înţelege ca **ţintă a vieţii creştine şi desăvârşirea creştină**, mai ales că Domnul nostru Iisus Hristos a spus: "Fiţi desăvârşiţi precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este" (Matei 5, 48). De fapt desăvârşirea creştină înseamnă deplinătatea, înseamnă perfecţiunea, perfecţiunea religios-morală creştină, deplinătatea. Această noţiune în general este cuprinsă într-o înşirare şi anume: **mântuire, desăvârşire şi îndumnezeire**. În cazul acesta **desăvârşirea şi îndumnezeirea sunt o ţintă a vieţii creştine**.

În sfârşit mai putem privi ca **ţintă a vieţii creştine şi preamărirea lui Dumnezeu**, după cuvântul spus de îngeri, cântat de îngeri la Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos, când s-au spus cuvintele: "Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14) şi după cuvântul spus de Domnul nostru Iisus Hristos în faţa sfintei Sale pătimiri când a zis către Dumnezeu: "Eu Te-am preamărit pe Tine pe pământ, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac l-am făcut" (Ioan 17, 4) şi având în vedere şi faptul că Sfântul Apostol Pavel în Epistola I către Corinteni scria: "Ori de mâncaţi ori de beţi ori altceva de faceţi, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceţi" (I Corinteni 10, 31). Şi în sfârşit, aducându-ne aminte şi de cuvântul Sf. Apostol Petru care scria în Epistola sa Sobornicească: "Dacă vorbeşte cineva să vorbească ca din cuvintele lui Dumnezeu, dacă slujeşte cineva să slujească ca din puterea lui Dumnezeu, pentru ca întru toate Dumnezeu să se preamărească" (I Petru 4, 11), având în vedere lucrurile acestea putem considera ca ţintă a vieţii creştine şi preamărirea lui Dumnezeu.

Prin urmare ţinta vieţii creştine poate fi împărăţia cerurilor, poate fi viaţa de veci, poate fi preamărirea lui Dumnezeu, poate fi desăvârşirea şi îndumnezeirea. Toate acestea le putem avea în vedere ca ţintă a vieţii creştine. La acestea însă nu se poate ajunge - spune clar Sfântul Moise Arapul - decât prin împlinirea scopului care este curăţirea inimii. Ştiind lucrul acesta, grija noastră cea dintâi trebuie să fie aceea de a ne curăţi sufletul, de a ne curăţi inima. Şi fiind vorba de curăţirea sufletului, fiind vorba de curăţia inimii, întrebarea cea mai firească este: ce anume întinează sufletul omului, fiinţa omenească? Şi la întrebarea aceasta găsim în Sfânta Evanghelie un răspuns în două variante. Şi anume un răspuns mai complet în Sfânta Evanghelie de la Marcu în al 7-lea capitol şi unul mai rezumativ în Sfânta Evanghelie de la Matei în capitolul 15.

Ce se spune în Sfânta Evanghelie de la Marcu? Fiind vorba de ceea ce întinează pe om, Domnul nostru Iisus Hristos, după mărturia Sf. Evanghelist Marcu, a spus: "Din inima omului pornesc gândurile cele rele, desfrânările, uciderile, hoţiile, preacurviile, poftele de înavuţire, vicleniile, înşelăciunea, necumpătarea, pizma, hula, trufia, uşurătatea. Acestea sunt cele care-l spurcă pe om" (Marcu 7, 21-23). Ştiind lucrul acesta, este firesc să avem în vedere lista aceasta de păcate, precum şi cea din Sfânta Evanghelie de la Matei, care este mai scurtă şi în care apare, în plus faţă de cele treisprezece care sunt cuprinse în Sfânta Evanghelie de la Marcu, încă una şi anume "să nu fii mărturie mincinoasă", deci să nu minţi (Matei 15, 18-20). Este important de observat că şi lista de păcate din Sfânta Evangheile de la Marcu şi cea din Sfânta Evangheile de la Matei începe cu "gândurile cele rele". Prin urmare, gândurile cele rele sunt cele care-l întinează pe om, chiar şi gândurile cele rele îl întinează pe om. De altfel, toate câte le-a spus Domnul Hristos în lista aceasta de păcate pot avea şi numai înfăţişarea de gând, pentru că **toate ale omului pornesc de la gândul omului**. Nu se face nimic din viaţa omului care nu trece prin gând. De aceea toată grija celui care vrea să-şi curăţească sufletul trebuie să fie grija de a-şi curăţi mintea de gândurile cele rele şi de toate înfăţişările răului câte sunt în gând.

Omul este fiinţa care gândeşte. Aceasta este una din definiţiile omului. Un filozof zicea: "Cuget, deci exist". Exist, deci cuget. Omul este fiinţa care gândeşte de când se pomeneşte gândind, adică din clipa în care cineva îşi dă seama că gândeşte, de fapt şi gândeşte, şi toată viaţa omului se desfăşoară şi pe planul gândirii

şi mai ales pe planul gândirii. **Cu gândurile începem şi cu gândurile sfârşim**. În Filocalie se spune că mintea omului este ca o moară mişcată de apă, care nu se poate opri câtă vreme nu se opreşte apa care mişcă moara, şi că moara macină ceea ce bagi pe moară. Aşa e mintea omului, nu există nici o clipă din viața omului în care omul să nu gândească. Chiar şi când vrea să-şi oprească gândurile, chiar şi când vrea să nu se gândească la nimic, tot se gândeşte la faptul că nu se gândeşte, şi tot se gândeşte. Nu poți ieşi niciodată din lucrarea aceasta a gândirii. De aceea părinții cei duhovniceşti au înțeles că cel dintâi lucru pe care trebuie să-l aibă în vedere cineva care vrea să-şi curățească mintea şi inima este să-şi lumineze mintea cu gânduri bune şi să înlăture gândurile cele rele.

Cei care citiți Noul Testament ştiți că de multe ori Domnul Hristos S-a referit la gânduri ale oamenilor neexprimate, nearătate în cuvânt. "Cunoscând gândurile lor le-a zis" - sunt mai multe locuri de felul acesta în Sfânta Evangheile, când Domnul Hristos a luat în seamă gândurile şi a dat răspunsuri la gânduri neexprimate, pentru că Domnul Hristos fiind Fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu, cunoaşte gândurile omului. De aceea este de mare importanță să fim cu luare aminte la gânduri, mai ales când vrem să ne curățim sufletul.

În Sfânta Evanghelie de la Luca a rămas o pildă care se numeşte pilda omului căruia i-a rodit țarina cu belşug. În pilda aceasta se arată că un om şi-a dat seama că într-un an, țarina lui a rodit îmbelşugat şi nu avea unde să-şi pună mulțimea roadelor, recolta de pe țarina lui. Şi atunci şi-a propus să facă ceva: să-şi dărâme magaziile şi să zidească altele. Şi a zis în cugetul său: "Voi dărâma jitnițele mele şi mai mari le voi zidi şi voi aduna acolo toate roadele mele şi voi zice sufletului meu: Suflete, ai multe bogății puse spre mulți ani, mănâncă, bea, veseleşte-te". Şi Dumnezeu i-a zis: "Nebune, întru această noapte vor cere de la tine sufletul tău, iar cele ce le-ai adunat ale cui vor fi?" (Luca 12, 16-20). Pilda aceasta arată că gândurile au o mare însemnătate în viața omului pentru că omul acela **şi-a zis în cugetul său** că urmează să-şi dărâme magaziile şi urmează să facă altele, toate câte sunt cuprinse în pilda aceasta omul le-a zis numai în gând şi nu le-a spus la arătare, şi cu toate acestea Dumnezeu i-a zis omului: "Nebune, întru această noapte vor cere de la tine sufletul tău". Dumnezeu l-a numit pe omul acela "nebun" pentru gândurile lui. De aici vedem că Dumnezeu ia aminte la gânduri şi că gândurile au mare însemnătate, că trebuie să le luăm şi noi cu seriozitatea cuvenită şi să ne facem rânduială în minte ca să putem avea rânduială în viață.

Cum anume ne putem face rânduială în minte ştim mai întâi dacă cunoaştem izvorul gândurilor noastre. A spus Domnul Hristos că "din inima omului pornesc gândurile cele rele". Deci un izvor de gânduri rele este inima noastră, este interiorul nostru, este capacitatea noastră de gândire. Dar sunt şi gânduri care ne vin din afara noastră. Cunoaştem în Sfânta Evanghelie o relatare despre ispitirea pe care a făcut-o diavolul Domnului nostru Iisus Hristos când L-a ispitit zicând: "Fă din pietrele acestea pâine", când I-a zis: "Toate acestea - toate bogățiile pe care I le-a arătat - Ți le voi da Ție dacă Te vei închina mie" şi când I-a zis: "Aruncă-Te jos de pe templu pentru că Dumnezeu va porunci îngerilor Săi să Te păzească" (Matei 4, 1-10; Luca 4, 1-12). Deci sunt şi gânduri din afara omului care oricum tot prin inima omului trec. Şi mai ales simțim de obicei toate gândurile ca pornind din noi înşine, deşi influențe din afară sunt multe, influențe de gânduri, de sugestii, de idei care vin din afară, din ceea ce auzim şi din ceea ce citim, dar toate acestea pornesc şi trec apoi prin inima noastră. Au putere numai în măsura în care le primim şi sunt ca ale noastre. Gândurile acestea sunt ale noastre chiar dacă ne vin cumva şi din afară, pentru că le primim şi noi. De aceea toată grija trebuie să ne fie să ştim ce fel de gânduri trec prin mintea noastră şi apoi să înlăturăm gândurile cele rele cu gânduri bune. Este singura modalitate de a-ți face rânduială în minte, când înlături gândurile cele rele cu gânduri bune. Nu se poate altfel să scoți un gând rău din suflet decât cu un gând bun.

În Pateric de pildă, se spune că un părinte a primit la sine pe un frate care-şi mărturisea gândurile cele rele câte îi veneau prin minte şi zicea: "Nu ştiu ce să fac părinte, că îmi vin tare multe gânduri rele în minte. Cum pot să scap de ele?" Şi atunci cuviosul Pimen - căci despre el este vorba - i-a spus: "Opreşte vântul", că bătea vântul. Şi el a zis: "Nu pot opri vântul". Şi atunci cuviosul a zis: "Aşa cum nu poți opri vântul să nu bată, tot aşa nu poți opri gândurile cele rele să nu vină. Dar altceva poți să faci, şi anume cu un gând bun să înlături gândul cel rău".

La fel s-a dus la acelaşi cuvios părinte un frate care l-a întrebat: "Ce să fac Părinte, că n-aş vrea să am în minte nici un fel de gând rău. Aş vrea să ştiu cum se răsplăteşte răul cu rău, pentru că zice Apostolul <<Să

nu răsplătim răul cu rău>>". Şi cuviosul i-a răspuns aşa: "Frate, răul cu rău se răsplăteşte mai întâi în gând, după aceea în privire, apoi în cuvânt şi la urmă în faptă. Dar - zice cuviosul - dacă înlături gândul cel rău, la celelalte nu mai ajungi". Aici este toată cheia vieții sufleteşti şi toată cheia curățirii sufleteşti, şi anume să-ți faci rânduială în minte. **Cine îşi face rânduială în minte îşi face rânduială în viață**.

Sunt două metode de îmbunătățire a gândurilor, de luminare a minții. Şi anume, pe de o parte să-ți agoniseşti cât mai multe gânduri bune, şi pe de altă parte să ai un gând principal care mişcându-se mereu în minte, să fie ca un fel de paravan care opreşte gândurile care nu sunt după voia lui Dumnezeu. Bineînțeles, pentru a ne folosi de aceste metode, trebuie să fim interesați de aşa ceva. Prin urmare noi putem să ne dăm seama de ce gânduri avem în minte numai dacă luăm aminte la gândurile care ne vin în minte, dacă suntem interesați pentru limpezirea minții. La aceasta ne ajută foarte mult sfânta noastră Biserică cu învățăturile ei, ne ajută cu rânduielile ei de slujbă, ne ajută cu scrierile sfinte câte le putem avea la îndemână, de pildă Sfânta Evangheile, Sfânta Scriptură în general, apoi cărțile de îndrumare duhovnicească, cum este Patericul şi Filocalia, şi mai ales şi mai întâi sfintele slujbe, pentru că sfintele slujbe sunt cele prin care noi ne apropiem de Dumnezeu. Sfânta Scriptură noi o citim şi singuri dar este cuprinsă în sfintele slujbe, se citesc texte din Sfânta Scriptură la Sfânta Liturghie şi la alte sfinte slujbe, într-un cadru festiv, aşa încât de fapt contactul nostru cu cele înalte, cu învățăturile sfinte, îl avem din sfintele slujbe. Ortodoxia e doxologie, nu se poate să fi ortodox fără să aduci mărire lui Dumnezeu după îndrumarea sfintei noastre Biserici, după ceea ce se cuprinde în sfintele slujbe.

Pentru aceasta ar trebui să ne îmbogățim mintea cu cât mai multe gânduri plăcute lui Dumnezeu, cu gândurile care se potrivesc cu voia lui Dumnezeu. Şi astfel de gânduri găsim în primul rând în Sfânta Scriptură, apoi găsim în cărțile de îndrumare duhovnicească, dar mai ales şi mai întâi în sfintele slujbe. Aşa că e de mare importanță să luăm parte la sfintele slujbe şi e de mare importanță să învățăm texte de la sfintele slujbe ca să ni se îmbunătățească gândirea şi ca să avem o comoară de gânduri bune, care după aceea izvorăsc din inima noastră. În Filocalia volumul al IV-lea este o scriere care se numeşte "Despre Avva Filimon". În această scriere despre Avva Filimon se spune între altele că Avva Filimon - care era un pustnic - a fost întrebat de ucenicul său: "Părinte, de ce dintre toate cărțile Scripturii cel mai mult citeşti Psaltirea?" Şi cuviosul a răspuns: "Frate, aşa de mult mi s-au întipărit în minte gândurile din psalmi încât parcă eu le-aşi fi făcut, parcă de la mine ar fi pornit aceste gânduri". Aşa trebuie să ajungem şi noi, să ne îmbogățim cu gândurile sfinte din dumnezeieştile slujbe, din dumnezeiasca Scriptură şi să le avem totdeauna la îndemână, ca mintea noastră, care e ca o moară şi macină ce bagi pe moară, tot aşa mintea noastră să primească numai gânduri bune şi să aibă numai gânduri după voia lui Dumnezeu.

Dar lucrul acesta se poate face într-un fel şi organizat, adică nu numai ascultând nişte texte de la sfintele slujbe ci memorând nişte texte de la sfintele slujbe, nu numai ascultând Sfânta Evangheile ci citind Sfânta Evangheile şi împropriindu-ne gânduri din Sfânta Evangheile. Şi după aceea putem să ne cercetăm pe noi înşine să vedem cu ce anume ne-am îmbogățit. Cineva mărturisea că fiind la închisoare, mult îşi desfăta sufletul cu gânduri din Sfânta Scriptură pe care le-a învățat înainte, în copilăria lui, înainte de a ajunge la închisoare. Şi mereu îşi verifica comoara de gând şi se gândea în nopțile de nesomn ce cuvinte din Sfânta Evangheile ştie care încep cu "a", ce cuvinte ştie care încep cu "b", ce cuvinte ştie care încep cu "c" şi aşa mai departe. De exemplu cu "a": "Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, că şi acesta fiul lui Avraam este", cuvânt spus de Domnul Hristos în legătură cu Zaheu vameşul pe care l-a mântuit Domnul Hristos. Cuvinte care încep cu "b": "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri". Cuvinte care încep cu "c": "Cel ce vrea să vină după Mine să se lapede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie". Şi aşa până la sfârşitul alfabetului, şi altă dată tot aşa, şi în felul acesta îşi verifica comoara de gând pe care o purta în minte. Putem să facem şi noi la fel, dar noi ne putem gândi şi la cuvinte din sfintele slujbe, la cuvinte din texte liturgice pe care le spunem la Sfânta Liturghie, de exemplu: "Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte, Sfânta Jertfă cu pace să o aducem", "Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți" şi aşa mai departe, putem să ne gândim şi cercetându-ne în legătură cu începuturile lor, şi alt fel, nu are importanță, important este să ne îmbogățim şi să ne simțim îmbogățiți cu gânduri bune care să fie la îndemâna noastră şi prin care să putem înlătura gândurile cele rele.

Metoda aceasta de a înlătura gândurile cele rele prin gânduri bune din dumnezeiasca Scriptură o găsim în relatarea despre ispitirea Domnului nostru Iisus Hristos, care i-a stat împotrivă vrăjmaşului cu gânduri din Sfânta Scriptură. De pildă când a zis diavolul: "Fă din pietrele acestea pâine", Domnul Hristos a răspuns cu un cuvânt din Scriptură: "Nu numai cu pâine va trăi omul ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu" (Deuteronom 8, 3). Sau când I-a zis: "Toate acestea Ţi le dau Ţie dacă Te închini mie" şi când Domnul Hristos a răspuns: "Domnului Dumnezeului tău să te închini şi numai Lui singur să-i slujeşti" (Deuteronom 6, 13). Şi când I-a zis: "Aruncă-Te de pe templu jos, că va porunci îngerilor Săi să Te păzească să nu se împiedice de piatră piciorul Tău" Domnul Hristos a spus: "Este scris: Să nu ispiteşti pe Domnul Dumnezeul tău" (Deuteronom 6, 16).

Lucrarea aceasta, metoda aceasta de a înlătura gândurile care nu sunt după voia lui Dumnezeu prin gânduri care sunt după voia lui Dumnezeu este mai greu de urmărit şi sunt mai puţini cei care folosesc această metodă. Dar părinţii cei duhovniceşti au găsit o metodă mai la îndemâna tuturor, şi anume metoda de a te angaja în rugăciune printr-o rugăciune scurtă, cuprinzătoare, pe care să o spui mereu în minte. Şi anume rugăciunea aceasta este "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Rugăciunea aceasta scurtă putem să o spunem oriunde şi oricând, în orice poziţie ne-am găsi, putem să o spunem şi culcaţi în pat, noaptea când ne trezim din somn, putem să spunem mereu şi e bine să spunem mereu rugăciunea aceasta scurtă, până se formează o deprindere în noi, o deprindere prin care putem să ne împotrivim uşor gândurilor rele care vin în mintea noastră. Prin urmare, când cineva zice mereu "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", mintea lui e totdeauna angajată într-o lucrare de îmbunătăţire sufletească şi lucrarea aceasta de îmbunătăţire sufletească face nelucrătoare gândurile care nu sunt după voia lui Dumnezeu. Nu-ţi trebuie multă osteneală să înlături un gând rău câtă vreme inima este angajată în gânduri bune, câtă vreme gândurile cele rele găsesc ceva în minte, găsesc un gând care le înlătură, prin care gândul cel rău se nimiceşte.

Această rugăciune scurtă şi la îndemâna tuturor este obligatorie pentru călugări, călugării sunt datori să o facă. Pentru că atunci când primesc metaniile se spune: "Fratele nostru cutare primeşte sabia Duhului care este cuvântul lui Dumnezeu. Că eşti dator în toată vremea şi în tot ceasul să ai în minte, în inimă, în cugetul tău şi în gura ta numele Domnului Iisus şi să zici: Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Aceasta este o îndatorire a călugărilor pentru limpezirea minţii, pentru înlăturarea gândurilor celor rele. Şi se recomandă şi celor care nu sunt călugări să se folosească de această lucrare ca să poată cu uşurinţă să-şi limpezească mintea. Sfântul Marcu Ascetul spune că "În inima iubitoare de osteneală nu au putere gândurile cele rele, ci gândurile cele rele se sting aşa cum se stinge focul în apă". Spun părinţii cei duhovniceşti că "Gândul cel rău la început este ca o furnică şi dacă-l laşi creşte şi se întăreşte şi devine leu", de aceea gândurile cele potrivnice se numesc şi furnică-leu. Furnică pentru că apare întâi ca o furnică care poate fi strivită între degete şi dacă cresc şi primesc putere prin patimi nu le mai poţi înlătura nici cu multă osteneală.

Părinţii cei duhovniceşti ne îndeamnă să folosim mai ales rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi au dat şi o rânduială în privinţa aceasta. Pe mine m-a învăţat părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească, acum cincizeci de ani, în 1942, cum să fac această rugăciune lipind-o de respiraţie. Şi anume a zis aşa: să spun cu mintea - deci cu cuvântul gândit - "Doamne" între respiraţii, concomitent cu inspirarea, deci trăgând aerul în piept, să zic "Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu", şi expirând, dând afară aerul din piept, să zic "miluieşte-mă pe mine păcătosul". Aceasta nu e o condiţie necesară pentru mântuire, adică acela care zice pe respiraţie se mântuieşte şi cel care zice altfel nu se mântuieşte. Important e să fi angajat în rugăciunea aceasta, în metoda aceasta de curăţire a sufletului. Bineînţeles că lucrul acesta nu trebuie să-l facă cineva care este angajat în alte lucrări în care e solicitată mintea. Sfântul Maxim Mărturisitorul de pildă, în dialogul între un bătrân şi un frate, a răspuns la întrebarea cum Sfântul Apostol Pavel care avea atâtea griji pentru a propovădui şi pentru a ajuta Bisericile spune totuşi "neîncetat să vă rugaţi", cum se ruga el neîncetat? Şi Sfântul Maxim Mărturisitorul, răspunzând la această întrebare, nu spune că Sfântul Apostol Pavel zicea mereu "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", ci spune altceva. Zice că "Rugăciunea neîncetată este să ai mintea pururea lipită de Dumnezeu cu multă dragoste şi cu dor, să atârni cu nădejdea de Dumnezeu şi să te încrezi în El în orice ai face şi ţi s-ar întâmpla". Acesta este răspunsul Sfântul Maxim Mărturisitorul din care înţelegem că de fapt rugăciunea nu e de fapt o simplă repetare a unei formule de rugăciune, ci este o

atitudine de rugăciune, o angajare spre slujirea lui Dumnezeu, să simți că eşti lipit de Dumnezeu cu gândurile tale, să simți că atârni de El şi să ai nădejde în El şi să te încrezi în Dumnezeu în orice ai face şi ți s-ar întâmpla, şi atunci această stare sufletească ți se primeşte de Dumnezeu ca o rugăciune.

O concepție la fel cu aceasta a Sfântului Maxim Mărturisitorul o avea şi un pustnic despre care se spune în Pateric că a fost vizitat de un oarecare străin care la plecare şi-a cerut iertare de la părintele că l-a reținut de la rugăciunea lui, de la programul lui. Şi părintele respectiv a răspuns aşa: "Rugăciunea mea frate, este să te primesc pe tine şi să te petrec cu drag". Cine îi slujeşte lui Dumnezeu prin ceea ce face şi îşi face datoria în viața aceasta, acela, dacă dă un sens religios vieții, prin tot ceea ce face îi slujeşte lui Dumnezeu. De altfel cuviosul Dorotei spune că "A te ține de o singură faptă bună înseamnă a zidi un singur perete şi nu o casă întreagă". Trebuie să folosim toate metodele de îmbunătățire sufletească chiar dacă ținem la o faptă bună mai mult şi ne e o faptă bună mai la îndemână, cum ar fi rugăciunea, dar să nu ne punem nădejdea la o singură faptă bună, ci să căutăm să înmulțim binele şi să facem cât mai multe fapte bune şi cât mai felurite fapte bune, mai ales acele fapte care sunt în legătură cu împrejurările care ne solicită.

Bineînțeles că un student de pildă, care-şi împlineşte datoria de student învățând - noi îi îndemnăm pe toți să învețe, să studieze şi să-şi facă datoria - nu este obligat să se angajeze la rugăciunea aceasta de toată vremea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", ci poate să facă această rugăciune de câte ori mintea nu este ocupată cu altceva, de câte ori mintea ar putea vagabonda, de câte ori mintea s-ar împrăştia, pentru că nu are un gând deosebit pe care să îl folosească, pe care să îl lucreze în el însuşi şi prin care să se lucreze pe el însuşi. Avem aceste lucruri la îndemână şi dacă suntem cu luare-aminte atunci putem foarte bine să ne facem rânduială în minte şi dacă ne facem rânduială în minte ne facem rânduială în viață şi ne curățim sufletul. De altfel Domnul Hristos ne-a dat această poruncă spunând: "Privegheați şi vă rugați ca să nu intrați în ispite" (Matei 6, 41). Privegheați înseamnă fiți cu luare-aminte, urmăriți, cercetați, nu înseamnă pur şi simplu să stai şi să nu dormi noaptea, să faci priveghere în sensul de a nu dormi, ci înseamnă să fi treaz la minte, să fi cu luare-aminte.

Mitropolitul Nicolae Bălan, Dumnezeu să-l odihnească, spunea că "**Cea mai frumoasă podoabă a unui suflet - a unui tânăr - este să aibă minte trează şi inimă curată**". Inima curată este în legătură cu mintea trează, pentru că o minte trează nu lasă să intre în inimă gânduri care ar putea lucra ceva negativ în suflet, în viața omului, ci mintea trează se împotriveşte la tot ceea ce nu se potriveşte cu binele omului şi nu vrea să-şi întineze inima cu gânduri străine de voia lui Dumnezeu. Numai că pentru a scăpa de gândurile cele rele nu e destul să ai nişte metode, ci trebuie şi să ocoleşti pricinile care duc la gânduri rele, să ocoleşti împrejurările care înmulțesc gânduri neliniştitoare, gânduri nepotrivite cu voia lui Dumnezeu. Cei care se ocupă de viața sufletească, care vor să-şi curățească inima, se şi roagă pentru aceasta. Psalmistul zicea "Inimă curată zideşte întru mine Dumnezeule şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele". Fără îndoială că în cea mai mare parte inima curată este un dar de la Dumnezeu, dar este un dar de la Dumnezeu pe care ni-l dă Dumnezeu numai în măsura în care ne angajăm şi noi pentru darul acesta. Se spune despre un frate oarecare dintr-o mănăstire, care era râvnitor la rugăciune dar era nepăsător față de alte îndatoriri, că i s-a arătat diavolul unui părinte îmbunătățit şi i-a spus: "Cutare frate - zice - mă strânge în brațe pururea făcând voile mele şi apoi zice către Dumnezeu: <<Doamne mântuieşte-mă de cel rău>>".

Sigur că cineva care-şi umple mintea de gânduri rele şi îşi adună în minte spurcăciuni nu poate să-şi curățească mintea, nu îi dă Dumnezeu dar să-şi curățească mintea. La mine a venit la spovedit un tânăr, nu demult, şi l-am întrebat dacă se uită la lucruri spurcate, la filme necuviincioase, la reviste cu figuri care excită, şi a zis "Nu, părinte". Şi eu îl întreb: de ce nu? Şi el zice: "Pentru că mi-e frică". Ar trebui să ne fie frică de păcat, căci dacă ne e frică de păcat, ocolim pricinile păcatului şi dacă nu ocolim pricinile păcatului ajungem în întinare, şi ajungem nu numai în întinare ci ajungem în deprinderi păcătoase, ajungem la patimi, ajungem la asupriri de gând, la obsesii, la lucruri de care nu mai putem scăpa uşor şi poate că nici nu mai putem scăpa de multe ori, mai ales dacă îmbătrânesc relele împreună cu noi.

Apoi, înafară de aceasta trebuie să fim cu luare-aminte la tot ce intră în sufletul nostru şi să fie mintea noastră ca un străjer care filtrează, care cercetează orice vine în minte, pentru că în minte este locul în care se cunosc toate. Dar aceasta nu se întâmplă de la sine. Noi în orice caz, dacă e vorba să avem în vedere ținta împărăției lui Dumnezeu, trebuie să ştim că nu suntem visători ai împărăției lui Dumnezeu ci suntem unii

care caută împărăția lui Dumnezeu, iar împărăția lui Dumnezeu o căutăm înăuntrul nostru. Dar bineînțeles că curăția inimii nu constă numai din limpezirea minții şi din limpezirea gândurilor şi din cercetarea gândurilor, ci curăția inimii trebuie să aibă şi ceva pozitiv în înțelesul de a înmulți gândurile cele bune - pentru că mintea şi aşa nu poate sta fără nici un gând - şi când se înmulțesc gândurile cele bune, prin însăşi înmulțirea gândurilor bune se nimicesc gândurile cele rele. Nu trebuie neapărat să te gândeşti tot timpul la ceea ce-ți trece prin minte când ştii în general că ai gânduri bune, când nu te mai poți gândi decât la gânduri bune. Eu îi îndemn pe toți să-şi facă rânduială în minte şi prin rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi prin alte rugăciuni şi prin participarea la sfintele slujbe şi prin citirea unor cărți duhovniceşti ziditoare de suflet, şi atunci înmulțindu-se gândurile cele bune, din însuşi acest fapt avem o rânduială în minte şi o sursă, un izvor de bunătate, de înțelepciune, ne îmbunătățim, ne ridicăm mai presus de noi înşine.

Apoi fiind vorba de ținta vieții creştine şi ca împărăție a lui Dumnezeu, trebuie să avem în vedere două lucruri importante şi anume faptul de a împlini ceea ce a zis Domnul Hristos că trebuie să împlinească cineva pentru viața de veci, şi faptul de a primi ajutor din hrana, din pâinea vieții care este Sfânta Împărtăşanie, Sfânta Cuminecătură. Domnul Hristos când a fost întrebat de către tânărul acela "Ce să fac ca să moştenesc viața de veci?" a răspuns "De vrei să intri în viață, păzeşte poruncile". Tânărul a întrebat "Care porunci?". Domnul Hristos i-a răspuns "Să nu ucizi, să nu desfrânezi, să nu furi, să nu fi mărturie mincinoasă, cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți şi să nu înşeli pe nimeni" (Matei 19, 16-19; Marcu 10, 19). Dintre acestea, cinci sunt porunci din Decalog, două sunt înafară de Decalog - să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți şi să nu înşeli pe nimeni. Acestea trebuie neapărat împlinite. Nu poți să mergi mai departe dacă nu le împlineşti pe acestea. Sigur că Domnul Hristos a spus într-o altă împrejurare şi cuvintele "învățându-i pe ei să păzească toate câte v-am poruncit vouă" (Matei 28, 20). Nu trebuie să rămânem doar la puținul pe care l-am putea face prin împlinirea acestor şapte porunci pe care le-am pomenit şi care pot fi găsite în Sfânta Evanghelie în referatele, trei la număr, în legătură cu tânărul cel bogat, ci trebuie să facem mult mai mult, să împlinim toată dreptatea, tot ce putem face, tot ce ştim. Şi dacă facem tot ce ştim atunci mereu putem face mai mult şi ne îmbunătățim sufleteşte.

Dar pe lângă aceasta primim ajutor de la Domnul Hristos din pâinea vieții, căci El a spus: "Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu are viață întru sine" (Ioan 6, 54), "Eu sunt pâinea care s-a pogorât din cer. Cel ce mănâncă pâinea aceasta viu va fi în veci" (Ioan 6, 51). Numai că pentru aceasta trebuie să-ți faci rânduială în minte şi să-ți curățeşti sufletul ca să te poți face vrednic de hrana cea duhovnicească, de cel mai mare dar pe care îl dă Domnul Hristos, Sfânta Împărtăşanie, prin care apoi poți să ajungi să primeşti viață veşnică.

Stimați ascultători, când se face Sfânta Liturghie, după ce preotul se roagă lui Dumnezeu pentru a trimite pe Duhul Sfânt să prefacă Cinstitele Daruri în Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spune de ce anume cere lucrul acesta. Şi zice aşa: "Ca să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfântul Duh, spre plinirea împărăției cerurilor şi spre îndrăzneala cea către Tine". Din aceasta înțelegem că **scopul vieții creştine este şi împărtăşirea cu Sfântul Duh**. Sfântul Serafim de Sarov le spunea oamenilor că scopul vieții creştine este să primeşti pe Sfântul Duh. Sfântul Duh ni-L trimite Dumnezeu, dar ni-L trimite numai dacă suntem ucenici ai Domnului Hristos. L-a trimis pe Duhul Sfânt peste ucenicii Domnului Hristos, şi noi în măsura în care suntem ucenici Domnului Hristos primim pe Duhul Sfânt în sufletul nostru şi atunci suntem pregătiți pentru împărăția cerurilor şi suntem cu îndrăzneală față de Dumnezeu, avem încredere în bunătatea lui Dumnezeu. Dar pentru aceasta trebuie să avem în vedere şi celelalte două lucruri, şi anume trezirea sufletului şi iertarea păcatelor.

În Sfânta Evangheile în legătură cu împărăția lui Dumnezeu este pomenită şi pocăința, pocăința ca mijloc de curățire a sufletului: "Pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor" (Matei 4, 17). Sunt mai multe locuri în Sfânta Scriptură în care ni se atrage atenția asupra importanței pe care o are pocăința, iar la sfintele slujbe se spun cuvintele: "Cealaltă vreme a vieții noastre în pace şi întru pocăință a o săvârşi, la Domnul să cerem". Prin urmare pocăința trebuie să fie o lucrare de toată vremea pentru viața noastră, pentru îmbunătățirea noastră.

Ce este pocăinţa? Răspunsul cel dintâi şi cel mai adevărat la întrebarea "Ce este pocăinţa?" este acesta: **pocăinţa este părăsirea păcatului**. Cine nu părăseşte păcatul nu se pocăieşte. Cine trăieşte într-un sistem de păcătuire nu se pocăieşte. Cine face păcate cu gândul că Dumnezeu îl iartă nu se pocăieşte. Pocăinţa este părăsirea păcatului. Numai din momentul în care părăseşti păcatul, nu-l justifici, îl defaimi, îl socoteşti păcatul ca păcat, atunci poţi să ai iertarea păcatelor pentru pocăinţă. În Biserica noastră dreptmăritoare pocăinţa are şi un rol de îmbunătăţire a sufletului - în înţeles de înlăturare a relelor şi împlinirea celor bune - în înţelesul că noi ştim că Sfântul Ioan Botezătorul îi îndemna pe oameni să facă roade vrednice de pocăinţă. Ce înseamnă aceasta? Îi îndemna pe oameni Sfântul Ioan Botezătorul să nu se mulţumească numai cu o părere de rău pentru păcatele făcute ci să facă şi nişte fapte bune prin care să nimicească păcatele. Iar Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Efeseni scrie: "Cel ce a furat să nu mai fure şi mai cu seamă să lucreze cu mâinile sale lucru cinstit ca să facă milostenie" (Efeseni 4, 28). Cu mâinile furi, cu mâinile să faci milostenie după ce te-ai oprit de a mai fura. Nu e destul ca cineva să nu mai fure ci trebuie să facă ceva bun tot cu mâinile cu care a furat, pentru binele altora.

Stimaţi ascultători, pocăinţa nu trebuie înţeleasă niciodată ca o încremenire cu faţa spre trecut, nu trebuie înţeleasă niciodată ca o tânguire. Dumnezeu nu are nevoie de nişte tânguitori ci are nevoie de nişte oameni care se angajează spre bine. Pocăinţa nu ţine atât de trecut cât ţine de prezent în vederea unui viitor schimbat spre bine. Pocăinţa este o lucrare, nu este o lucrare în prezent cu faţa spre trecut, pentru că şi aşa trecutul este irecuperabil, nu mai ai ce face, dacă ai făcut un rău în trecut nu-l mai poţi schimba. Ci **pocăinţa este o lucrare în prezent cu faţa spre viitor**, pentru că viitorul este hotărât de prezentul pe care îl trăim noi. Şi dacă trăim în prezent după voia lui Dumnezeu atunci ne şi formăm un trecut luminos, un trecut curat, astupăm cu trecutul cel bun trecutul cel rău. Aşa le spun eu de obicei la oamenii care au păcatele în trecut: acuma la trecutul cel negativ adaugă un trecut pozitiv, şi anume astupă cele rele cu cele bune. Fericitul Augustin zicea că "Tatăl omului mare este copilul". Nu se poate să faci abstracţie nici de binele nici de răul cât l-ai făcut cândva. Numai Dumnezeu are putere asupra omului ca să-l schimbe, ceea ce putem face noi este să ieşim cumva din negativul de odinioară, să facem cele bune în vederea preamăririi lui Dumnezeu, pentru că tot binele pe care-l facem conştienţi că-I slujim lui Dumnezeu este de fapt pentru preamărirea lui Dumnezeu. În felul acesta noi ne încadrăm în ţinta vieţii creştine considerată ca preamărire a lui Dumnezeu.

În ceea ce priveşte desăvârşirea, aici e partea pozitivă din pocăinţă în înţelesul că orice lucru trebuie să-l facem tot mai bine şi mai bine şi să urmăm, să căutăm desăvârşirea. Domnul Hristos i-a îndemnat pe oameni să fie desăvârşiţi când a zis: "Fiţi desăvârşiţi precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este" şi cuvintele acestea le-a spus după ce i-a îndemnat pe oameni să iubească şi pe vrăjmaşii lor, căci a zis: "Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc şi vă rugaţi pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din ceruri Care răsare soarele peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi şi trimite ploaia peste cei răi şi peste cei buni". Şi mai departe puţin: "Fiţi desăvârşiţi precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este" (Matei 5, 44-48). Prin urmare să fim desăvârşiţi în iubire, să fim desăvârşiţi în tot ce-i lucrul bun, să nu ne mulţumim niciodată cu puţin, să facem totdeauna mai mult şi mai mult, bine ştiind că desăvârşirea nu are hotar - aşa spun părinţii cei duhovniceşti: "desăvârşirea nu are hotar" - şi bine ştiind că desăvârşirea lui Dumnezeu niciodată nu poate fi ajunsă de omul pământean nici în viaţa de acum, nici în veşnicie nu poate să fie omul la fel cu Dumnezeu. Dar poate să se apropie de Dumnezeu, omul fiind fiinţa căreia i s-a poruncit să devină dumnezeu, după cum spune Sfântul Vasile cel Mare.

Noi mergând pe această cale putem avea nădejde şi la îndumnezeire, adică la coborârea lui Dumnezeu în existenţa noastră umană. Numai că pentru aceasta trebuie să avem dorinţa şi să fim sinceri. Şi în sfânta noastră Biserică este şi rânduiala să facem pocăinţă şi în toată vremea dar să facem pocăinţă şi ca act de pocăinţă şi mai ales la Sfânta Spovedanie, unde trebuie neapărat să ne mărturisim păcatele cu sinceritate, să ne recunoaştem starea noastră de păcătoşenie şi atunci să cerem de la Dumnezeu darul ca să ni se ierte păcatele şi putere ca să stăm împotriva păcatelor.

Dar să nu aşteptăm să facă Dumnezeu ceea ce trebuie să facem noi. Să ne facem şi noi partea noastră în îmbunătăţirea vieţii noastre. Aici e mântuirea. Noi spunem în Crez că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om "pentru noi şi pentru a noastră mântuire" şi Îl ştim pe Domnul Hristos Mântuitor al nostru şi simţim că este Mântuitorul nostru, dar ştim că Domnul Hristos ne cere şi o angajare personală pentru mântuirea noastră,

mântuirea fiind un act teandric, adică un act în care se întâlneşte şi lucrarea lui Dumnezeu şi lucrarea omului. Să nu aşteptăm să facă Dumnezeu decât ceea ce I se cuvine lui Dumnezeu, iar noi să ne împlinim partea noastră în mântuirea noastră.

Stimaţi ascultători, în Sfânta Evanghelie sunt prezentaţi mai mulţi oameni plăcuţi lui Dumnezeu, oameni care au primit iertarea păcatelor, între care şi femeia păcătoasă, căreia Domnul Hristos i-a spus: "Iartă-se păcatele ei cele multe pentru că mult a iubit", iar ei adresându-i-se a zis: "Credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace" (Luca 7, 47. 50). O alcătuire de la sfintele slujbe zice aşa: "Lacrimi dă-mi mie Dumnezeule, ca oarecând femeii celei păcătoase, şi mă învredniceşte să ud preacuratele Tale picioare care pe mine din calea rătăcirii m-au izbăvit; şi mir de bună mireasmă să aduc Ţie: viaţă curată întru pocăinţă mie agonisită, ca să aud şi eu glasul Tău cel dorit: credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace".

Cred că acestea fiind spuse, acum ştim fiecare că ţinta vieţii creştine este împărăţia cerurilor, este viaţa de veci, este desăvârşirea şi îndumnezeirea, este preamărirea lui Dumnezeu. Dar că la aceasta nu se poate ajunge decât prin curăţirea inimii, care pe de o parte înseamnă limpezirea minţii şi limpezirea inimii prin strădania de a înlătura gândurile cele rele, de a ocoli pricinile gândurilor celor rele şi de a ne întări în gânduri bune, folosindu-ne de tot ceea ce ne-a dat Dumnezeu la îndemână, folosindu-ne de Sfânta Spovedanie, folosindu-ne de Sfânta Împărtăşanie ca mijloace de îmbunătăţire sufletească.

Sfârşesc aceste consideraţii aducând înainte două alcătuiri în poezie, una în legătură cu spovedania şi cealaltă în legătură cu punctul de pornire pentru îmbunătăţirea vieţii sufleteşti. Poeziile au fost scrise de Zorica Laţcu. *Spovedanie*:

Doamne, dintr-a inimii prisacă
Dorurile roi spre Tine pleacă.
Lungă-i calea foarte, pân? la Tine...
Cum s-o afle bietele de-albine?
Fac popas în ierburi înflorite,
Spornic sug dulceaţa din ispite
Şi din floare ca să bea de-ncearcă,
Aripa de pulbere şi-o-ncarcă.
Din măceş, din crin, din mătrăgună,
Mirul florilor în stup l-adună.
Mustul dulce luminos le-mbată.
Au uitat spre Tine drumul, Tată.
Ca mărgăritarele-n şiraguri,
Lin se-aşează faguri lângă faguri.
Doamne, într-a inimii prisacă,
Dorurile ceară or să-ţi facă
Şi din ceară ţi-oi aduce Ţie
Mâine, la vecernie, făclie.

Rugăciune:

Doamne, încă să nu-mi dai
Frumuseţile din rai,
Şi-ncă nu îmi dărui
Ale slavei bucurii,
Nu mă-ndemn încă să-Ţi cer
Fericirile din cer,
Până când prin lume duci
Tu, povara Sfintei Cruci,
Până când însângerat
Şi lovit şi înspinat
Treci pe calea cu dureri,

Fericirile cum să-Ţi cer ?
Dă-mi Stăpâne Crucea Ta
Şi mă-nvaţă a o purta
Şi din inimă cu jale
Dă-mi durerea Maicii Tale,
Şi în piept cu frângere
Dă-mi a Maicii plângere.
Dă-mi Stăpâne să-Ţi sărut
Urma paşilor în lut,
Şi mai dă-mi cu sârg s-alerg,
Tălpile să Ţi le şterg,
Cu iubirea mea duioasă,
Ca femeia păcătoasă.

Vă mulţumesc.

Ce spuneţi despre oamenii care se numără la ortodocşi, prin Botez, se spovedesc odată pe an, în cel mai fericit caz, fiind o spovedanie care durează maxim cinci minute, eventual se şi împărtăşesc cu ocazia respectivă, calcă la biserică din an în Paşti, în cel mai fericit caz, dacă vin la biserică duminica la Sfânta Liturghie stau o oră, dacă stau, vin mai târziu, cam pe vremea predicii să prindă cuvânt de învăţătură, sau pleacă mai repede, înainte de terminarea Sfintei Liturghii, ca să prindă emisiunea "Lumină din Lumină" la televizor. Dar despre cei care socotesc că destul este a face fapte bune, a te ruga acasă, că la biserică dacă merge să aprindă o lumânare din când în când nu se poate Dumnezeu, în marea lui iubire de oameni, să nu mântuiască persoana respectivă. Ce le răspundeţi acestor oameni?

Cam am eu de furcă cu oameni de felul acesta şi poate că şi ei cu mine. Vin la mine la spovedit oameni care se spovedesc din an în an şi la toţi le spun că nu e destul. Nu e destul să te spovedeşti odată pe an. Nu ştiu ce le-aş putea spune acelora care se spovedesc şi mai rar decât odată pe an. De obicei când vine cineva la mine, totdeauna îi spun că trebuie să se spovedească cel puţin în toate cele patru Posturi. Se întâmplă însă că vin unii care s-au spovedit anul trecut, de pildă în Postul Paştilor, şi zic: când te-ai spovedit ultima dată? - aceasta-i întrebarea generală pe care o pun totdeauna. Şi îmi spune: "Anul trecut în Postul Paştilor". Şi zic: la cine te-ai spovedit? Zice: "La dumneavoastră". Măi frate, dar nu ţi-am spus eu - că eu ştiu, că le spun la toţi - să te spovedeşti mai des decât odată pe an? "Mi-aţi spus părinte, dar acuma ce să fac, a trecut anul şi nu m-am spovedit". Şi la aceştia aşa le spun, că dacă tot aşa fac şi în anul viitor, atunci la mine să nu mai vină, pentru că eu nu sunt dispus să mă ocup de oameni care sunt nepăsători faţă de lucrurile lui Dumnezeu. De obicei întreb: de ce nu te spovedeşti? Unii spun că nu au timp, sunt puţini aceia care recunosc că din neglijenţă. Mai zic: nu te spovedeşti pentru că nu ai păcate sau nu crezi în eficacitatea spovedaniei? Spun: "Ba da părinte, am păcate". Atunci de ce le tragi un an de zile după tine ca să te spovedeşti numai în Postul Paştilor? Pe unii îi mai întreb că dacă într-un an nu ar fi Paşti şi Postul Paştilor, s-ar mai spovedi în anul acela? Bineînţeles că la aceasta oamenii răspund: "Părinte, nu m-am gândit la asta". Şi atunci le spun eu că m-am gândit eu pentru ei şi că în anul acela nu s-ar spovedi. Dacă se spovedesc numai în Postul Paştilor cum să te spovedeşti într-un an în care nu e Postul Paştilor?

Apoi în legătură cu mersul la biserică: eu nu stau de vorbă la spovedit cu cineva care nu merge la biserică. Nu am ce vorbi. Ce să-i spun? Sunt unii care spun că nu au mai fost la biserică de ani de zile, sau că au fost anul trecut la Paşti. Celor care spun că au fost la Paşti le zic: ştii de ce e aşa multă lume la Paşti la biserică? Că sunt şi din cei ca tine, care merg numai odată pe an la slujbă. După aceea sunt unii care zic - când îl întreb dacă merge la biserică - "Da". Şi m-am prins că unii nu merg la biserică la slujbă, ci intră în biserică şi aprind o lumânare. Şi acum îi întreb: dar la slujbă, stai la slujbă, cât stai la slujbă? Şi zice: "Părinte, mă duc şi aprind o lumânare". Şi zic eu: şi o pui să stea în locul tău şi ea stă de fapt în locul ei.

În sfârşit, oamenii sunt foarte încurcaţi cu gândurile. Adică chestiunea religioasă nu este o chestiune importantă pentru mulţi dintre oamenii care fac ceva din punct de vedere religios. Adică el se consideră că doar faţă de cel care nu face nimic totuşi face ceva. Oamenii, cei mai mulţi, trăiesc social în religie. Fac nişte lucruri pe care le mai fac şi alţii. Nu trăiesc religios în societate, aşa cum ar trebui să trăiască. Acelora care

nu merg la biserică eu de fapt le spun ce înseamnă să nu mergi la biserică şi ce înseamnă să mergi la biserică. Şi anume, ce înseamnă să mergi la biserică? Înseamnă să mergi în cerul cel de pe pământ, înseamnă să-i închipuieşti pe Heruvimi, să aduci întreit-sfântă cântare lui Dumnezeu, să cânţi împreună cu îngerii "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot", să aduci laudă lui Dumnezeu, să cinsteşti pe Maica Domnului, să cinsteşti pe sfinţi, înseamnă să asculţi cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos care e mai veşnic decât cerul şi pământul, înseamnă să primeşti binecuvântări de la sfintele slujbe prin mijlocire preoţească de la Însuşi Domnul Hristos. Şi la urmă zic: uite, toate acestea tu nu le primeşti, tu nu le ai, pentru că nu mergi la biserică, toate acestea le ocoleşti. Omul nu are conştiinţa că de fapt toate lucrurile acestea se întâmplă, ci zice că nu s-a dus la biserică şi atâta tot. Nu se mai gândeşte ce înseamnă să te duci şi ce înseamnă să nu te duci la biserică. Şi eu le spun: două ore pentru Dumnezeu, pentru cineva care crede în Dumnezeu, nu e prea mult. Două ore pentru Dumnezeu, într-o săptămână, să stai înaintea lui Dumnezeu, să ai conştiinţa că acum eşti în faţa lui Dumnezeu.

Eu am un program - am spus-o şi rândul trecut - de angajare în viaţa religioasă şi programul începe cu frecvenţa la biserică. Adică să te duci la biserică în duminici şi sărbători, sau cel puţin în duminici, la Sfânta Liturghie. Fără aceasta nici nu poţi să consideri că cineva are o viaţă religioasă autentică. Unii zic: "Părinte, e drept că nu mă duc la biserică, dar să ştiţi că eu totdeauna ascult la radio sau privesc la televizor slujba". Şi cum o asculţi, trântit pe pat, pe fotoliu? "Stau în genunchi şi în picioare, părinte". Nu te uiţi la slujbă ca şi când te-ai uita la meci, poate la meci te uiţi cu mai mult interes. Aşa că oamenii aceştia sunt superficiali. De fapt mulţi suntem superficiali sau suntem superficiali în raport cu ceea ce ar trebui să facem, dar lipsa aceasta de interes, de angajare, sau să te duci la biserică ca să asculţi o predică e prea puţin. Zic unii: "Părinte, dar să ştiţi că eu mă rog lui Dumnezeu şi mă închin şi mă gândesc la Dumnezeu". Şi eu zic: foarte bine, dar să ştii că nu e destul.

Părinte, dacă puteţi să nuanţaţi puţin în legătură cu drumul spre ţintă, rolul Maicii Domnului, al sfinţilor, al rugăciunilor unora pentru alţii în cadrul Bisericii, rugăciunile părintelui duhovnicesc pentru ucenic, pentru fiii duhovniceşti.

Sigur că noi nu suntem nişte singuratici, noi ne mântuim în Biserică, ne mântuim între sfinţii lui Dumnezeu, ne mântuim sub ocrotirea Maicii Domnului şi noi credem în mijlocirile Maicii Domnului. Şi tocmai acesta este rostul să mergi la slujbă, că te angajezi întru preamărirea lui Dumnezeu şi în lucrurile cele de folos în înţelesul acesta că faci nişte lucruri pe care singur nu le-ai face sau nu ţi-ar veni în minte să le faci. De pildă în ceea ce priveşte preamărirea lui Dumnezeu - căci vorbeam de preamărirea lui Dumnezeu ca ţintă a vieţii creştine -, venind la biserică oricum eşti pus în situaţia să te gândeşti să aduci mărire lui Dumnezeu, prin ecfonisele Sfintei Liturghii, "Că Ţie se cuvine toată mărirea, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că Tu eşti Dumnezeul nostru şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti", "Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie mărire înălţăm", "Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie mărire înălţăm", "Că Tu eşti sfinţirea noastră şi Ţie mărire înălţăm". Toate lucrurile acestea sunt lucruri pe care le faci condus de sfânta Biserică.

Sau cinstirea Maicii Domnului. Aţi băgat de seamă de pildă, că la Sfânta Liturghie, după ce se cântă imnul "Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ţie Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru", cele dintâi cuvinte pe care le auzim sunt: "Mai ales pentru Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria", iar după aceasta urmează un imn în cinstea Maicii Domnului: "Cuvine-se cu adevărat să te fericim, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi prea nevinovată şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine, cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim".

Să vă spun în legătură cu asta ceva. Eu obişnuiesc ca pe cei care vin la mine la spovedit să îi angajez şi în cinstirea Maicii Domnului, pentru că în Molitfelnic scrie aşa, că după ce l-ai spovedit pe cineva şi i-ai dat dezlegare, preotul să zică "Cuvine-se cu adevărat", rugăciunea aceasta care v-am spus-o eu acuma. Dar un arhiereu la care m-am spovedit eu cândva m-a pus pe mine să zic. Şi m-a pus pe mine să zic cuvintele acestea, rugăciunea aceasta, înainte de a primi dezlegare. Şi am luat aminte şi eu la aceasta şi fac şi eu aşa. Şi vine omul la mine la spovedit şi îl spovedesc şi zic: ştii să zici "Cuvine-se cu adevărat"? Şi câte unul zice:

"Ştiu părinte". Şi zic: atunci zi. Zice: "cuvine-se cu adevărat". Ca şi când asta ar fi tot. Adică nici nu ştie măcar despre ce e vorba. Şi să ştiţi că mă oboseşte treaba asta. Acuma bineînţeles că dacă nu zice el zic eu şi câteodată, ostenit de atâţia oameni care nu ştiu să zică "Cuvine-se cu adevărat", zic eu şi nu-l mai pun pe el să zică. Dar constat că mulţi dintre credincioşii noştri nu sunt cinstitori ai Maicii Domnului. De ce nu sunt? Din nepăsare, din neluare-aminte, că nu ştiu despre asta, că nu i-a învăţat nimeni, că nu le-a atras nimeni atenţia, nu ştiu de ce, dar ştiu că nu sunt cinstitori ai Maicii Domnului. Dacă nu ştii nici o rugăciune către Maica Domnului, cum să fi cinstitor al Maicii Domnului? Păi ce să zicem, că vin la mine unii care nu ştiu nici "Tatăl nostru". Vine odată unul şi zic: ştii "Tatăl nostru"? Zice "Ştiu". Şi eu m-am gândit că nu-l va şti, totuşi. Şi când zic oamenii că ştiu sau că nu ştiu, de obicei îi pun să spună. Era un inginer şi zic: hai să vedem cum zice un inginer "Tatăl nostru". Şi nu a ştiut. Dar nu a ştiut nici el că nu ştie. De ce? Pentru că atunci când l-a zis, l-a zis cum credea el că e. Să ştiţi că stăm destul de rău de fapt cu viaţa duhovnicească, nu sunt oamenii destul de bine angajaţi.

Şi sigur că dacă suntem cinstitori ai Maicii Domnului nu se poate ca Maica Domnului să nu ne ocrotească, să nu se roage pentru noi. Suntem cinstitori ai sfinţilor, şi sfinţii se roagă pentru noi şi avem încredere şi în rugăciunile pe care le facem noi unii pentru alţii şi toate acestea ne ajută. Bine, eu nu puteam într-o cuvântare ca aceasta să mă ocup de toate laturile câte sunt. Dar în orice caz, dacă se pun problemele acestea, mă bucur că le putem elucida. Biserica noastră este o Biserică în care ne simţim angajaţi şi ne simţim împreună cu alţii, adică nu suntem nişte singuratici, nişte retraşi, care ne lucrăm mântuirea în izolare. Ci suntem nişte oameni care suntem angajaţi unii pentru alţii după cuvântul "Pe noi înşine, şi unii pe alţii, şi toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm".

Sigur că un duhovnic se roagă bucuros pentru cei care se spovedesc la el şi pe care îi poate avea în vedere sau măcar în general pentru toţi aceia care i-a trimis Dumnezeu la el şi care, mă rog, chiar şi care nu au putut primi dezlegare de păcate - pentru că să ştiţi că eu nu dau dezlegare de păcate numai aşa, ca o formulă, că acuma s-a spovedit omul. Nu se poate, mai ales cei care trăiesc în sistem de păcătuire, cei care au nişte patimi pe care nu le părăsesc, nu pot să primească dezlegare de păcate decât în măsura în care îi verific şi, cu vremea, dacă se fac oameni cumsecade. De exemplu vine pe la mine câte un fumător - nu-i dezleg pe fumători - şi spun: lasă că ne întâlnim noi când nu-i mai fi fumător. Cei mai mulţi rămân fumători şi nu ne mai întâlnim.

În legătură cu gândurile rele, unele din noi, altele din afară. Cum am putea să simţim că nişte gânduri sunt rele ?

Păi şi gândurile care vin din afară de noi, tot prin noi trec, aşa că la urmă nu ne putem da seama foarte bine care sunt de la noi şi care sunt din afară de noi. Dar totuşi putem să ne dăm seama în sensul acesta, că dacă priveşti nişte lucruri urâte, nişte lucruri necuviincioase, acelea nu le-ai fi avut dacă nu te uitai la ele. Şi acelea sunt gânduri din afară venite în tine cu voia ta, cu deplină voinţă şi ştiinţă. Acesta-i şi un păcat, adică să te uiţi la nişte lucruri necuviincioase e păcat. Nu tot ce face omul negativ e păcat, sunt şi greşeli. De exemplu Tudor Arghezi are un cuvânt în legătură cu greşeala şi cu păcatul: "Înţeleg, fratele meu, greşeală, dar să fie greşeală adevărată, că dacă greşeala s-a făcut în tine aşezare şi adevăr, atunci nu mai e greşeală ci păcat de moarte".

10 noiembrie 1992

Despre patimi şi nepătimire

<<Cuprins

În seara aceasta voi vorbi întâi despre ispite, păcat şi patimi, apoi ce sunt patimile şi care sunt ele, după aceea despre pricinile patimilor, despre nepătimire şi apoi despre calea despătimirii, cum putem ajunge din oameni asupriți de patimi la nepătimire, care sunt semnele nepătimirii şi cum se ajunge la nepătimire.

Mai întâi o motivare a subiectului. În Pateric citim aşa: "S-a dus un frate oarecare din părţile lui Avva Pimen, în străinătate. Şi a ajuns la un pustnic acolo, că era milostiv şi mulţi veneau la dânsul. Şi a vestit lui fratele cele despre Avva Pimen. Şi auzind fapta lui cea bună, a dorit să-l vadă. Deci, întorcându-se fratele în Egipt, după câtăva vreme a venit pustnicul din străinătate în Egipt, la fratele cel ce venise la el, că îi spusese lui unde petrece. Şi văzându-l acela s-a mirat şi s-a bucurat foarte. Şi a zis pustnicul: <<Fii bun şi du-mă la Avva Pimen>>. Şi luându-l, a venit la Avva Pimen, şi a vestit cele despre dânsul, zicând că mare om este şi multă dragoste şi cinste are la locul lui, şi i-am vestit lui despre tine şi, dorind să te vadă, cu bucurie a venit la tine. Şi cu bucurie şi sărutându-se unul cu altul, au şezut. Şi a început cel străin a vorbi din Scriptură lucruri duhovniceşti şi cereşti. Şi şi-a întors Avva Pimen faţa lui şi nu i-a dat răspuns. Şi văzând că nu vorbeşte cu dânsul, mâhnindu-se, a ieşit. Şi a zis fratelui celui ce l-a adus pe el: <<În zadar am făcut toată călătoria aceasta, că am venit la bătrânul şi iată, nici a vorbi cu mine nu voieşte>>. Şi a intrat fratele la Avva Pimen şi i-a zis: <<Avvo, pentru tine a venit acest om mare, având atâta slavă la locul lui. Pentru ce n-ai vorbit cu dânsul?>> I-a zis lui bătrânul: <<Acesta dintre cei de sus este şi cele cereşti grăieşte, iar eu din cei de jos sunt şi cele pământeşti vorbesc. De mi-ar fi vorbit de patimi ale sufletului, i-aş fi răspuns. Dar dacă pentru lucruri cereşti, eu acestea nu ştiu>>. Deci ieşind fratele i-a zis: <<Bătrânul nu degrabă vorbeşte din Scripturi, şi când cineva îi va grăi lui despre patimile sufletului, îi răspunde>>. Iar el, umilindu-se, a intrat la bătrânul şi a zis către dânsul: <<Ce voi face, Avvo, că mult mă stăpânesc patimile sufletului?>> Şi a luat aminte la dânsul bătrânul, bucurându-se. Şi a zis: <<Acum bine ai venit. Deschide-ţi gura ta pentru aceasta şi o voi umplea de bunătăţi>>. Iar el mult folosindu-se zicea: <<Cu adevărat, aceasta este calea cea adevărată>>. Şi mulţumind lui Dumnezeu, s-a întors la locul său bucuros căci cu astfel de sfânt s-a învrednicit a se întâlni".

Înţelegeţi din această istorisire din Pateric că adevărata cale pe care trebuie să mergem este aceea de a ne preocupa de curăţirea noastră sufletească, de a desfiinţa în noi patimile. Ieri seara am vorbit despre curăţirea sufletului în general, despre lupta de gând, despre înlăturarea gândurilor rele cu gânduri bune, despre statornicirea în minte a unui gând principal, a unei rugăciuni scurte, "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", prin care se înlătură gândurile cele rele. Am spus că trebuie să ne înmulţim gândurile cele bune şi să nimicim gândurile rele de la prima lor răsărire. Aceasta este lucrarea cea dintâi pe care trebuie să o facem şi să o avem în vedere. Însă de multe ori cercetându-ne pe noi înşine, vedem că nu numai cu gânduri avem a ne lupta, ci şi cu simţiri străine de rosturile vieţii noastre, şi cu fapte rele şi cu deprinderi, cu structuri care le avem în existenţa noastră şi care se împotrivesc binelui nostru.

În dumnezeiasca Scriptură se spune că Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Mântuitorul nostru şi că ne mântuieşte de păcate. Păcatul este o încălcare a legii lui Dumnezeu cu deplină voinţă şi ştiinţă şi are două aspecte: unul juridic - de vinovăţie - şi un aspect ontologic, un aspect existenţial, adică se statorniceşte în existenţa noastră ca o realitate. Prin urmare, când ne gândim la păcat, ne gândim la o noţiune a religiei. Despre păcat vorbim gândindu-ne în acelaşi timp la Dumnezeu - pentru că păcatul aduce o vinovăţie a noastră în faţa lui Dumnezeu -, dar nu numai atât, ci şi statorniceşte în suflet o slăbire şi de multe ori chiar o deprindere în rău, şi aceasta este patima.

La păcat se ajunge de obicei dintr-o ispită, adică dintr-un gând fără formă care ni se prezintă minţii noastre şi este îndemnător spre păcat. Noi cerem de la Dumnezeu să nu ajungem în ispită: "şi nu ne duce pe noi în ispită", înţelegând prin aceasta ispitele cele care ar fi îndemnătoare spre păcat şi care pot duce la păcat. Dar ispita nu totdeauna duce la păcat, de aceea ispita nu este păcat. Ispita în limba noastră ar putea fi numită şi "încercare", examen. A ispiti pe cineva nu înseamnă numai a-i arăta nişte lucruri care l-ar momi spre rele, ci înseamnă şi a-l cerceta. În acest înţeles este noţiunea "ispitire canonică", adică cineva care urmează să fie episcop este cercetat să se vadă dacă este potrivit pentru rostul de episcop, i se face o ispitire, o cercetare. Ispita poate duce sau la păcat, sau la virtute, după ceea ce îşi alege omul. Dacă omul îşi alege păcatul, ispita îl duce la păcat, iar dacă îşi alege virtutea, ispita îl întăreşte în virtute, adică în faptă bună, în deprinderea bună, potrivnică păcatului. Păcatul repetat se face în sufletul omului deprindere păcătoasă, şi atunci, de obicei, ispita vine din această deprindere.

Mulți dintre oameni ştiu că diavolul este ispititor, el aduce ispite, aduce gânduri îndemnătoare la păcat, gânduri fără formă îndemnătoare la păcat şi de aceea spun că sunt ispitiți de diavolul. Ştim din Sfânta Scriptură că şi Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Dumnezeu făcut om, a fost ispitit de diavolul spre păcat. Şi El a înlăturat păcatul şi a întărit binele, n-a vrut să se supună ispitei păcatului, ispitei spre păcat. Din acestea înțelegem că ispita de fapt nu este totdeauna pricină de păcat, sau numai în anumite condiții este pricină spre păcat. Păcatul odată împlinit, aduce răutate, înmulțeşte răutatea, după chipul păcatului pe care l-ai făcut. Şi apoi deprinderea în păcat este ea însăşi pricină de alte păcate.

Un părinte din Pateric, stând de vorbă cu un frate, a aflat de la fratele acela părerea lui că îl ispiteşte diavolul. Şi a zis către părintele: "Ce să fac părinte, că mă ispitesc dracii?" Şi părintele i-a răspuns aşa: "Frate, pe tine te ispitesc dracii? Nu se poate! Că dracii îi ispitesc pe aceia mari, ca Moise şi ca Ilie, iar pe noi ne ispitesc patimile noastre, şi patimile noastre ne sunt draci". Se spune de asemenea despre un frate că era foarte luptat în latura sexuală, spre desfrânare, şi s-a dus la un părinte să se roage pentru el, ca să scape de asuprirea aceasta, căci era o asuprire. Şi părintele s-a rugat pentru el şi tot nu s-a liniştit fratele. Şi atunci s-a dus la părintele şi l-a rugat să se roage şi mai departe pentru el. Şi părintele s-a rugat şi s-a arătat vrăjmaşul mântuirii, diavolul, şi i-a spus: "Eu m-am depărtat de la el de când te-ai rugat întâi, dar el are dracul lui şi anume: lăcomia pântecelui şi somnul cel mult".

Prin urmare nu trebuie să ne gândim că de fiecare dată când avem un gând rău, sau când avem o ispită spre o răutate, spre un chip al răutății, sau spre vreo răutate într-un anumit fel, suntem ispitiți de diavolul. Se spune în scrierile cuviosului Efrem Sirul - în legătură cu el se spune - că a văzut în jurul unui pustnic mulțime mare de draci, ca un viespar erau de mulți, şi pe zidul unei cetăți a văzut tolănit un diavol care se întorcea de pe o parte pe alta, că nu prea avea ce face. Nu avea ce face, pentru că oamenii erau supuşi răutăților fără influența negativă a vrăjmaşului, din propriile lor răutăți erau porniți spre mai multe rele. Aşadar patimile sunt deprinderi rele care îi asupresc pe oameni şi care se înstăpânesc în sufletul omenesc până la aşa măsură încât omul nu se poate elibera de ele, şi de aceea se şi numesc patimi, adică lucruri de care omul pătimeşte. Sunt ca nişte boli. Boala păcatului, boala patimilor, sunt ca nişte lucruri străine înfipte în firea omenească, care se înstăpânesc în suflet şi de care nu poți face abstracție, pentru că sunt de fapt nişte realități.

Părinții cei duhovniceşti care s-au ocupat de viața lăuntrică, de curățirea sufletului, şi au scris despre acestea, în general pomenesc opt patimi, opt deprinderi rele, opt bântuieli şi asupreli asupra sufletului omenesc. Şi Sfântul Ioan Casian de pildă, un sfânt din părțile noastre, originar din Dobrogea, de prin părțile Mării Negre, care şi-a sfârşit viața în Franța de astăzi, în sudul Franței, organizator de mănăstiri, a scris despre cele opt gânduri ale răutății, adică despre cele opt patimi. În Filocalia volumul I putem găsi această scriere a Sfântul Ioan Casian în care el pomeneşte opt chipuri ale răutății, opt realități rele care se înstăpânesc în sufletul omenesc când omul este fără de grijă în privința eliberării lui, în privința mântuirii lui. Şi anume, pomeneşte el mai întâi patima lăcomiei pântecelui, a doua patima desfrânării - patima curviei -, a treia patimă este iubirea de argint - adică iubirea de avere -, apoi scrie despre mânie, despre întristare, despre lene sau trândăvie, şi după aceea despre slava deşartă şi despre mândrie care de fapt sunt foarte apropiate, existând nuanțe neînsemnate între slava deşartă şi mândrie. El totuşi, după gândirea de atunci, împarte mândria în două şi vorbeşte şi despre slava deşartă şi despre mândria propriu-zisă.

Aceste opt gânduri ale răutății - sau aceste şapte gânduri ale răutății - sunt de fapt patimile de care ne ocupăm noi acum. Sfântul Ioan Casian ia fiecare patimă în parte. El nu este singurul care vorbeşte despre patimi, care a scris despre patimi. Despre patimi a mai scris şi cuviosul Dorotei. Putem să citim scrierile cuviosului Dorotei în al IX-lea volum din Filocalie. El vorbeşte despre anumite patimi: despre mândrie, despre mânie, despre întristare, despre iubirea de argint, pomeneşte câteva din patimi. Şi apoi Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara" - Sfântul Ioan Sinaitul - în "Scara" lui, despre care a vorbit Înalt Prea Sfințitul acum o săptămână când a prezentat-o ca având 30 de trepte, şi el cuprinde în scrierea aceasta numită "Scara" câteva din patimile acestea, şi anume scrie despre mândrie, despre mânie, despre trândăvie, despre iubirea de argint. Şi în scrierile lor găsim şi felul cum se manifestă patimile, şi leacuri împotriva patimilor.

Unii dintre scriitorii duhovniceşti înțeleg ca uşă a patimilor lăcomia pântecelui, şi alții socotesc ca intrare a patimilor mândria. De fapt aceste chestiuni sunt chestiuni de sistem, de gândire. Nu poți vorbi de-a valma de toate, deşi de fapt patimile în sufletul omului apar de-a valma, nu sunt nişte granițe între ele. Sigur că la unii

o patimă poate fi mai puternică decât alta. Spuneam undeva - cred că la Braşov a venit vorba despre asta - că un părinte duhovnicesc, cuviosul Macarie, se spune în Pateric că l-a văzut pe diavolul purtând o mulţime de văscioare. Şi întâlnindu-se cu cuviosul Macarie, cuviosul Macarie l-a întrebat: "Cine eşti tu?" Şi el a zis: "Eu sunt ispititorul, diavolul". "Şi unde te duci?" "Mă duc să le dau de mâncare fraţilor". "Şi acestea ce-s aşa multe?" "Păi - zice - îi încerc cu mai multe şi care i se potriveşte, la aceea rămâne". Aşa că patimile pot fi puternice, în unii într-un fel, în alţii în alt fel, deşi patimile au legătură unele cu altele, şi sunt pricini comune ale patimilor.

Sfântul Ioan Casian îşi începe scrierea despre cele opt gânduri ale răutăţii cu patima **lăcomiei pântecelui**, adică cu patima care ţine de dorinţa omului, de pornirea omului după hrană. Aşa a făcut Dumnezeu pe om, ca să aibă trebuinţă de mâncare şi de băutură ca să poată să trăiască. Şi am putea zice că este un dar de la Dumnezeu lucrul acesta, în înţelesul că omul are şi mulţumiri de pe urma faptului că se hrăneşte. Nu numai că se îndestulează, dar aceasta este condiţia existenţei omului. Dar când se deviază de la ceea ce este necesar şi folositor, atunci se poate ajunge la patima lăcomiei pântecelui.

Că avem trebuinţă de hrană şi că Dumnezeu ne dă hrana, că hrana este şi o lucrare a noastră şi un dar de la Dumnezeu, putem înţelege şi din faptul că Domnul Hristos a săturat mulţime mare de oameni cu cinci pâini şi doi peşti. Le-a oferit hrană pentru că ei aveau trebuinţă de hrană. Nu le-a dat o putere ca să stea împotriva foamei, ci le-a dat hrană ca să-şi îndestuleze lipsa. A binecuvântat pâinile şi le-a înmulţit şi a săturat mare mulţime de oameni. Iar ucenicilor Săi, înainte de a face Domnul Hristos această minune, când ei au zis: "Dă drumul mulţimilor ca să se ducă să-şi cumpere de mâncare", Domnul Hristos a zis: "N-au trebuinţă să se ducă, daţi-le voi lor să mănânce" (Matei 14, 15-16). Prin aceasta i-a obligat pe ucenici să se intereseze şi ei de ceea pot face spre binele altora. Cuvântul acesta: "Daţi-le voi lor să mănânce" spus de Domnul Hristos către ucenicii Săi este şi el un cuvânt veşnic, nu este un cuvânt de circumstanţă. Ne obligă pe unii faţă de ceilalţi ca să fim cu luare aminte şi să fim binevoitori şi ajutători când se poate şi unde se poate. Tot Domnul Hristos a prefăcut, la nunta din Cana Galileii, apa în vin. Ceea ce înseamnă că Domnul Hristos nu este nici împotriva vinului. Dar Domnul Hristos sigur este împotriva beţiei.

Ori de lăcomia pântecelui ţine şi nesăturarea, când este vorba de hrană, şi când cauţi hrană mai mult de plăcere decât de necesitate, atunci e lăcomie a pântecelui. Când bei mai mult decât poţi duce, adică când ţi se schimbă gândirea şi simţirea şi se întunecă de pe urma vinului sau a alcoolului mult, atunci e lăcomia pântecelui şi-i păcat şi-i patimă. Vorbesc oamenii de pildă, de patima beţiei. Pentru că de fapt cineva care bea mereu, care nu ştie unde să se oprească, acela nu mai este unul care face un păcat - că se îmbată o dată sau de două ori - ci are o patimă, că nu se poate stăpâni.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că nu vinul face beţia, ci beţia o face necumpătarea, bineînţeles necumpătarea la băutura de vin. În psalmul 103, unde psalmistul dă laudă lui Dumnezeu pentru binefacerile Lui, spune că vinul înveseleşte inima omului: "Tu scoţi hrană din pământ, pâinea care întăreşte inima omului, untdelemnul care îi luminează faţa şi vinul care înveseleşte inima omului". Deci pâinea întăreşte inima omului, îi dă putere, untdelemnul îi dă dispoziţie, bună dispoziţie, îi luminează faţa, pentru că numai un om cu bună dispoziţie are faţa veselă - spune undeva în Scriptură că "întristarea usucă oasele, iar bucuria luminează faţa" - şi vinul veseleşte inima omului, bineînţeles băut cu măsură. Părinţii cei duhovniceşti spun că al treilea pahar ar trebui să fie ultimul pahar - ei însă nu spun cât de mare să fie paharul. În orice caz, lucrul de căpetenie este să ştii unde să te opreşti, să nu fi stăpânit de băutură. Gândiţi-vă de pildă că Sfântul Ioan Gură de Aur spune că beţia îl degradează pe om, îl degradează şi îl aduce în rândul animalelor neraţionale, pentru că îl face să nu mai aibă raţiunea luminată, să nu mai gândească.

Şi acum să vă spun o glumă. Am învăţat-o pe aici, prin Banat. Când eram student la Teologie aveam un coleg în Măru. Şi m-am dus acolo - am stat câteva zile - şi zice cineva: "Mă, s-a îmbătat cutare aseară de i-o zis la cuţu cuscru". Mi-a plăcut foarte mult expresia, pentru că arată ceva, adică ajunge să facă confuzii de nici nu mai ştie ce să zică şi cum să se raporteze. Asta-i degradarea pe care o aduce beţia. Şi am spus la un om de pe la Bistriţa Năsăud, că mie îmi place vorba aceasta şi o mai spun aşa când se nimereşte şi mai ales când stăm la o masă. Şi zice: "Părinte, ştiţi cum se zice pe la noi? Pe la noi se zice că <<S-o îmbătat cutare de i-o zis la bivol bade>>". Adică, tot n-a mai ştiut care-i omul şi care-i animalul. Sunt nişte lucruri care

spun mult. Să ştiţi că nu trebuie să învăţăm neapărat numai din Scriptură şi din Filocalie şi din Pateric, că uite, putem să învăţăm nişte lucruri şi de la oamenii care au o experienţă.

Sfânta noastră Biserică, pentru a ajuta pe om să-şi simplifice viaţa şi omul să se umanizeze, a rânduit nişte reţineri de la mâncare şi de la băutură, zile de post. Miercurea şi vinerea. Cel puţin miercurea şi vinerea, pentru că există şi posibilitatea ca să se postească lunea. Dar de fapt postul de luni, în concepţia noastră de acum, este un post facultativ. În rânduielile pentru Sfânta Spovedanie este şi aceasta: că dacă cineva e oprit de la Sfânta Împărtăşanie pentru păcate opritoare de Sfânta Împărtăşanie, şi trebuie să-l opreşti mai mulţi ani, în cazul când el se hotărăşte să postească şi lunea, nu numai miercurea şi vinerea, să-i scazi un an. Deci în concepţia noastră de astăzi, în concepţia Bisericii aşa cum o găsim noi în rânduielile noastre, în îndrumările care le avem, este şi postul de luni, ca facultativ. Însă toate rânduielile în legătură cu postul sunt în aşa fel făcute încât totdeauna când e vorba de post, e numită lunea, miercurea şi vinerea. De pildă: "Lunea, miercurea şi vinerea se posteşte fără untdelemn", să zicem. Eu mă mulţumesc să postească şi cu untdelemn, numai să postească. Dar toate rânduielile includ şi lunea. Totuşi, obligatorii ca zile de post sunt miercurea şi vinerea.

Rânduiala aceasta de post este făcută tocmai ca omul să se poată stăpâni, să ştie de o rânduială, să ştie de o reţinere. Că dacă te reţii de la una, te poţi reţine şi de la altceva. Ori dacă nu te reţii de la hrană - şi hrana este pe primul plan -, atunci nu te poţi reţine nici de la altceva. Postul are darul de a-l pune pe om într-o situaţie de a se împotrivi unor plăceri sau unor lucruri care ţin mai mult de plăcere. Noi avem nu numai posturile obişnuite de miercuri şi vineri, ci avem şi patru Posturi mari peste an: înainte de Naşterea Domnului 40 de zile de post, înainte de Sfintele Paşti avem 49 de zile de post plus o săptămână intermediară în care se folosesc totuşi lactate - săptămâna brânzei -, deci 56 de zile de post, apoi postul dinaintea sărbătorii Sfinţilor Apostoli, care ca durată variază, şi două săptămâni de post înainte de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului.

În Biserica Ortodoxă postul este obligator, nu este facultativ. Sfânta noastră Biserică ne îndatorează se postim, pentru că vrea să ne ajute. Şi de fapt ne ajută. Sigur că sunt şi circumstanţe atenuante, sunt oameni care nu-şi pregătesc ei, sunt oameni care sunt dependenţi de altcineva şi nu pot. Şi apoi mai sunt şi oameni scutiţi de post, de exemplu bolnavii, bătrânii, copiii, sunt scutiţi de post, femeile gravide sunt scutite de post. Dacă vor totuşi să postească şi dacă pot să postească, pot s-o facă. Iar în ceea ce priveşte băutura de vin, când nu-i dezlegare la untdelemn, nu-i dezlegare nici la vin. Totdeauna dezlegarea pentru posturi este la untdelemn şi la vin. Asta în general în legătură cu disciplina în privinţa pravilei.

Vecină cu patima lăcomiei pântecelui este patima **desfrânării**, patima curviei, ceea ce ţine de sexualitate. Patima aceasta devine patimă prin abuz. Adică ea are un temei în existenţa umană - aşa cum are temei şi lăcomia pântecelui nu ca patimă, ci ca punct de plecare - şi anume în apetitul sexual, care are rostul de a-l angaja pe om la procreere. Dumnezeu binecuvintează legătura trupească între soţ şi soţie, mai ales în vederea aducerii în lumea aceasta a copiilor. Prin urmare, e un lucru extraordinar socotit, şi de aceea se face corect numai cu binecuvântarea lui Dumnezeu de la cununie, când se spune la cununie în ectenie şi aceea: "Pentru ca să li se dea lor cumpătare şi roadă pântecelui spre folos, Domnului să ne rugăm" şi implicit, de exemplu când se zice: "să se veselească ei la vederea fiilor şi-a fiicelor lor, Domnului să ne rugăm". "Pentru ca să li se dea lor bucuria naşterii de prunci buni şi purtare fără prihană în viaţă, Domnului să ne rugăm". În slujba cununiei se pomeneşte despre viaţă fără prihană, adică despre o viaţă ireproşabilă, care înseamnă credincioşie între soţ şi soţie şi în care se arată că numai în căsătorie poate fi întrebuinţată această funcţie care ţine de existenţa umană în mod implicit.

Se recomandă tinerilor - şi tuturor oamenilor - până la căsătorie să fie abstinenţi, să intre în căsătorie curaţi, să-şi trăiască viaţa de căsătorie neaxată pe sexualitate, să aibă o rânduială, să aibă o reţinere în general, aşa cum au reţinere pentru post în zilele de post, tot aşa să aibă reţinere şi în ceea ce priveşte sexualitatea, legăturile sexuale. De ce? Pentru ca omul să se spiritualizeze şi nu să se coboare. Bineînţeles că plăcerea aceasta care ţine de sexualitate poate fi împlinită şi în alte chipuri, şi mai ales acuma se vorbeşte mult de împliniri în alte chipuri decât în mod firesc. Toate acestea sunt osândite de învăţătura creştină şi de Sfânta Scriptură în general, pentru că între cele zece porunci ale lui Dumnezeu, date lui Moise pe Muntele Sinai, este şi porunca "Să nu desfrânezi". Aceasta înseamnă în nici un chip, ci numai după rânduială, cum ar zice

Sfântul Apostol Pavel, omorând faptele trupului cu duhul: "Omorâți cu duhul faptele trupului" (Galateni 5, 16). Şi cineva care se spiritualizează prin post, cineva care se spiritualizează prin înfrânare, cineva care încearcă să se spiritualizeze, să se înduhovnicească prin metodele care le pune la îndemână învățătura Bisericii noastre, acela poate să biruiască toate relele în legătură cu osteneala de a birui cu duhul faptele trupului. În Filocalie, acolo unde Sfântul Ioan Casian vorbeşte despre patima aceasta, aduce în față un cuvânt al Sfântului Vasile cel Mare, care a zis: "Nici femeie nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt". Un cuvânt pe care ar fi bine să îl avem în vedere, pentru că sunt unii oameni care se laudă că nu fac păcate după fire, dar fac păcate împotriva firii.

Lupta împotriva acestei patimi o ducem în suflet şi în trup. În trup prin înfrânare, şi în suflet prin rânduiala din gând, făcându-ne rânduială în gând şi nevrând să lăsăm să se statornicească în mintea noastră imagini care ne-ar coborî şi care ne-ar favoriza la anumite păcate de felul acesta. Deci lupta trebuie dusă în gând şi trebuie dusă şi în organism pentru că este un păcat care ține de trupul omului. "Orice păcat pe care îl face omul - zice Sfântul Apostol Pavel - este în afară de trup. Iar cel care se dedă desfrânării păcătuieşte în însuşi trupul lui". Citiți aceasta în Epistola I către Corinteni la al 6-lea capitol.

Mergem mai departe la cea de-a treia patimă pe care o prezintă Sfântul Ioan Casian şi care este patima **iubirii de argint**, adică iubirea de avere. Spre deosebire de celelalte patimi, iubirea de argint nu are un temei în existența umană, în ființa umană, ci este ceva adăugat. Cel care mănâncă fără să ştie unde să se oprească, cel care nu are o rânduială, nu are o disciplină în privința sexualității, are un temei - într-un fel fizic - pentru patimile acestea, dar cel care umblă după avere, care caută să adune avere, acela de fapt nu are un temei în organismul lui, nu are o afecțiune față de avere pentru că are sădită în el o pornire spre aceasta, ci este ceva ce nu ține de ființa omenească, ceva ce este adăugat.

Fac o paranteză aici şi o paranteză care zic eu că e bine venită. Se spune că aşa e şi cu patima fumatului. Pe aceasta nu o pomeneşte Sfântul Ioan Casian. N-o pomeneşte că pe atunci nu era obiceiul acesta al fumatului, dar e totuşi o patimă. Dacă cineva fumează şi se simte rău când nu poate să aibă la îndemână materia care-i trebuie pentru a-şi împlini pornirea, de fapt are o necesitate, dar o necesitate creată. Nu este o necesitate care ține de ființa omenească în aşa fel încât dacă nu ți-o împlineşti te sfârşeşti, adică nu mai trăieşti, cum ar fi în cazul în care nu ai mânca. În privința fumatului, e o necesitate numai pentru fumători, un nefumător nu are nimic, nu simte nevoia să fumeze. Şi atunci înseamnă că ea de fapt, patima aceasta, nu se întemeiază pe o pornire sădită în ființa omului.

Aşa este şi cu iubirea de argint. De altfel să ştiți că unii dintre oamenii care-şi apără patima aceasta a fumatului îmi spun: "Părinte, dar nu găsiți nicăieri în Scriptură şi în canoanele Bisericii ceva care să arate că patima aceasta e vinovată". De fapt nici n-am nevoie de nişte temeiuri de felul acesta, pentru că sunt sigur că şi aceia care caută temeiuri de felul acesta, dacă ar vrea să fumeze, cu temeiuri cu tot ar fuma. Aşa că nu se pune problema aceasta. Dar de ce nu se pune? Şi atunci eu de obicei zic: "Bine, dar nici despre droguri nu scrie nimic. Şi totuşi nu ai putea zice că nu se vede ca păcat urmarea întrebuințării drogurilor". Aşa este cu iubirea de argint, nu are un temei în ființa omului, dar îl chinuieşte pe om. Sunt unii oameni lacomi de bani, lacomi de avere, nu ştiu unde să se oprească, nu se stăpânesc. Sfântul Apostol Pavel spune că "Iubirea de argint este rădăcina tuturor răutăților" (I Timotei 6, 10). Când ajunge să se înstăpânească în om, îl duce la foarte multe rele. Ați auzit de ucideri care se fac pentru a jefui pe cineva, ați auzit de spargeri care se fac ca să fure cineva. Toate lucrurile acestea vin din iubirea de avere. Un om la care nu-i trebuie bani nu se duce să fure de la cineva bani, un om care nu-i trebuie anumite lucruri nu se duce. Împotriva acestei patimi este porunca milosteniei şi este porunca cuprinsă în Decalog: "Să nu furi şi să nu pofteşti nimic din ceea ce este a aproapelui tău". Este o rânduială, noi dacă ne-am ține numai de porunci sau dacă ne-am ține numai de ceea ce ştim noi şi am căuta în îndemnurile şi învățăturile Sfintei Scripturi şi ale canoanelor Bisericii, până la urmă nu ar mai trebui să citim despre patimi din Filocalie sau din altă parte, pentru că de fapt am avea ceva împotriva patimilor respective. Sfântul Ioan Casian, vorbind despre patima aceasta a iubirii de argint, spune între altele că un senator roman care s-a făcut călugăr dar care nu s-a lepădat de tot ce avea, de toate averile sale, a auzit de la Sfântul Vasile cel Mare cuvântul: "Şi pe senator l-ai pierdut, şi nici pe monah nu l-ai făcut". Adică nici senator nici călugăr.

Să ştiţi, stimaţi ascultători, că noi nu suntem rigizi, adică noi nu socotim că omul nu are nevoie de anumite lucruri ca să existe, să poată duce o viaţă demnă, ca să poată să ducă o viaţă civilizată, frumoasă. Adică noi nu lăudăm sărăcia, ci lăudăm neagoniseala. A zis Domnul Hristos: "Fericiţi sunteţi voi săracilor, că a voastră este împărăţia cerurilor" către ucenicii Săi, pe care i-a îndemnat să fie săraci, după condiţia lor. Dar a zis Domnul Hristos către un om pe care l-a vindecat de asupreala vrăjmaşului - a fost demonizat şi Domnul Hristos l-a făcut sănătos -: "Du-te în casa ta, la casnicii tăi şi le spune cât bine ţi-a făcut ţie Dumnezeu" (Marcu 5, 19). Deci "du-te în casa ta", ai casă, ai casnici, spune-le lor cât bine ţi-a făcut Dumnezeu, ţine-ţi casa. N-a zis: "Vinde-ţi casa". Este adevărat că a spus către unul în mod special: "Vinde-ţi averile şi le dă săracilor şi vino şi-mi urmează Mie" (Matei 19, 21). Dar Domnul Hristos a îngăduit ca oamenii să aibă cele de trebuinţă, să aibă casa lor, să aibă locul lor. Chiar dacă El a spus despre Sine că "Fiul Omului nu are unde să-şi plece capul" (Matei 8, 2), a rânduit oamenilor să aibă condiţiile bune pentru o existenţă fără îngrijorare. Nu l-a condamnat pe cel căruia i-a rodit ţarina că avea nişte hambare, în care putea aduna o parte din averi şi putea să trăiască frumos cu cât avea el, cu cât putea cuprinde în hambare, l-a condamnat pentru că voia să adune şi mai mult decât îi era de trebuinţă şi apoi să nu mai facă nimic.

Deci fiecare dintre noi poate avea, şi nu se poate hotărî cât să aibă fiecare, pentru că omul nu este o fiinţă STAS, nu poţi să hotărăşti cu precizie cât poate să aibă cineva, care-i prisosul lui, el însuşi ştie care îi este prisosul. Să ne gândim la samarineanul milostiv, de pildă. Samarineanul milostiv a dat, tot ce a dat a dat din prisosul lui, n-a dat din necesarul lui. Şi Domnul Hristos nu l-a condamnat că nu a dat mai mult. A dat doi dinari şi a spus "Poartă grijă de el şi când mă voi întoarce ceea ce vei mai cheltui îţi voi da". Şi nu i-a zis Domnul Hristos că de ce nu i-a dat zece dinari, ci a arătat că acesta-i începutul binelui, să dai din prisosul tău, că dacă nu dai din prisos, nu o să ajungi niciodată să dai din necesar.

Cine vrea să scape de iubirea de argint trebuie să aibă neapărat credinţă în Dumnezeu, să fie doritor să facă bine, să se înveţe să fie milostiv, să dea din prisosul lui, să fie compătimitor şi să aibă încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care aşa cum i-a dat cele de trebuinţă până acum, poate să-i dea şi în continuare. Dacă nu are credinţă în Dumnezeu, atunci îl asupreşte avuţia şi avuţia nu este ceva care-l ridică pe om, din cauză că este mai prejos de om. Şi atunci e rău ca cineva să se înrobească unor lucruri mai prejos de el însuşi.

A patra patimă descrisă de Sfântul Ioan Casian este patima **mâniei**. Mânia e sădită în existenţa umană. Şi Domnul Hristos S-a mâniat. El Care a luat firea omenească în afară de păcat. Firea omenească, aşa cum Şi-a împropriat-o Domnul Hristos - Fiul lui Dumnezeu Şi-a împropriat-o când S-a făcut om - este firea omenească fără păcat. Şi totuşi mânie a arătat Domnul Hristos, ştiţi de manifestarea mâniei când a scos din templu pe vânzătorii de acolo, Şi-a împletit un bici din funii şi i-a scos afară. E o manifestare de mânie, dar o manifestare de mânie în înţelesul ei bun, pentru că ea e sădită - mânia e sădită - în fiinţa omenească ca prin aceasta să ai un ajutor în a te împotrivi răului care vrea să te asuprească. Mânia, ca patimă, este atunci când cineva nu se poate stăpâni. Acum nu prea se mai vorbeşte de "mânioşi", ci se vorbeşte de "nervoşi", parcă e ceva mai superior să zici de unul - cum să zici că-i mânios, zici mai bine - că "îi cam nervos". În realitate să ştiţi că cei de demult nu ştiau de nervos, ştiau numai de mânios şi de rău. Pe la noi, prin satul meu, spunea despre unul sau despre altul din aceştia care erau mânioşi, că "e rău". De fapt mânia este o manifestare a răutăţii, un chip al răutăţii. Sfântul Ioan Casian zice că nu avem voie să ne mâniem nici pentru pricini drepte nici pentru nedrepte, pentru că mânia întunecă mintea. Aşa cum beţia întunecă mintea, tot aşa şi mânia întunecă mintea. Când eşti gâlcevitor, când eşti pornit nu te mai gândeşti la ce ar trebui să te gândeşti, ci ai un fel de întunecare de minte. Şi face o comparaţie Sfântul Ioan Casian spunând că aşa cum dacă îţi pui pe ochi o foiţă de plumb sau de aur, e tot atâta, că tot nu vezi, tot aşa şi când te mânii şi pentru pricini drepte şi pentru pricini nedrepte, tot nu-i bine pentru că nu ai limpezime de minte. Şi soluţia lui când e vorba despre mânie este aceasta: să nu te mânii nici pentru pricini drepte, nici pentru pricini nedrepte. De altfel, dacă dizolvi pricinile mâniei, la mânie nu mai ajungi. În antologia sanscrită se spune: "Mânia în oamenii cei buni se naşte moartă, se topeşte. În cei cuminţi un ceas trăieşte". "Un semidoct trăieşte lung: cinci ani în proştii cei din gloată, iar în mişei viaţa toată".

Mânia de fapt are multe chipuri, are multe manifestări. Sfântul Ioan Scărarul, scriind despre mânie în cartea sa numită "Scara", zice aşa: "Să legăm mânia cu lanţurile blândeţii, s-o lovim cu îndelungă-răbdarea, s-o aducem în faţa minţii la judecată şi la cercetare şi să zicem: Spune-ne nouă, patimă nebună şi neruşinată,

cine este tatăl tău, cum se numeşte mama ta, care sunt fii tăi, cine ți se împotriveşte şi cine te nimiceşte cu totul?". Şi mânia răspunde: "Tatăl meu este îngâmfarea - adică mândria, de obicei mânia e legată cu mândria; Sfântul Marcu Ascetul în scrierea sa "Epistola către Nicolae Monahul" pe care o găsim în Filocalie în volumul I, spune că "Copacul mâniei este udat la rădăcină cu apa puturoasă a mândriei"; deci totdeauna între mândrie şi mânie este o legătură; bineînțeles că poate să aibă şi alte pricini mânia, o să vedem îndată ce mai spune Sfântul Ioan Casian; zice - şi mame am mai multe: iubirea de avere, iubirea de plăcere, uneori patima desfrânării şi alteori patima îmbuibării".

Acestea pot fi pricini de mânie în înțelesul că atunci când cineva te opreşte de la un lucru care îl doreşti, atunci tu i te împotriveşti şi te împotriveşti cu mânie, cu răutate, deşi fără gâlceavă se pot rezolva lucrurile mult mai bine decât cu gâlceava. Numai că omul dintr-o dată sare, să se împotrivească, să facă ceva care nu-i bine. Ştiți că Domnul Hristos condamnă nu numai uciderea ci şi mânia şi manifestările mâniei. Şi anume în Sfânta Evanghelie de la Matei, în capitolul al 5-lea, spune: "Ați auzit că s-a spus celor de demult: <<Să nu ucizi>>; cel ce ucide este vrednic de osândă. Iar Eu vă zic vouă că cel ce se mânie pe fratele său este vrednic de osândă; cine va zice fratelui său: netrebnicule, este vrednic de judecata sinedriului; iar cel ce-i zice: nebunule, este vrednic de gheena focului". Vedeți ce aspru este Domnul Hristos când e vorba despre mânie şi vrea să nimicească mânia.

Deci mânia, mai departe vorbind despre ea, spune: "Fii mei, fiicele mele sunt ținerea de minte a răului, vrăjmăşia, ura", acestea sunt manifestări ale mâniei. Chiar are Sfântul Ioan Scărarul un cuvânt despre pomenirea răului şi acolo spune că "Pomenirea răului este viermele minții, rugina sufletului, păcat neîncetat, fărădelege de fiecare clipă". Iar în Pateric se spune că "Cel care e pomenitor de rău, ori de mănâncă, ori de bea, ori de doarme, ca de rugină se mănâncă". Răutatea o ducem cu noi. În Sfânta Evanghelie se spune: "Duşmanii omului vor fi casnicii lui" (Matei 10, 36), iar părinții din Filocalie interpretează, tâlmăcesc acest cuvânt aşa, că gândurile cele rele sunt duşmanii noştri - "duşmanii omului sunt casnicii lui" -, gândurile cele rele sunt casnicii noştri de care nu ne putem despărți, ca de duşmanii cei dinafară pe care îi putem ocoli de multe ori. Numai că îi ducem în noi. Noi de fapt avem o lume interioară în care intră şi buni şi răi, după relațiile noastre cu oamenii. Intră în sufletul nostru buni, intră în sufletul nostru răi, cât îi putem cuprinde, şi ne întâlnim cu ei. Şi dacă avem patima mâniei, apoi ne chinuieşte, şi patima pomenirii de rău ne chinuieşte şi când nu sunt de față duşmanii noştri. Şi îi judecăm şi îi învârtim prin minte şi facem ce vrem noi cu ei, din răutatea pe care o purtăm în sufletul nostru.

Şi zice mai departe Sfântul Ioan, punând pe mânie să vorbească despre ea însăşi: "Împotrivitorii mei sunt nemânierea şi blândețea", când ajungi la un calm, la o blândețe care nu te mai lasă să te dezlănțui ca furios, ca mânios. Şi în sfârşit: "Mă nimiceşte deplin smerita cugetare", smerenia. Omul smerit e totdeauna înțelegător față de neputința omenească şi trece de mânie.

A cincea patimă descrisă de Sfântul Ioan Casian este **întristarea**. Întristarea este o patimă care poate duce la deznădejde, şi duce de fapt la deznădejde, pentru că întristarea usucă oasele iar bucuria veseleşte fața. Când cineva ajunge într-o întristare de pe urma păcatelor făcute şi la o întristare care nu duce la pocăință, e într-un fel de asuprire, într-un fel de dizolvare sufletească, într-un fel de întunecare. Şi asta îl chinuie şi sunt oameni chinuiți de o astfel de patimă, de întristare. Dar noi avem mijloace împotriva ei: credința în Dumnezeu, chemarea la bucurie, faptul că ştim că Dumnezeu e bun şi milostiv, faptul că ştim că Dumnezeu nu are pe nimenea de pierdut, faptul că ştim de pildă, că "cea mai mare iubire a unui sfânt față de Dumnezeu e mai mică decât iubirea lui Dumnezeu față de cel mai mare păcătos". Sunt nişte lucruri care pot dizolva întristarea, şi o dizolvă de fapt, în măsura în care suntem preocupați de lucrurile acestea. Adică sunt nişte lucruri care nu vin de la sine, ci nişte lucruri care se realizează în timp, aşa cum şi patimile s-au realizat în timp. Şi cu cât patimile sunt mai întărite în noi, cu atât avem mai mare luptă împotriva lor. Cuviosul Dorotei face o comparație între un copac bine înrădăcinat pe care nu-l mai poți scoate smulgându-l prin puterea mâinilor şi între un copac mic, abia sădit de curând, pe care îl poți scoate fără nici o greutate.

Mai vorbeşte Sfântul Ioan Casian şi despre **trândăvie**, despre **lene** ca păcat şi ca patimă. Pentru că lenea îl face pe om să nu-şi vadă de rosturile lui. În cartea Iov se spune că omul e creat pentru muncă cum e creată pasărea pentru zbor. În Pateric se spune de pildă - cu asta şi începe Patericul - că Sfântul Antonie cel Mare, fiind în pustie, a ajuns odată într-un fel de moleşeală, într-un fel de plictiseală şi a zis: "Doamne, ce să fac să

mă mântuiesc, că nu mă lasă gândurile?" Şi atunci a venit un înger în înfăţişare de călugăr şi a stat lângă Sfântul Antonie cel Mare şi şi-a ridicat mâinile la rugăciune, apoi s-a aşezat şi a împletit o funie, după aceea iarăşi s-a ridicat la rugăciune, şi iarăşi s-a aşezat şi a împletit o funie şi a zis: "Fă aşa şi te vei mântui". Deci împleteşte rugăciunea cu munca şi atunci înaintezi în cele bune. Munca în concepţia creştină nu-i numai mijloc de producţie, mijloc de existenţă, ci este şi mijloc de mântuire. Tot Sfântul Ioan Casian spune că, de obicei, omul care munceşte e luptat de un singur drac, iar dacă nu munceşte e luptat de o mulţime nenumărată şi e mai bine să te lupţi cu unul decât cu mulţi.

Când eram eu copil, Dumnezeu să-i odihnească pe părinţii mei, aveau vorba aceasta: "Nu sta fără lucru că-i păcat". Suntem datori cu munca şi pentru întreţinerea noastră şi pentru întreţinerea altora, pentru a-i ajuta pe alţii. Munca este un dar de la Dumnezeu, nu este o pedeapsă pentru păcat. Osteneala din muncă este pedeapsă pentru păcat, dar munca în sine este o binecuvântare. Pe om l-a pus Dumnezeu, după mărturia Scripturii, în rai, să-l păzească şi să-l lucreze. Suntem chemaţi la muncă. Şi sfinţii Apostoli au muncit, Sfântul Apostol Pavel cel puţin spune că el a muncit pentru el şi pentru îndestularea celor împreună cu el lucrători pentru împărăţia lui Dumnezeu, a ucenicilor lui, a tovarăşilor lui de călătorie. A muncit. Şi îi îndeamnă pe credincioşi să muncească şi ei şi zice: "Cel ce nu vrea să lucreze, acela nici să nu mănânce" (II Tesaloniceni 3, 10). Prin urmare munca este un ajutor, de fapt este un ajutor.

Acum oamenii îşi pierd foarte multă vreme în nelucrare şi într-o nelucrare fără nici un fel de rost. Privesc foarte mult la televizor, de pildă. Asta nu-i o muncă, nu e angajare, e o delăsare, este o neputinţă, este ceva care nu-l ţine pe om într-o activitate, nu-l angajează în ceva. E un fel de înşelare, un fel de lucru nelucru, ceva care îi dă omului impresia că de fapt el face ceva, ori în realitate nu face nimic. Şi din cauza aceasta oamenii de azi sunt foarte puţin dispuşi să facă ceva, să muncească şi să muncească de la rădăcină.

Am fost astăzi la Mănăstirea Timişeni şi am întâlnit nişte maici acolo, am dat mâna cu nişte maici şi tare mi-a plăcut că aveau mâini bătătorite. Îmi plac mult mâinile bătătorite, mâinile care au stat pe coada de la sapă şi pe toporâştea de la coasă, mâini care s-au ostenit. Când l-am cunoscut pe Părintele Arsenie, în 1942, avea nişte mâini bătătorite, că mâini de acelea nici nu ştiu dacă am mai întâlnit. Eu nu ştiu cu ce şi le-a putut bătători aşa, bineînţeles cu muncă. Din odihnă nu se bătătoreşte mâna. Există şi o muncă intelectuală, fără îndoială, dar o muncă din aceasta fizică cere nişte virtuţi, te angajează în nişte osteneli care te formează, că ce faci te şi face. Dacă stai în nelucrare, devii nelucrător, devii nepăsător, nu mai ai rezistenţă ca să faci ceva, nu ai răbdare, ori un om care munceşte, acela poate şi să postească, că-i învăţat cu osteneala, nu-i comod. Ceea ce ne lipseşte nouă astăzi este angajarea aceasta cu hotărâre în bine, cu efort. Comoditatea îl depărtează pe om de împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, îl duce aşa, la un fel de "nu-s dispus", "nu mă interesează", "lasă că facem noi altă dată". În felul acesta, cu astfel de gânduri şi cu astfel de stări nu se poate birui trândăvia, nu se poate birui lenea.

Să ştiţi însă totuşi că lenea nu totdeauna e lene. Câteodată eşti obosit într-adevăr şi unii zic că eşti leneş că nu mai poţi face ceva şi când sunt obosiţi. Nu e adevărat. Oboseala este un semn de lucrare nu de nelucrare. Cine se oboseşte are dreptul la odihnă şi se odihneşte. Spune undeva, în Proloage, că un înger îi hrănea pe unii şi le ştergea faţa plină de sudoare, fiind aceia călugări, şi că unul a vrut şi lui să-i fie ştearsă faţa, şi nu a avut îngerul de ce să-i şteargă faţa, că nu avea nici o sudoare pe ea. Deci e o treabă care trebuie gândită în felul acesta: noi trebuie să facem ceva, să fim angajaţi în ceva şi să fim angajaţi şi cu efort, nu numai cu comoditate. Pentru că dacă suntem angajaţi cu efort în anumite lucruri, suntem dispuşi să facem efort şi în altele.

Şi în sfârşit cele două patimi de la urmă pe care le descrie Sfântul Ioan Casian sunt **slava deşartă** şi **mândria**, mândria fiind şi ea început de patimi pentru că îl face pe om cumva independent, îl face chiar să nu ştie de Dumnezeu, îl face să nu împlinească porunca lui Dumnezeu, îl face să se încreadă în el însuşi, îl face să caute laude de la oameni din împlinirea lucrurilor bune pe care le face, caută laudă de la oameni. Slava deşartă este mândria care-l face pe om să-şi închipuie lucruri pe care nu le are şi nu le poate avea. Îşi închipuie omul că este ceva ce el nu este şi caută de la oameni să-l laude pentru lucruri pe care nu le are. Pe când mândria de fapt are şi nişte lucruri bune realizate, cu care însă se laudă.

Mândria se surpă prin smerenie, prin smerita cugetare, prin plecarea minții față de Dumnezeu, prin recunoaşterea faptului că toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit este de la Dumnezeu, prin recunoaşterea faptului că binele pe care-l facem nu este numai al nostru ci este şi al lui Dumnezeu în noi, şi că binele pe care-l facem ne obligă la a face şi mai mult bine. Pentru că numai dacă ne ajută Dumnezeu putem face binele, faptele bune sunt fapte teandrice, adică fapte în care intră şi lucrarea lui Dumnezeu şi lucrarea omului, şi cineva care poate face un bine de fapt este dator lui Dumnezeu pentru cinstea pe care i-o dă Dumnezeu unindu-Se Dumnezeu cu el la binele pe care-l face omul.

Dacă gândeşte cineva aşa, nu se poate să rămână pe mai departe în mândrie. Şi dacă cineva a surpat mândria, a surpat şi mânia. Dacă cineva a surpat iubirea de argint, a surpat şi învârtoşarea sufletului. Patimile, toate acestea şi altele câte or mai putea să fie şi câte mai sunt de fapt, nedescrise la cineva dar totuşi ca realități în sufletul omului, patimile acestea, ca cel mai mare rău pe care îl aduc în suflet este nesimțirea sufletului, învârtoşarea. Când omul nu este sensibil pentru lucruri bune, când omul nu este sensibil pentru legătura cu Dumnezeu, când omul nu este sensibil la neputința oamenilor, la lipsa oamenilor, la greutățile pe care le au unii şi alții, când e nepăsător - patimile aduc un fel de nepăsare în suflet care îl face pe om nepăsător față de datoriile pe care le are față de Dumnezeu şi față de oameni, nesimțitor față de tot ce este frumos şi bun. Nesimțirea aceasta este urmare a patimilor, urmare a păcatelor, urmare a răutăților de tot felul şi totodată patimile scad şi credința în Dumnezeu. Cineva care cu cât e mai învârtoşat şi cu cât e mai păcătos, cu atâta este şi mai necredincios. Aceasta este urmarea patimilor, urmarea unei vieți neîngrijite, urmarea unei vieți în care nu este lucrătoare porunca lui Dumnezeu ci este lucrătoare una sau alta dintre patimile câte le poate avea omul.

Vin la mine la spovedit oameni şi zice câte unul: "Părinte, toate păcatele din lumea asta le-am făcut eu". Şi eu zic: nu se poate, nimeni nu poate face toate păcatele din lumea asta. Şi de obicei oamenii nu dau bani cu camătă, cel puțin cei care vin la mine, şi zic: bani cu camătă ai dat? Şi zice omul: "Nu am dat". Zic: vezi că nu le-ai făcut pe toate? Spune-le acelea care le-ai făcut.

Stimați ascultători, v-am vorbit despre patimi. Acum să vedem care sunt pricinile patimilor, căci dacă vrem să scăpăm de patimi, trebuie să scăpăm de pricinile lor. Şi dacă nu scăpăm de pricinile patimilor, nici de patimi nu scăpăm. Noi nu putem lupta împotriva patimilor ca patimi, ci luptăm împotriva patimilor ca manifestări de patimă şi luptăm împotriva patimilor înlăturând pricinile patimilor. Dacă nu ocolim pricinile patimilor nu scăpăm de patimi, chiar dacă vrem să scăpăm. De obicei oamenii sunt mulțumiți în patimile lor. Antim Ivireanu într-o predică dă un exemplu şi zice că "Viermele care mănâncă hrean se simte bine şi în hrean". Dar cine vrea totuşi să scape de patimi, are gândul acesta şi are preocuparea aceasta, trebuie să ocolească pricinile patimilor. Ca să ocoleşti pricinile patimilor trebuie să ştii care sunt pricinile patimilor.

În Filocalie în volumul I, în scrierea Sfântului Marcu Ascetul numită "Epistola către Nicolae Monahul" - vă recomand lucrurile acestea când vi le pun în față; dacă aveți posibilitatea să citiți Filocalia volumul I, vă recomand în mod special scrierea aceasta: "Epistola către Nicolae Monahul" - se spune că înaintea a tot păcatul merg trei uriaşi - băgați de seamă, trei uriaşi - şi anume: **neştiința**, **uitarea** şi **nepăsarea**. Unii oameni fac rele din neştiință. Vin şi la mine unii care spun că nu au ştiut că cutare lucru e păcat. Uitarea: ce uită omul? Ce nu-l interesează. Şi atunci uită şi de lucrurile bune pentru că nu-l interesează, nu-i angajat în ele şi dacă le neglijezi te neglijează şi ele pe tine. Şi nepăsarea, şi nepăsarea e cea mai rea pentru că nepăsarea te duce şi la neştiință şi te duce şi la uitare. Deci în primul rând cele trei pricini de căpetenie ale patimilor sunt: neştiința, uitarea şi nepăsarea.

Apoi Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că pricina cea mai de căpetenie a păcatelor este fuga de durere şi iubirea de plăcere. Multe patimi au ca temei plăcerea. Scapi de ele când te obişnuieşti să nu cauți plăcerea ci să cauți ceea ce este bun şi folositor, ceea ce depăşeşte plăcerea. Nu zice nimeni de pildă, să nu mănânci o mâncare care îți place, sau să-i faci ceva să nu-ți mai placă. Nu. Țineți minte lucrul acesta. Aşa-i rânduiala, adică Dumnezeu ne dă lucrurile şi pentru hrana noastră dar şi pentru desfătarea noastră. Gândiți-vă de exemplu - nu ştiu dacă ştiți, dar urmăriți vă rog - la rugăciunea colivei, când binecuvintează preotul o colivă - care-i bună, de obicei; fac pe la noi pe la mănăstire o colivă ca o prăjitură de bună - zice: "Cel ce ne-ai dat acestea spre hrana şi desfătarea noastră". Zice câte cineva aşa, către mine, în glumă, pe la noi pe la mănăstire, că cutare lucru e foarte bun şi nu ar trebui să-l mănânc de pildă, şi eu zic: doar nu mi-a luat gustul

Dumnezeu când m-am făcut călugăr. Noi trebuie să fim nişte oameni reali în a vedea lucrurile, şi dacă ne-a dat Dumnezeu gust ne-a dat şi hrană gustoasă. De ce sunt bune fructele de pildă? Că le-a făcut Dumnezeu. De ce nu le-a făcut ca pădureţele? Sau Sfântul Maxim Mărturisitorul zice de iubirea de plăcere. Totuşi există o plăcere îngăduită, o plăcere binecuvântată de Dumnezeu. Eu nu-mi pot închipui că în împărăţia lui Dumnezeu de pildă, unde vom sta la masă cu Avraam, cu Isaac şi cu Iacov, nu vom avea ceva bun de mâncat, dacă o fi de mâncat. Însă există o iubire de plăcere care te axează pe plăcere, şi aceea nu-i bună, că te înrobeşte. De exemplu omul la care îi place băutura şi nu se poate opri, din plăcere bea mai departe. Şi apoi păţeşte cum era o vorbă mai demult pe la noi, că a zis unul vorbind cu vinul: "Eu te-am băut de bun şi tu mă-mpingi".

Sfântul Maxim Mărturisitorul mai socoteşte ca pricină a patimilor iubirea neraţională faţă de trup. Aceasta este o iubire neîngăduită, că există o iubire de sine îngăduită, nu numai îngăduită dar chiar cerută. Domnul Hristos a spus să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi. Deci eşti dator să te iubeşti pe tine însuţi şi măsura aceasta este şi măsura iubirii faţă de aproapele. Dar să-ţi urmăreşti mântuirea, să-ţi urmăreşti binele prin iubirea aceasta, să te fereşti de frig, de cele care îţi aduc boală, de tot ceea ce ţi se împotriveşte trebuie să te fereşti. Gândiţi-vă de pildă că Sfântul Apostol Pavel scrie în Epistola către Efeseni: "Nimenea nu şi-a urât vreodată trupul său, ci îl încălzeşte şi îl hrăneşte" (Efeseni 5, 29). E un lucru care trebuie făcut pentru a-I sluji lui Dumnezeu. Noi nu suntem urâtori de trup, trupul este templul Duhului Sfânt, el va învia din morţi, va lua parte la fericirea veşnică, Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat, a luat un trup. Dacă trupul ar fi rău nu l-ar fi luat. Aşadar e vorba de iubirea neraţională de sine, când cauţi lucruri care nu sunt necesare, care sunt peste trebuinţă, peste necesarul existenţei umane.

Apoi însăşi patimile sunt pricini de alte patimi. Am văzut legătura între mânie şi iubirea de argint, între mânie şi mândrie, între mânie şi lăcomie. Când ai desfiinţat pricinile patimilor mâniei atunci ai nimicit şi mânia. Bineînţeles că pentru toate acestea trebuie să fi raţional. Dar raţional cu adevărat nu poate fi decât omul care a ajuns la nepătimire.

Acum ştim pricinile patimilor, dar să nu uităm că şi necredinţa în Dumnezeu este pricină a patimilor. Un om care nu crede în Dumnezeu trăieşte oricum, cum îi vine la socoteală, cum îi vine la îndemână. Spontan, şi de-o spontaneitate care nu-l duce la bine. Ce-i vine aia face. Noi însă trebuie să fim conştienţi că creştinismul e cu cruce, Domnul Hristos a spus "Cel ce vrea să vină după Mine să se lapede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie" (Matei 16, 24). Ce înseamnă asta, să-ţi iei crucea? Înseamnă mai multe lucruri, dar între altele şi aceasta: să-ţi iei partea de osteneală care ţine de depăşirea de tine însuţi, care ţine de împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Să ştiţi însă că omul care ajunge să-i devină normale virtuţile nu patimile, acela nu mai are probleme, nu mai are luptă cu el însuşi, are odihnă. Domnul Hristos a spus: "Învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi avea odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Putem avea odihnă sufletelor noastre în măsura în care avem smerenie, în măsura în care lichidăm patimile, pentru că Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara", vorbind despre nepătimire, spune că **"smerenia este dezrădăcinătoarea patimilor"**. Dezrădăcinăm patimile prin smerenie. Dacă suntem smeriţi, dacă căutăm să împlinim cuvântul lui Dumnezeu, dacă ne plecăm cu mintea, atunci devenim smeriţi.

Smerenia are de fapt două aspecte: smerita cugetare - aceasta ţine de gândire şi aşa ceva a avut Sfântul Apostol Petru când l-a chemat Domnul Hristos la ucenicie. Şi când Domnul Hristos a zis "Mână la larg şi aruncă mreaja ca să pescuiţi" el a zis "Doamne, toată noaptea ne-am trudit şi n-am prins nimic. Dar, pentru cuvântul Tău, arunc mreaja în mare" (Luca 5, 4-5), deci mă plec cu mintea, fac ce zici Tu, nu fac ce gândesc eu. Eu de fapt nu aş mai fi pescuit, n-aş mai fi încercat să pescuiesc, dar pentru că zici Tu, arunc mreaja în mare. Şi a scos mulţime mare de peşti. De ce? Pentru că s-a plecat cu mintea. A fost şi o împrejurare în care nu s-a plecat cu mintea dintr-o dată, şi Domnul Hristos i-a reproşat lucrul acesta, la spălarea picioarelor. Când Domnul Hristos a vrut să-i spele picioarele Sfântul Apostol Petru, el s-a împotrivit şi a zis: "Doamne, Tu să-mi speli mie picioarele? Niciodată nu-mi vei spăla picioarele". Domnul Hristos a spus: "Ceea ce fac Eu acum tu nu înţelegi, dar mai târziu vei înţelege". Şi când a stăruit în aceasta şi a zis "Niciodată n-o să-mi speli picioarele" a zis Domnul Hristos "Dacă nu te voi spăla, nu ai parte cu Mine" (Ioan 13, 6-8). Deci dacă nu te smereşti, dacă te ţii ţapăn, atunci nu poţi să fii modelat şi nu am ce face cu tine, nu te poţi mântui. Smerenia este un mijloc de despătimire şi de neîmpătimire. Cine ştie de Dumnezeu are smerenia nu numai ca smerită cugetare, ci are smerenia şi ca simţire lăuntrică. Adică smerenia trebuie să aibă înrădăcinare în

ființa noastră şi prin sentiment. Dacă ai smerenia, atunci ea te învață ce ai de făcut, şi cum să ocoleşti patimile, şi nu eşti ca acela mândru, care citeşte o carte, că doar eu sunt stăpân peste carte. Tu crezi că o carte, un roman de dragoste de pildă, îl citeşti cu încrederea că pe tine nu te clinteşte. Şi după aceea nu-l mai poți scoate din tine. Asta-i plata celui mândru, păcatele se plătesc, mândria îți aduce neodihnă, nelinişte.

Am vorbit atât de patimi, acum să vorbim şi despre nepătimire. Ce înseamnă nepătimire? Înseamnă să nu mai fi asuprit de patimi, înseamnă să te raportezi la oameni şi la Dumnezeu şi la tot ce există altfel decât omul pătimaş, să depăşeşti patimile, să ajungi la o linişte sufletească, la pace. Pacea e născută de nepătimire. "Pacea sufletului e lipsa patimilor" zice Sfântul Marcu Ascetul. Liniştea sufletului este dovada nepătimirii. Altfel se raportează un om cu patimi în suflet la lumea aceasta şi altfel se raportează cineva care se preocupă de nepătimire. Să ştiți că şi în realizarea nepătimirii există anumite stadii, anumite situații intermediare, nu ajunge omul dintr-o dată la măsura aceea de a fi nepătimitor, nepătimaş în orice chestiune.

Vreau să vă citez tot din Pateric un pasaj în care se arată tocmai lucrul acesta, că există o scară, există un progres treptat în ceea ce priveşte despătimirea. "Se spunea despre un bătrân că a făcut cincizeci de ani nici pâine mâncând, nici vin bând degrabă. Şi zicea că a omorât curvia, iubirea de argint şi slava deşartă. Şi a venit la el Avva Avraam, auzind că a spus el acest cuvânt. Şi a zis lui: tu ai spus cuvântul acesta? A răspuns bătrânul: da. Şi a zis lui Avva Avraam: iată, intri în chilia ta şi găseşti pe rogojina ta o femeie. Poți să socoteşti că nu este femeie? Răspuns-a bătrânul: nu, dar mă lupt cu gândul să nu mă ating de ea. Atunci a zis Avraam: iată, nu ai omorât patima, ci este vie; dar este legată. Iarăşi când umbli pe drum, vezi piatră şi hârburi, iar în mijlocul acestora, aur; poate mintea ta să socotească pe acesta - adică aurul - ca pe acelea? Zis-a bătrânul: nu, dar mă lupt cu gândul să nu-l iau pe el. Şi a zis Avraam: iată este vie patima, dar este legată. Mai departe zice iarăşi Avva Avraam: iată, auzi despre doi frați că unul te iubeşte şi că altul te urăşte şi te vorbeşte de rău. Dacă vor veni la tine, îi ai deopotrivă pe amândoi? Zis-a bătrânul: nu, dar mă lupt cu gândul să fac bine celui ce mă urăşte ca şi celui ce mă iubeşte. Zis-a Avva Avraam lui: apoi iată că sunt vii patimile, dar sunt numai legate de sfinți".

Prin urmare pot fi şi situații de oscilare între bine şi rău. Un părinte de la noi de la mănăstire zicea: "Dragă, pe om dacă-l iei de bun, bun îl găseşti şi dacă-l iei de rău, tot pe acela, şi rău îl găseşti". Din păcate avem de multe ori viața amestecată, nu suntem foarte nepătimaşi şi nu suntem nici foarte pătimaşi, suntem într-o situație din aceasta oscilantă. Putem să devenim nepătimaşi din pătimaşi, şi afirmația aceasta are un temei în "Scara" Sfântul Ioan Scărarul, în care zice: "Să-ndrăznească pătimaşii, că şi cei nepătimaşi din pătimaşi au ajuns nepătimaşi". E un cuvânt care ne dă încredere, numai că trebuie să folosim mijloacele, toate mijloacele care ne ajută să devenim nepătimaşi din pătimaşi.

Am să vă mai spun un semn al nepătimirii. Tot în Pateric se spune că o fecioară, o călugăriță, s-a dus la un părinte şi i-a spus aşa: "Eu postesc şase zile - se înțelege, nemâncând - şi în a şaptea mănânc. Şi am învățat Vechiul şi Noul Testament pe de rost. Ce trebuie să mai fac?". Şi atunci a zis cuviosul către ea: "Ți s-a făcut ocara ca cinstea?", adică ai ajuns în situația ca să primeşti şi ocara aşa cum primeşti cinstea, fără împotrivire şi fără neliniştire, cu liniştea trebuitoare. Şi ea a zis: "Nu". Şi atunci a zis părintele: "Ți s-a făcut lipsa ca îndestularea?". Ea a zis: "Nu". "Ți s-a făcut paguba ca şi câştigul?" Ea a zis: "Nu". "Ți s-au făcut străinii ca rudele după trup?" Ea a zis: "Nu". Şi atunci părintele i-a zis: "Du-te şi pune început bun, căci cu cele care le-ai făcut până acuma încă nu ai realizat nimic". Adică, dacă nu ai linişte în fața celor care vor să te îndrepte, chiar şi cu mustrare - chiar dacă mustrarea învinge dar nu convinge -, dacă nu ai liniştea sufletească trebuitoare într-o astfel de situație, înseamnă că nu eşti smerit şi eşti mândru. Dacă eşti preocupat cu nemulțumire de faptul că cineva te-a păgubit cu ceva şi nu mai poți intra în linişte, înseamnă că eşti iubitor de argint. Dacă faci deosebire între cei apropiați şi cei care nu-ți sunt apropiați, şi ai atitudini diferite în mod voit, înseamnă că nu ai ajuns încă la ceea ce trebuie să ajungă cineva, nu ai desființat în tine patimile care fărâmițează firea omenească.

Şi acum, stimați ascultători, încă o afirmație şi cu asta termin. Şi anume aceea că Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara" are şi cuvântul că "**nepătimirea este cerul cel de pe pământ**". Când ajunge cineva să fie nepătimaş, când ajunge cineva să nu mai fie hărțuit de patimi, atunci ajunge să aibă locuitor în mod simțit pe Dumnezeu în sufletul său, se face locaş al Preasfintei Treimi - după cuvântul care-l găsim ca un cuvânt de laudă la cinstirea unor sfinți şi spunem că a primit sălăşluirea Treimii în el. Ajungem şi noi să fim locaşuri ale lui

Dumnezeu şi avem în suflet cerul cel de pe pământ, adică nepătimirea. Să nu aşteptăm ca cerul acesta de pe pământ să vină aşa, fără să îl căutăm, fără să ne străduim pentru el. Iar dacă vine în sufletul nostru, să avem din aceasta bucuria cuvenită.

Voi încheia şi de data aceasta tot cu o poezie, o poezie de aceeaşi poetă, Zorica Laţcu, intitulată *Cer nou*:

Grăit-am ieri cu Domnul, prin lacrimi, şi am
spus:
De noi cum nu Ți-e silă, preascumpul meu
Iisus?
Cum nu-Ți întorci Tu faţa cu silă de la noi
Şi cum mai vrei să suferi făptura de noroi?
Cum vrei să calce-n lume piciorul Tău curat,
Cel care peste aripi de înger a călcat,
Cum poala preacurată, Stăpâne n-o fereşti
În tină omenească să nu Ți-o murdăreşti?
Cum poți să suferi, Doamne, miros de putregai
Când ai tămâia dulce a crinilor din rai?
Tu Cel Ce stai în ceruri cu mari luminători
În inima mea rece cum vrei să Te cobori?
Ca Petru, ani de-a rândul Te-am izgonit
mereu,
Ieşi de la mine Doamne, că păcătos sunt eu!
Dar n-ai plecat, ba încă cu pasul Tău curat
Ai coborât tot cerul în iadul meu spurcat.
Cu pasul Tău pe mine de tot m-ai curățit,
Cu raza Ta tot chipul Tu mi l-ai strălucit,
Cu focul Tău pe mine, cel rece, m-ai aprins
Și peste sărăcia mea goală ai întins
Un colț al hainei Tale şi m-ai făcut bogat,
Mi-ai dat inel, coroană, porfiră de-mpărat,
Mi-ai încăput în suflet, Tu Cel neîncăput
Şi sufletul meu iată, Tu cer nou l-ai făcut.
În sufletul meu astăzi Tu Însuți locuieşti
Cu Maica Preacurată, cu cetele cereşti.
Și pentru toate-aceste Iisuse preaiubit
În cerul nou din suflet, să fii în veci slăvit!

Vă mulțumesc.

Considerați politica în rândul patimilor?

Poate să fie şi patimă.

Dar naționalismul?

Există şi un naționalism moderat, care poate să nu fie patimă, există şi un naționalism şovin care în orice caz e patimă. Toate ale omului, în mâinile omului, pot să primească valori sau pot să fie devalorizate. Eu cred că cel mai bine se poate afirma un membru al unei națiuni nu căutând să stinghereşti pe cineva ci afirmându-ți calitățile tale de apartenent al națiunii respective. Mie îmi pare tare bine că sunt român.

Domnul Hristos a zis: "Dați Cezarului ce este al Cezarului". Prin aceasta înseamnă că a acceptat orice tiranie sau orice formă de guvernământ, fără drept de revoltă?

Nu se pune problema revoltei. În general Domnul Hristos a avut în vedere o rânduială în societate. Şi atunci când a spus Domnul Hristos să dai Cezarului ce este al Cezarului, a spus de fapt referindu-se la o stăpânire care nu era o stăpânire cu credință în Dumnezeu, era o stăpânire romană. Cum au rezolvat lucrul acesta martirii, ştim. Şi anume ei nu s-au revoltat, nu au făcut o revoluție ca să nimicească stăpânirea, ci s-au afirmat cu credința lor, preferând să moară decât să facă ceea ce cerea totuşi Cezarul, şi n-au considerat că dacă nu aduc jertfă Cezarului ca unui zeu, nu i-au dat Cezarului ceea ce e al Cezarului. Era Mitropolitul Mladin, Dumnezeu să-l odihnească, profesor la Teologie şi era vorba că va ajunge Mitropolit. Şi era un inspector de culte, un împuternicit din partea statului şi zicea: "Acuma dacă ajungeți Mitropolit, să spuneți: <<Dați Cezarului ce e al Cezarului şi lui Dumnezeu ce e a lui Dumnezeu>>". Şi zice Mitropolitul: "Am să spun, dar să nu ceară nici Cezarul ce nu i se cuvine".

În ultimii doi ani, celelalte popoare nu ştiu despre noi că suntem creştini şi vin să ne învețe, să ne încreştineze. Nu credeți că aceste întâlniri ar trebui să fie mai dese?

Cei care vin la noi să ne încreştineze, sau cred că nu suntem creştini, sau ştiu că nu suntem creştini în felul lor. Mie mi-a plăcut foarte mult o afirmație pe care a făcut-o Înalt Prea Sfințitul Mitropolit de la Sibiu când a venit la Sibiu un misionar, un evanghelist - aşa se numesc ei - din America, şi prezentându-i biserica catedrală din Sibiu a spus: "Această biserică este făcută pe temelia unei alte biserici şi sute şi sute de ani au venit la biserică aici oameni care s-au mântuit în credința noastră". Fiecare crede că mântuirea e în credința lui şi aceia care vin aici să ne încreştineze caută să ne facă cum sunt ei. Noi, dacă suntem oameni hotărâți pentru Ortodoxie, nu mai avem nevoie de altceva. În Ortodoxie de fapt noi avem tot ce ne trebuie pentru mântuire. Tot ceea ce propovăduiesc ei că este necesar pentru mântuire noi de fapt avem la noi acasă, nu trebuie să ne ducem în altă parte. Ceea ce ne lipseşte nouă este metoda aceasta de a vehicula ideile, de a le împărtăşi altora. Se predică prea puțin şi se predică prea oficial cumva, nu se are în vedere nişte lucruri esențiale. Ei insistă mult pe bază de Scriptură, numai Biblia este în vedere pentru ei, dar noi avem şi cărțile Sfinților Părinți şi avem slujbele. Dacă noi suntem mulțumiți cu ale noastre, nu avem motive să căutăm în altă parte sau să-i primim pe cei care vor să ne învețe altceva. "Chiar un înger din cer de va veni - zice Sfântul Apostol Pavel - şi va propovădui altă Evanghelie decât cea pe care v-am propovăduit-o eu, să fie anatema" (Galateni 1, 8). Aşa că e bine să ne întărim în credința noastră, să ştim ceea ce facem şi de ce facem aşa, şi atunci nu mai poate nimenea să ne "încreştineze" în altă formă de creştinism. Dumnezeu să le ajute, şi noi să ne vedem de calea noastră şi nu trebuie să ne ducem să-i ascultăm pe ei, că avem noi ce asculta.

Cât priveşte chestiunea aceasta a organizării unor dialoguri şi a unor cuvântări de felul acesta, asta depinde de ce posibilități sunt ca să se organizeze. Eu cred că v-am spus nişte lucruri esențiale, nişte lucruri care nu se aud des şi nu se aud în multe locuri. Am avut posibilitatea aceasta să spun mai multe lucruri deodată. Să ştiți că eu nu am făcut pedagogie la Teologie. Aşa a fost împrejurarea, când am fost în anul I pedagogia se făcea în anul III şi când am ajuns în anul III s-a mutat în anul I. Le spuneam la mănăstire că nu am făcut pedagogie şi zicea un părinte: "Se cunoaşte". Cred că se cunoaşte că nu am făcut pedagogie, că am îngrămădit cam multe lucruri deodată. Dar să ştiți că nu se putea altfel, adică dacă nu fac aşa, atunci nu-s eu.

Vă rog să-mi spuneți ce este un Aghiasmatar şi dacă este bine ca un mirean, dacă are un Ceaslov sau un Aghiasmatar, să citească din ele?

Aghiasmatarul este o carte de slujbă a preotului. Poate să citească un mirean din Aghiasmatar cu titlu informativ, cu titlu de studiu, să ştie ce se cuprinde într-o slujbă, cum se face o slujbă, ce cuvinte sunt în slujba respectivă. Dar nu poate s-o citească ca lectură de rugăciune, pentru că este rugăciune pentru preoți. Bineînțeles că ar putea să citească troparele care le cântă cântărețul, dar numai cu titlu informativ, adică nu poți să faci o sfințire a apei, nu poți să faci un Maslu, care e cuprins în Aghiasmatar. Dar poți să citeşti o rugăciune de la Maslu, să vezi ce frumoasă e. "Tu eşti Cela Ce ai zis: <<De câte ori vei cădea, scoală-te şi te vei mântui>>", "Tu eşti Cela ce ai zis: <<Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte>>", sunt anumite rugăciuni care sunt foarte frumoase. "Facă-se Doamne untdelemnul acesta untdelemn de bucurie, untdelemn de sfințenie, îmbrăcăminte împărătească, pavăză puternică izbăvitoare de toată lucrarea diavolească, pecete nestricată, bucuria inimii, veselie veşnică". Sunt cuvinte care dacă le auzi aşa numai,

spuse undeva la o slujbă, nu-ți rămân, pentru că sunt idei foarte multe. Şi atunci ca să aprofundezi, poți să studiezi, dar altfel un mirean nu are de ce să aibă un Aghiasmatar.

Cât priveşte Ceaslovul, aceasta este cartea tuturor credincioşilor, nu există nici o restricție când e vorba de Ceaslov.

Iar aghiasmatar se înțelege şi o încăpere în care se face sfințirea apei - sunt pe la mănăstiri, de exemplu la mănăstirea Neamț. Şi "aghiasmatar" vine de la "aghiazmă" de la sfințirea apei, pentru că una din slujbele care e cuprinsă în Aghiasmatar este şi sfințirea apei, aghiasmă. Şi noi la mănăstire avem un paraclis unde mai ales spovedim şi acela ar putea fi numit şi aghiasmatar dacă am face aghiasma acolo.

Cum vedeți dumneavoastră următorul aspect: oameni politici care în trecut au fost atei convinşi şi declarați, dovedesc brusc, în special după ?89, o reorientare către Biserică şi Dumnezeu?

Dragă, Sfântul Apostol Pavel are un cuvânt în Epistola către Tit: "Toate sunt curate pentru cei curați" (Tit 1, 15). Zice Avva Dorotei că pe lângă unul care stătea pe marginea drumului au trecut trei. Şi unul a zis: "Ăsta-i un desfrânat, aşteaptă o ocazie". Altul a zis: "Ăsta-i un hoț, aşteaptă să fure". Şi cel de-al treilea a zis: "Uite, şi aici la marginea drumului se poate ruga omul". Apoi, din antologia sanscrită, iarăşi un cuvânt: "Câinele a văzut o fată: <<carne>> a zis, bătându-şi dinții. Și-şi priveau părinții fata: <<floare>> au zis, plângând părinții. Și-a văzut-o un călugăr: <<bestie>> a strigat ascetul. Și-un poet văzut-a fata: <<înger>> a şoptit poetul". Să ştiți că de multe ori noi proiectăm din noi asupra oamenilor. Poate ştiți pilda aceea cu lucrătorii tocmiți la vie, când a zis stăpânul: "Sau ochiul tău e rău pentru că eu sunt bun?" (Matei 20, 15).

Eu nu zic să fim artificiali. Sigur că se poate şi aşa şi aşa. Adică se poate ca oameni care au fost în trecut atei sau liber-cugetători, acum să se arate credincioşi, pentru că acum e la modă. Şi poate că au făcut şi înainte ceea ce era atunci la modă. Pot să fie oameni fără consistență sufletească, pot să fie fățarnici, dar pot să fie şi oameni reorientați, noi nu avem de unde să ştim viața lor intimă. Ştim ce fac şi gândim despre ceea ce fac ei ceea ce putem gândi.

Vom ajunge noi odată să avem sărbătorile, Naşterea Domnului, Paştele, împreună cu catolicii?

Crăciunul îl avem odată cu ei, cei care suntem cu calendarul îndreptat. Paştele nu le putem avea cu ei pentru că nu toți ortodocşii au primit calendarul îndreptat, şi atunci ne-am despărțit noi între noi. Şi atunci s-a găsit modalitatea aceasta: primim calendarul îndreptat. De ce? Pentru că nu este al Bisericii calendarul, cum zic cei care nu au primit calendarul îndreptat, şi zic "sfântul calendar". Nu au dreptate, pentru că nu Biserica a creat calendarul, aşa cum nu Biserica a creat scrisul, aşa cum nu Biserica a creat limbajul. Toate acestea le-a luat Biserica de la cei care le aveau atunci când a apărut Biserica. Şi dacă calendarul atunci a fost neîndreptat şi între timp s-a reformat calendarul, Biserica nu poate să zică: eu rămân la calendarul vechi, că acela e sfânt şi acesta e pângărit. Nu e aşa. Sunt unii care nu judecă aşa şi atunci s-a ajuns la o neunire între noi ortodocşii, pentru că numai ortodocşii nu au primit calendarul îndreptat. Şi atunci Crăciunul îl ținem la 25 decembrie, după calendarul îndreptat. Şi cei care nu au primit calendarul îndreptat tot la 25 decembrie, numai că 25 decembrie corespunde cu 6 ianuarie. Ce să facem? Să ne vedem de cale şi să facem ce putem să facem în condițiile noastre. Nu are rost să ne certăm pentru lucruri care nu sunt ale noastre.

Cum apreciați temeiurile mişcării ecumenice contemporane?

Mişcarea ecumenică contemporană are drept scop să-i unească pe toți creştinii, să-i cointereseze, să-i facă cunoscuți unii altora, e o mişcare cu dorința de a se realiza unirea. Unirea între oameni nu se realizează plănuind-o sau insistând pentru ea din afară. Unirea trebuie să se realizeze din înăuntru. Noi avem ca mijloace de unire - cu cei care putem să ne unim - următoarele: rugăciunea, iubirea şi smerenia.

Rugăciunea în primul rând: "pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm". "Unirea credinței şi împărtăşirea Sfântului Duh cerând, pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Asta este rugăciunea pentru unire, şi într-un fel şi metoda, căci spune "pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Iubirea: "Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să

mărturisim". Deci încă nu mărturisim poate într-un gând, dar ca să mărturisim într-un gând, întâi să ne iubim, să nu ne mai excludem, să nu ne mai împotrivim unii altora. Şi smerenia: dacă vom ajunge să considerăm valorile fiecăruia dintre noi, atunci ne smerim şi le şi primim într-un fel. În orice caz, spălarea picioarelor de care pomeneam mai înainte este un mijloc în care se arată datoria de a fi respectuos şi de a curăți acolo unde e nevoie, de a interveni să curăți. Să speli picioarele cuiva înseamnă să-l faci curat. Spiritual lucrul acesta trebuie să-l facem mereu, pentru că Domnul Hristos ne-a dat porunca aceasta când a zis: "Precum Eu v-am spălat picioarele voastre, şi voi sunteți datori să vă spălați picioarele unii altora", deci suntem datori cu respect.

Dacă folosim mijloacele acestea, de rugăciune pentru unire, de iubire în vederea unirii, de smerenie în vederea respectării, e nădejde cândva să ne unim. Dar să ştiți că nu e în puterea omului să realizeze această unire. La turnul Babel Dumnezeu a împărțit limbile, i-a împărțit pe oameni, şi la pogorârea Duhului Sfânt, Duhul Sfânt i-a unit pe oameni prin vorbirea în aşa fel încât să o înțeleagă toți. Noi aşteptăm de la Dumnezeu unirea tuturor, nu de la mişcarea ecumenică.

Aş dori să vă pun o întrebare, că dacă vorbim de ecumenism, adică de unirea mare a Bisericilor, într-un fel parcă s-au structurat chiar în cadrul Bisericii noastre, trei categorii: pe de o parte credincioşii, pe de altă parte clerul, pe de altă parte ierarhia. Dacă putem vorbi în acest înțeles de o anumită disfuncționalitate în cadrul trupului eclezial, v-aş ruga să ne spuneți cum s-ar putea reface împreună-lucrarea dintre cele trei categorii din trupul lui Hristos?

Cred că în Biserică nu există categorii disparate, toți formăm un singur trup, trupul Domnului Hristos, fiecare angajându-ne la lucrarea mântuirii şi a sfințirii în măsura în care ne putem angaja noi. Se spune că totuşi teologii au fost aceia care au despărțit pe oameni în concepții diferite. Deşi Mitropolitul Nicolae Bălan, Dumnezeu să-l odihnească, zicea că ceea ce ne uneşte e mai mult decât ceea ce ne desparte. Iar cineva m-a întrebat pe mine - unul din Polonia - dacă sunt mari diferențele dintre ortodocşi şi catolici. Şi am zis că nu sunt mari, dar pe ele se bazează organizațiile diferite şi atunci din mici devin mari. Eu cred că fiecare dintre noi trebuie să contribuim cumva la unire. Cu cei ce vin la noi suntem totdeauna apropiați până când vine vorba de chestiuni speciale. În chestiuni generale găsim totdeauna posibilitatea să ne unim. Iar credincioşii câți sunt, cler de mijloc, episcopi, toți trebuie să urmărim acelaşi lucru, adică preamărirea lui Dumnezeu. Unde-i preamărirea lui Dumnezeu e şi nădejde de unire. Ştie Dumnezeu când va fi unirea, pentru că sunt şi lumi diferite, sunt atâtea lucruri care nu poți trece peste ele. Deocamdată să ne gândim numai aici la noi: sunt deja diferențe şi se pune accentul pe nişte diferențe care de fapt pentru noi sunt foarte mici şi pentru alții sunt foarte mari.

Ne puteți vorbi şi despre rolul Sfintei Taine a Spovedaniei în contextul social şi bisericesc pe care îl trăim astăzi?

Da, Sfânta Taină a Spovedaniei este un mijloc de îmbunătățire sufletească. Cu acest gând trebuie să ne apropiem şi s-o folosim. Ar trebui reînviorată cumva dorința oamenilor de a se apropia de Dumnezeu prin Sfintele Taine. La Sfânta Spovedanie sunt două lucruri esențiale: să-ți recunoşti păcatele şi să vrei să nu le repeți. Şi apoi să-ți supui mintea duhovnicului, să te verifici cu o conştiință străină, superioară ție. În felul acesta e nădejde să fie bine. Dacă cineva însă ştie mai bine decât preotul la care se spovedeşte - şi mie mi se întâmplă de multe ori lucruri de felul acesta, că vine omul şi ştie într-un fel mai bine decât mine, şi zic: de ce ai mai venit la mine? -, atunci nu are starea sufletească necesară pentru spovedanie. Nu numai ca să primească cuvânt, dar e vorba şi de a-ți recunoaşte păcatele şi de a dori nu numai iertarea ci şi îndreptarea.

Aici e o sală plină mai mult de tineri.

Mă bucur foarte mult de lucrul acesta, pentru că să ştiți că în Postul Paştilor la mine cam tot bătrâni vin la spovedanie.

Aceşti tineri au venit aici cu o idee pentru viitor. Vă rugăm, dacă ştiți sau dacă se poate, să ne spuneți ceva despre viitor, pentru că toți suntem îngrijorați în legătură cu viitorul. Vă rugăm câteva cuvinte despre acest viitor.

Eu în legătură cu viitorul nu ştiu nici ce se va întâmpla peste cinci minute. Eventual peste vreo zece, că voi pleca de aici. Dar pot să vă spun că **viitorul ni-l pregătim**. Nu există posibilitatea să ai un viitor altul decât acela pe care ți-l pregăteşti. Din toate punctele de vedere: şi ca pregătite intelectuală - cineva care nu se pregăteşte, dintre tinerii aceştia, atunci la examen vede el viitorul -, ne pregătim şi ca pregătire morală - în înțelesul că dacă suntem capabili de bine în prezent, vom fi şi în viitor capabili de bine, de mai mult bine, tot în prezent, nu în viitor, numai că prezentul de atunci va fi viitorul față de prezentul de astăzi. Pentru că viitorul de fapt noi îl vom trăi totdeauna ca prezent, chiar şi veşnicia, nu există posibilitatea să trăieşti din prezent în viitor. Şi în felul acesta ne formăm şi un trecut mai luminos, în măsura în care suntem atenți în prezent. Prezentul devine trecut şi trecutul se luminează şi astupăm trecutul negativ cu un trecut pozitiv.

Dar viitorul ni-l mai pregătim şi altfel, şi anume printr-o viață care ne întăreşte în credință şi ne scoate din îngrijorare şi în sensul că nu avem de plătit nişte păcate. Şi aşa cum Dumnezeu l-a scos pe Lot din Sodoma, pe care a ars-o cu foc, tot aşa ne va scoate şi pe noi, pe fiecare, în măsura în care vom fi vrednici ca Dumnezeu să ne cruțe, indiferent de ce va veni peste lumea aceasta.

Îl rog pe Avva Teofil să ne spună părerea dânsului despre râs şi despre aplauze.

Râsul este o manifestare de bucurie şi nu se poate să fie un om - un om aşa cum trebuie să fie omul, firesc -, să nu aibă o bucurie care să se manifeste şi în râs. Însă lucrurile sunt bune sau rele după felul în care se angajează omul la ele. Şi eu râd, şi râd tare bucuros, şi nu mi-e frică că mă va pedepsi Dumnezeu că râd.

Şi acum să vă spun - bine că ați pus problema aceasta, că îmi pare tare bine s-o spun -şi anume: poate ştiți Psalmul 20 într-o traducere a Patriarhului Nicodim. Se spune acolo: "Şi cu zâmbetul feței Tale l-ai umplut de bucurie", adresându-se lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu zâmbeşte, nu se poate să nu zâmbească. "Şi cu zâmbetul feței Tale l-ai umplut de bucurie" zice psalmul şi îmi place foarte mult. Nu în toate traducerile e aşa, dar mie traducerea aceasta îmi place extraordinar de mult. Adică Dumnezeu ne zâmbeşte. Ce înseamnă asta? Că Dumnezeu Se revarsă cu bucurie spre noi. Oamenii zâmbesc, că ei pot să zâmbească, dar e o idee în sensul acesta că Dumnezeu ne zâmbeşte.

Iar Sfânta Tereza de Lisieux, Sfânta Tereza de Pruncul Iisus a scris o carte intitulată "Istoria unui suflet". Sfânta Tereza a murit la sfârşitul secolului trecut, a trăit doar 24 sau 25 de ani, a fost călugăriță şi a scris istoria vieții ei. Şi acolo în istoria vieții ei sunt lucruri foarte gingaşe, lucruri scrise de o femeie care are gingăşia ei, totdeauna. Mai ales fiind o persoană distinsă şi din punct de vedere moral, a avut o receptivitate pentru nişte lucruri pe care noi nu le gândim dintr-o dată. Şi ea este caracterizată - am citit eu o carte, "Sfinți mari", scrisă de Walter Nig, de un profesor protestant din Elveția - ca "zâmbetul lui Dumnezeu". Dacă ştim asta înseamnă că putem şi să zâmbim şi chiar să râdem, aşa, de moment. Nu se pune problema, dacă nu ştim unde să ne oprim, atunci să nu mai zâmbim, dar nu se poate, pentru că aceasta este o manifestare nu de durată ci o manifestare de moment. Şi să ştiți că nu trebuie să fim cu foarte multă atenție la lucruri de felul acesta, pentru că nici Dumnezeu nu ia aminte. Şi mai ales dacă Dumnezeu are un zâmbet, putem să avem şi noi un zâmbet când avem inima capabilă de a se manifesta într-un zâmbet.

Cât priveşte aplauzele, e tot o manifestare din înăuntru în afară. S-ar putea să fie şi o improvizație. Dacă e o improvizație atunci renunț la ele.

11 noiembrie 1992

Urcuşul duhovnicesc

În această seară a fost programat un cuvânt despre urcuşul duhovnicesc, adică despre progresul în viaţa duhovnicească. Iar progresul în viaţa duhovnicească este înfăţişat în general în gândirea părinţilor celor duhovniceşti ca un urcuş. În Predica de pe Munte rostită de Domnul nostru Iisus Hristos, aşa cum este înfăţişată în Sfânta Evanghelie de la Matei şi în Sfânta Evanghelie de la Luca, se spune între altele că cel ce ascultă cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos este asemenea omului care şi-a zidit casa pe temelie de stâncă. Au venit vânturi mari, au venit ploi puternice şi au lovit în casa aceea şi ea a rămas nedărâmată. Iar cel ce ascultă cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos şi nu le împlineşte este asemenea omului care şi-a întemeiat casa pe nisip şi când au venit vânturile mari şi ploile, au dărâmat casa pentru că nu avea temelie tare (Matei 7, 24-27).

S-au întrebat părinţii cei duhovniceşti cum trebuie întemeiată casa în care vine Domnul nostru Iisus Hristos să-Şi facă locaş, cum anume trebuie să ne îngrijim de locaşul Domnului nostru Iisus Hristos în sufletul nostru. Pentru că această asemănare cu casa are de fapt corespondent în viaţa duhovnicească în înţelesul că fiecare dintre noi trebuie să ne rânduim în aşa fel lucrurile încât să-I pregătim în sufletul nostru un locaş Mântuitorului. Sfântul Petru Damaschin, vorbind despre această casă, despre templul Duhului Sfânt, spune că ea trebuie aşezată pe pământul răbdării şi trebuie să aibă temelia credinţei, să fie alcătuită din cărămizile faptelor bune, legate între ele cu lutul smereniei, acoperite cu acoperişul dragostei, şi când aşa ceva se realizează, atunci avem un locaş pregătit pentru Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Prin urmare, este vorba mai întâi de pământul răbdării. Pe acest pământ al răbdării - pentru că de răbdare avem trebuinţă ca să ne ostenim într-o viaţă duhovnicească autentică - trebuie să fie aşezată temelia credinţei. Toată viaţa duhovnicească este străbătută de credinţa în Mântuitorul nostru Iisus Hristos, de credinţa în Dumnezeu, toată viaţa duhovnicească se întemeiază pe credinţa în Dumnezeu şi credinţa ne îndrumează şi ne dă putere să realizăm fapte pe măsura credinţei, şi acestea sunt cărămizile, sau pietrele, din care se zideşte casa duhovnicească, templul cel duhovnicesc. Iar cărămizile sunt legate între ele prin lutul smereniei, pentru că este trebuinţă şi de smerenie, faptele cele bune trebuind să fie acoperite cu smerenia. Şi apoi deasupra trebuie aşezat acoperişul dragostei. Este o imagine a unei vieţi duhovniceşti autentice.

În general însă, viaţa duhovnicească şi mai ales progresul în viaţa duhovnicească este înfăţişat ca un urcuş, iar urcuşul acesta al vieţii duhovniceşti are ca punct de plecare ceea ce se spune în Sfânta Scriptură în Cartea Facerii despre scara lui Iacov. Citim în Cartea Facerii relatările în legătură cu patriarhul Iacov, că odată fiind el într-o călătorie, a ajuns într-un loc şi s-a aşezat să doarmă pentru că apusese soarele. Şi dormind a avut un vis: se părea că o scară leagă cerul cu pământul şi pe scara aceea se urcau şi coborau îngerii lui Dumnezeu. Când s-a trezit din somn patriarhul Iacov, a exclamat: "Domnul este în locul acesta, şi eu n-am ştiut. Nu este altceva aici decât casa lui Dumnezeu şi aceasta este poarta cerului" (Facere 28, 11-17).

Tâlcuitorii cei duhovniceşti, luând aminte la acest vis al patriarhului Iacov, la această scară despre care se spune în Sfânta Scriptură, au înţeles scara ca fiind alcătuită, ca orice scară, din două părţi şi din treptele care sunt legate între ele prin cele două părţi ale scării, şi au spus că o parte a scării reprezintă Sfintele Taine, prin care Dumnezeu vine către noi, iar cealaltă latură a scării este rugăciunea, prin care omul se înalţă către Dumnezeu. Treptele scării sunt virtuţile, iar pe treptele acestea urcă şi coboară oameni cu inimi îngereşti sau îngeri cu trupuri omeneşti, adică de fapt oameni care-I slujesc lui Dumnezeu, care duc o viaţă cât mai aproape de viaţa îngerilor, oameni care pot fi socotiţi îngeri în trup, după cuvântul care zice, despre unii sfinţi: "Locuitor pustiului şi înger în trup şi de minuni făcător te-ai arătat - se spune numele părintelui - cel ce ai câştigat cu smerenia cele înalte, cu postul, cu privegherea, cu rugăciunea I-ai slujit lui Dumnezeu; cinstitele daruri primind, vindeci pe cei bolnavi şi sufletele celor ce aleargă la tine cu credinţă".

Treptele scării sunt virtuţile. Fiecare dintre noi în măsura în care ne silim să ne ridicăm către Dumnezeu prin rugăciune, fiecare dintre noi care ne silim să primim dumnezeieştile Taine ca ajutor pentru înaintarea noastră în viaţa duhovnicească, fiecare dintre noi în măsura în care ne silim să realizăm virtuţile prin care Însuşi Mântuitorul Se întrupează în credincioşi, avem posibilitatea să ne folosim de acest urcuş şi să ne apropiem de Dumnezeu şi să ajungem mai presus de lumea aceasta, ca unii care suntem trăitori în lume ca cetăţeni ai

cerului, după cuvântul Sfântul Apostol Pavel care spune că suntem cetăţeni ai cerului, că suntem "casnici ai lui Dumnezeu" (Efeseni 2, 19).

În ce priveşte urcuşul duhovnicesc, putem avea în vedere mai multe texte din Sfintele Scripturi, din Noul Testament şi din învăţăturile părinţilor duhovniceşti. Cel dintâi urcuş pe care-l găsim în Sfânta Evanghelie este urcuşul bucuriei. Şi anume urcuşul bucuriei se realizează prin Fericirile rostite de Domnul nostru Iisus Hristos aşa cum sunt ele prezentate în Sfânta Evangheile de la Matei. Sfântul Evanghelist Matei îşi începe prezentarea Predicii de pe Munte cu Fericirile. După Fericiri sunt cuvintele: "Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că plata voastră multă este în ceruri". Dar ca să ajungem la bucuria aceasta, la bucuria şi la veselia care stă în legătură cu plata cea din ceruri, este necesar să avem în vedere fericirile şi ca nişte lucruri la care să ne angajăm.

Spune Domnul nostru Iisus Hristos: "Fericiţi sunt cei săraci cu duhul, că acelora este împărăţia cerurilor", aceasta fiind cea dintâi treaptă către bucurie. Ce înseamnă "fericiţi sunt cei săraci cu duhul"? Înseamnă de fapt, după tâlcuirile Sfinţilor Părinţi, fericiţi sunt cei smeriţi, cei neîndestulaţi, cei care vor mai mult, cei care-şi cunosc neştiinţa şi neputinţa, cei care nu se mulţumesc cu puţinul pe care-l au, cei care vor mereu să mai adauge ceva la ceea ce au realizat, cei care niciodată nu se socotesc împliniţi cu cât au realizat ci doresc să înainteze şi mai mult în cele plăcute lui Dumnezeu. Celor care sunt săraci cu duhul le făgăduieşte Domnul Hristos împărăţia cerurilor. Acelora le spune Domnul Hristos: "Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că plata voastră multă este în ceruri".

A doua fericire, care este şi a doua treaptă a scării către bucurie, este "Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia". Înainte de a ajunge la bucuria şi la veselia legată de plata cea din ceruri, întâi este mângâierea care vine pentru cei ce plâng. Este vorba aici de plânsul cel făcător de bucurie şi Domnul Hristos îi are în vedere nu pe cei ce doresc să plângă, ci pe cei ce plâng de fapt, şi plâng, dar nu cu deznădejde ci cu nădejdea bucuriei. Ar fi într-un fel vorba de cei care-şi plâng păcatele lor, despre cei care se pocăiesc, şi cu întristare de pe urma păcatelor, cei ce îşi mărturisesc păcatele şi primesc mângâiere în iertarea care vine de la Domnul Hristos. Şi aceştia văd zorii bucuriei celei veşnice.

Îi fericeşte Domnul Hristos apoi pe cei blânzi, şi e firesc să-i fericească pe cei blânzi, pe cei nemânioşi, şi zice Domnul Hristos că sunt fericiţi pentru că vor moşteni pământul. Dar e firesc să fie fericiţi cei blânzi pentru că ei se aseamănă cu Domnul Hristos, după cuvântul cel spus de Mântuitorul când a zis: "Învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi avea odihnă sufletelor voastre". Tâlcuind aceste cuvinte, Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara" spune că "A zis Domnul: învăţaţi-vă nu de la înger, nu de la om, nu din carte, ci de la Mine, adică de la lucrarea Mea cea din voi, că blând sunt şi smerit cu inima şi cu felul de a fi, şi veţi avea odihnă sufletelor voastre de patimile care vă stăpânesc pe voi". În măsura în care suntem blânzi şi smeriţi ne pregătim calea către nepătimire şi nepătimirea este totdeauna linişte şi mulţumire, este împreunată totdeauna cu bucurie.

"Fericiţi sunt cei ce flămânzesc şi însetează de dreptate, că aceia se vor sătura" a spus Domnul Hristos, şi aceasta este a patra treaptă către bucuria şi veselia care stă în vârful urcuşului duhovnicesc cel prin Fericiri. Şi aici are în vedere Domnul Hristos dreptatea, mai ales ca stare sufletească, pe omul care doreşte să fie drept şi se sileşte să împlinească dreptatea, după cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos: "Lasă acum că ni se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea" (Matei 3, 15) şi după cuvântul: "Dacă nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în împărăţia cerurilor" (Matei 5, 20). Cei care caută dreptatea şi îndreptarea, cei care se silesc să fie drepţi, aceia se vor sătura de dreptate, nu numai pentru ostenelile lor, ci şi pentru darul lui Dumnezeu, toate faptele cele bune fiind fapte în care se întâlneşte Dumnezeu cu omul şi omul cu Dumnezeu, fapte pe care noi le numim fapte teandrice.

Zice Domnul Hristos mai departe: "Fericiţi sunt cei milostivi, că aceia vor fi miluiţi". Milostivi sunt cei care au inimă binevoitoare. Sfântul Isaac Sirul vorbeşte despre o milostivire mai presus de fire, când are în vedere bunăvoinţa faţă de toată făptura, faţă de tot ce există, când omul are o inimă înduioşată şi înduioşătoare faţă de toţi cei care au trebuinţă de ajutor şi faţă de tot ceea ce a creat Dumnezeu.

"Fericiți sunt cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" este a şasea treaptă a urcuşului duhovnicesc spre bucurie. Vederea lui Dumnezeu este ea însăşi izvor de bucurie, iar temelia acestui izvor de bucurie este inima curată, care de asemenea se realizează şi prin osteneala omului şi prin darul Domnului. Noi dacă ne rugăm, şi mai ales când spunem Psalmul 50 cu aşezare de rugăciune, cerem de la Dumnezeu zicând: "Inimă curată zideşte întru mine Dumnezeule şi duh drept înnoieşte întru cele dinlăuntru ale mele".

Îi fericeşte Domnul Hristos apoi şi pe făcătorii de pace şi spune că "aceia fii lui Dumnezeu se vor chema". Îi fericeşte deci pe cei care sunt angajați întru realizarea binelui, întru lucrarea de apropiere a oamenilor. Dar ca să faci pace în viața altora trebuie să-ți faci pace mai întâi în propriul tău suflet, după cuvântul Sfântului Isaac Sirul care zice: "Împacă-te cu tine însuți şi va fi în pace cu tine şi cerul şi pământul".

Cei care merg pe calea aceasta, care merg până la această treaptă de a fi numiți fii ai lui Dumnezeu, sunt gata să sufere şi împotrivirile când e vorba de dreptate şi se lasă prigoniți pentru dreptate dar nu cedează, pentru că dreptatea se face în ei ca un fel de a doua natură, se realizează în ei ca un fel de fire, şi atunci sunt gata să rămână întru dreptate chiar cu multe împotriviri, şi aceia vor vedea împărăția cerurilor.

Mai departe îi fericeşte Domnul Hristos pe aceia care, prigoniți pentru dreptate, sunt prigoniți şi pentru faptul că țin legătura cu Domnul Hristos şi se lasă batjocoriți şi prigoniți ca unii care-L mărturisesc pe Domnul Hristos şi țin să-L mărturisească totdeauna.

Mergând pe aceste trepte - care de fapt sunt prezentate unele după altele însă în realitate în suflet vin unele împreună cu altele, pentru că deşi e vorba de un urcuş, în realitate în viața duhovnicească virtuțile se întrepătrund unele cu altele -, orice progres în virtute de fapt aduce bucuria, bucuria fiind în cele din urmă susținută de cele care îi premerg. Orice virtute aduce bucurie.

Al doilea urcuş duhovnicesc care îl găsim în Sfânta Evanghelie de la Matei este urcuşul preamăririi lui Dumnezeu şi el este cuprins în rugăciunea "Tatăl nostru". Cei care ați ajuns să citiți Filocalia volumul II ați găsit acolo un comentar la rugăciunea "Tatăl nostru", care ne-a rămas de la Sfântul Maxim Mărturisitorul. Sfântul Maxim Mărturisitorul, vorbind despre rugăciunea "Tatăl nostru", ne spune între altele că rugăciunea "Tatăl nostru" nu este numai rugăciune ci este şi îndreptar de viață, este o teologie. Şi ne dă ideea că rugăciunea "Tatăl nostru" este de fapt un urcuş spre preamărirea lui Dumnezeu. Dacă o privim dinspre sfârşit spre început avem în ea un urcuş, avem în ea nişte trepte, şapte trepte care corespund celor şapte cereri cuprinse în rugăciunea "Tatăl nostru".

Ultima cerere din rugăciunea "Tatăl nostru" şi prima treaptă spre preamărirea lui Dumnezeu este "şi ne mântuieşte de cel rău". Când cerem de la Dumnezeu să ne mântuiască de cel rău de fapt ne obligăm noi înşine să ne ferim de cel rău. Prin cel rău înțelegem pe cel care ispiteşte la rău, pe diavolul, dar nu numai pe diavolul, ci orice înfățişare a răului. Ştim despre rău că are trei înfățişări: una în gând, alta în cuvânt şi alta în faptă. Dacă realizăm înlăturarea gândului celui rău, curățirea de gânduri rele, în cazul acesta nu mai ajungem la celelalte forme ale răului pentru că celelalte forme ale răului sunt în legătură cu gândul cel rău. Orice om se ocupă de înlăturarea răului de când surprinde răul în suflet. În cazul în care a ajuns până la fapta cea rea, trebuie să se ferească mai mult decât dacă a rămas doar la gândul cel rău, pentru că fapta cea rea şi cuvântul cel rău îi afectează şi pe alții. Iar gândul cel rău îl păgubeşte numai pe cel care-l poartă în minte şi nu-l scoate şi la arătare.

A doua treaptă a urcuşului spre preamărirea lui Dumnezeu este ferirea de ispită. Cerem de la Dumnezeu să ne ferească de ispită. Am spus că ispita nu e păcat, ci este un gând fără formă care poate fi îndemnător la păcat dar poate fi şi pricină de virtute. Noi dorim să fim feriți de ispitele ducătoare la păcat, să fim în stare să le biruim şi să ne angajăm la virtuțile potrivnice ispitei, şi lucrul acesta îl putem face în măsura în care ne ferim de pricinile care înmulțesc ispitele. Dacă nu ocolim pricinile care înmulțesc gândurile rele, atunci nu putem nici să rezistăm ispitelor, şi cădem în ispită ajungând să facem păcatul fie numai cu gândul, fie şi cu cuvântul şi cu fapta.

A treia treaptă a urcuşului preamăririi lui Dumnezeu este iertarea. Domnul Hristos ne angajează la iertare prin faptul că în rugăciunea "Tatăl nostru" a condiționat iertarea noastră din partea lui Dumnezeu de iertarea

pe care o dăm noi celor care ne greşesc, şi ne-a învăţat să spunem: "Şi ne iartă nouă greşealele noastre precum iertăm şi noi greşiţilor noştri". Domnul nostru Iisus Hristos nu numai că ne-a dat această cerere condiţionată de iertarea pe care o dăm noi, ci El a şi reluat această cerere. Şi în Sfânta Evanghelie de la Matei, după ce se termină rugăciunea "Tatăl nostru", avem cuvintele: "Că de veţi ierta voi oamenilor greşelile lor, şi Tatăl vostru Cel din ceruri vă va ierta vouă greşelile voastre. Iar de nu veţi ierta oamenilor greşelile lor, nici Tatăl vostru Cel din ceruri nu va ierta vouă greşelile voastre". Despre iertare ştim că trebuie să fie făcută din inimă. Concluzia pildei cu cei doi datornici, cuprinsă în Sfânta Evanghelie de la Matei în capitolul al 18-lea, este că aşa vor păţi toţi care nu iartă pe oameni din toată inima. Iar felul în care cineva trebuie să ierte din toată inima este prezentat în pilda cu fiul risipitor (Luca 15, 11-32), unde se spune despre tatăl primitor că l-a primit pe fiul său în starea de mai înainte, a rânduit să nu se simtă cu nimic înjosit fiul care s-a întors din pribegie după ce şi-a cheltuit toată averea. Sfântul Ioan Gură de Aur, ocupându-se de această pildă, se minunează şi zice: "Cum, aceasta este răsplata păcatului?". Şi tot el răspunde: "Nu-i răsplata păcatului, ci e răsplata pocăinţei". Deci să reţinem, când zicem "Şi ne iartă nouă păcatele noastre precum iertăm şi noi greşiţilor noştri", să ştim că e vorba de iertare deplină, de iertare din toată inima, asemenea cu iertarea pe care a dat-o tatăl primitor fiului care s-a întors din pribegie cu pocăinţă.

La mijloc între cele şapte cereri, treapta din mijloc, priveşte pâinea cea de toate zilele, pe care o cerem de la Dumnezeu când zicem "Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi". Este vorba de pâinea în înţelesul de hrana trebuitoare pentru viaţa fizică, de hrana trebuitoare pentru viaţa sufletească înţeleasă ca şi cuvânt al lui Dumnezeu, şi despre hrana sufletească trebuitoare pentru viaţa veşnică, adică Sfânta Euharistie, Sfânta Cuminecătură, despre care Domnul Hristos spune că este "pâinea vieţii" şi "De nu veţi mânca Trupul Fiului omului şi nu veţi bea Sângele Lui, nu veţi avea viaţă în voi" (Ioan 6, 53).

Urmează apoi a cincea treaptă, care este: "Facă-se voia Ta, precum în cer aşa şi pe pământ". Treapta aceasta îi angajează pe cei care cer de la Dumnezeu să se facă voia Lui pe pământ aşa cum se face în cer, să facă ceea ce fac îngerii în cer, să aducă închinare lui Dumnezeu.

Vine apoi a şasea cerere, care este "Vie împărăţia Ta" şi care se împlineşte de fapt, cum am mai spus, la fiecare Sfântă Liturghie, pentru că fiecare Sfântă Liturghie este împărăţia lui Dumnezeu aici pe pământ, este o desfăşurare a împărăţiei lui Dumnezeu aici pe pământ, în prezenţa celor ce iau parte la Sfânta Liturghie, biserica fiind cerul cel de pe pământ, iar lucrarea ce se face la Sfânta Liturghie fiind o lucrare cerească, împlinită în condiţiile noastre pământeşti.

Când se realizează toate acestea ajungem la putinţa de a-L preamări pe Dumnezeu şi de a se împlini cererea "Sfinţească-se numele Tău" şi atunci ajungem de fapt la cea de-a şaptea treaptă a urcuşului duhovnicesc, care este preamărirea lui Dumnezeu. Toate acestea le cerem de la Dumnezeu şi le împlinim şi noi după puterea noastră.

Mai sunt şi alte texte din Sfânta Scriptură a Noului Testament în care ni se prezintă un urcuş duhovnicesc. De pildă, cuvintele Sfântului Apostol Pavel din Epistola către Galateni, în care se înfăţişează roada Duhului. Şi aici avem un text care tot aşa, dacă e privit de la urmă spre început - adică nu aşa cum îl prezintă Sfântul Apostol Pavel, ci în ordine inversă - reprezintă un urcuş duhovnicesc. Sfântul Apostol Pavel începe cu dragostea şi sfârşeşte cu înfrânarea poftelor. Şi zice aşa: "Roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţea, înfrânarea poftelor" (Galateni 5, 22-23), înfrânarea poftelor fiind ultima treaptă înfăţişată de Sfântul Apostol Pavel dar prima treaptă care duce la dragoste. E urcuşul care duce la dragostea ca virtute teologică.

Înfrânarea poftelor: cel dintâi lucru care trebuie să-l aibă în vedere cineva care vrea să ajungă la fericirea pe care o dă iubirea faţă de Dumnezeu şi faţă de aproapele este înfrânarea. Un om înfrânat este un om care face voia lui Dumnezeu după puterea lui, un om care ştie de înfrânare, de post, de tot ceea ce înseamnă lepădare de sine şi luarea crucii.

După înfrânarea poftelor urmează blândeţea, prin care se nimiceşte mânia.

Apoi credința, care este de două feluri: credința din auz şi credința din vedere. Sfântul Petru Damaschin, Sfântul Isaac Sirul vorbesc despre o credință care o are omul din auzire, adică i se propovăduieşte şi el crede. Aşa ceva s-a întâmplat în Sihar, când femeia samarineancă le-a spus concetățenilor ei: "Veniți de vedeți un om care mi-a spus mie toate ale mele" (Ioan 4, 29) - era vorba despre Domnul Hristos. Şi ei auzind despre aceasta, s-au dus să-L vadă pe Domnul Hristos, iar după ce L-au cunoscut, după ce L-au văzut şi făcând minuni, după ce s-au încredințat de Domnul Hristos, au spus oamenii aceia: "De acum credem nu numai pentru cuvântul tău, ci pentru că noi înşine am văzut şi am cunoscut că Acesta este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii" (Ioan 4, 42).

După credință vine facerea de bine. Nu se poate să aibă cineva credință în Dumnezeu şi să nu se angajeze ca să facă binele. Şi facerea de bine duce la bunătate şi bunătatea este între cele nouă roade ale Duhului, între cele nouă înfățişări ale roadei Duhului. Bunătatea este pregătită prin urmare de înfrânarea poftelor, de blândețe, de credință şi de facerea de bine. Şi apoi bunătatea cea din mijloc are împreună cu ea îndelunga-răbdarea, pacea, bucuria şi iubirea. Acestea vin ca un fel de răsplată a bunătății, ca un fel de angajare întru bunătate. Cel bun este şi răbdător, şi chiar îndelung-răbdător. Cel îndelung-răbdător are pace în suflet. Cel care are pace în suflet, pacea născută din nepătimire, are şi bucurie, iar cel care are bucurie realizează şi iubirea, care şi ea este un chip al bucuriei. Iubirea este fericire, cine iubeşte este fericit. De aceea Domnul Hristos ne îndeamnă şi ne porunceşte chiar să avem iubire față de toți oamenii, chiar şi față de vrăjmaşii noştri, pentru că vrea să ne facă părtaşi de fericirea care se realizează în iubire.

În Epistola Sfântului Apostol Pavel către Coloseni, în al 3-lea capitol, deasemenea este prezentat un urcuş duhovnicesc, care este tot un urcuş al dragostei şi un urcuş al păcii. Şi anume Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Coloseni spune mai întâi: "Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, cugetați cele de sus" (Coloseni 3, 1-2). Cine vrea să înceapă un urcuş duhovnicesc trebuie să caute cele de sus, să nu aştepte cele de sus ci să le caute, după cuvântul spus şi de Domnul Hristos dealtfel: "Căutați mai întâi împărăția cerurilor" (Matei 6, 33). În măsura în care căutăm împărăția cerurilor, trebuie să o şi cugetăm. "Căutați cele de sus" zice Sfântul Apostol Pavel mai întâi, şi după aceea, ca şi când şi-ar fi adus aminte că altceva trebuia să apună întâi, zice "cugetați cele de sus", adică gândiți la cele de sus. Ca să le căutați trebuie să le cugetați, trebuie să le gândiți. Şi spune mai departe că acolo sus, unde vrem noi să căutăm, Îl găsim pe Domnul Hristos stând de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl - înălțat deci mai presus de lume şi în cinstea pe care o are la Dumnezeu-Tatăl şi firea omenească cu care s-a unit firea dumnezeiască la Întrupare - şi spune că "Voi ați murit şi viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu". Şi după aceea îi îndeamnă pe credincioşi să se ferească de păcatele care îi fac nevrednici de urcuşul duhovnicesc şi are în vedere două feluri de păcate, sunt două liste de păcate învecinate unele cu altele. Întâi spune: "Omorâți mădularele voastre cele de pe pământ: curvia, necurăția, patima, pofta rea şi zgârcenia - sau lăcomia - care este o închinare la idoli".

În acest cuvânt Sfântul Apostol Pavel are în vedere câteva chipuri ale păcatului desfrânării care este de mai multe feluri, se realizează în mai multe chipuri, şi de aceea zice el mai întâi desfrânarea sau curvia şi apoi necurăția - care se poate realiza în felurite chipuri -, patima - care este o obişnuință cu plăcerea - şi apoi pofta cea rea şi zgârcenia sau lăcomia - unii au tradus "lăcomia" alții au tradus "zgârcenia" - care este o închinare la idoli. Părinții cei duhovniceşti mai ales au în vedere lăcomia, pentru că lăcomia o consideră ca uşă a patimilor, cum am înțeles aceasta seara trecută.

Spune Sfântul Apostol Pavel mai departe că "pentru nişte fapte ca acestea vine mânia lui Dumnezeu asupra fiilor neascultării" şi apoi adaugă o altă listă de păcate şi zice: "Lepădați şi voi toate acestea: mânia, răutatea, iuțimea, cuvântul de ruşine din gura voastră şi defăimarea". Şi odată cu acestea, numeşte mai departe puțin şi minciuna. Prin urmare, când e vorba despre urcuşul duhovnicesc, orice păcat trebuie să lipsească şi mai ales trebuie să lipsească acestea pe care le pomeneşte Sfântul Apostol Pavel, cele cinci de mai înainte şi cele şase de după aceea: mânia, iuțimea, răutatea, defăimarea şi cuvântul de ruşine, împreună cu minciuna. Şi nu se opreşte Sfântul Apostol Pavel numai la atât, ci adaugă la urcuşul duhovnicesc şi nişte fapte pozitive, nişte virtuți care trebuie neapărat realizate, pentru că a te feri de păcat e numai o parte din urcuşul duhovnicesc şi virtuțile completează înlăturarea răului. În Psalmul 33 este un program de viață pe care îl dă psalmistul când zice: "Veniți fiilor, ascultați-mă pe mine, frica Domnului vă voi învăța. De vrea omul să trăiască şi să vadă

zile bune, să-şi oprească limba sa de la rău, să se ferească de rău şi să facă binele, să caute pacea şi să o urmeze pe ea". Nu zice numai să se ferească de rău, ci zice şi să facă binele.

Cum anume trebuie să fie urmărit binele arată Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Coloseni când zice: "Îmbrăcaţi-vă şi voi ca aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi preaiubiţi, cu milostivirile îndurărilor, cu smerenie, cu îndelungă-răbdare, cu bunătate, cu îngăduinţă, de are cineva ceva împotriva cuiva; precum Hristos v-a iertat vouă, asemenea să iertaţi şi voi". Şi apoi adaugă: "Peste toate acestea îmbrăcaţi-vă cu iubirea, care este legătura desăvârşirii şi pacea lui Hristos, care covârşeşte mintea voastră, să stăpânească în inimile voastre; şi dovediţi-vă mulţumitori" (Coloseni 3, 12-15).

E încă un urcuş duhovnicesc arătat de Sfântul Apostol Pavel prin ferirea de rău şi împlinirea binelui, şi împlinirea binelui mai ales prin virtuţile pe care le-am pomenit, adică bunătatea, îndelungă-răbdarea, smerenia, îngăduinţa şi acestea de fapt le reia şi Sfântul Apostol Petru în a doua sa Epistolă Sobornicească, unde spune că la credinţa noastră trebuie să adăugăm fapta bună, la fapta bună cunoştinţa, la cunoştinţă înfrânarea, la înfrânare răbdarea, la răbdare îngăduiala frăţească şi apoi vine dragostea (II Petru 1, 5-7). E tot un urcuş pe care-l are în vedere Sfântul Apostol Petru ca un urcuş spre dragoste.

Toate cuvintele acestea din dumnezeiasca Scriptură sunt spuse pentru orientarea celor ce doresc să aibă o viaţă duhovnicească aşa cum trebuie ea să fie, şi asta înseamnă în primul rând curăţirea de patimi care întăreşte mintea noastră. Curăţirea de patimi ne face vrednici de a-L cunoaşte pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, de a simţi prezenţa Lui şi aceasta este de fapt o înaintare spre fericirea schimbării la faţă, Schimbarea la Faţă fiind de fapt o împrejurare în care ucenicii au mărturisit bucuria lor din prezenţa Domnului nostru Iisus Hristos, din lumina de pe Tabor. Trei din cei patru Sfinţi Evanghelişti şi împreună cu ei Sfântul Apostol Petru fac referiri la Schimbarea la Faţă, prezintă Schimbarea la Faţă a Domnului Hristos în înţelesul că ne spun că Domnul Hristos a mers cu trei din ucenicii Săi pe un munte înalt şi acolo, în faţa ucenicilor Petru, Iacov şi Ioan şi în faţa a doi oameni veniţi din lumea cealaltă, doi oameni care au trecut din viaţa aceasta, proorocul Moise şi proorocul Ilie, Domnul Hristos le-a arătat mărirea Sa pe cât puteau ei să cuprindă, după cum spune slujba Schimbării la Faţă: "Schimbatu-Te-ai la faţă în munte Hristoase Dumnezeule, arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta pe cât li se putea". Iar mărirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos s-a arătat într-o lumină care s-a revărsat din fiinţa Lui, în aşa fel încât "faţa Lui strălucea ca soarele şi hainele Lui erau albe ca zăpada, cum un înălbitor nu poate înălbi pe lume". Şi cu acest prilej Sfântul Apostol Petru, uimit de măreţia Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a zis: "Bine este nouă să fim aici. Să facem aici trei colibe, una Ţie, una lui Moise şi una lui Ilie", el neştiind ce să spună din uimirea în care căzuse. Bineînţeles lucrul acesta nu s-a putut realiza pentru că a mers mai departe uimirea ucenicilor prin faptul că s-a arătat un nor care i-a învăluit, ucenicii au căzut cu feţele la pământ, au auzit din nor un glas care a spus: "Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care am binevoit, pe Acesta să-L ascultaţi" (Matei 17, 4-5). Şi în felul acesta S-a arătat şi pe Muntele Taborului Sfânta Treime, care S-a arătat la Botezul Domnului Hristos. De data aceasta Duhul Sfânt S-a arătat ca un nor, Fiul era de faţă, schimbat la faţă aşa cum Îl prezintă Sfinţii Evanghelişti, iar glasul Tatălui ceresc s-a auzit aşa cum s-a auzit la Botez, cu adaosul "pe Acesta să-L ascultaţi", mesajul Schimbării la Faţă fiind acela de a asculta pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Şi de fapt cuvântul acesta îndemnător la ascultare faţă de Domnul nostru Iisus Hristos este şi el început de urcuş duhovnicesc. Numai ascultând de Domnul Hristos putem ajunge să fim modelaţi de El şi putem ajunge să ne înălţăm împreună cu El.

La Înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos înţelegem că Domnul Hristos - după relatările Sfinţilor Evanghelişti - I-a binecuvântat pe ucenici şi pe când îi binecuvânta S-a înălţat la cer. Şi noi ştim că Înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos este o înainte-împlinire a ceea ce se va întâmpla şi cu cei ce sunt ai lui Hristos, care vor fi împreună cu El.

Părinţii cei duhovniceşti au în vedere urcuşul duhovnicesc în diferite feluri. Şi anume Sfântul Maxim Mărturisitorul, în capetele despre dragoste cuprinse în Filocalie volumul II, vorbeşte despre un urcuş duhovnicesc care începe cu credinţa şi se sfârşeşte cu iubirea. Cel ce crede se teme de Domnul. Cel ce se teme de Domnul se înfrânează. Cel ce se înfrânează rabdă îndelung. Cel ce rabdă îndelung are nădejde. Cel ce nădăjduieşte ajunge la nepătimire şi nepătimirea este urmată de dragoste. Dragostea cea după poruncă este urmată de dragostea care nu face deosebire între bun şi rău, între prieten şi neprieten, între apropiaţi şi

depărtați, ci îi cuprinde pe toți, pentru că se realizează prin împlinirea poruncii lui Dumnezeu. Şi zice Sfântul Maxim Mărturisitorul că de fapt nu iubeşte după poruncă pe aproapele său acela care pe unul îl iubeşte şi pe altul îl urăşte, pe unul îl iubeşte mai mult şi pe altul îl iubeşte mai puțin sau pe acelaşi uneori îl iubeşte şi alteori îl urăşte. Dragostea trebuie să fie ceva statornic pentru că dragostea este "vinul care veseleşte inima omului", după cuvântul Sfântului Isaac Sirul, şi dragostea este ținta vieții duhovniceşti.

Pe Duhul Sfânt Îl primesc cei care-L caută şi se roagă ca să-L primească, dar ca să primim pe Duhul Sfânt trebuie să ştim că nu-L primeşte lumea, ci-L primesc doar ucenicii Domnului Hristos, şi atunci trebuie să ne orientăm în aşa fel lucrurile încât să fim vrednici de prezența Duhului Sfânt, de a simți prezența Duhului Sfânt, şi aceasta se simte mai ales întru preamărirea lui Dumnezeu. Domnul Hristos vorbeşte despre Duhul Sfânt care se dă ucenicilor şi care de fapt s-a dat ucenicilor - celor doisprezece - şi s-a dat pentru veşnicie şi pentru întreaga Biserică şi pentru toți credincioşii cei buni. Ca să primim pe Duhul Sfânt trebuie să fim ca ucenicii Domnului Hristos şi fiind - după puterea noastră - ca ucenicii Domnului Hristos, vom simți prezența Duhului Sfânt, când se va împlini în noi ceea ce se spune în Sfânta Evanghelie de la Ioan, că "Duhul suflă unde vrea şi tu auzi vuietul Lui şi nu ştii de unde vine şi încotro se duce" (Ioan 3, 8). Iar vuietul Duhului este preamărirea lui Dumnezeu din suflet sau preamărirea lui Dumnezeu din slujbele sfintei noastre Biserici. Sfânta Biserică are slujbe preamăritoare de Dumnezeu, iar slujbele acestea sunt din puterea Duhului Sfânt şi sunt un fel de vuiet al Duhului Sfânt.

Domnul Hristos a mai spus despre Duhul Sfânt că va izvorî, va curge din ființa celor credincioşi ca un izvor de apă izvorâtoare spre viață veşnică. Şi gândindu-ne la faptul că Domnul Hristos a spus despre Duhul Sfânt "El pe Mine Mă va preamări" (Ioan 16, 14), sigur că şi râurile acestea tot râuri de preamărire trebuie să fie, dat fiind faptul că în Faptele Sfinților Apostoli se spune că cei care vorbeau în limbi necunoscute de ei dar înțelese de cei care au auzit cuvintele lor, au auzit limbile respective, fiecare înțelegeau ceea ce li se spunea (Fapte 2, 11). Şi asta uităm noi de obicei, că se spune în Faptele Sfinților Apostoli în legătură cu efectele prezenței Duhului Sfânt, că ei spuneau măririle lui Dumnezeu. Sfintele slujbe spun măririle lui Dumnezeu, aduc mărire lui Dumnezeu şi ele sunt vuietul Duhului şi sunt apa cea vie care curge din ființa celor ce participă la slujbele dumnezeieşti şi se încadrează în rugăciunile care fac să vuiască Duhul Sfânt în existența umană.

Stimați ascultători, mai este şi un urcuş al fericirii. De altfel tot ce se face spre bine ne pregăteşte spre fericire. Orice lucru pe care-l facem noi în viața noastră pentru preamărirea lui Dumnezeu aduce în sufletul nostru mulțumire şi ne pregăteşte pentru tot mai mult şi mai mult, până când suntem între cei fericiți. Urcuşul acesta se poate exprima în nişte nume pe care le poartă oamenii şi care nu totdeauna corespund cu viața lor. Când vine la mine la spovedit cineva care are un nume frumos, de exemplu cum ar fi Floare, zic: să-ți fie viața cum ți-i numele. Numele în limba greacă are întotdeauna o însemnătate, spun ceva despre cel care poartă numele. De exemplu numele Hristos - care de fapt nu este un nume ci este o calitate, dar se pomeneşte mereu împreună cu numele Domnului nostru Iisus, care este şi Hristos - înseamnă Unsul, Alesul, unsul în înțeles de ales, este Mesia, este cel trimis, este cel rânduit de Dumnezeu pentru mântuirea noastră. Şi de fapt cuvântul acesta a fost pronunțat de îngerul binevestitor când a zis către păstorii din Betleem: "Iată vă binevestesc vouă bucurie mare care va fi pentru tot poporul, că vi S-a născut vouă un mântuitor care este Hristos Domnul" (Luca 2, 10-11). Sau numele de Iisus care înseamnă Mântuitor a fost pronunțat tot de îngerul binevestitor în vis şi a fost adresat sfântului şi dreptului Iosif când i s-a spus că "vei chema numele Lui Iisus pentru că El va mântui pe poporul Său de păcat" (Matei 1, 21). Prin urmare sunt nume de oameni care pot exprima trepte ale vieții duhovniceşti, trepte ducătoare la fericire. Şi numele acestea nu trebuie neapărat să le purtăm, ci trebuie să le întrupăm.

Cel dintâi nume care duce spre numele de fericit - care înseamnă "macarie", în limba greacă înseamnă "fericit" - este **Teopist**, adică **credincios lui Dumnezeu**. Pornim de la credința în Dumnezeu. Cine crede în Dumnezeu este slujitor al lui Dumnezeu, rob al lui Dumnezeu şi devine **Teodul**, adică **rob al lui Dumnezeu**. Cel ce este Teodul, desigur ajunge să-L cunoască pe Dumnezeu, pentru că cel ce împlineşte poruncile lui Dumnezeu ajunge să-L cunoască pe Dumnezeu, căci Dumnezeu Însuşi i se descoperă, după cuvântul Sfântului Marcu Ascetul care zice că "Hristos este ascuns în poruncile Sale şi se arată - se descoperă - celui care împlineşte poruncile Lui". Şi în felul acesta, cine cunoaşte pe Domnul Hristos din împlinirea poruncilor Lui, cel căruia Domnul Hristos i se arată, se numeşte **Teognost**, **cunoscător de**

Dumnezeu. Şi în măsura în care cineva cunoaşte pe Dumnezeu devine **iubitor de Dumnezeu**, adică **Teofil**, şi cel care Îl iubeşte pe Dumnezeu e **fericit** din însăşi iubirea aceasta şi devine **Macarie**.

Stimați ascultători, sunt şi acestea nişte trepte: credința în Dumnezeu, slujirea lui Dumnezeu, cunoaşterea lui Dumnezeu, iubirea față de Dumnezeu şi fericirea care vine din iubirea față de Dumnezeu. Aceasta este calea fericirii. Când toate acestea se împlinesc în viața omului, sufletul lui devine locaş al lui Dumnezeu după cuvântul spus de Domnul Hristos care zice: "Cel ce Mă iubeşte păzeşte poruncile Mele şi îl voi iubi şi Eu şi Mă voi arăta lui" (Ioan 14, 21). Şi când Sfântul Apostol Iuda - nu Iscarioteanul ci celălalt Apostol Iuda - a zis către Domnul Hristos "Doamne, cum de nouă vrei să Te arăți şi lumii nu?", a zis Domnul Hristos: "Cel ce Mă iubeşte păzeşte cuvintele Mele şi Tatăl Meu îl va iubi şi vom veni la el şi la el ne vom face locaş" (Ioan 14, 22-23). Ca să devenim locaşuri ale Preasfintei Treimi trebuie să fim vrednici de Preasfânta Treime, deşi într-un fel fiecare dintre cei botezați este un locaş al Preasfintei Treimi în înțelesul că la Botez se sălăşluieşte în fiecare dintre cei botezați Preasfânta Treime şi se întâmplă la fiecare Botez ceea ce s-a întâmplat la Botezul Domnului nostru Iisus Hristos: se deschid cerurile pentru cel botezat, este şi el numit "fiu iubit" al Tatălui, şi despre el se spune: acesta este fiul Meu cel iubit întru care am binevoit, şi glasul Tatălui se aude şi fiul este botezat şi Duhul Sfânt este de față, pentru că fără prezența Duhului Sfânt nu se poate realiza nici o Sfânta Taină.

Urcuş duhovnicesc avem noi şi din dumnezeieştile slujbe. Fiecare sfântă slujbă, fiecare participare la sfânta slujbă, adică fiecare slujire - pentru că noi de fapt în Biserica noastră drept-măritoare Îi slujim lui Dumnezeu luând parte la sfintele slujbe - este un urcuş duhovnicesc, este încă o treaptă în înaintarea noastră spre bucurie, spre primirea Duhului Sfânt, spre iubire, spre linişte sufletească, spre nepătimire.

Nu putem să vorbim despre urcuşul duhovnicesc fără să avem în vedere şi **smerenia ca ascensor al vieții duhovniceşti**. Gândul acesta că smerenia este un fel de ascensor al vieții duhovniceşti - în înțelesul că prin ea ajungem fără să mai mergem din treaptă în treaptă, suntem răpiți cumva la cer prin smerenie - îl găsim în cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos care zice: "Cel ce se smereşte pe sine se va înălța şi cel ce se înalță pe sine va fi smerit" (Luca 18, 14). Pentru că Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă iar celor smeriți le dă har şi pedeapsa celui mândru este căderea, căderea în păcate şi păcatele trebuie plătite şi atunci ajungem şi în nefericire şi în nenorocire şi în multe necazuri care vin de pe urma păcatelor care îşi au începutul în mândrie, mai ales în mândrie. Pentru că noi avem - cum zicea Părintele Arsenie, Dumnezeu să-l odihnească - "mintea care discută cu Dumnezeu în loc să se supună fără discuție". Smerenia deci este ca un ascensor al vieții duhovniceşti, de aceea în măsura în care ne adâncim în smerenie, în acea măsură ne şi înalță Domnul Hristos.

Domnul Hristos în grădina Ghetsimani S-a smerit până la ultima posibilitate de smerire, ca să ne dea nouă pildă şi ca să ne ajute să ne înălțăm. Şi de pe acelaşi munte, la poalele căruia S-a smerit până la ultima posibilitate, S-a înălțat la cer şi în felul acesta se face o legătură cu smerenia care înalță. Dacă ştim să ne smerim, dacă putem să ne smerim, primim puterea de a ne înălța. Adică nu ne înălțăm noi, ci suntem luați la cer. Mai întâi numele noastre sunt scrise în ceruri, după cuvântul scris în Sfânta Evanghelie de la Luca unde se spune că ucenicii au venit cu bucurie mare şi au spus Domnului Hristos că şi duhurile se pleacă lor întru numele Mântuitorului, şi Mântuitorul a spus: "Nu vă bucurați că duhurile se pleacă vouă ci bucurați-vă că numele voastre sunt scrise în ceruri" (Luca 10, 20). Iar Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara" spune că numele noastre sunt scrise în cerul smereniei şi în cerul nepătimirii, pentru că smerenia duce la nepătimire, dat fiind faptul că ea este dezrădăcinătoare a păcatelor, bineînțeles când este o realitate.

Smerenia trebuie înțeleasă în două feluri, şi anume smerenia femeii păcătoase, de pildă, şi smerenia Maicii Domnului. Nu sunt la fel. Femeia păcătoasă avea mai mult conştiința păcatului, conştiința că este păcătoasă şi avea o smerenie din conştiința că a făcut păcate şi cerea de la Dumnezeu iertare. E un tip al smereniei, şi această smerenie o avea şi vameşul din pilda cu vameşul şi fariseul, care-şi bătea pieptul şi zicea: "Doamne, milostiv fi mie păcătosului", îşi recunoştea păcatele, iar smerenia lui era aceea de a-şi recunoaşte păcatele, izvora din recunoaşterea păcatelor. E un chip al smereniei. Maica Domnului însă avea o smerenie care nu era întemeiată pe conştiința păcatelor, ci Maica Domnului avea o smerenie ca rezultat al virtuților. Sfântul Isaac Sirul vorbeşte despre smerenia ca rezultat al virtuților. Zice că smerenia este aceea pe care o avem când sufletul a trecut prin toate locaşurile virtuților şi a ajuns la smerenie. O astfel de smerenie a avut Maica

Domnului şi o astfel de smerenie o are în vedere când zice "Că a căutat - Dumnezeu - spre smerenia roabei Sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile" (Luca 1, 48). Smerenia Maicii Domnului este prin urmare o smerenie ca rezultat al virtuților şi noi trebuie să avem smerenia cea corespunzătoare cu viața noastră: dacă ştim că avem păcate trebuie să avem smerenia cea din păcate, dacă ne-am mutat de la păcate la virtuți să avem smerenia cea din virtuți. O astfel de smerenie din virtuți nu a avut numai Maica Domnului, ci şi Sfântul Ioan Botezătorul când zicea despre Domnul Hristos şi despre el însuşi: "Acela trebuie să crească iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30).

Stimați ascultători, în orice caz smerenia ne ajută foarte mult şi de aceea progresul duhovnicesc arătat ca o casă duhovnicească are în cuprinsul lui, ca un fel de legătură a tuturor faptelor bune, smerenia pe care trebuie să o aibă toți aceia care fac anumite fapte bune. Căci noi nu putem ajunge nici măcar la măsura aceea pe care a avut-o în vedere Domnul Hristos când a spus - în Sfânta Evanghelie de la Luca -: "Şi voi când toate acestea le faceți spuneți: slugi netrebnice suntem, ceea ce eram datori să facem am făcut" (Luca 17, 10). Să nu uităm însă că smerenia este un har fără de nume, după cuvântul Sfântul Ioan Scărarul că nimeni nu poate spune, nu poate defini smerenia, ci ea este ca un fel de miere. Şi zice Sfântul Ioan Scărarul că "aşa cum nu poți descrie dulceața mierii cuiva care nu a gustat mierea, tot aşa nu poți spune despre smerenie cuiva care nu are smerenia". Fiind un har fără de nume, smerenia trebuie cerută de la Dumnezeu. Şi atunci dacă o avem, indiferent de chipul smereniei - smerenia care ne duce la pocăință sau smerenia care ne încredințează despre virtuți dar ştim că ceea ce avem pozitiv în noi este un dar de la Dumnezeu - smerenia îşi are rostul ei şi trebuie căutată şi trebuie trăită. Smerenia, în înțeles de rezultat al virtuților - spune Sfântul Petru Damaschin - este ceva care ne îndatorează şi mai mult. Adică omul care împlineşte voia lui Dumnezeu, face binele, trebuie să ştie că e dator cu şi mai mult bine, pentru că el trebuie să se considere ca unul care a fost ales de Dumnezeu ca Dumnezeu să fie împreună-lucrător cu omul. Şi dacă Dumnezeu ne alege ca să fie împreună-lucrător cu noi, ne dă de fapt o cinste mai presus de noi şi aceasta ne obligă şi mai mult să fim disponibili pentru a face şi mai mult bine, pentru a primi şi altă cinstire de la Dumnezeu în împlinirea binelui.

Stimați ascultători, când ajungem la trepte de acestea care aduc bucuria, care aduc iubirea, care aduc nepătimirea, care aduc preamărirea lui Dumnezeu, care aduc roada Duhului, care-L aduc pe Duhul Sfânt în conştiința noastră, în simțirea noastră, care ne ridică mai presus de noi, care ne duc pe Muntele Taborului, pe muntele cel duhovnicesc al Taborului - pentru că în ultima analiză **raiul este un fel de generalizare a Taborului** -, când avem astfel de stări sufleteşti, atunci Îl avem pe Domnul Hristos ca oaspete în sufletul nostru. Dar toate acestea se realizează prin darul lui Dumnezeu şi în măsura în care suntem pregătiți ca să urcăm urcuşul duhovnicesc. Când se ajunge la aceasta, se ajunge mai ales prin darul lui Dumnezeu, prin puterea lui Dumnezeu, pentru sinceritatea noastră de a-I sluji. Acest lucru se exprimă într-o poezie de Zorica Lațcu intitulată *Focul*:

Căsuța mea de scânduri s-a aprins.
Ardea în noapte. Focul a cuprins
Şi tindă, şi odăi, şi coperiş.
Voiam să ies în noapte pe furiş,
Cu-o legătură-n mână. N-am putut.
În val de flăcări albe m-am zbătut;
Vecinii toți dormeau; şi de-n zadar
Plângeam, închisă-n grinzile de jar.
Şi, ca să pot scăpa din casa mea,
Am lepădat şi haina, căci ardea
Şi-am aruncat şi legătura-n foc.
Mă-năbuşeam şi nu vedeam deloc;
Cuprinsă de uimirea morții, stam
În oarbă nemişcare. Aşteptam
Să ardă-n mine tot, să fiu un scrum
Şi vântul să mă vânture pe drum.
Am auzit un zvon de prăbuşiri,
Şi casa mea pieri; subțiri, subțiri,

Se ridicară palele de fum...
Şi-n goliciunea mea pornii la drum.
Cerşeam lumini şi-n pragul nopţii reci
S-au fost deschis zări albe de poteci.
Curată, ca o candelă-n altar,
Cu trupul plin de răni şi greu de har,
M-am pomenit urcând pe scări cereşti,
Spre miezul dragostei dumnezeieşti.
Ştiam acum că focul fost-a pus
În casa mea, de mâna lui Iisus.

Vă mulţumesc.

12 noiembrie 1992

Evanghelia ca izvor de nădejde şi bucurie

<<Cuprins

Pentru seara aceasta mi-am propus de multă vreme să vorbesc aici despre "Evanghelia ca izvor de nădejde şi bucurie". Am ajuns la gândul că în viaţa creştină contează foarte mult nădejdea şi bucuria şi că nădejdea şi bucuria în viaţa creştină se întemeiază pe Sfânta Evanghelie, Sfânta Evanghelie fiind izvor de nădejde şi de bucurie. Voi arăta în seara aceasta cum anume Evanghelia este izvor de nădejde şi de bucurie. Dar, ca să putem vorbi despre aceasta, trebuie să precizăm câteva lucruri în prealabil, şi anume în special să spunem ce este Evanghelia, pentru că e vorba de Evanghelia ca izvor de nădejde şi de bucurie.

S-ar părea că toată lumea ştie ce e Evanghelia. Şi totuşi nu ştiu dacă toată lumea ştie de fapt. Dacă mergem la sfintele slujbe ale Bisericii noastre care sunt o întrupare a Scripturii, o întrupare a Evangheliei, la unele din ele şi în special la Sfânta Liturghie, dar şi la alte slujbe cum este Utrenia, slujba de dimineaţă din zilele de Duminică şi sărbători, apoi slujbele Sfintelor Taine cum ar fi de pildă Cununia sau Maslul, cuprind în ele părţi din Sfânta Evanghelie. Cine ia parte la aceste sfinte slujbe aude spunându-se de pildă: "Pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm". Cerem de la Dumnezeu înaintea citirii din Sfânta Evanghelie o învrednicire specială. De ce? Pentru că cuvintele din Sfânta Evanghelie nu sunt cuvinte de pe pământ, ci sunt cuvinte aduse din cer pe pământ. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că "citirea Scripturilor este deschiderea cerului şi gurile proorocilor sunt gura lui Dumnezeu". Cuvântul lui Dumnezeu din Sfânta Evanghelie este un cuvânt veşnic, mai presus de om şi Domnul nostru Iisus Hristos a spus despre cuvintele Sale: "Cuvintele Mele sunt duh şi viaţă" (Ioan 6, 63) şi a mai spus Domnul Hristos: "Cerul şi pământul vor trece dar cuvintele Mele nu vor trece" (Marcu 13, 31). În Sfânta Evanghelie se cuprind învăţături ale Domnului nostru Iisus Hristos, cuvinte veşnice, cuvinte aduse din cer pe pământ.

În Filocalie, în volumul I în scrierile lui Evagrie Ponticul se spune "Bate la porţile Scripturii cu mâinile virtuţii". Aceasta înseamnă: pregăteşte-te, sileşte-te să te depăşeşti pe tine însuţi în tot ce este bun, ca să poţi înţelege în lumea aceasta cuvintele cele mai presus de lume, cuvinte aduse din alte sfere aici pe pământ, cuvinte aduse din cer. Numai o învrednicire specială ne ajută să putem primi în sufletul nostru cuvintele veşnice ale Mântuitorului aduse din cer pe pământ, să le primim, să le preţuim şi să le urmăm.

După ce se anunţă Sfânta Evanghelie se spune "Înţelepciune, drepţi, să ascultăm Sfânta Evanghelie, pace tuturor". Deci, după ce se anunţă că se va citi din Sfânta Evanghelie primim binecuvântarea de a avea pace toţi care suntem de faţă şi ni se arată Evanghelia ca o înţelepciune: "Înţelepciune, drepţi, să ascultăm Sfânta Evanghelie, pace tuturor". Apoi se anunţă de unde anume se citeşte din Sfânta Evanghelie, de la ce autor de

Evanghelie, de la care dintre cei patru autori se citeşte la sfânta slujbă, pentru că sunt patru scriitori ai Evangheliei şi anume: Sfântul Evanghelist Matei, Sfântul Evanghelist Marcu, Sfântul Evanghelist Luca şi Sfântul Evanghelist Ioan. Dintre aceşti patru sfinți evanghelişti doi au fost ucenici ai Mântuitorului, făcând parte dintre cei doisprezece ucenici şi Apostoli, iar ceilalți doi, Sfântul Marcu şi Sfântul Luca au fost ucenici ai Apostolilor. Fiecare dintre ei a scris o Evanghelie sau Evanghelia într-o anumită variantă. De ce spunem aşa? Pentru că Evanghelia este una, dar Evanghelia are patru înfăţişări sau dacă vreți două înfăţişări şi anume sunt trei Evanghelişti care scriu cam la fel, pentru că n-au scris unul inspirându-se din Evanghelia celuilalt ci au scris independent unii de alții şi au scris pentru oameni care nu cunoşteau celelalte Evanghelii. Noi astăzi putem cunoaşte Evanghelia în patru înfăţişări: putem să citim Evanghelia de la Matei pe care la început au citit-o numai unii dintre credincioşi, n-a avut circulație pentru întreaga Biserică, putem să citim Evanghelia de la Marcu pe care cei de demult n-au avut-o toți la îndemână, putem să citim Evanghelia de la Luca, care la fel a fost o Evanghelie care la început n-a avut circulația care o are astăzi şi în sfârşit şi Evanghelia de la Ioan care este o Evanghelie aparte.

Sfinții Evanghelişti Matei, Marcu şi Luca împreună se numesc evanghelişti sinoptici iar Evangheliile lor Evanghelii sinoptice pentru că cuprind fapte care pot fi citite dintr-o singură privire, pot fi alăturate unele de altele. De pildă despre tânărul cel bogat vorbesc toți trei evangheliştii sinoptici, şi Matei şi Marcu şi Luca, despre sutaşul din Capernaum scrie Sfântul Evanghelist Matei şi Sfântul Evanghelist Luca, despre învierea Domnului nostru Iisus Hristos scriu toți evangheliştii, toți patru. Însă Evanghelia de la Ioan are o prezentare deosebită de celelalte Evanghelii.

Sfintele Evanghelii au fost scrise cu vremea, adică întâi a fost propovăduirea, neconsemnată în vreo scriere, şi după aceea s-au scris Evangheliile. În orice caz, ultima Evanghelie scrisă, Sfânta Evanghelie de la Ioan, a fost scrisă cam la sfârşitul secolului I al erei creştine iar celelalte au fost scrise mai devreme şi anume până la anul 70 au fost scrise Evangheliile sinoptice, aşa încât la început n-a fost Evanghelia scrisă ci Evanghelia propovăduită prin viu grai. După aceea s-au scris Evangheliile, şi pentru noi Evangheliile, cele patru, sau Evanghelia cea una în patru înfăţişări, are şi însemnătate documentară, ca un document al credinței noastre. Deşi noi ca dreptmăritori creştini n-am învățat despre Domnul Hristos citind Evanghelia, ci am învățat din credința Bisericii, din propovăduirea Bisericii, **sfânta noastră Biserică fiind păstrătoarea, propovăduitoarea şi tâlcuitoarea Sfintei Evanghelii**.

Pentru noi ca ortodocşi întâlnirea cu Dumnezeu se face în cadrul sfintelor slujbe. Noi n-am învățat despre Domnul Hristos studiind, chiar dacă după aceea am şi studiat Evanghelia şi putem şi să studiem Evanghelia. Sfânta noastră Biserică are şcoli teologice unde se studiază Evanghelia, unde se fac studii de aprofundare, de adâncire, studii de comparație. Dar important pentru noi este trăirea Evangheliei, întruparea Evangheliei în slujbele Bisericii noastre, slujbele Bisericii noastre fiind cuprinzătoare ale Evangheliei în înțelesul că ne şi prezintă părți din Evanghelie dar şi în înțelesul că ne pune în față adevărurile de credință, făcându-ne pe noi să stăm în fața evenimentelor prin sărbătorirea lor şi prin faptul că în cadrul sfintelor slujbe noi învățăm despre evenimentele prezentate în Sfânta Evanghelie care sunt prezentate prin tâlcuirea lor şi ni se dă posibilitatea să stăm în fața acelor evenimente cu viața noastră, cu gândirea noastră, cu simțirea noastră. Prin urmare **Evanghelia înțeleasă în felul acesta este Hristos în mijlocul nostru**.

Sunt creştini care se bazează întâi pe Evanghelie şi după aceea încearcă să interpreteze şi interpretează şi greşit, pentru că să ştiți că Scriptura trebuie interpretată, trebuie tălmăcită. Noi, ca să înțelegem Scriptura, trebuie să ştim anumite lucruri şi să ne raportăm la ea. Şi toți creştinii folosesc aceeaşi Scriptură, acelaşi Nou Testament, şi cu toate acestea sunt atâtea diferențe între creştini pe motivul că Scriptura se interpretează iar ceea ce diferențiază pe credincioşii creştini este interpretarea Evangheliei. De aceea noi nu ne ținem de Evanghelia în sine ci ne ținem de Evanghelia interpretată de sfânta noastră Biserică şi întrupată în sfintele slujbe.

În seara aceasta vom vorbi despre Evanghelie ca izvor de nădejde şi de bucurie ținând seama de Evanghelia cea una, deci de propovăduirea creştină prezentată nouă - prezentată şi nouă, pentru că cei care au scris Evangheliile nu s-au gândit la noi, nu s-au gândit că vor scrie nişte cărți care vor rămâne în Biserica creştină şi vor avea circulație, ci ei au avut în vedere doar împrejurările în care au scris şi pentru care au scris. Sfântul Evanghelist Matei de pildă a scris pentru creştinii dintre evrei şi face multe referiri la Vechiul Testament, la

împlinirea proorociilor prin Domnul nostru Iisus Hristos, Mesia, Cel venit să mântuiască lumea. Sfântul Evanghelist Marcu scrie pentru creştini proveniţi dintre neiudei, dintre oamenii care nu erau introduşi, aşa cum erau evreii, nu cunoşteau Scriptura şi de aceea el nu face referiri la Sfânta Scriptură a Vechiului Testament, nu se referă la proorociile Vechiului Testament, ci prezintă în special minuni pe care le-a făcut Domnul Hristos. Sfântul Evanghelist Luca a scris Evanghelia unui creştin anume pe care îl chema Teofil şi care e pomenit la începutul Sfintei Evanghelii de la Luca, deci Sfântul Evanghelist Luca de fapt nici nu a scris pentru o comunitate ci a scris pentru o persoană, şi scriind pentru o persoană a căutat să informeze pe acea persoană, pe Teofil, despre Domnul Hristos, despre învăţătura Lui. Şi în sfârşit Sfântul Evanghelist Ioan, şi el a scris pentru neiudei, pentru oameni care nu erau avizaţi în legătură cu Vechiul Testament, nu aveau un fond aperceptiv pentru a înţelege Vechiul Testament, şi de aceea nici nu se referă la el ci are în vedere cu totul altceva în Evanghelia lui şi dă nişte explicaţii când era vorba de nişte obiceiuri ale evreilor, şi aceasta arată că de fapt şi el a scris pentru creştini care nu proveneau dintre evrei.

Noi astăzi avem bucuria de a cunoaşte şi ce a scris Sfântul Evanghelist Matei şi ce a scris Sfântul Evanghelist Marcu şi ce a scris Sfântul Evanghelist Luca şi ce a scris Sfântul Evanghelist Ioan, şi găsim în scrierile lor temeiuri pentru credinţa noastră cu care am pornit înainte de a ne întâlni propriu-zis cu Evanghelia. Ne-am întâlnit întâi cu Evanghelia interpretată de Biserică, cu învăţătura Bisericii noastre, cu trăirea Bisericii noastre şi după aceea am ajuns să cunoaştem Evanghelia, eventual să o şi studiem, să ne-o impropriem. Şi eu îi sfătuiesc pe credincioşi să citească din Noul Testament în fiecare zi două capitole ca să se întărească în gândurile sfinte, în cuvintele cele aduse din cer pe pământ, ca să aibă mintea împodobită cu gânduri mai presus de lume.

Cuvântul "evanghelie" însă mai înseamnă şi "veste bună". Sfântul Apostol Pavel şi el se considera un propovăduitor al Evangheliei deşi n-a scris o Evanghelie cum au scris sfinţii Matei, Marcu, Luca şi Ioan. Şi în Epistola către Galateni scria că "dacă chiar şi un înger ar veni din cer şi v-ar propovădui altă Evanghelie decât cea pe care v-am propovăduit-o eu, să fie anatema" (Galateni 1, 8). Prin urmare Sfântul Apostol Pavel se prezintă ca un propovăduitor al Evangheliei, nu în înţelesul că a scris o Evanghelie, ci în înţelesul că ceea ce a propovăduit el este Evanghelia cea una, este descoperirea adusă de Domnul nostru Iisus Hristos, L-a prezentat pe Domnul nostru Iisus Hristos aşa cum Îl prezintă Evanghelia, adică a spus cine este Domnul nostru Iisus Hristos.

Noi vom prezenta acum cele în legătură cu nădejdea şi cu bucuria în marginile Evangheliei scrise de Sfinţii Evanghelişti Matei, Marcu, Luca şi Ioan. La sfintele slujbe Evanghelia este încadrată între cuvintele de preamărire aduse Mântuitorului şi zicem şi la început şi la sfârşit: "Mărire Ţie Doamne, mărire Ţie". Iar în Biserica noastră chiar şi cartea Evangheliei din care se citesc texte din Evanghelie la sfintele slujbe are o cinstire a ei. Credincioşii sărută Sfânta Evanghelie în semn de cinstire faţă de cuvântul cuprins în Sfânta Evanghelie şi **Sfânta Evanghelie este considerată ca o icoană cuvântătoare**, ca un mijloc de legătură între Domnul nostru Iisus Hristos despre care scrie Evanghelia şi credincioşii care stau în faţa Domnului nostru Iisus Hristos. Iar **Sfânta Evanghelie pentru noi, dreptmăritorii creştini, este prilej de întâlnire cu Domnul Hristos, este Hristos în mijlocul nostru**. De ce? Pentru că ceea ce s-a spus la început, ceea ce a spus Domnul Hristos, ceea ce s-a scris în Sfânta Evanghelie, este cuvânt veşnic. Domnul Hristos n-ar avea de spus astăzi altceva pentru noi decât ceea ce de fapt este scris în Sfânta Evanghelie.

Stimaţi ascultători, să vedem acum cum se întemeiază nădejdea şi bucuria pe Sfânta Evanghelie, cum este Sfânta Evanghelie, cuvântul din Sfânta Evanghelie şi ceea ce se spune în Sfânta Evanghelie, izvor de nădejde şi de bucurie. Care este conţinutul Sfintei Evanghelii? Dacă ne gândim de pildă, la ceea ce se scrie în Sfânta Evanghelie de la Luca în legătură cu Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, vedem că acolo între altele se spune că un înger binevestitor s-a arătat păstorilor din preajma Betleemului - Betleemul fiind locul în care S-a născut Domnul Hristos, localitatea în care S-a născut Domnul Hristos - şi îngerul binevestitor le-a spus ciobanilor care erau în apropiere de staulul în care S-a născut Domnul Hristos, le-a spus aşa: "Iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul; că vi S-a născut vouă un Mântuitor Care este Hristos Domnul" (Luca 2, 10-11).

Acesta este de fapt conţinutul Evangheliei în ceea ce priveşte venirea în lume a Mântuitorului. Toată Evanghelia vrea să ne încredinţeze despre adevărul că avem un Mântuitor. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă

că noi, credincioşii, avem trebuinţă de ajutor pentru înaintarea într-o viaţă superioară, într-o viaţă din care lipseşte păcatul, şi că noi prin puterea noastră nu ne putem depăşi pe noi înşine, nu putem reface legătura între Dumnezeu şi noi decât cu ajutorul lui Dumnezeu. Şi pentru aceasta Dumnezeu a trimis pe Fiul Său să Se nască din Preasfânta Fecioară Maria şi ca om, şi ca Dumnezeu şi om să mântuiască neamul omenesc şi pe noi, deci şi pe fiecare dintre noi. Aceasta ne spune Sfânta Evanghelie. Ori ştiind noi aşa ceva, că a venit în lumea aceasta Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om pentru noi şi pentru a noastră mântuire, avem un temei de nădejde şi de bucurie. De altfel îngerul binevestitor care a spus "vă binevestesc vouă bucurie mare - bucurie mare - care va fi pentru tot poporul". În ce înțeles? În înțelesul că "vi S-a născut vouă un Mântuitor Care este Hristos Domnul".

Mântuitorul a venit în lumea aceasta ca să refacă legătura între Dumnezeu şi om, şi pentru aceasta Şi-a desfăşurat aici pe pământ o activitate, o activitate publică despre care ne dă mărturie Sfânta Evanghelie, ne dau mărturie cei patru sfinți evanghelişti care au scris Evanghelii. Şi Domnul nostru Iisus Hristos a făcut totul pentru mântuirea noastră, "pentru noi şi pentru a noastră mântuire", cum mărturisim în Simbolul credinței.

Mai ales patru lucruri, patru evenimente sunt importante pentru mântuirea noastră din lucrarea Mântuitorului, şi anume întâi Întruparea Fiului lui Dumnezeu ca om şi care de fapt se continuă prin întruparea Fiului lui Dumnezeu în oameni. Avem o Întrupare a Fiului lui Dumnezeu în istorie şi avem o întrupare a Fiului lui Dumnezeu în credincioşi. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om ca să Se poată uni cu toți oamenii, pentru ca întruparea Lui să se prelungească în toți credincioşii, şi de fapt se şi prelungeşte în toți credincioşii cei buni. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om pentru ca oamenii să se poată apropia de Dumnezeu. Sfântul Maxim Mărturisitorul zice că Fiul lui Dumnezeu nu S-a întrupat pentru că omul a păcătuit şi că trebuia să fie mântuit de păcat, ci că, şi dacă n-ar fi păcătuit omul, Fiul lui Dumnezeu tot se făcea om. De ce? Pentru că Dumnezeu a vrut să ajungă în cea mai mare apropiere de om, şi cea mai mare apropiere de om a fost întruparea Fiului lui Dumnezeu. E adevărat că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om ca să ne mântuiască de păcat şi de aceea S-a şi răstignit, "pentru noi şi pentru a noastră mântuire". Răstignirea într-adevăr este din pricina păcatelor oamenilor, dar întruparea - e adevărat că s-a făcut în vederea răstignirii, în vederea pătimirii -, dacă omul n-ar fi păcătuit, atunci răstignirea n-ar fi fost, dar întruparea tot ar fi fost.

Bineînțeles, noi luăm lucrurile de unde sunt. A păcătuit omul, dar să nu creadă cineva, să nu zică cineva că păcatul L-a făcut pe Fiul lui Dumnezeu să se facă om. Nu, ci Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om din iubire față de om, luându-l pe om de acolo de unde era, şi pentru că omul era păcătos, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om ca să mântuiască pe om de păcat, pentru că altă înaintare nu există. Nu poți să ajungi la Dumnezeu înainte de a fi curățit de păcat. Şi noi avem nădejdea la Mântuitorul nostru Iisus Hristos în mântuirea noastră, adică mântuirea noastră nu este un lucru care ține de efortul nostru personal şi că ne-am putea mântui şi dacă n-ar fi venit Fiul lui Dumnezeu. Noi sigur că putem înainta cumva într-o viață superioară şi prin efortul nostru, dar ca să ne apropiem de Dumnezeu nu putem decât prin mijlocirea Mântuitorului nostru. Şi asta este ceea ce trebuie să facem noi, ceea ce ne lipseşte nouă: apropierea de Mântuitorul.

Ori ştiind că Mântuitorul nostru a venit în lume să Se jertfească din iubire față de om, avem încă o pricină de nădejde şi de bucurie. Cum să nu te bucuri ştiind că Dumnezeu te iubeşte, că Dumnezeu iubeşte lumea aceasta, că Dumnezeu vrea mântuirea lumii, că Dumnezeu vrea ca toți să se mântuiască. Cum să nu te bucuri când ştii că Fiul lui Dumnezeu Şi-a arătat iubirea jertfindu-Se. Cum să nu te bucuri ştiind că Fiul lui Dumnezeu Îşi arată iubirea în jertfa Lui. Crucea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este pentru noi o pricină de nădejde. De ce ? Pentru că ea arată iubirea Mântuitorului față de noi toți, arată jertfa care este o arătare a iubirii. Cineva spunea, şi pe bună dreptate, că "**Crucea Domnului Hristos este fața lui Dumnezeu îndreptată către oameni**". De ce? Pentru că Dumnezeu este iubire şi în cruce se arată iubirea şi dacă se arată iubirea înseamnă că Crucea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este "fața lui Dumnezeu îndreptată către oameni". Deci, orice sfântă cruce pentru noi este un temei de nădejde, şi nu numai în înțelesul că ea cuprinde iubirea Mântuitorului, ci şi în înțelesul că ea cuprinde şi Învierea Mântuitorului. Noi cinstim Crucea Celui ce S-a răstignit şi a înviat.

Poate că ştiți că în rânduiala noastră de slujbă din duminici este şi aceea că, după Evanghelia învierii, după ce se citeşte despre învierea Domnului Hristos, este o alcătuire în care ne referim la învierea Domnului

Hristos ca şi cum am fi văzut-o noi înşine şi zicem: "Învierea Lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat". Când am văzut noi învierea ? Păi am văzut-o când am crezut în ea. Când credem în înviere noi şi vedem învierea. Dacă credem în învierea Domnului Hristos noi vedem învierea Domnului Hristos. Deci "Învierea Lui Hristos văzând, să ne închinăm - cui ? - Sfântului Domnului Iisus", Cel ce a înviat, bineînțeles. Pentru că am văzut învierea, pentru că pentru noi Domnul Hristos nu mai este numai Cel care S-a răstignit, noi nu stăm între Răstignire şi Înviere ci stăm după Învierea Domnului Hristos şi după Înălțarea Domnului Hristos. Prin urmare noi ne închinăm învierii Domnului nostru Iisus Hristos pentru că credem în ea, pentru că am văzut-o. Deci "Învierea Lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat". Fiți atenți: "Crucii Tale ne închinăm Hristoase şi sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim". Iată legătura între Cruce şi Înviere. Deci Crucea cuprinde Învierea. Dacă n-ar fi fost Învierea n-am fi avut de ce să fim cinstitori ai Crucii Mântuitorului Hristos, ci suntem cinstitori ai crucii şi suntem cinstitori ai patimilor Domnului Hristos, a Domnului Hristos Celui ce a pătimit, pentru că credem în învierea Lui. Deci, crucea prezintă şi jertfa şi învierea, şi neputința şi biruința. Şi în general cuprinde iubirea Mântuitorului şi atunci cuprinzând iubirea Mântuitorului şi nu numai iubirea Mântuitorului ci şi iubirea Tatălui, pentru că se spune în Sfânta Evanghelie că "Dumnezeu atât de mult a iubit lumea încât a trimis pe Fiul Său Unul născut, ca oricine care crede în El să nu piară ci să aibă viață veşnică" (Ioan 3, 16).

Deci Fiul lui Dumnezeu a venit în lumea aceasta din iubirea Tatălui şi din iubirea Fiului şi din iubirea Duhului Sfânt, pentru că toate cele trei persoane ale Sfintei Treimi S-au unit în ceea ce a făcut Domnul Hristos. Gândiți-vă de pildă la Buna Vestire unde se spune în Sfânta Evanghelie că Maica Domnului a primit de la înger lămurirea că Duhul Sfânt Se va pogorî peste ea, că puterea Celui Preaînalt o va umbri şi că Sfântul care Se va naşte din ea Fiul lui Dumnezeu Se va chema. Deci Maica Domnului devine prin aceasta locaş al Preasfintei Treimi. Apoi Preasfânta Treime n-a lucrat numai în întruparea Domnului Hristos, în întruparea Fiului lui Dumnezeu, ci a lucrat şi în celelalte evenimente din viața pământească a Domnului Hristos. Asta înseamnă că Crucea Domnului nostru Iisus Hristos este şi o arătare a Sfintei Treimi.

Apoi, învierea Domnului nostru Iisus Hristos n-a fost numai a Lui ci este şi a noastră. Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu aşa cum S-a întrupat, ca să mântuiască pe oameni, să se prelungească întruparea Lui în credincioşi, tot aşa a şi înviat ca să se prelungească învierea Lui în credincioşi. Deci, învierea Domnului nostru Iisus Hristos nu este ceva separat de noi, ci este ceva care trebuie să se întâmple şi în noi. **Viața unui creştin adevărat, a unui creştin botezat şi trăitor al Evangheliei este de fapt o viață în înviere**. Noi am înviat împreună cu Domnul Hristos, trăim în înviere, suntem fii învierii şi avem în față înălțarea, suntem candidați ai înălțării la cer împreună cu Domnul Hristos şi aşteptăm înălțarea noastră la cer. Dar ca să ajungem la înălțarea la cer trebuie mai întâi să ne înălțăm peste lumea aceasta, să ne înălțăm peste păcatele noastre, să nu mai admitem în viața noastră nici un fel de lucru rău şi atunci înălțați fiind peste păcate, înălțându-ne prin virtuți, putem ajunge şi la înălțarea împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos.

Prin urmare aceste patru evenimente şi anume: Întruparea Fiului lui Dumnezeu, Răstignirea Lui, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos şi Înălțarea Lui la cer sunt temeiuri de nădejde pentru viața noastră şi sunt şi temeiuri de bucurie pentru că cine are nădejde are şi bucurie. Sfântul Apostol Pavel scria în Epistola către Romani: "Bucurați-vă cu bucuria nădejdii" (Romani 12, 12). Şi noi să ne bucurăm cu bucuria nădejdii. Să pornim de la bucuria nădejdii ca să putem avea bucurie deplină. De ce bucurie deplină? Pentru că aşa vrea Domnul Hristos. Gândiți-vă de pildă la faptul că atunci când i-a fost binevestită dreptului Zaharia naşterea Sfântului Ioan Botezătorul i s-a spus: "Bucurie şi veselie vei avea şi de naşterea lui se vor bucura mulți" (Luca 1, 14). A fost o vestire de bucurie, o bucurie împreunată cu nădejdea pentru că el încă n-a văzut împlinirea bucuriei, dar când a avut împlinirea nădejdii a avut şi bucuria din nădejde. Până atunci a avut o bucurie din nădejde în înțelesul că aştepta bucuria cea deplină. Maicii Domnului, Preasfintei Fecioare Maria i s-a spus "Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine" (Luca 1, 28). Maica Domnului ea însăşi în casa Elisabetei a spus "Măreşte, suflete al meu, pe Domnul, şi se va bucura duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu" (Luca 1, 46-47). Domnul Hristos, şi acestea iarăşi sunt cuvinte din Sfânta Evanghelie, a zis "Bucurați-vă şi vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri" (Matei 5, 12). Am spus înainte că îngerul binevestitor le-a spus păstorilor "Vă binevestesc vouă bucurie mare". Din întâlnirea cu Domnul Hristos au avut mulți bucurie. Se spune undeva în Sfânta Evanghelie de la Marcu - şi aş vrea să fac aici o paranteză: să ştiți că Sfânta Evanghelie de la Marcu e cea mai scurtă dintre Evanghelii. Dar în Sfânta Evanghelie de la Marcu, în

cele 16 capitole, toate evenimentele prezentate de Sfântul Evanghelist Marcu au cele mai multe amănunte. Sunt mai multe amănunte în Evanghelia de la Marcu decât în celelalte Evanghelii când e vorba de descrierea unui eveniment. De exemplu tânărul cel bogat. În legătură cu tânărul cel bogat se spune că Domnul Hristos a privit la el şi i-a fost drag de el. E ceva extraordinar să ştii că a existat un tânăr de care Domnului Hristos i-a fost drag, pe care l-a iubit Domnul Hristos. Păi dacă ştii că a existat un astfel de tânăr, tânăr fiind, nu poţi să fii nepăsător în faţa unui astfel de lucru şi îţi doreşti, şi trebuie să îţi doreşti, să trăieşti o viaţă ca şi de tine să-i fie drag Domnului Hristos. Şi nu numai tinerii, ci şi noi ăştia care suntem tineri de mai multă vreme, tot aşa trebuie să dorim.

Stimaţi ascultători, Sfântul Evanghelist Marcu ne dă un amănunt în legătură cu coborârea de pe muntele Schimbării la Faţă a Domnului Hristos în care spune aşa: "Mulţimea uimită şi bucuroasă a alergat să I se închine" (Marcu 9, 15). Uimită şi bucuroasă. Au fost bucuroşi oamenii să se întâlnească cu Domnul Hristos şi Domnul Hristos le-a dat bucurie. Şi de fapt în Sfânta Evanghelie de la Ioan citim cuvinte ca acestea: "Acestea vi le spun ca bucuria Mea să fie întru voi şi ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11), deci nu o bucurie ştirbită sau o bucurie împuţinată ci să fie o bucurie deplină. Tot acolo, în Sfânta Evanghelie de la Ioan, se spune în capitolul 17 de pildă, că Domnul Hristos S-a rugat Tatălui ceresc şi a spus între altele: "Acestea le grăiesc în lume şi Eu vin la Tine şi bucuria Mea s-o aibă deplină întru ei" (Ioan 17, 13). Să nu uităm de pildă, că Domnul Hristos când S-a întâlnit cu cei doi care mergeau spre Emaus, cei doi ucenici care erau întristaţi, i-a întrebat: "De ce sunteţi trişti?" (Luca 24, 17). Domnul Hristos nu vrea să fim trişti. Domnul Hristos vrea să fim bucuroşi. Nu a zis: "Foarte bine că sunteţi trişti". A zis: "De ce sunteţi trişti?". Cu alte cuvinte: nu e bine să fiţi trişti, n-aveţi de ce să fiţi trişti. Le-a şi arătat că n-au de ce să fie trişti. Sau femeia aceea care-şi ducea copilul la groapă, o văduvă din Nain, când a întâlnit-o Domnul Hristos, deşi era un prilej de întristare înmormântarea, Domnul Hristos a zis "Nu mai plânge" (Luca 7, 13).

Sunt unii care cred că acesta-i rostul creştinului: să plângă. Dumnezeu să le ajute la cei care vor să plângă să plângă, dar să ştiţi că nu asta e atitudinea cea adevărată. Atitudinea cea adevărată este atitudinea bucuriei: "Ca bucuria Mea s-o aibă deplină întru ei", "Acestea vi le spun ca bucuria Mea să fie deplină întru voi". Spune Domnul Hristos - tot în Sfânta Evanghelie de la Ioan găsim cuvântul acesta, în capitolul al 16-lea -: "Voi sunteţi trişti iar lumea se bucură. Femeia, când e să nască, se întristează că a venit ceasul ei - deci a venit ceas de durere - dar după ce a născut copilul se bucură că s-a născut om pe lume. Şi voi acum sunteţi trişti - erau trişti ucenicii pentru suferinţele Domnului Hristos - dar iarăşi Mă veţi vedea şi se va bucura inima voastră şi bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" (Ioan 16, 20-22). Iată atâtea şi atâtea gânduri care dau bucurie, care sunt temeiuri pentru bucurie, care trebuie să ne facă să ne reproşăm întristările şi împuţinările şi întunecările câte le putem avea.

Mai departe se spune că la Înăţarea Domnului nostru Iisus Hristos, după ce Domnul Hristos Şi-a ridicat mâinile şi i-a binecuvântat pe ucenici şi pe când îi binecuvânta S-a înălţat la cer, ucenicii s-au închinat Domnului Hristos şi "s-au întors în Ierusalim cu bucurie mare, şi erau pururea în templu lăudând şi binecuvântând pe Dumnezeu" (Luca 24, 51-53). Sigur că lauda şi binecuvântarea pe care o aduceau ei lui Dumnezeu era o laudă şi o binecuvântare pe care o aveau din bucuria înălţării la cer a Domnului Hristos. Sfântul Isaac Sirul spune că "rugăciunea este o bucurie care înalţă mulţumire". Noi insistăm de multe ori pentru o rugăciune de cerere şi pentru rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", şi e bine stimaţi ascultători, dar să nu uităm că aceasta e numai o formă de rugăciune şi numai începutul rugăciunii. Va trebui să avem şi nişte izbucniri de mulţumire, nişte izbucniri de laudă izvorâte din nădejdea şi bucuria pentru care ne este temei Sfânta Evanghelie.

Şi apoi şi altfel este Evanghelia izvor de nădejde şi de bucurie. Gândiţi-vă la felul cum i-a tratat Domnul Hristos pe păcătoşi. E extraordinar. Eu nici nu ştiu ce ar fi de lumea aceasta acum dacă n-ar exista Sfânta Evanghelie cu izvorul ei de nădejde şi de bucurie, sau ca izvor de nădejde şi de bucurie. E adevărat că în Sfânta Evanghelie se spune şi despre oameni care sunt mult înaintaţi faţă de viaţa noastră, faţă de noi înşine, faţă de starea noastră sufletească, deşi în Sfânta Evanghelie nu se vorbeşte despre nici o performanţă. În viaţa creştină, în istoria creştinismului, sunt multe lucruri care ne arată realizări extraordinare, oameni care au făcut lucruri extraordinare. Să ştiţi că în Sfânta Evanghelie nu e aşa. Sfânta Evanghelie este pentru toţi, nu cere condiţii speciale, ci cere atitudini speciale, temeiuri de viaţă deosebite.

Să ne gândim la sutaşul din Capernaum. În legătură cu el a spus Domnul Hristos: "Mulţi de la răsărit şi de la apus vor veni şi vor sta în împărăţia lui Dumnezeu la masă cu Avraam, cu Isaac şi cu Iacov" (Matei 8, 11). Mulţi de la răsărit şi de la apus. Ce fel de mulţi? Mulţi ca sutaşul din Capernaum. E ceva deosebit, dar nu e foarte, foarte mare lucru să fii ca sutaşul din Capernaum, să ai o credinţă întemeiată, să ai o nădejde bazată pe credinţă, să ai o iubire izvorâtă din credinţă şi să ai smerenie. Cu asta se începe. Dacă nu eşti ca sutaşul din Capernaum să n-aştepţi să ajungi în împărăţia lui Dumnezeu, dar ca să fii ca sutaşul din Capernaum nu înseamnă un lucru extraordinar. Înseamnă ceea ce ar putea fi foarte normal.

Dar chiar dacă ai zice: bine, ca sutaşul din Capernaum nu pot ajunge, iată că este în Sfânta Evanghelie şi un om care e cam ca noi, şi anume tatăl fiului lunatic. Ce se spune despre tatăl fiului lunatic? Se spune că s-a dus la Domnul Hristos după ce a avut un eşec. S-a dus întâi la ucenicii Domnului Hristos care n-au putut să-i vindece copilul, şi după aceea s-a dus la Domnul Hristos. Şi la Domnul Hristos ducându-se, şi-a arătat şi credinţa şi necredinţa şi a zis: "De poţi ceva, ajută-ne nouă, fie-Ţi milă de noi!" (Marcu 9, 22). Băgaţi de seamă cum îşi formulează el rugăciunea: "Dacă poţi ceva ajută-ne nouă", cu alte cuvinte: nu-s chiar sigur că poţi. Totuşi, avea mai multă siguranţă decât nesiguranţă în înţelesul că s-a dus, a cerut de la Domnul Hristos ceva, a zis " fie-Ţi milă de noi", dar dacă poţi. Nu-s sigur că poţi, dar dacă poţi, ajută-ne nouă, fie-Ţi milă de noi. Şi Domnul Hristos îi răspunde: "Dacă poţi crede, toate sunt cu putinţă pentru cel credincios" (Marcu 9, 23). Şi omul a zis cu lacrimi către Domnul Hristos: "Cred Doamne, ajută necredinţei mele" (Marcu 9, 24). Să ştiţi că şi amănuntul acesta tot numai în Sfânta Evanghelie de la Marcu îl găsim. Şi Domnul Hristos nu a zis: apoi dacă nu crezi cât trebuie n-am ce-ţi face.

Cineva acum nu de mult zice către mine: "Părinte, dar dumneavoastră când aţi ajuns la concluziile acestea?". Şi eu am zis: am ajuns cu vremea, dar tu poţi începe cu ele. Aşa şi dumneavoastră. Puteţi începe cu concluziile mele şi să ştiţi că sunt concluzii bune, pentru că sunt întemeiate pe Evanghelie. Deci Domnul Hristos l-a ajutat şi pe acela care a zis: "De poţi ceva, ajută-ne nouă, fie-Ţi milă de noi", nu-s sigur că poţi, l-a ajutat pe acela care a zis: "Doamne, n-am destulă credinţă, ajută necredinţei mele", adică completează Tu ceea ce-mi lipseşte, din necredincios fă-mă credincios. Şi putem avea nădejde la aceasta.

Sau alţii şi alţii. Haideţi să ne gândim la tânărul bogat. Tânărul bogat pe care-l hulesc atâţia să ştiţi că eu îl cinstesc din toate puterile mele. Şi ştiţi de ce? Nu pentru ce n-a făcut, ci pentru ce a făcut. Care dintre noi poate zice ce a spus el: "Toate acestea le-am împlinit". Domnul Hristos i-a spus: "De vrei să intri în viaţă păzeşte poruncile". Şi el a întrebat: "Care porunci?", iar Domnul Hristos i-a spus : "Să nu ucizi, să nu desfrânezi, să nu fii mărturie mincinoasă, să nu furi, cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta, să nu înşeli pe nimeni şi să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi". El zice: "Toate acestea le-am împlinit". Şi Domnul Hristos a privit la el şi i-a fost drag (Marcu 10, 19-21). Şi după aceea i-a mai dat ceva de făcut, a vrut să-l ajute. Cum să-l ajute? Să-i dea şi mai mult elan, şi mai multă putere, şi mai multă fericire şi a zis: "Îţi mai lipseşte una: vinde-ţi averile şi dă-le săracilor" şi el asta n-a mai putut-o face. Şi toată lumea buchiseşte pe asta că nu s-a lepădat de avere, că trebuia să se lepede. Sunt de acord, şi el ar fi vrut să se lepede dar nu s-a putut lepăda atunci. Poate s-a putut lepăda mai târziu, nu ştim. Şi atunci ucenicii, după ce a spus Domnul Hristos că vor intra cu greu bogaţii în împărăţia cerurilor, au zis: "Atunci cine poate să se mântuiască?". Şi Domnul Hristos nu a zis: "Nimeni!", sau în orice caz numai unii, puţini, ci a zis aşa: "Ceea ce nu-i cu putinţă la oameni cu putinţă este la Dumnezeu" (Marcu 10, 23-24). Deci, poţi avea nădejde în bine şi dacă nu faci destul bine. Eu nu zic să te opreşti în calea binelui. Fă binele pe care îl poţi face. Zice Sfântul Marcu Ascetul că binele pe care nu îl poţi face ţi se va descoperi şi îţi va ajuta Dumnezeu să faci şi alt bine, dar întâi fă binele pe care îl poţi face. Şi nu zice că numai dacă ai făcut atâta şi atâta bine să ai nădejde, ci fă binele pe care îl poţi face. Şi tânărul acela a făcut ce a putut face. Dar care dintre noi poate zice: "Toate acestea le-am împlinit de când mă ştiu"?

Prin urmare, stimaţi ascultători, iată că **Evanghelia ne aduce în faţă nădejde mai presus de nădejde**. Gândiţi-vă, dacă a zis Domnul Hristos că ceea ce e cu neputinţă la oameni este cu putinţă la Dumnezeu, înseamnă că putem avea nădejde. Bineînţeles nu făcând rău, că e greşit să faci rău şi să nădăjduieşti la bine, dar punându-ţi în slujba lui Dumnezeu toate puterile tale, şi neputând împlini cât ai vrea tu să împlineşti, nu înseamnă că gata, eşti pierdut. Eu de multe ori le spun la oameni: **să ştiţi că Dumnezeu o să mântuiască mult mai mulţi oameni decât gândim noi că-i mântuieşte**.

Stimați ascultători, în legătură cu păcătoşii, Domnul Hristos a fost foarte înțelegător față de neputința omenească. Fac o paranteză. În 1965 m-am dus la Părintele Arsenie Boca cu un student de la Teologie care se pregătea pentru preoție. A zis Părintele către el - eu eram numai diacon -: "Mă, o să ajungi preot, să ai înțelegere față de neputința omenească". Cred că Părintele i-a spus lui ca să aud eu. Nu vă puteți închipui de câte ori m-am gândit eu la cuvintele acestea: să ai înțelegere față de neputința omenească. Poate că eu nu am ajuns la înțelegere câtă ar trebui să am, dar cuvintele acestea mi s-au împlântat în minte şi le am în vedere: să ai înțelegere față de neputința omenească. Pentru că oamenii nu pot mai mult decât fac. Asta înseamnă să ne fie milă de oameni că nu pot mai mult, că dacă ar putea mai mult ar fi şi mai fericiți şi ar fi mântuiți şi ar fi mai bine de ei.

Şi Domnul Hristos a fost foarte înțelegător. Vreau să aduc înainte acum doar trei pilde ale Mântuitorului adresate vameşilor şi păcătoşilor şi în acelaşi timp şi fariseilor. Două dintre cele trei au fost adresate numai vameşilor şi păcătoşilor, arătând bunătatea lui Dumnezeu față de oameni, față de neputința omenească, şi a treia este pentru vameşi şi pentru păcătoşi pe de o parte, şi pentru cărturari şi farisei pe de altă parte. Vă atrag atenția asupra capitolului al 15-lea din Sfânta Evanghelie de la Luca, un capitol plin de lumină. Sunt trei pilde în el, şi anume: pilda cu oaia cea pierdută, pilda cu drahma cea pierdută şi pilda cu fiul risipitor.

Pilda cu oaia cea pierdută. Ce se spune în această pildă? Că dacă cineva, cioban fiind, păstor de oi fiind, pierde o oaie din o sută de oi, le lasă pe cele nouăzeci şi nouă şi se duce şi o caută pe cea pierdută, şi când o găseşte - fiți atenți - "se bucură de ea şi o pune pe umerii lui şi o duce la turmă". Sfântul Ioan Gură de Aur observă că nu o ia cu sila, nu o ia cu toiagul, ci o pune pe umerii lui şi o duce la turmă. Şi zice către prieteni şi către vecini: "Bucurați-vă împreună cu mine, că am aflat oaia mea cea pierdută". Şi apoi adaugă o concluzie, care singură numai dacă ar exista din Evanghelie, tot ai şti Evanghelia, şi anume zice aşa, că "Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte - fiți atenți - mai mult decât pentru nouăzeci şi nouă de drepți care nu au trebuință de pocăință" (Luca 15, 7). Parcă te iau fiorii când te gândeşti la astfel de lucruri. Aşa a privit Domnul Hristos, cu bunătate, pe păcătoşi. Nu pentru că sunt păcătoşi, ci pentru că ar putea să nu fi păcătoşi şi ar putea să nu mai fie păcătoşi şi ar putea să se întoarcă la Dumnezeu.

Pilda cu drahma cea pierdută. În pilda cu drahma cea pierdută se spune despre o femeie care avea zece drahme, zece monede. A pierdut una, a aprins lumânare, a măturat toată casa şi când a găsit-o le-a chemat pe vecine şi pe prietene şi le-a zis: "Bucurați-vă împreună cu mine, că am găsit drahma mea cea pierdută". Şi apoi iarăşi scoate Domnul Hristos concluzia şi zice: "Bucurie se face înaintea îngerilor din cer pentru un păcătos care se pocăieşte" (Luca 15, 10). Iarăşi bucurie.

Şi apoi pilda cu fiul risipitor. În ea se spune despre un fiu risipitor şi despre un fiu nerisipitor şi despre un tată primitor. Aşa mult îmi place mie de acest tată primitor. Ce m-aş bucura să pot fi şi eu tot aşa de primitor față de cei care ajung la mine şi pe care ar trebui să-i ajut mai mult decât îi pot ajuta, să am inimă de tată primitor. **Eu să ştiți că pilda cu fiul risipitor aş numi-o mai bine pilda cu tatăl primitor**. De ce? Pentru că nu învățăm atâta de la fiul risipitor - mai ales că a fost risipitor - şi că s-a întors la tatăl - asta-i bine să învățăm -, ci mai ales de la tatăl primitor, cât de bun a fost tatăl cu fiul risipitor. Să vă spun repede pilda. Un om avea doi fii. Unul dintre ei, cel mai mic, a zis: "Tată, dă-mi partea de avere" şi tatăl i-a dat ce i s-a cuvenit şi el după aceea la scurtă vreme şi-a luat toate şi s-a dus într-o țară depărtată unde şi-a cheltuit toată averea, unde a trăit în destrăbălări şi unde a ajuns să sufere mult, a ajuns să nu mai aibă ce mânca, a ajuns să pască porcii şi s-a trezit deodată, şi-a venit în sine şi a zis: "Cât belşug au slugile tatălui meu în casa tatălui meu, şi eu aici mor de foame. Mă voi scula şi mă voi duce la tatăl meu şi voi spune: Tată, am greşit la cer şi înaintea ta, nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău. Primeşte-mă ca pe unul dintre simbriaşii tăi". Şi s-a dus. Iar tatăl îl aştepta, privea în zare şi când l-a văzut - spune Sfântul Evanghelist Luca că a zis Domnul Hristos - a alergat la el. Când l-a văzut a alergat la el, nu a stat, să vedem acum ce face, ci s-a grăbit să iasă în întâmpinarea lui. Şi a căzut pe grumajii lui şi l-a sărutat. Şi fiul a zis: "Tată, am greşit la cer şi înaintea ta şi nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău". Şi nu a mai zis "primeşte-mă ca pe unul din argații tăi", probabil l-a copleşit tatăl şi i s-a luat graiul de bucuria cu care l-a primit tatăl lui. Şi după aceea a dat porunci tatăl lui să se aducă haina cea mai bună să fie îmbrăcat, să i se aducă încălțăminte în picioare, să i se aducă inel şi să i-l pună în deget. Nu a zis: haină i-am dat, încălțăminte, dar inel nu-i mai dau. Gândiți-vă, sunt nişte lucruri care trebuie gândite, să ne dăm seama de seriozitatea lucrurilor. "Să junghiem - zice - vițelul cel mai gras şi să ne bucurăm şi să ne veselim". De ce? "Pentru că fiul meu acesta a fost mort şi a înviat, a fost pierdut şi s-a

aflat" (Luca 15, 24). Şi au început să se veselească. Şi după aceea a venit şi celălalt fiu al lui, fratele celui întors, şi când a aflat despre ce-i vorba, nici nu a vrut să intre. Şi tatăl a plâns că nu vrea să intre, s-a dus la el, şi a zis fiul cel care a stat acasă, nemulţumit: "Eu nu ţi-am greşit niciodată - aceştia erau fariseii, care se încredeau în ei - şi nu mi-ai dat măcar un ied să mă bucur cu prietenii mei, şi când a venit acest fiu al tău - nu a zis fratele meu, acest fiu al tău - care ţi-a risipit averea cu desfrânatele - aşa l-a batjocorit, în loc să se bucure - ai înjunghiat viţelul cel gras". Şi atunci tatăl a zis: "Fiule, toate ale mele sunt ale tale, dar se cuvenea să ne bucurăm, că fratele tău acesta a fost mort şi a înviat, a fost pierdut şi s-a aflat" (Luca 15, 32).

Să ştiţi stimaţi ascultători că e ceva extraordinar, e toată Evanghelia cuprinsă aici în pilda aceasta cu fiul risipitor. Pentru că fiul risipitor îl închipuie pe omul păcătos, fiul care a rămas acasă îl închipuie pe omul drept care se încrede în dreptatea lui, iar tatăl este Dumnezeu care e bun şi primitor. E ceva extraordinar şi mie îmi place să observ un lucru care nu prea îl observă mulţi: când s-a întors fiul şi s-a întâlnit cu tatăl şi a zis "Tată, am greşit la cer şi înaintea ta şi nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău" şi nu a mai zis celelalte, nu a zis tatăl său: zi de vreo sută de ori, că apoi te iert. E un lucru care trebuie observat, că noi zicem "Doamne miluieşte-mă", "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă" şi ne e frică că nu am zis de destule ori şi că trebuie să mai zicem, să mai zicem, să mai zicem. Să zicem, dar nu cu gândul că Dumnezeu nu ne-ar milui dacă nu am mai zice, ci cu gândul că în felul acesta ne facem rânduială în minte, ne facem rânduială în viaţă. Dar Dumnezeu vrea să ne dea câtă fericire putem noi cuprinde, chiar şi mai multă vrea să ne dea. Se spune în Sfânta Evanghelie că "Dumnezeu nu dă duhul cu măsură" (Ioan 3, 34).

Şi acum să ne mai gândim şi la faptul că tatăl, când i-a plecat fiul, tot timpul a ştiut că fiul lui a plecat, nu a zis că a plecat un străin, că a plecat un dezmoştenit, ci tot timpul a zis că a plecat fiul lui. Când îşi risipea averea se gândea: fiul meu îşi risipeşte averea. Când a ajuns în lipsă sigur se gândea: fiul meu a ajuns în lipsă, ce bine ar fi dacă ar veni acasă, că noi avem ce ne trebuie acasă. Când s-a întors l-a primit pe fiul său, către ceilalţi a zis "fiul meu" a fost mort şi a înviat, a fost pierdut şi s-a aflat. Deci tatăl a fost binevoitor, cu toată bunăvoinţa şi asta ne dă multă nădejde, nu să păcătuim, ci să ne întoarcem de la păcate, căci dacă păcătuim înaintăm în păcate nu înaintăm în pocăinţă şi atunci nu ne poate milui Dumnezeu. Dar dacă am păcătuit, să nu ne gândim că acum gata, suntem pierduţi, ci să ne gândim la mila lui Dumnezeu cea de acum şi până-n veac, la mila lui Dumnezeu care ne aşteaptă şi care ne primeşte, să gândim la Maica Domnului care mijloceşte pentru noi, să ne gândim la sfinţii care mijlocesc pentru noi.

Stimaţi ascultători, mai am numai un lucru de precizat, şi anume nu ştiu dacă v-aţi gândit vreodată careva din câţi sunteţi aci că, dacă am lua în consideraţie toată Evanghelia câtă o ştim şi câtă o înţelegem, şi am căuta un moto pentru Evanghelia întreagă sau pentru părţi din Evanghelie, oare care s-ar potrivi cel mai bine? Să ştiţi că eu m-am gândit şi mi-am şi ales un moto pe care l-aş pune în faţa Evangheliei şi în faţa Evangheliilor şi în faţa fiecărei părţi din Evanghelie. E un cuvânt pe care l-au spus oameni din mulţime şi pe care îl găsim în Sfânta Evanghelie de la Marcu. În Sfânta Evanghelie de la Marcu, în capitolul 10, de la versetul 46 se spune cum Domnul Hristos a dat vedere unui orb de la Ierihon. Şi în istorisirea aceea se spune că orbul de la Ierihon striga: "Iisuse, fiul lui David, miluieşte-mă!", după ce a aflat el de ce e mulţime, a auzit tumultul. El cerşea la marginea Ierihonului şi a auzit tumultul mulţimii şi a întrebat cine e, ce se întâmplă. Şi i s-a spus că trece Iisus din Nazaret. Şi atunci el, din toate puterile, a început să strige: "Iisuse, fiul lui David, miluieşte-mă!". Şi lumea ca lumea: taci mă acolo, vezi-ţi de treabă. Şi el striga mai departe. Şi atunci Domnul Hristos le-a poruncit oamenilor să-l ducă la El. Şi cineva, unii din mulţime, s-au dus la el şi au zis aşa - tare m-aş bucura dacă aţi ţine minte, dacă nu citiţi singuri în Sfânta Evanghelie de la Marcu, dar să-l fixaţi pentru cealaltă vreme a vieţii dumneavoastră -: "**Ai încredere, scoală-te. Te cheamă!**" (Marcu 10, 49). Deci ai încredere, scoală-te, te cheamă. Eu cred că aceste cuvinte spuse de oameni din mulţime şi cuprinse în Sfânta Evanghelie de la Marcu se potrivesc pentru toată Evanghelia, pentru toate Evangheliile şi pentru toate părţile din Evanghelie care sunt adresate fiecăruia dintre noi.

Ai încredere, scoală-te, te cheamă. Ar mai putea fi găsite şi alte cuvinte potrivite ca moto, de exemplu cuvântul care l-a spus Marta, sora lui Lazăr, către Maria. Domnul Hristos venise în Betania şi se întâlnise cu Marta, şi Marta s-a dus apoi în casa lor şi a găsit-o pe Maria acolo plângând şi a zis: "**Învăţătorul e aici şi te cheamă**" (Ioan 11, 28). Deci Învăţătorul e în Evanghelie şi ne cheamă pe toţi. Se potriveşte şi cuvântul acesta, "Învăţătorul e aici şi te cheamă". Şi s-ar mai potrivi şi altele, de exemplu: "**Acestea vi le spun ca bucuria Mea să fie întru voi şi ca bucuria voastră să fie deplină**" (Ioan 15, 11), sau de exemplu cuvântul

spus Martei de Domnul Hristos la învierea lui Lazăr, când a zis: "Daţi piatra la o parte" ca să învie Lazăr din morţi - în capitolul 11 din Evanghelia de Ioan se spune aceasta - şi Marta a zis: "Doamne, miroase urât, că de patru zile a murit". Şi Domnul Hristos a spus: "Oare nu ţi-am spus că **dacă vei crede vei vedea mărirea lui Dumnezeu**?" (Ioan 11, 40). Şi cuvântul acesta îl socotesc foarte potrivit: dacă vei crede vei vedea mărirea lui Dumnezeu.

Stimaţi ascultători, dacă e vorba să ne oprim şi la una din pildele spuse de Domnul Hristos şi cuprinse în Sfânta Evanghelie pentru nădejdea şi bucuria noastră, eu cred că pilda cu fiul risipitor e cea mai reprezentativă. Dumnezeu să ne ajute să ne adâncim în gânduri de felul acesta, să avem mereu în consideraţie faptul că Sfânta Evanghelie este pentru noi izvor de nădejde şi de bucurie, şi să nu ne lăsăm niciodată umbrită bucuria de neîncredere, de deznădejde mai ales, pentru că la sfintele slujbe se spune că Maica Domnului să ne ajute să scăpăm din prăpastia cumplitei deznădăjduiri. Deznădăjduirea este o prăpastie, este cumplită. La slujbele noastre - am spus că **sfintele slujbe sunt întrupări ale Evangheliei -** sunt atâtea izbucniri de bucurie în legătură cu viaţa noastră de credincioşi. Şi anume la Sfintele Paşti se spune: "O, Paştile cele mari şi preasfinţite Hristoase, o Înţelepciunea şi Cuvântul lui Dumnezeu şi Puterea, dă-ne nouă mai adevărat a ne împărtăşi cu Tine în ziua cea neînserată a împărăţiei Tale". Deci Îl ştim pe Domnul Hristos Paştile cele mari şi preasfinţite, Înţelepciunea, Cuvântul lui Dumnezeu şi Puterea, şi de la El cerem bucuria împărăţiei cerurilor, împărăţiei celei neînserate. Sau tot la sfintele slujbe de la Paşti ne bucurăm "Că de la moarte la viaţă şi de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi".

Fiecare sfântă slujbă o sfârşim cu cuvintele pe care le spune preotul: "Mărire Ţie Hristoase Dumnezeul nostru, nădejdea noastră, mărire Ţie", avem nădejde în Mântuitorul, şi cel care răspunde zice "Mărire Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, şi acum şi pururea şi în vecii vecilor, amin. Doamne miluieşte, Doamne miluieşte, Doamne miluieşte. Părinte binecuvintează". Prin urmare mărturisim că nu numai Hristos este nădejdea noastră, ci nădejdea noastră este şi Tatăl şi Duhul Sfânt, pentru că zicem "Mărire Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh" ca răspuns şi zicem de trei ori "Doamne miluieşte" adresându-ne şi lui Dumnezeu Tatăl şi lui Dumnezeu Fiul şi lui Dumnezeu Duhul Sfânt. Şi în sfârşit, la slujbele de seară în special, la slujba Pavecerniţei, la rugăciunile de seară şi la slujba Miezonopticii zicem: "Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt, Treime Sfântă, mărire Ţie!". Iar adresându-ne Maicii Domnului zicem: "Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica lui Dumnezeu, păzeşte-mă sub acoperământul tău".

Dumnezeu să ne ajute să ne întărim în astfel de gânduri şi să pornim cu ele de când putem porni. Puteţi porni cu ele de acum încolo, pentru că eu v-am spus nişte concluzii la care am ajuns cu vremea. Dumnezeu să ne ajute!

Ce ne puteţi spune despre evanghelia lui Toma?

Evanghelia lui Toma nu a fost cuprinsă în canonul Noului Testament pentru că cuvintele din ea sunt cuprinse şi în celelalte Evanghelii şi nu aduce ceva nou, ceva deosebit. Este o evanghelie care multă vreme nu a fost cunoscută şi acum a început să fie cunoscută, studiată, însă nu este absolut necesară pentru noi. Poate să fie şi ea împodobitoare de minte cu gândurile care sunt cuprinse în ea, dar să ştiţi că nu trebuie să cunoaştem neapărat tot ceea ce s-a scris, chiar nici măcar tot ce s-a scris în Sfânta Scriptură. Important este să pornim la acţiune pe baza învăţăturilor câte le cunoaştem, şi atunci ni se deschide sufletul spre împlinirea unor lucruri mai presus de ceea ce putem în momentul de faţă şi de ceea ce ştim în momentul de faţă. Sfântul Marcu Ascetul zice: "Fă binele de care îţi aduci aminte şi cel de care nu-ţi aduci aminte ţi se va descoperi ţie". Aşa încât nu este absolut necesar să cunoaştem evanghelia lui Toma, eu să ştiţi că nici nu o cunosc de fapt, şi totuşi gândesc că mă va primi Dumnezeu şi cu celelalte Evanghelii numai.

Cum ne putem bucura în prigonire?

Dacă suntem la măsurile acelea să ne bucurăm, ne bucurăm. Dacă nu, atunci nu ne putem bucura în prigonire. Să nu aştepte nimenea prigoniri ca să se bucure, să se bucure întâi în condiţii obişnuite şi poate îl

va ajuta Dumnezeu să se bucure şi în prigoniri. Până atunci trebuie însă să împlinească cuvântul psalmistului, care zice - în Psalmul 37 e cuprins cuvântul şi-l ascultăm şi îl spunem în fiecare zi la sfânta slujbă -: "Iar eu ca un surd ce nu aude şi ca un mut ce nu-şi deschide gura sa. Dar la Tine Doamne mi-e nădejdea, Tu mă vei auzi Doamne Dumnezeul nostru". Adică până atunci trebuie să trăim o viață în aşa fel încât să depăşim obişnuitul şi să depăşim mai ales lucrurile negative, pentru că altfel n-o să putem să ne bucurăm în lucruri şi mai greu de dus, şi mai greu de suportat.

Ce înseamnă: "Monah este cel ce socoteşte pe tot omul ca pe Dumnezeu, după Dumnezeu"?

Pentru că omul este chipul lui Dumnezeu, trebuie cinstit omul ca Dumnezeu, după Dumnezeu, în înțelesul că reprezintă pe Dumnezeu. Aşa cum cinstim o icoană a Mântuitorului pentru că e chipul Mântuitorului, tot aşa trebuie să cinstim şi pe oamenii din jurul nostru , cel puțin noi cei credincioşi, pentru faptul că sunt purtători ai chipului lui Dumnezeu. Într-un text din slujbele de înmormântare spune: "Chipul măririi Tale celei negrăite sunt, măcar că port ranele păcatelor". Chiar purtători de rane ale păcatelor fiind, în esență suntem chipul lui Dumnezeu umbrit, schimonosit, dar în orice caz chipul lui Dumnezeu nu se şterge niciodată în viața omului.

De ce calea de la minte, adică de la citirea Evangheliei, la inimă, adică la trăirea bucuriei este cea mai lungă şi mai grea?

Pentru că cea mai lungă cale e calea care duce de la urechi la inimă. Una e să fii informat şi alta e să fii convins. Când ajungi să fii convins atunci s-a scurtat calea de la urechi la inimă, de la informații la convingere, dar până atunci trebuie să te sileşti. Adică noi în fața cuvântului lui Dumnezeu ne prezentăm totdeauna cu ceea ce suntem. Cuvântul lui Dumnezeu de multe ori noi îl coborâm la nivelul nostru în loc să ne ridicăm noi prin cuvântul pe care ni-l propune Dumnezeu pentru binele nostru. Domnul Hristos zice: "Cel ce vă primeşte pe voi pe Mine Mă primeşte şi cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă" (Luca 10, 16), referindu-Se la ucenici. Iar Sfântul Marcu Ascetul, în Filocalie, zice că "Cel ce primeşte cuvintele Cuvântului lui Dumnezeu - adică cuvintele Mântuitorului - primeşte pe Dumnezeu Cuvântul". Dacă primim cuvintele Cuvântului lui Dumnezeu, dacă le primim în minte, dacă le facem loc în noi, cu vremea ele devin trup în noi, pentru că "Cuvântul S-a făcut trup" (Ioan 1, 14) zice Sfântul Ioan Evanghelistul, şi Se face trup în continuare. Noi credem că credincioşii sunt mădulare ale trupului lui Hristos, prin urmare se împărtăşesc de seva vieții Domnului Hristos şi atunci cu puterea aceasta învingem răul.

Cum sunt sfintele slujbe izvoare ale exegezei duhovniceşti?

Dacă ascultăm sfintele slujbe avem Evanghelia întrupată şi trăită şi gândită, interpretată şi devin exegeze ale Sfintei Scripturi, mai ales în legătură cu evenimentele pe care le sărbătorim. La Sibiu am vorbit cândva în catedrală despre "Eu şi Filocalia", a fost o împrejurare care a dus la treaba asta, eu nu am prea fost mulțumit, nu că nu am fost mulțumit de ce am spus, ci nu am fost mulțumit de faptul că s-a programat această prezentare în catedrală. Nu era acolo locul, era tot aşa, pentru o conferință. Şi atunci seara, în Aula Facultății de Teologie am mai ținut un cuvânt şi anume "Filocalia pentru toți", sau "O altă Filocalie" şi am prezentat sfintele slujbe ale Bisericii noastre ca o exegeză a cuvântului lui Dumnezeu, ca o altă Filocalie, ca o nouă Filocalie, ca o Filocalie pentru toți, căci la Filocalie câți ajung? Din câți suntem aici parcă aş vrea să ştiu câți au citit din Filocalie. Dar la sfintele slujbe pot merge toți şi sunt datori să meargă toți. Să ştiți că dacă vine cineva la mine la spovedit care nu merge la biserică şi mai ales la Sfânta Liturghie, nici nu stau de vorbă cu el, că nu am ce vorbi.

Lumea intelectuală actuală este în marea ei majoritate atee. Ne puteți da o nădejde celor care se doresc intelectuali ortodocşi într-un mediu sceptic sau chiar duşmănos?

Dragă, eu pot să dau nădejde tuturor care vor să-I slujească lui Dumnezeu, că dacă se angajează, Dumnezeu îi ajută. Nu am nădejde pentru cei care se mențin în sfera ateismului, însă cei care vor să fie credincioşi pot să fie. Despre Pasteur - a fost un om foarte învățat - se spune că se mirau toți de el cât e de credincios, de practicant. El a fost catolic şi cineva mirându-se i-a spus: "Cum, tu care eşti atât de învățat, eşti credincios ca un țăran breton?", pentru că în Bretania erau cei mai credincioşi pe atunci. El a zis: "Da, sunt învățat şi sunt

credincios ca un ţăran breton, dar dacă aş fi mai învăţat aş fi credincios ca o ţărancă bretonă". Pot toţi care vor să se apropie de Dumnezeu. Să ştiţi că la Dumnezeu nu sunt intelectuali şi neintelectuali, la Dumnezeu sunt oameni care se apropie de El şi care nu se apropie de El. Şi cei care se apropie de El, intelectuali sau neintelectuali - pentru că oricum, cineva care a făcut o facultate, chiar teologică, cum am făcut noi, şi dacă a făcut şi altă facultate, e un intelectual, nu se mai poate zice că nu e intelectual, şi dacă e şi credincios înseamnă că toţi intelectualii ar putea fi credincioşi.

Într-o lume şi într-o vreme în care se discută atât de mult, ne-ar fi de folos să aflăm mai multe despre locul tăcerii în viaţa noastră.

Se zice că aşa cum înveţi să vorbeşti trebuie să înveţi şi să taci. În Pateric se spune că l-a întrebat cineva pe un părinte: "Ce-i mai bine, să taci sau să vorbeşti?". Şi părintele a zis că "dacă taci pentru Dumnezeu e bine să taci şi dacă vorbeşti pentru Dumnezeu e bine să vorbeşti". În orice caz noi nu urmărim tăcerea animalului sau tăcerea mutului, ci urmărim tăcerea ca un lucru care vine pentru disciplinarea vorbirii. Dacă vrei să vorbeşti cum trebuie, trebuie să înveţi şi să taci. În orice caz tăcerea trebuie urmărită numai ca disciplină, nu trebuie urmărită în sine, pentru că Dumnezeu ne-a dat cuvânt. Dacă eu de exemplu aş fi venit aici să vă vorbesc despre ce v-am vorbit şi dacă mă socoteam eu că hai că nu le mai spun nimic, şi stăteam cât stăteam, ce ziceau cei din sală? "Nu am venit să-l vedem pe omul acesta tăcând ci am venit să-l ascultăm". Prin urmare, toate trebuie gândite la rosturile şi la măsurile lor.

Ce s-a întâmplat cu trupul Mântuitorului Hristos după Înviere? Ce semnifică literele de pe Cruce, NIKA, iar de pe aureola Mântuitorului a şi w ?

Trupul Mântuitorului este undeva în universul acesta, undeva dincolo de ce putem gândi noi. Trupul Domnului Hristos nu s-a dizolvat, s-a spiritualizat trupul cu care a trăit, dar Domnul Hristos a înviat cu trupul cu care a murit, însă transfigurat, transformat. A putut să iasă prin piatră, noi credem că învierea Domnului nostru Iisus Hristos s-a petrecut înainte de a fi dată piatra la o parte, Domnul Hristos a înviat piatra fiind pecetluită, şi aşa şi zicem: "Piatra fiind pecetluită şi ostaşii străjuind preacurat trupul Tău, înviat-ai a treia zi Mântuitorule, dăruind lumii viaţă". Piatra a fost răsturnată de pe mormânt numai ca să se vadă că Domnul Hristos nu mai este acolo. Nu ştim cum este trupul spiritualizat nici al Mântuitorului nici al sfinţilor, nici cum va fi al nostru la vremea când vom învia din morţi, în orice caz va avea alte calităţi decât cele care le are acum şi va fi nestricăcios, va rămâne nestricat, neatins de boală. Trupul Domnului Hristos este undeva anume, el a intrat şi prin uşile încuiate, dar nu este pretutindeni. Domnul Hristos este cu firea dumnezeiască pretutindeni, dar cu firea omenească este într-un loc anume, unde anume nu ştim pentru că nu ni s-a descoperit. Zicem în cer, dar adevărul este că noi nu prea ştim nici ce este cerul. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că "noi ştim că este cer dar nu ştim ce-i cerul" şi "pe mine nici nu mă interesează ce este cerul, dacă am pe Stăpânul cerului".

Pe Cruce NIKA înseamnă "biruieşte", e un cuvânt grecesc, Iisus Hristos biruieşte. Şi a şi începutul şi sfârşitul.

De ce după înviere Mântuitorul nu a fost recunoscut imediat de Maria Magdalena şi de celelalte uceniţe, de Cleopa în drum spre Emaus, de ucenicii de la Marea Tiberiadei?

Pentru că mai întâi de toate, Domnul Hristos nu a vrut să fie cunoscut, cel puţin de Luca şi Cleopa, se spune că ochii lor erau ţinuţi să nu-l cunoască, şi pentru că ei nu se aşteptau la învierea Domnul Hristos. Ei au privit învierea Domnul Hristos ca o poveste, ca un basm, nu erau pregătiţi. Adică ei nu au sărit asupra gândului că Domnul Hristos a înviat: da, a înviat, ci au stat la îndoială, pentru că învierea fiind ceva mai presus de fire, nu aveau cum să fie pregătiţi ca să-L cunoască şi să-L primească. Însă învierea Domnului Hristos s-a petrecut obiectiv şi apoi s-a împlântat subiectiv în fiecare din cei cărora Domnul Hristos li S-a arătat ca înviat. Când eram eu copil îmi aduc aminte - Dumnezeu să-i odihnească pe ai mei pe toţi, că nu mai sunt în lumea asta - că mama mea m-a trimis la bunica mea să zic "Hristos o înviat, mama tână!". Şi a zis că dacă zic aşa, îmi dă mama tână un ou. Şi aşa a fost. M-am dus şi am zis: Hristos a înviat, mama tână! Şi mama tână a zis: "Adevărat că a înviat, hai să-ţi dau un ou". Cu asta mi-am început eu credinţa în înviere, dar târziu am ajuns să-mi dau seama ce înseamnă. Şi după aceea am citit referatele Evangheliilor despre

înviere, ce se scrie în Faptele Sfinților Apostoli şi mi-am dat seama că cineva numai pe baza aceasta nu se poate convinge de înviere. Că învierea este de fapt un adevăr pe care-l cunoaştem ca adevăr şi îl simțim ca adevărat numai în măsura în care Însuşi Mântuitorul Cel înviat ni Se descoperă ca înviat din morți. Toți credincioşii adevărați, toți credincioşii care cred în învierea Domnul Hristos, sunt credincioşi pe care Domnul Hristos i-a convins de învierea Lui. Şi aşa s-a întâmplat şi cu ucenicii de la Marea Tiberiadei, numai după ce i-a convins Domnul Hristos de prezența lui s-au încredințat, aşa s-a întâmplat absolut cu toți, şi cu Maria Magdalena şi cu toți care L-au văzut după Înviere.

Certitudinea ne-o dă Domnul Hristos, pentru că prin puterile noastre nu putem ajunge, aşa cum nu a putut ajunge Sfântul Apostol Petru prin puterea lui să-L mărturisească pe Domnul Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu, ca Hristos Fiul lui Dumnezeu Celui viu. Când a zis Domnul Hristos: "Voi cine ziceți că sunt?", Sfântul Apostol Petru a zis: "Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu". Şi atunci Domnul Hristos a zis: "Fericit eşti Simone, că nu trup şi sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" (Matei 16, 13-17). Sfântul Apostol Pavel spune şi el că "atunci când a vrut Dumnezeu să-L descopere pe Fiul Său în mine" (Galateni 1, 16). Prin urmare, credința este ceva care vine de la Dumnezeu spre om, nu este ceva ce îşi procură omul din puterile sale.

Ce semnificație acordați gestului Mântuitorului la Înălțare, de a-i binecuvânta pe cei unsprezece şi pe cei împreună cu ei?

E extraordinar. Nu mă pot bucura parcă de nimic altceva mai mult decât de binecuvântarea asta pe care a dat-o Domnul Hristos la Înălțare, pentru că Domnul Hristos a cuprins în această binecuvântare toată activitatea Lui pentru mântuirea omului. A fost un gest final. Ultimul gest pe care L-a făcut aici pe pământ a fost o binecuvântare. E extraordinar să te ştii sub binecuvântarea Mântuitorului şi aceasta ne dă încredințarea şi nouă, pentru că toate binecuvântările Bisericii sunt izvorâte din această binecuvântare de la înălțarea Domnului Hristos, numai să ne facem noi vrednici de binecuvântare. Să ştiți că Domnul Hristos vrea să ne binecuvinteze, dar nu ne poate binecuvânta decât dacă suntem acolo unde sunt binecuvântările.

Cine poate dobândi Duhul Sfânt? Există o metodologie?

Nu, nu există nici o metodologie, există o angajare într-o viață superioară. În Sfânta Evanghelie de la Ioan se spune că Dumnezeu dă ucenicilor Săi pe Duhul Sfânt şi nu-L dă lumii (Ioan 14, 17). Şi spune Domnul Hristos că atunci vor primi pe Duhul Sfânt când se va putea spune despre ucenici: "voi nu sunteți din lume" (Ioan 15, 19). Deci când depăşim lumea ne facem vrednici de Duhul Sfânt. Noi de fapt pe Duhul Sfânt Îl purtăm în noi, de la Botez, învățătura Bisericii asta este, că la Botez se sălăşluieşte în credincioşi Sfânta Treime, care rămâne în sufletul omului până la moartea lui şi se descoperă în măsura în care omul credincios împlineşte poruncile lui Dumnezeu. Deci şi Duhul Sfânt Se arată în măsura în care şi omul e angajat pentru lucrările Duhului Sfânt. Cel puțin în Sfânta Evanghelie de la Ioan se spune că "Cel ce Mă iubeşte acela păzeşte cuvântul Meu şi îl voi iubi şi eu şi Mă voi arăta lui", iar Sfântul Marcu Ascetul spune că "Hristos este ascuns în poruncile Sale şi Se descoperă pe măsura împlinirii poruncilor". Tot aşa e şi cu Duhul Sfânt, Duhul Sfânt Se descoperă omului în măsura în care omul se angajează la ceea ce înseamnă roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea poftelor, dar asta nu înseamnă o metodologie.

Care este înțelesul pildei ispravnicului necredincios?

Este înțelesul acesta că omul acela şi-a aranjat nişte treburi cu averile altuia. Şi Domnul Hristos îl recomandă în înțelesul acesta că noi să ne facem nişte prieteni cu ajutorul bogățiilor străine, adică cu aceea cu ce am agonisit pe nedrept să ajungem la un drept. Dar nu să agonisim ceva pe nedrept ca să ajungem la un drept, ci dacă ajungem să avem nişte lucruri cum a avut Zaheu vameşul de pildă, care a zis "Doamne, jumătate din averea mea o dau săracilor" (Luca 19, 8), deci a ajuns la nişte bogății nedrepte, să încerce acum, prin bogățiile acelea nedrepte (Luca 16, 9), făcându-i părtaşi şi pe alții la acele bogății, să-şi aranjeze nişte relații cu nişte oameni care ar putea mijloci pentru ei, cu săracii - cum ar zice Sfântul Ioan Gură de Aur - ca să-l primească în locaşurile lor.

Dar pilda grăuntelui de muştar?

Pilda grăuntelui de muştar arată, ca şi pilda cu aluatul pus în trei măsuri de făină, dezvoltarea împărăţiei lui Dumnezeu. Grăuntele de muştar se seamănă şi creşte, tot aşa şi împărăția lui Dumnezeu, începând de la puțin, ajunge la mult, ajunge să cuprindă pe om şi pe alții.

Ce înseamnă "Aliluia" şi care este rolul lumânărilor în biserică?

"Aliluia" înseamnă "lăudați pe Domnul". Rolul lumânărilor în biserică vi-l spun eu imediat, dar întâi să vă spun altceva. Vin la mine unii şi zic: mergi la biserică? Zice "Da, părinte". Şi acum m-am învăţat să-i întreb dacă merg la slujbă, pentru că am băgat de seamă - tot oamenii m-au trezit, că mi-au răspuns: "Da, mă duc şi aprind câte o lumânare"- că nu e destul să-i întreb dacă merg la biserică. Mergi la biserică, stai la slujbă, de când nu ai mai fost la o slujbă? Îmi spune acuma unul de curând: "De opt ani" nu a mai fost la biserică. Zic: mă, or fi trecut numai şapte, nu or fi trecut chiar opt. Zice: "Ba da părinte, ştiu bine că opt au trecut, că de când m-am însurat nu am mai fost", de la cununie. Şi apoi oamenii se duc şi aprind o lumânare în biserică, îşi fac o cruce şi pornesc mai departe şi lasă lumânarea să ardă în locul lor şi ea de fapt arde în locul ei.

Lumânările sunt un simbol al luminii cereşti, al luminii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Domnul Hristos S-a numit pe Sine "Lumina lumii", sunt ceva simbolic.

Ce înseamnă "Ioan este Ilie"?

"Ioan este Ilie" înseamnă că Sfântul Ioan Botezătorul - cum zice în Sfânta Evanghelie de la Luca în vestirea care i s-a dat Sfântului Zaharia - va merge înaintea lui Hristos cu duhul şi cu puterea lui Ilie. În orice caz sunt unii care zic că Ioan a fost o reîncarnare a lui Ilie. Dar nu e adevărat, pentru că la Schimbarea la Faţă nu s-a arătat Ioan şi s-a arătat Ilie. Dacă ar fi fost aşa cum zic cei care au alte credințe decât noi, ar fi trebuit să spună că s-a arătat Moise şi Ilie-Ioan, sau Moise şi Ioan, pentru că Ilie a fost încorporat în Ioan.

Care trebuie să fie raportul nostru cu sectele evanghelice? Avem dreptul să fim pasivi, fie cler fie laici?

E greu de spus. Cred că ceea ce trebuie să facem noi în raport cu ei ar fi aceea să avem un ascendent moral, să ne recomande viața noastră mai mult decât pe ei. Asta ar fi prima biruință. În al doilea rând putem să-i ocolim, nu ostentativ, dar să nu ne prea facem vorbă cu ei, pentru că să ştiţi că de multe ori influenţele acestea, chiar dacă nu doboară, în orice caz clatină, şi nu sunt toţi destul de întăriţi ca să poată să facă faţă. Episcopul de la Vâlcea, care a fost, P.S. Iosif Gafton, a fost cândva la noi la mănăstire, şi el şi un frate de-al lui au fost studenți în teologie. Şi au venit la vorbă acasă despre ce spun sectarii despre Maica Domnului. Şi a zis că tatăl lor care era preot nu i-a lăsat să vorbească aşa ceva în casa lui. Adică îşi dădea seama totuşi că **noi nu discutăm despre Maica Domnului, ci noi cinstim pe Maica Domnului**. Aşa încât nu are rost să discutăm nici cu ai noştri nici cu alţii despre Maica Domnului, ci Maica Domnului trebuie cinstită, aşa cum o cinstim în biserică şi aşa cum o cinstesc credincioşii cei adevăraţi. Ei fac greşeala de a o nivela pe Maica Domnului, de a o coborî însă nu poţi să o cobori pe Maica Domnului fără să-L cobori şi pe Domnul Hristos în acelaşi timp.

Zice că un copil îşi căuta mama - nu ştiu dacă v-am mai spus eu aici lucrul acesta - şi "Nu aţi văzut pe mama?" întreba copilul. Şi cineva îi spune: "Mă copile, am văzut o femeie, a trecut adineaori pe aici". Dar zice copilul: "Eu nu caut o femeie, eu caut pe mama". Nici mamele noastre nu sunt o femeie ca toate femeile, ci sunt unice faţă de celelalte femei. Deci Maica Domnului, dacă îngerul a spus: "Binecuvântată eşti tu între femei" nu mai avem noi alt cuvânt să spunem că Maica Domnului a fost o femeie ca toate femeile, pentru că nu a fost o femeie ca toate femeile.

Ce înseamnă că raiul încă din viaţa de acum trebuie să-l trăim?

Înseamnă ceea ce trăim noi de fapt ca oameni credincioşi. Pe Maica Domnului o numim "rai cuvântător", "rai de taină", bucuria din legătura cu Maica Domnului este o trăire a raiului, bucuria din întâlnirea cu Domnul Hristos. Ce au zis cei doi care mergeau spre Emaus? "Nu era inima noastră întru noi arzând când ne

vorbea pe cale şi ne tâlcuia Scripturile?" (Luca 24, 32). Raiul este o trăire a bucuriei credinței, ospățului credinței din această lume. Nu începe raiul la moarte. "Paştile care au deschis nouă uşile raiului". Nu pentru viitor, ci pentru prezent. "Că din moarte la viață şi de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce-I cântăm cântare de biruință". Raiul anului bisericesc sunt Paştile şi Săptămâna Luminată, când se fac altfel de slujbe decât slujbele din celălalt timp al anului, nu se mai pomenesc răutățile, păcatele, totul este o izbucnire de bucurie şi asta înseamnă trăirea raiului. Sfântul Ioan Gură de Aur zice că Paştile nu trebuie prăznuite numai la Paşti, deci la vremea când e hotărâtă calendaristic pentru serbarea Paştilor, ci Paştile sunt o sărbătoare veşnică, "Paştile cele veşnice" zicem noi la Paşti. Şi în felul acesta gândit, raiul este o realitate prezentă, nu numai o realitate viitoare, chiar dacă în viitor vom primi mult mai mult decât în prezent, pentru că Sfântul Apostol Pavel spune că "ceea ce ochiul n-a văzut, urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit a pregătit Domnul celor ce-L iubesc pe El" (I Corinteni 2, 9). Credem că dincolo vom trăi cu mult mai multă intensitate, dar în orice caz trebuie să trăim şi aici pe pământ intensitatea adevărurilor Învierii Domnul Hristos, a Înălțării, pogorârea Duhului Sfânt, toate le prăznuim la anumite sărbători. Sau unirea cu Domnul Hristos prin Sfintele Taine, în special prin Sfânta Cuminecătură, când zicem: "Ca de foc să fugă de mine tot lucrul rău, toată patima". Mulțumim lui Dumnezeu, mulțumim Maicii Domnului de pildă, că Mântuitorul a intrat în alcătuirea noastră: "Intră în alcătuirea mădularelor mele, în rărunchi şi-n inimă, arde spinii tuturor păcatelor, curățeşte-mă, spală-mă şi mă îndreptează, îmbunătățeşte-mă, înțelepţeşte-mă şi mă luminează", mulțumim Maicii Domnului şi zicem "Preasfântă Stăpâna mea de Dumnezeu Născătoare, care eşti lumina întunecatului meu suflet, nădejdea, acoperământul, scăparea, mângâierea şi bucuria mea", sunt trăiri de rai.

9 mai 1993

Unele aspecte ale raportului dintre Dumnezeu şi om

<<Cuprins

Hristos a înviat! Stimați ascultători, ne întâlnim în seara aceasta în gândul şi în dorința de a vă propune câteva gânduri în legătură cu raportul între Dumnezeu şi om. Voi vorbi despre unele aspecte ale acestui raport între Dumnezeu şi om. Ne-am propus aceasta pentru că mulți dintre cei ce se declară credincioşi spun că ei cred într-o putere, într-o forță care conduce universul. Apoi sunt şi unii dintre credincioşi care spun că ei cred în Dumnezeu dar în general nu se raportează la Dumnezeu. Sunt mulți oameni care au în vedere pe Dumnezeu ca o idee, unii Îl au în vedere ca o posibilitate, alții ca o probabilitate, şi sunt puțini aceia care cred cu adevărat în Dumnezeu şi se raportează la Dumnezeu, care au o legătură cu Dumnezeu, care ştiu de Dumnezeu ca de o ființă personală cu care intrăm în legătură. Sunt mulți dintre credincioşi care au o idee falsă despre Dumnezeu şi care nu se raportează corect la Dumnezeu.

Mi-am propus să vorbesc despre legătura între Dumnezeu şi om şi între om şi Dumnezeu, şi voi prezenta această legătură de pe două poziții, şi anume dinspre Dumnezeu spre om şi dinspre om spre Dumnezeu. Voi vorbi deci despre legătura între Dumnezeu şi om pornind de la faptul că Dumnezeu este o ființă personală, o ființă în trei persoane, Dumnezeul treimic, aşa cum credem noi ca dreptmăritori creştini. Şi voi prezenta această legătură ca o legătură a religiei, religie însemnând legătură, de la religo-religare care înseamnă a se lega, a fi o legătură. Şi anume întâi voi prezenta această legătură aşa cum se prezintă ea în slujbele noastre bisericeşti. De ce? Pentru că pentru noi ortodocşii, slujbele sfintei noastre Biserici sunt lucrul cel mai important, sunt ceea ce ne reprezintă pe noi ca dreptmăritori creştini, ca creştini ortodocşi. Sfintele slujbe sunt mijlocul de angajare a credincioşilor în fața lui Dumnezeu, sunt un mijloc prin care Dumnezeu ni se face cunoscut şi un mijloc prin care noi luăm act despre Dumnezeu.

Sfintele slujbe ale Bisericii noastre sunt întruparea credinței noastre şi sunt în acelaşi timp credința în lucrare, credința în Dumnezeu în lucrare. Nu se poate să stai la sfintele slujbe fără să ai conştiința că stai în fața lui Dumnezeu, aşa încât sfintele slujbe sunt o aducere a lui Dumnezeu în conştiința noastră, în simțirea noastră. Sfintele slujbe sunt acelea care ne dau posibilitatea să stăm în fața lui Dumnezeu, să avem

cunoştinţă de Dumnezeu, să trăim prezenţa lui Dumnezeu, să avem posibilitatea să ne raportăm la Dumnezeu. În felul acesta, stând la sfintele slujbe şi participând la sfintele slujbe ale Bisericii noastre, noi, ca dreptmăritori creştini, ne rugăm lui Dumnezeu şi învăţăm despre Dumnezeu. La sfintele slujbe avem posibilitatea să ne întâlnim cu Dumnezeu în conştiinţa noastră, să simţim legătura între noi şi Dumnezeu. La sfintele slujbe am putea spune că ni se descoperă Dumnezeu, ni se descoperă prin rânduielile de slujbă ale sfintei noastre Biserici, învăţăm ceva despre Dumnezeu ca să putem să trăim legătura noastră cu Dumnezeu.

Ce învăţăm despre Dumnezeu la sfintele slujbe? De pildă la Sfânta Liturghie, care începe cu cuvintele "Binecuvântată este împărăţia Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor", învăţăm că Dumnezeu are o împărăţie în această lume şi că împărăţia aceasta este pentru noi în cadrul Sfintei Liturghii, Sfânta Liturghie fiind cea mai importantă dintre slujbele Bisericii noastre. În rugăciunea "Tatăl nostru" noi cerem de la Dumnezeu să vină împărăţia Lui când zicem "vie împărăţia Ta", şi cerând să vină împărăţia lui Dumnezeu noi nădăjduim în împlinirea acestei cereri şi de fapt sunt puţini acei credincioşi care ştiu că cererea aceasta ni se împlineşte cu fiecare Sfântă Liturghie. Pentru că în cuprinsul Sfintei Liturghii noi suntem în cuprinsul împărăţiei lui Dumnezeu care se desfăşoară, ni se face cunoscută în prezenţa noastră împreună cu noi. La Sfânta Liturghie noi facem ceea ce fac îngerii în cer, aducem închinare lui Dumnezeu. De aceea rânduiala Bisericii noastre este ca în cadrul Sfintei Liturghii şi în cadrul sfintelor slujbe în general, noi să avem conştiinţa prezenţei lui Dumnezeu, ni se spune ceva despre Dumnezeu. Şi anume între altele ni se spune că lui Dumnezeu I se cuvine "toată mărirea, cinstea şi închinăciunea", "Că Ţie se cuvine toată mărirea, cinstea şi închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Din aceasta înţelegem că Dumnezeu este mai presus de noi şi că noi trebuie să-I aducem închinare şi Îi aducem închinarea cea după putere, conştienţi fiind însă că lui Dumnezeu I se cuvine mult mai mult decât Îi oferim noi, decât putem noi să-I oferim. Că lui Dumnezeu I se cuvine "toată mărirea, cinstea şi închinăciunea", lui Dumnezeu-Tatăl, lui Dumnezeu-Fiul şi lui Dumnezeu-Duhul Sfânt, iar aceasta nu numai în clipa de faţă - în orice caz în clipa de faţă, căci zicem "acum" - ci şi totdeauna şi pururea şi în vecii vecilor. Din această închinare, mărire şi cinste noi Îi aducem lui Dumnezeu închinarea, cinstea şi mărirea cea după puterea noastră.

Mai departe aflăm că Dumnezeu are o stăpânire, o împărăţie, căci zicem: "Că a Ta este stăpânirea şi a Ta este împărăţia şi puterea şi mărirea, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Încă o cunoştinţă despre împărăţia lui Dumnezeu şi despre legătura noastră cu Dumnezeu, care are stăpânire peste noi, are împărăţie, are putere şi mărire. Chiar dacă nu am şti multe lucruri despre Dumnezeu, noi putem învăţa la Sfânta Liturghie şi faptul că Dumnezeu este bun şi iubitor de oameni, căci zicem: "Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Prin urmare, aflăm, ştim şi suntem încredinţaţi că Dumnezeu este "bun şi iubitor de oameni". Noi ştim din Sfânta Evanghelie că Domnul Hristos Însuşi a spus că Dumnezeu este bun (Matei 19, 17). Ştim din Sfânta Evanghelie că Dumnezeu a iubit lumea, că L-a trimis pe Fiul Său pentru mântuirea lumii. Chiar se spune că "Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine care crede în El să nu piară ci să aibă viaţă veşnică" (Ioan 3, 16). Aşadar, când e vorba să ne raportăm la Dumnezeu e foarte important să ştim că Dumnezeu e bun şi că Dumnezeu este iubitor de oameni, şi că fiind El bun şi iubitor de oameni, noi trebuie să-I aducem mărire, "Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie mărire înălţăm". Ne întâlnim cu Dumnezeu Cel bun şi iubitor de oameni şi pentru că e bun şi iubitor de oameni - şi asta să n-o uităm niciodată - Îi aducem mărire pentru bunătatea Lui şi pentru iubirea Lui de oameni.

Mai departe spunem, vorbind cu Dumnezeu - pentru că la sfintele slujbe noi nu studiem despre Dumnezeu, nu învăţăm despre Dumnezeu, ci învăţăm rugându-ne, dacă învăţăm şi e bine să şi învăţăm, dar nu trebuie să ne ducem la sfintele slujbe cu gândul de a studia, ci cu gândul de a ne însuşi anumite idei mântuitoare, ca să ne putem raporta la Dumnezeu - că Dumnezeu e milostiv şi iubitor de oameni: "Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti, şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Aflăm deasemenea, ne încredinţăm, stăruim în convingerea că Dumnezeu este sfânt, căci se spune: "Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Dar Dumnezeu Cel sfânt este sfânt şi Îşi comunică sfinţenia Lui şi credincioşilor, şi mărturisim şi aceasta la sfintele slujbe şi mai ales la Sfânta Liturghie când zicem: "Că Tu eşti sfinţirea noastră şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh". Pomenim de mila şi de harul şi de îndurările Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om, şi zicem: "Cu harul, cu îndurările şi cu iubirea de oameni a Unuia-Născut Fiului Tău, cu Care împreună eşti binecuvântat, cu Preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Cuvintele le adresăm lui Dumnezeu-Tatăl şi pomenim mila, harul şi îndurările Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care este Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om, Dumnezeu adevărat şi om adevărat - aşa Îl mărturisim în cuprinsul Simbolului credinţei - şi la Sfânta Liturghie mărturisim harul, mila şi iubirea de oameni a Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi pomenim totodată şi pe Sfântul Duh, care este bun şi făcător de viaţă: "Cu preasfântul şi bunul şi de viaţă făcătorul Tău Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor".

Iată câte lucruri putem învăţa despre Dumnezeu rugându-ne, avându-L pe Dumnezeu în faţă. Nu ni se spune: să ştiţi că Dumnezeu e bun şi iubitor de oameni, să ştiţi că Dumnezeu e milostiv şi iubitor de oameni, să ştiţi că Dumnezeu e sfânt, să ştiţi că Dumnezeu este sfinţirea noastră, ci suntem angajaţi în legătura aceasta prin mărturisirea faptului că Dumnezeu e bun şi iubitor de oameni, şi pentru aceasta Îi ducem mărire, că Dumnezeu e milostiv şi iubitor de oameni şi noi Îi înălţăm mărire, că Dumnezeu e sfânt - "Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ţie mărie înălţăm" -, că Dumnezeu este sfinţirea noastră şi Îi aducem mărire.

Apoi mai sunt şi alte ziceri de la sfintele slujbe, de la alte sfinte slujbe, în care se spune de pildă: "Că al Tău este a ne milui şi a ne mântui pe noi". Deci Doamne, pe Tine Te înţelegem ca unul care ai ca lucrare, ca acţiune, să miluieşti şi să mântuieşti, dar nu să miluieşti şi să mântuieşti numai în general, ci să miluieşti şi să ne mântuieşti pe noi, "Că al Tău este a ne milui şi a ne mântui pe noi, Dumnezeul nostru, şi Ţie mărire Îţi înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh". Sau "Că Dumnezeul milei şi al îndurărilor şi al iubirii de oameni eşti, şi Ţie mărire înălţăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh". Iată câte lucruri importante se spun la sfintele slujbe, vorbind cu Dumnezeu în prezenţa noastră şi în prezenţa noastră în faţa lui Dumnezeu. De aceea ziceam că sfintele slujbe Îl aduc pe Dumnezeu în conştiinţa noastră, în simţirea noastră, în faţa noastră. Sigur că cineva care se duce la slujbă numai cu gând de a se informa, poate să se ducă de două de trei ori şi după aceea ştie ce se face acolo. Ori noi ne ducem la sfintele slujbe, care se repetă în fiecare zi - şi ne ducem când putem să ne ducem -, însă nu ne plictisim niciodată deşi ştim ce se petrece acolo, pentru că noi ne ducem să slujim. Orice credincios trebuie să ştie că el nu este simplu spectator la o slujbă dumnezeiască, că el nu este un simplu asistent la slujba dumnezeiască, ci este un slujitor. Orice credincios care ia parte la sfintele slujbe trebuie să aibă conştiinţa că el slujeşte, nu se duce să vadă o slujbă, să audă o slujbă, ci se duce să facă o slujbă. În Biserica noastră nu slujesc numai preoţii, numai arhiereii, numai diaconii, numai cântăreţii bisericeşti, ci slujesc toţi credincioşii care iau parte la sfintele slujbe. Cred că aţi observat faptul că de fiecare dată când pomenim ceva despre Dumnezeu, că e bun şi iubitor de oameni, zicem "şi Ţie mărire Îţi înălţăm", pentru că eşti bun şi iubitor de oameni. Când pomenim mila şi iubirea de oameni a lui Dumnezeu spunem: "Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ţie mărire înălţăm". Facem ceva în faţa măreţiei lui Dumnezeu.

Aduc aici înainte faptul că Sfântul Isaac Sirul spune că "încă nu a cunoscut pe Dumnezeu cel ce nu se minunează de Dumnezeu". Pe Dumnezeu Îl cunoşti numai în măsura în care te minunezi de Dumnezeu şi de lucrurile lui Dumnezeu. Psalmistul zice: "Cât de minunate-s lucrurile Tale Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut" (Psalm 103). Dacă se minunează de lucrurile lui Dumnezeu, cu atât mai mult se minunează Psalmistul de Dumnezeu Însuşi care le-a făcut. Pentru noi Dumnezeu nu e o abstracţiune, nu e o probabilitate, nu e o idee, nu e un Dumnezeu al filosofiei, ci este un Dumnezeu al rugăciunii, un Dumnezeu al religiei, un Dumnezeu al credinţei, un Dumnezeu în faţa Căruia noi stăm şi ne minunăm de Dumnezeu în măsura în care Îl cunoaştem. Şi de aceea zice Sfântul Isaac Sirul: "Încă nu a cunoscut pe Dumnezeu acela care nu se minunează de Dumnezeu". Noi în măsura în care cunoaştem ceva din măreţiile lui Dumnezeu ne minunăm de Dumnezeu.

În Sfânta Evanghelie de la Ioan se spune că Domnul Hristos a spus despre Duhul Sfânt: "El pe Mine Mă va preamări" (Ioan 16, 14). Tot în Sfânta Evanghelie de la Ioan se spune în două locuri despre vuietul Duhului. Şi anume în convorbirea între Domnul Hristos şi un fariseu pe nume Nicodim se spune că Domnul Hristos a spus: "Vântul suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui dar nu ştii de unde vine şi încotro se duce" (Ioan 3, 8).

Prezența Duhului Sfânt se arată într-un vuiet, aşa cum prezența vântului tot într-un vuiet se arată. Iar vuietul Duhului este preamărirea lui Dumnezeu. În alt loc, tot din Sfânta Evanghelie de la Ioan, se spune că Domnul Hristos a zis: "Cel căruia îi este sete să vină la Mine şi să bea". Şi adaugă: "Că râuri de apă vie vor curge din ființa celui credincios" (Ioan 7, 38). Şi se vede că acolo unde sunt râuri, acolo este şi un vuiet, vuietul râurilor. Poți să-ți dai seama că e în apropiere un râu fără să-l vezi, din vuietul râului. În cartea Faptelor Sfinților Apostoli este scris despre pogorârea Duhului Sfânt asupra Sfinților Apostoli, că s-a auzit "o suflare ca de vijelie care vine repede" (Fapte 2, 2), s-a auzit un zgomot, tot un vuiet. Dacă ne gândim bine că Domnul Hristos a spus despre Duhul Sfânt "El pe Mine Mă va preamări", şi că în cartea Faptelor Sfinților Apostoli în legătură cu pogorârea Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli se spune că Sfinții Apostoli au vorbit în limbi necunoscute lor - mai înainte - dar înțelese de cei care le ascultau - se spune că oamenii care ascultau cuvintele Sfinților Apostoli, în limbi necunoscute Sfinților Apostoli şi cunoscute de cei care le ascultau, mărturiseau: "Îi auzim pe ei spunând măririle lui Dumnezeu" (Fapte 2, 11) sau lucrurile cele mari ale lui Dumnezeu -, ne dăm seama că de fapt vuietul Duhului - despre care vorbeşte Domnul Hristos când Îl aseamănă pe Duhul Sfânt cu vântul care are un vuiet, cu râurile care deasemenea scot un vuiet - sunt sfintele slujbe ale Bisericii noastre în care aducem mărire lui Dumnezeu: "Că sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ție mărire înălțăm". Mărirea pe care I-o aducem noi lui Dumnezeu prin puterea Duhului Sfânt - pentru că a zis Domnul Hristos: "El pe Mine Mă va preamări" - este de fapt lucrarea aceasta de preamărire a lui Dumnezeu, deci este vuietul Duhului pe care îl auzim şi la care participăm şi noi înşine când Îl preamărim pe Dumnezeu şi zicem de pildă: "Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ție Îți mulțumim Doamne, şi ne rugăm Ție, Dumnezeului nostru", sau când zicem: "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de mărirea Lui". Sau când zicem cuvintele: "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale", când spunem cu simțire şi cu rostire cuvintele acestea, cu participare - mie îmi place să spun că aceste cuvinte sunt tunetul pământului, că dacă este un tunet al cerului pe care-l auzim şi care mărturiseşte şi el despre mărețiile lui Dumnezeu, există şi un tunet al pământului şi tunetul pământului sunt cuvintele acestea: "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale".

Aşa încât la dumnezeieştile slujbe ale Bisericii noastre noi aflăm despre Dumnezeu că e bun, că e iubitor de oameni, că e milostiv, că e sfânt, că e sfințirea noastră şi pentru toate acestea de fiecare dată Îi aducem mărire lui Dumnezeu, avem o angajare în raportarea noastră față de Dumnezeu. Şi asta înseamnă că cei care absentează de la sfintele slujbe nu aduc mărire lui Dumnezeu, nu participă la vuietul Duhului, nu participă la preamărirea lui Dumnezeu, aşa cum participă cei care iau parte la sfintele slujbe. Şi bineînțeles că neparticipând la acestea, nu-i pot închipui pe Heruvimi: "Noi, care pe Heruvimi, cu taină închipuim şi făcătoarei de viață Treimi întreit-sfântă cântare aducem", noi, noi păcătoşii, noi credincioşii, cum suntem, buni, răi, cum suntem, îi închipuim la sfintele slujbe pe Heruvimi, ființele cereşti care sunt în legătură cu Dumnezeu, în apropierea imediată a lui Dumnezeu. Şi noi Îi aducem Preasfintei Treimi, lui Dumnezeu Celui în Treime, Celei de viață Făcătoare Treimi, întreit-sfântă cântare. Şi de aceea, pentru că Îi aducem întreit-sfântă cântare, pentru că zicem "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot", de aceea noi îi închipuim pe Heruvimi şi facem aici pe pământ lucru ceresc. Pentru că o slujbă dumnezeiască în locaşul lui Dumnezeu care este sfânta biserică şi care este de fapt cerul cel de pe pământ - m-aş bucura mult să reținem lucrul acesta, că sfânta biserică, privită ca locaş de închinare a lui Dumnezeu în care se fac sfintele slujbe şi mai ales Sfânta Liturghie, este cerul cel de pe pământ, şi nu poate ajunge cineva în cerul mai presus de lumea aceasta decât în măsura în care ia parte la slujbele dumnezeieşti în cerul cel de pe pământ. Nu are ce căuta cineva în cer dacă nu merge în sfânta biserică.

Stimați ascultători, rânduielile noastre de slujbă sunt în aşa fel făcute ca să ne putem raporta la Dumnezeu, şi cei care slujesc lui Dumnezeu nu se mulțumesc numai cu ceea ce aduc ei lui Dumnezeu, cu măririle lui Dumnezeu pe care le pot înțelege, cât le pot înțelege şi le pot aduce cât le pot aduce, ci ei doresc ca şi alții să preamărească pe Dumnezeu. De aceea când e vorba de ectenia catehumenilor, în ecfonisul ecteniei pentru cei chemați, spunem "Ca şi aceştia să preamărească preacinstitul şi de mare cuviință numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh". Deci nu numai noi, ci şi aceia care se pregătesc pentru luminare, pentru Botez, şi aceia să preamărească preacinstitul şi de mare cuviință numele lui Dumnezeu. Sau ne rugăm lui Dumnezeu zicând: "Şi ne dă nouă cu o gură şi o inimă a mări şi a cânta preacinstitul şi de mare cuviință numele Tău, al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh".

Considerații de felul acesta ne duc la încredințarea că Dumnezeu vine către noi şi că omul merge către Dumnezeu, că Dumnezeu îl are în vedere pe om şi omul trebuie să-L aibă în vedere pe Dumnezeu. Cine nu se raportează la Dumnezeu aşa cum ne îndrumează sfintele slujbe, rânduielile de slujbă ale Bisericii noastre, acela de fapt este cumva înafară de Dumnezeu. Sunt mulți dintre credincioşi care se numesc credincioşi, dar nu ştiu cât sunt de credincioşi. Nu iau parte la sfintele slujbe, la Sfânta Liturghie, şi spun că se roagă ei şi acasă. Nu ştiu cât se roagă acasă, dar în orice caz nu-i destul să te rogi acasă, ci trebuie să iei parte la sfintele slujbe ca să fii în vuietul Duhului, ca să aduci mărire lui Dumnezeu după putere. Unii zic: "Părinte, şi aşa mintea mea nu stă acolo la rugăciune". Şi la aceştia le spun eu de obicei: dragă, dacă mintea ți se duce de la rugăciune, uite, vreau eu ca mintea să ți se ducă de la rugăciune din biserică, nu din altă parte.

Stimați ascultători, între alte rânduieli de slujbă este şi aceea ca înainte de a se rosti rugăciunea "Tatăl nostru", care de fapt e o rugăciune care ne-a lăsat-o Domnul nostru Iisus Hristos, rugăciunea pe care o cunosc şi copii şi oameni mari, şi să ştiți că sunt mulți care nu o cunosc, cel puțin la mine la spovedit vin şi oameni care nu ştiu "Tatăl nostru" şi sunt oameni, poate şi intelectuali unii dintre ei - le mai şi zic câteodată, dacă zic că ştiu "Tatăl nostru", zic: spune-l; şi îşi dă seama omul până la urmă că nu-l ştie. Rugăciunea aceasta "Tatăl nostru", care este o rugăciune de mare însemnătate, şi mai ales dacă o medităm - dacă o spunem repede nu o înțelegem nici noi - dar dacă o medităm, dacă aprofundăm cuprinsul ei, rugăciunea "Tatăl nostru" este de mare însemnătate. Şi la Sfânta Liturghie este rânduială ca înainte de rugăciunea "Tatăl nostru" să se spună o altă rugăciune. Şi nu numai la Sfânta Liturghie ci la încă o slujbă, la sfânta cununie, la slujba celor care se cunună în vederea căsătoriei, se spune către Dumnezeu aşa: "Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, Tată, şi a zice: Tatăl nostru Care eşti în ceruri...". Prin urmare ne rugăm lui Dumnezeu să ne dea o învrednicire specială să spunem rugăciunea "Tatăl nostru". De ce? Pentru că se poate spune această rugăciune şi cu osândă. Asta o înțelegem din rugăciunea premergătoare rugăciunii "Tatăl nostru": "Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne - zicem lui Dumnezeu Stăpân, nu Tată -, cu îndrăznire - deci să îndrăznim -, fără de osândă - pentru că s-ar putea întâmpla să fim şi osândiți spunând rugăciunea "Tatăl nostru" -, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, Tată, şi a zice" "Tatăl nostru".

Asta arată că dacă noi nu ne comportăm ca fii ai lui Dumnezeu ne osândim spunând rugăciunea "Tatăl nostru" şi mai ales se osândesc aceia care nu iartă pe cei care le greşesc, căci a zis Domnul Hristos să spunem: "Şi ne iartă nouă păcatele noastre, precum şi noi iertăm greşiților noştri". Noi ştim din Sfânta Evanghelie că Dumnezeu ne primeşte pe noi ca pe fii ai Săi. Mai întâi de toate, dacă Domnul Hristos ne-a lăsat rugăciunea aceasta în care Îl numim pe Dumnezeu Tatăl nostru, ştim că noi suntem fii ai lui Dumnezeu. Nu se insistă foarte mult în rânduielile noastre de slujbă asupra faptului că noi suntem fii ai lui Dumnezeu, deşi noi credem lucrul acesta. Şi anume ştim că suntem fii ai lui Dumnezeu pentru că Dumnezeu ne-a primit pe noi ca să fim fii ai Lui. De obicei se spune că noi suntem fii adoptivi ai lui Dumnezeu, că Dumnezeu ne-a primit pe noi ca făpturi ale Sale ca să fim fii ai Lui. Şi aşa este, dar nu e numai aşa. Ne-a primit Dumnezeu ca să fim fii ai Lui şi în alt sens. Dumnezeu Însuşi Se uneşte cu noi ca să putem noi deveni fii ai Lui. Sfântul Simeon Noul Teolog într-unul din imnele sale se minunează de Dumnezeu - pentru că L-a cunoscut pe Dumnezeu, şi cine cunoaşte pe Dumnezeu se minunează de Dumnezeu - şi zice aşa, vorbind cu Dumnezeu:

Cum de foc eşti ce țâşneşte, şi eşti val răcoritor?
Cum de arzi şi-alini îndată, cum mă faci nemuritor?
Cum de faci din vameşi îngeri şi-ntunericul lumină?
Cum de scoți din iad şi cum de curățeşti pe cei din tină?
Cum tragi bezna în lumină, cum de noaptea o cuprinzi?
Cum de mă prefaci cu totul, inima cum mi-o aprinzi?
Cum de Te împreuni cu robii, fii ai Tatălui de-i faci?
Cum de-i arzi de dor, rănindu-i, cum de iarăşi îi împaci?
Cum de rabzi şi suferi Doamne, cum nu răsplăteşti îndată?
Cum de vezi cele ce-n taină numai Ție Ți se-arată?
Cum fiind aşa departe, vezi ce facem fiecare,
Doamne, robilor Tăi dă-le, îndelunga Ta răbdare!

Iată nişte cuvinte în care se arată că înfierea, faptul de a fi fii ai lui Dumnezeu se realizează nu printr-o declarare a omului ca fiu al lui Dumnezeu, ci se realizează prin o unire a lui Dumnezeu cu omul: "Cum Te împreuni cu robii - noi suntem robi -, fii ai Tatălui de-i faci?", cum pe robi îi faci fii? Împreunându-Te, unindu-Te cu ei.

Aş vrea să aduc în legătură cu aceasta înainte un cuvânt al Sfântului Maxim Mărturisitorul. În cartea Sfântului Maxim Mărturisitorul numită "Ambigua" - e o carte în care se tâlcuiesc texte din Sfântul Grigore de Nyssa şi din Sfântul Grigorie Teologul - Sfântul Maxim Mărturisitorul, aducând aminte de Melchisedec, de o apariție să zicem aşa enigmatică din Vechiul Testament - un rege care s-a întâlnit cu patriarhul Avraam şi căruia patriarhul Avraam i-a dat zeciuială din prada de război - Melchisedec acesta, care înseamnă "rege al dreptății" şi care era rege al Salemului şi era şi rege al păcii, despre el nu se spune nimic, nici că ar fi avut părinți - nu se spune nimic despre părinții lui - şi nu se spune nimic nici despre sfârşitul zilelor lui. Şi Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Evrei, vorbind despre acest Melchisedec, spune că a fost fără tată şi fără mamă, fără spiță de neam şi mai spune că acest Melchisedec fără tată, fără mamă şi fără spiță de neam, era mai mare decât preoții evreilor (Evrei 7, 3). Sfântul Maxim Mărturisitorul având în vedere cele spuse de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Evrei, spune că într-adevăr, Melchisedec nu a avut tată şi mamă, dar nu în înțelesul că nu s-a născut din nişte părinți pământeşti, ci în înțelesul că a fost aşa de ridicat peste nivelul părinților lui, încât nu mai avea nici o legătură cu părinții lui, ci toată legătura lui era cu Dumnezeu. Şi s-ar putea spune despre el că era împreună cu Dumnezeu fără de început, prin măreția vieții lui. Şi mai departe spune că acest Melchisedec n-a avut sfârşit al zilelor nu în înțelesul că nu a murit şi el la vremea lui, ci în înțelesul că aşa era de lipit de Dumnezeu încât se poate spune despre el că era veşnic ca Dumnezeu. Bineînțeles, acestea sunt lucruri de excepție, noi nu ne putem gândi la aşa ceva, dar ne putem gândi la faptul că omul unit cu Dumnezeu trăieşte din Dumnezeu şi că Dumnezeu Se revarsă în om. În felul acesta se înțelege îndumnezeirea omului despre care vorbesc unii dintre părinții cei duhovniceşti.

Ce înseamnă îndumnezeirea omului? Înseamnă că Dumnezeu Se comunică omului şi că îi comunică omului din ceea ce este El, îl face pe om părtaş la dumnezeirea Lui. Părinții cei duhovniceşti care au vorbit despre această minunăție, despre acest lucru pe care noi nu-l putem înțelege pentru că nu-l trăim - lucrurile cele sfinte, lucrurile cele deosebite numai în măsura în care le trăim le putem gândi -, zic, printr-o comparație, că aşa cum fierul care arde în foc primeşte însuşirile focului fără să-şi schimbe calitatea de fier, dar arde şi el ca focul, mistuieşte şi el ca focul lucrurile pe care le atinge, până când are în el puterea focului, tot aşa şi omul care se uneşte cu Dumnezeu, în care Dumnezeu Se revarsă, se îndumnezeieşte şi primeşte ceva din ceea ce este Dumnezeu. Aceasta este o raportare, o participare a omului la Dumnezeu.

Însă Domnul Hristos a avut în vedere şi alte aspecte ale legăturii cu Dumnezeu când L-a prezentat pe Dumnezeu ca fiind Tatăl celor credincioşi. Căci zice: "Care dintre voi, tată fiind, de îi va cere fiul său pâine, el îi va da piatră; sau de-i va cere fiul său peşte, el îi va da şarpe; sau de-i va cere fiul său un ou, el îi va da scorpie?" Şi adaugă: "Dacă voi, răi fiind, ştiți să dați fiilor voştri cele bune, cu atât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri" (Luca 11, 11-13). Asta înseamnă că noi trebuie să ne gândim la Dumnezeu, noi credincioşii, ca la Tatăl nostru care e mai bun decât părinții noştri cei pământeşti. Tatăl nostru poate că ar putea avea şi nişte ezitări în ceea ce ne priveşte pe noi, dar Tatăl Cel ceresc nu poate avea, pentru că El e bun şi iubitor de oameni. Dacă noi suntem răi şi putem face cele bune, Tatăl nostru Cel din ceruri cu atât mai mult poate să facă cele bune pentru noi. "Că al Tău este a ne milui şi a ne mântui pe noi" zicem noi. "Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti" zicem noi şi credem aceasta. Şi pentru că credem aceasta, o şi mărturisim, şi mărturisind lucrul acesta noi trebuie să avem încredere în bunătatea lui Dumnezeu, nu când facem rele şi ca să rămânem în cele rele, ci dacă am făcut cele rele - şi trecutul oricum e irecuperabil, degeaba vrem noi să schimbăm ce am făcut, trecutul nostru nu-l mai putem schimba, dar Dumnezeu îl poate schimba. Şi dacă ne raportăm la Dumnezeu în felul acesta, noi credem în bunătatea lui Dumnezeu care iartă păcatele pentru jertfa Mântuitorului. Pentru sângele vărsat pe cruce al Mântuitorului iartă păcatele noastre.

Stimați ascultători, numai în felul acesta ne putem gândi bine la Dumnezeu, dacă avem în vedere ceea ce ni se spune nouă despre Dumnezeu, întâi la sfintele slujbe. De ce la sfintele slujbe întâi? Pentru că adevăratul contact al nostru cu cele dumnezeieşti sunt sfintele slujbe. Nu-i Biblia, nu-i Evanghelia, pentru că noi nu am început de la Evanghelie, ci noi am început credința noastră nu citind Evanghelia ci participând la sfintele slujbe, aşa e rânduită Biserica noastră. Evanghelia e Hristos în mijlocul nostru în cadrul sfintelor slujbe, aşa-

i în Biserica Ortodoxă. Şi atunci dacă vrem să aflăm ceva despre Dumnezeu şi suntem atenți la sfintele slujbe, aflăm despre Dumnezeu, despre măreţiile lui Dumnezeu, aflăm câte ceva despre Dumnezeu şi Îl cunoaştem pe Dumnezeu. După aceea venind de la sfintele slujbe la Evanghelie, citind Evanghelia şi studiind Evanghelia, înţelegem cele ce se scriu în Evanghelie despre bunătatea lui Dumnezeu. Ştim că Dumnezeu este iubire de pildă, şi ştim că Dumnezeu din iubire L-a trimis pe Fiul Său în lumea aceasta. Păi dacă ştim lucrul acesta, noi nu avem motive să nu ne încredinţăm de bunătatea lui Dumnezeu. Greşesc toţi aceia care după ce au făcut păcate sunt preocupaţi de gândul că s-ar putea ca Dumnezeu pe ei să nici nu-i mai primească, să nu-i ierte. Dumnezeu nu poate să nu ierte. Omul poate să nu se facă vrednic de iertare, dar în clipa în care un om îşi doreşte iertarea de la Dumnezeu şi se apropie de Dumnezeu şi părăseşte păcatul, are condiţiile iertării şi Dumnezeu îl iartă.

Gândul acesta că Dumnezeu este Tatăl nostru şi e binevoitor faţă de noi este un gând care a fost cuprins şi în Vechiul Testament şi mai ales în Psalmi. Să ne aducem aminte de pildă de Psalmul 102. În Psalmul 102 se spune printre altele aşa: "Pe cât de sus este cerul deasupra pământului, atât de mare e bunătatea Lui spre cei ce se tem de Dânsul - bunătatea lui Dumnezeu. Cât de departe e răsăritul de apus, atât a depărtat El de la noi fărădelegile noastre. Cum miluieşte un tată pe fii săi, aşa miluieşte Domnul pe cei ce se tem de Dânsul". E ceva extraordinar să ştii că bunătatea lui Dumnezeu este necuprinsă. Cât e de sus cerul deasupra pământului pe atât e de mare bunătatea lui Dumnezeu faţă de cei ce se tem de Dânsul. În rugăciunile de dezlegare de pildă, spunem că "mărirea Ta este nemăsurată şi mila Ta este nemăsurată". "Pe cât este de mare mărirea Ta pe atât de mare este şi mila Ta", spunem noi. Şi toate ale lui Dumnezeu sunt infinite, sunt nemărginite, pentru că Dumnezeu Însuşi este nemărginit şi nu poate să fie Dumnezeu nemărginit şi mărirea Lui să fie mărginită, nu poate să fie Dumnezeu nemărginit în mărire şi să fie mărginit în milă. Toate ale lui Dumnezeu sunt nemărginite, prin urmare noi putem conta pe măreţia lui Dumnezeu, pe bunătatea lui Dumnezeu, pe iubirea lui Dumnezeu, pe mila lui Dumnezeu, şi contăm, pentru că de aceea zicem "Doamne miluieşte-ne". De ce? Pentru că contăm pe mila lui Dumnezeu.

Numai că greşesc aceia care continuă să facă rău şi apoi cheamă mila lui Dumnezeu. În Pateric se spune de pildă că era un frate într-o mănăstire, foarte ostenitor la rugăciune dar leneş la împlinirea celorlalte îndatoriri. Şi atunci s-a arătat diavolul unui părinte şi a zis: "O minune, cutare frate - era vorba de acela care era ostenitor la rugăciune dar leneş la împlinirea celorlalte datorii - mă strânge în braţe pururea făcând voile mele şi apoi zice către Dumnezeu: <<Doamne, mântuieşte-mă de cel rău>>". E vorba de faptul că mila lui Dumnezeu se dă oamenilor care se silesc să-I slujească lui Dumnezeu cu toate aspectele vieţii lor, cu toate laturile vieţii lor, cu toată fiinţa lor. Noi nu trebuie să fim mereu cu frica în sân, că oare ne iartă Dumnezeu, oare nu ne iartă, după ce am părăsit păcatul. Pentru că sigur ne iartă. Toate rânduielile de slujbă ale bisericii noastre cuprind rugăciuni de iertare şi avem şi o Sfânta Taină a iertării, Sfânta Taină a Pocăinţei, prin care se dă iertarea păcatelor şi e făcută anume ca să ni se dea iertarea păcatelor. Dar bineînţeles că iertarea păcatelor se dă în condiţiile iertării. Dacă nu se împlinesc condiţiile iertării, nu poate fi vorba de iertare. Condiţiile iertării sunt în primul rând pocăinţa, pentru că **pocăinţa înseamnă părăsirea păcatului**. Numai atunci te pocăieşti când părăseşti păcatul. Cine nu părăseşte păcatul, acela nu este într-o stare de pocăinţă.

Să ştiţi că mie îmi place foarte mult să le spun la oameni, şi le spun cu toată bucuria, că **pocăinţa trebuie făcută cu faţa spre viitor** nu cu faţa spre trecut, că trecutul este irecuperabil, nu ai ce-i mai face. Trecutul nu moare, numai Dumnezeu mai poate schimba în privinţa trecutului. Şi **toate ale noastre intră în componenţa noastră, şi binele şi răul se adaugă la ceea ce suntem noi**. Noi nu putem să facem abstracţie de ceea ce am fost. Fericitul Augustin spunea că "Tatăl omului mare este copilul". De ce? Pentru că copilul e încadrat în omul cel mare, nu poţi ajunge mare fără să fi trecut prin starea de copil. Vin câteodată pe la noi pe la mănăstire copii şi le spun că şi eu am învăţat "Îngerelul" când eram ca ei. Copii aşa de şapte-opt ani. Zic: voi credeţi că am fost vreodată şi eu ca voi aşa, şi acum uitaţi cât sunt de mare! Am fost vreodată ca voi? Şi ei zic: "Da!". Şi zic: de unde ştiţi voi că am fost? Şi ei spun că niciodată nu poate ajunge cineva mare dacă nu a fost copil. Şi aşa este. Dar toate ale copilăriei, toate ale tinereţii, toate ale adolescenţei, toate ale vârstei celeilalte, de mijloc, toate se adună la bătrâneţe. Şi să ştiţi că la bătrâneţe omul e rezumatul propriei sale vieţi. De altfel în fiecare clipă din viaţa noastră suntem şi rezumatul vieţii de până în clipa respectivă. Aşa încât noi trebuie să facem pocăinţa cu faţa spre viitor în înţelesul de a evita alte păcate pe care le putem evita, dar nu ca să răscumpărăm cumva păcatele pe care le-am făcut altădată, că noi nu avem ce-i aduce lui Dumnezeu ca să ne miluiască Dumnezeu în prezent pentru lucrurile pe care le-am făcut rău în trecut. Până la

urmă tot la mila lui Dumnezeu rămânem, tot la mijlocirile Maicii Domnului şi la mijlocirile sfinţilor rămânem, tot la ajutorul Bisericii prin Sfintele Taine, dar trebuie să fim cu grijă - le spun eu la oameni cam aşa -, să astupăm trecutul negativ cu un trecut pozitiv, adică să depărtăm cele rele, în măsura în care trăim de acum încolo corect şi frumos să îndepărtăm cele rele de odinioară, să le astupăm, să devenim altfel de oameni, să fie o graniţă între trecutul nostru negativ şi între prezentul nostru pozitiv, care până la urmă tot trecut devine.

Stimaţi ascultători, prin urmare e foarte important de a reţine aceea că mila lui Dumnezeu este mare, şi să nu uităm niciodată lucrul acesta, că Dumnezeu a depărtat de la noi fărădelegile noastre - tare mult îmi place mie asta - "cât e de departe răsăritul de apus". E o expresie foarte bine gândită. Să ne socotim pe noi între răsărit şi apus, pentru că de fiecare dată suntem între răsărit şi apus. Şi fiind între răsărit şi apus, este o distanţă între noi şi răsărit şi între noi şi apus. Şi anume între noi şi răsărit e o distanţă jumătate cât este între răsărit şi apus. De la noi până la apus e încă o jumătate de distanţă - foarte bine gândită expresia asta. Zice: pe cât e de departe nu răsăritul de noi, nu apusul de noi, ci "Pe cât e de departe răsăritul de apus, atât a depărtat Domnul de la noi fărădelegile noastre. Cum miluieşte un tată pe copii săi, aşa miluieşte Domnul pe cei ce se tem de Dânsul". Noi nu putem să neglijăm lucruri de felul acesta, gânduri de felul acesta când vorbim despre raportul între Dumnezeu şi om, între om şi Dumnezeu. Trebuie să avem în vedere lucrurile acestea. Adică şi mila lui Dumnezeu pe de o parte, şi schimbarea noastră spre bine pe de altă parte.

Am zis că cu toate că suntem fii ai lui Dumnezeu, Biserica noastră nu se ocupă prea mult de situaţia noastră de fii. Şi pe noi ne numeşte - şi noi înşine ne numim - "robi ai lui Dumnezeu". Robi nu în înţelesul de asupriţi de Dumnezeu. Acuma mai nou, de când s-a tot făcut caz de sclavagism şi de sclavie, le mai venea greu la unii preoţi să spună "robii lui Dumnezeu", parcă ar fi vrut să spună altceva. Să ştiţi că nu e corect. De ce? Pentru că noi pornim de la treapta cea mai de jos şi nu înţelegem prin faptul de a fi robi ai lui Dumnezeu altceva decât a fi slujitori ai lui Dumnezeu şi că Dumnezeu dispune de noi. Maica Domnului s-a numit pe sine "roaba Domnului", "Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău" (Luca 1, 38). Dacă Maica Domnului s-a numit pe sine roaba Domnului, apoi noi, oameni de rând, oare nu ne putem numi robi ai lui Dumnezeu? Sfântul Apostol Pavel s-a prezentat pe sine ca rob al lui Hristos, Hristodul. Sfântul Apostol Iacov s-a prezentat pe sine ca rob al lui Dumnezeu. Şi ei au fost oameni deosebiţi. Tot aşa ne putem prezenta şi noi, şi e foarte bine să ne prezentăm, ca robi ai lui Dumnezeu. Zicem şi noi ca Maica Domnului, Maica Domnului a zis "iată roaba Domnului" şi noi zicem: "Doamne, eu sunt robul Tău, eu sunt fiul slujnicii Tale". E o raportare la Dumnezeu de pe poziţia de rob, de pe poziţia omului care se ştie disponibil pentru Dumnezeu, care se ştie slujitor al lui Dumnezeu, care se ştie împreună-lucrător cu Dumnezeu, pentru că Dumnezeu i-a dat omului cinstea de a fi împreună-lucrător al lui Dumnezeu.

Nu ştiu dacă aţi citit careva din câţi sunteţi aici Filocalia volumul V, partea care cuprinde scrierile Sfântul Petru Damaschin. În scrierile Sfântului Petru Damaschin este o observaţie foarte importantă, şi anume Sfântul Petru Damaschin spune că "Smerenia cu care suntem noi datori lui Dumnezeu este şi atunci când faci bine". Pentru că ştiţi că unii oameni cred că smerenia vine de pe urma conştiinţei că ai făcut rău, de pe urma conştiinţei că ai făcut păcate. Dar să ştiţi că există două feluri de smerenie: există smerenia femeii păcătoase, care şi-a recunoscut păcatele, sau smerenia vameşului din pilda vameşului şi a fariseului, care spune "Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului" (Luca 18, 13), adică avea conştiinţa păcătoşeniei. Dar există şi o smerenie a Maicii Domnului. Maica Domnului a fost o persoană cu totul deosebită, noi credem că Maica Domnului nu a avut decât păcatul strămoşesc, alt păcat nu a avut. Şi atunci şi Maica Domnului a spus despre sine că "a căutat spre smerenia roabei Sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile" (Luca 1, 48), şi ea şi-a înţeles smerenia ca şi condiţie socială. Dar smerenia Maicii Domnului nu a fost smerenia de pe urma conştiinţei păcătoşeniei, ci de pe urma conştiinţei că este în legătură cu Dumnezeu, că-i slujeşte lui Dumnezeu. Sau smerenia Sfântului Ioan Botezătorul care spunea: "Acela - adică Domnul Hristos - trebuie să crească iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30).

Deci Sfântul Petru Damaschin spune că cu cât cineva este mai mult lucrător împreună cu Dumnezeu, cu atât are motive să se smerească, pentru că Dumnezeu îl alege pe el ca să facă binele, ca să fie împreună-lucrător cu Dumnezeu. Noi nu înţelegem un bine despărţit de Dumnezeu, ci ştim că "toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorând de la Părintele luminilor", deci orice lucru bun pe care îl facem, pe care îl putem face, este un lucru pe care îl facem împreună cu Dumnezeu. Faptele cele bune în concepţia ortodoxă

sunt fapte numite teandrice, adică în care Se uneşte Dumnezeu cu omul. "Theos" înseamnă Dumnezeu şi "andros" înseamnă om, respectiv bărbat, teandric înseamnă ceva în care lucrează şi Dumnezeu - Theos - şi omul, bărbatul - andros.

Stimaţi ascultători, ştiind noi toate lucrurile acestea, putem să ne raportăm la Dumnezeu în mod corect, în mod firesc. Şi în raportarea noastră faţă de Dumnezeu avem în vedere rugăciunea, ca mijloc de unire a omului cu Dumnezeu, în înţelesul că rugăciunea este "vorbirea omului cu Dumnezeu". Când ne rugăm vorbim cu Dumnezeu. Să ştiţi că nu toţi care se roagă vorbesc cu Dumnezeu, unii recită rugăciuni. Asta nu înseamnă că vorbesc cu Dumnezeu. Parcă v-am mai spus că cineva îmi spunea că citeşte Psaltirea în fiecare zi, că o poate citi în patru ceasuri. Păi, eu nu zic că nu o poate citi, dar sunt sigur că nu face altceva decât exerciţii de citire. Poate că cu vremea va putea să o citească în trei ceasuri, dar nu e o realizare. Dumnezeu nu are nevoie de psaltirile noastre. Noi citim Psaltirea, citim psalmii şi ne bucurăm că-i putem citi. Cel puţin mie -- v-am mai spus parcă altă dată - doi psalmi îmi plac aşa de mult de parcă i-aş fi făcut eu. Psalmul 22: "Domnul este păstorul meu şi nimica nu-mi lipseşte" şi psalmul 102: "Binecuvintează suflete al meu pe Domnul şi toate cele dinlăuntrul meu numele cel sfânt al Lui". Noi putem să ne alegem psalmi care să fie psalmii noştri. Putem să citim toţi psalmii şi e bine să-i citim, după rânduiala Bisericii, dar nu aşa ca să facem un program. Că dacă facem numai un program, nu ajungem la rezultatele pe care le urmărim. Ne ostenim rugându-ne - şi zicea cineva că "de atâta rugăciune nici nu te mai poţi ruga". Asta înseamnă că ajungi să te oboseşti şi obosind tu te sileşti totuşi să faci rugăciuni, ca şi când ţi le-ar număra cineva, dar nu e corect. Corect este să-I slujeşti lui Dumnezeu conştient, cu bucurie şi cu plăcere, şi când te-ai ostenit să te odihneşti. Mă întreba pe mine cineva - cred că aţi citit în colaborarea mea la "Convorbiri duhovniceşti" - că ce fac eu ca să-mi alung somnul. Şi am zis că mă culc. E de fapt un fel de a-ţi alunga somnul. Somnul ţi l-a dat Dumnezeu nu să-l alungi, ci ţi l-a dat Dumnezeu să te foloseşti de el. Doamne-fereşte să ajungi să nu poţi dormi. Eu când mă trezesc noaptea, primul gând e: Doamne, cum să fac ca să dorm mai departe? Nu cum să fac să nu dorm. De ce? Pentru că dacă nu dormi noaptea, apoi dormi ziua, sau eşti tărbăcit, nici nu mai ştii dacă eşti cu cei care dorm sau cu cei care-s treji. Aşa că toate lucrurile trebuie gândite bine şi trebuie folosite bine. Noi ne rugăm lui Dumnezeu şi-I mulţumim lui Dumnezeu pentru somnul pe care ni l-a dat pentru a putea să ne refacem

Prin urmare, stimaţi ascultători, e bine să avem în vedere nişte lucruri spre binele nostru. Dumnezeu nu vrea să ne încurce, vrea să ne ajute. Dumnezeu nu vrea să ne asuprească, vrea să ne mântuiască. Putem noi să ne asuprim singuri, prin diferite idei care ne vin în cap, să facem şi una şi alta, şi le facem şi le îmblătim şi pe o parte şi pe alta şi până la urmă nu avem folosul care trebuie pentru că nu mergem pe calea care duce la ceea ce este bine. Noi să ne raportăm la Dumnezeu aducându-I mărire. Avem o viaţă conştientă. Se insistă foarte mult şi mai ales acum în ultima vreme, toată lumea isihasm, isihasm, rugăciunea minţii, rugăciunea inimii, rugăciunea de toată vremea. Da, sunt de acord, foarte bine că se gândesc oamenii la rugăciune, dar să ştiţi că nu e numai rugăciunea de toată vremea, nu e numai rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", poate să se spună foarte bine şi "Mărire Ţie Doamne, mărire Ţie", şi "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale". Şi aşa ne raportăm la Dumnezeu. Pentru că până la urmă rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" ne afirmă mai mult pe noi decât pe Dumnezeu. Pe Dumnezeu Îl afirmăm atunci când Îi aducem laudă lui Dumnezeu: "Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ţie Îţi mulţumim, Doamne, şi ne rugăm Ţie, Dumnezeului nostru".

Gânduri de felul acesta aş vrea să rămână aici după plecarea mea în legătură cu raportul nostru faţă de Dumnezeu, cu unele aspecte ale raportului nostru faţă de Dumnezeu. Adică pe de o parte să avem încredere în Dumnezeu care vine către noi ca Tată al nostru, care vrea să ne aibă ca fii ai lui, iar pe de altă parte să ne raportăm la Dumnezeu în calitate de fii şi de robi ai Lui. Dumnezeu să ne ajute!

10 mai 1993

Medalion Zorica Laţcu

Hristos a înviat! Stimaţi ascultători, pentru întâlnirea din această seară a fost anunţată o seară de poezie: medalion Zorica Laţcu - maica Teodosia. Nu ştiu ce veţi fi gândind când aţi auzit acest subiect pentru seara aceasta. Cred că sunt puţini aceia care ştiu ceva despre maica Teodosia, despre Zorica Laţcu, cred că puţini sunt aceia care cunosc vreunele din poeziile scrise de Zorica Laţcu. Vom putea acum să cunoaştem unele din aceste poezii care sunt podoabe de gând, sunt creaţii care desfată sufletul, şi vom putea să cunoaştem acum împreună, şi cei care n-au cunoscut până acum, câte ceva despre ceea ce a fost poeta Zorica Laţcu, în călugărie maica Teodosia.

Zorica Laţcu a fost o poetă din Braşov, puţin cunoscută chiar şi în Braşov, deşi a publicat trei cărţi de poezie şi anume, în 1944, o carte de poezii laice, poezii cu subiect antic şi în formă antică. Cartea se numeşte *Insula Albă* şi a fost publicată la Editura Dacia Traiană din Sibiu. În anul 1948 Zorica Laţcu a publicat o a doua carte de poezii la Editura Episcopiei Ortodoxe din Cluj, o carte de poezii religioase, intitulată *Osana Luminii*, iar în 1949 i-a apărut o a treia carte de poezii la Editura Ramuri din Craiova, carte cu titlul *Poemele Luminii*.

Au trecut de atunci aproape cincizeci de ani, o jumătate de veac, şi pentru că poeziile nu au avut circulaţie după 1948-49 din pricină că erau poezii religioase sau poezii scrise de o poetă care a ajuns călugăriţă, din această pricină nu au putut fi cunoscute, cărţile au fost interzise, poeziile au fost aşezate la fondul de documentare şi au putut fi citite numai cu aprobare specială pentru lucrări pe care le-au făcut profesorii de teologie sau studenţii. Aşa încât nu-i de mirare că poezia aceasta minunată scrisă de Zorica Laţcu n-a fost de circulaţie, n-a fost cunoscută, şi deocamdată nu este cunoscută pentru că nu s-a ajuns încă să fie republicată.

Zorica Laţcu s-a născut în anul 1917, şi-a trăit tinereţea până la terminarea liceului în Braşov, apoi a făcut facultatea la Cluj studiind filologie clasică, limba greacă şi limba latină şi, pe lângă aceasta, a studiat tot la Cluj şi tot în acelaşi timp, limba şi literatura franceză. A lucrat apoi în cadrul Universităţii. Universitatea de la Cluj în anul 1940 s-a refugiat la Sibiu, aşa încât Zorica Laţcu a lucrat în Sibiu şi apoi s-a întors din nou la Cluj. A lucrat în chestiuni de cercetare filologică, a contribuit la dicţionarul limbii române scos de Sextil Puşcariu şi în 1948 s-a retras din viaţa civilă în Mănăstirea Maicii Domnului din localitatea Tudor Vladimirescu din părţile Tecucilor, la Mănăstirea Vladimireşti, unde şi-a petrecut câţiva ani din viaţă până la desfiinţarea mănăstirii în anul 1956. A făcut şi câţiva ani de închisoare, vreo trei ani, apoi a locuit prin părţile Brăilei cu o maică din mănăstirea în care a fost încadrată şi care a ajutat-o şi în timpul cât a fost în mănăstire, pentru că Zorica Laţcu a avut o infirmitate congenitală, avea o continuă mişcare, nu putea să-şi coordoneze mişcările, şi în acelaşi timp vorbea şi foarte greu, era greu de înţeles felul cum se exprima ea. Când am întâlnit-o eu pentru prima dată în anul 1954 la mănăstirea Vladimireşti, parcă îmi era frică să o întreb ceva pentru că aveam impresia că face nişte eforturi peste fire ca să răspundă. Din anul 1970-71 a locuit în Braşov până în 1990. În 1990, în februarie, a fost una dintre primele vieţuitoare din mănăstirea Vladimireşti, care s-a întors la mănăstirea care se reînfiinţa, care-şi relua rostul de mănăstire, şi în acelaşi an, în 8 august, a trecut la cele veşnice.

A avut legătură cu mănăstirea de la Sâmbăta în înţelesul că l-a cunoscut pe părintele Arsenie Boca cu care s-a înţeles foarte bine, l-a avut îndrumător pe părintele Arsenie, l-a apreciat mult, şi după aceea a ţinut legătura cu mănăstirea noastră, mai ales după întoarcerea la Braşov. Venea în fiecare an, mai ales toamna, şi stătea câtăva vreme la noi. Maica Teodosia, pentru că numele de Teodosia l-a primit în călugărie, cu cunoştinţele pe care le-a avut, a tradus din limba greacă scrieri dintre scrierile Sfântului Grigorie de Nyssa şi dintre scrierile lui Origen din limba latină, şi de aceea este cuprinsă în colecţia de cărţi "Părinţi şi scriitori bisericeşti" care a fost iniţiată de Patriarhia Română şi care publică şi acum dintre scrierile Sfinţilor Părinţi, dintre scrierile scriitorilor bisericeşti. Maica Teodosia a avut legătură cu mănăstirea noastră, o legătură deosebit de întărită, l-a apreciat foarte mult pe părintele Serafim Popescu din mănăstirea noastră, ne-am înţeles tare bine. Era bucuroasă de faptul că îi apreciem poeziile care o să vă daţi seama că sunt deosebit de frumoase, mai ales poezia religioasă.

Putem constata din creaţia literară a Maicii Teodosia că ea a fost într-adevăr un poet adevărat. Are foarte frumoase figuri de stil, poezia este odihnitoare. Poeziile maicii Teodosia şi cele publicate sub numele ei civil

de Zorica Laţcu - pentru că toate cele trei cărţi de poezii au fost publicate sub numele civil al maicii Teodosia adică sub numele de Zorica Laţcu - toate sunt podoabe de gând. A mai scris poezie şi după ce s-a retras în mănăstire, a tradus şi mai ales a versificat *Imnele* Sfântului Simeon Noul Teolog, a mai scris şi alte poezii care n-au mai ajuns să fie publicate sau au fost publicate mai târziu doar în publicaţii bisericeşti, în "Telegraful Român" de la Sibiu, în îndrumătoare bisericeşti, în calendare bisericeşti de la Sibiu şi chiar de aici de la Timişoara. Ar fi bine dacă s-ar găsi cineva să urmărească republicarea celor trei cărţi care au fost publicate cu mai mult de patruzeci de ani înainte şi la fel şi alte poezii care au rămas nepublicate până acum.

E greu să alegi o poezie anume din cele scrise de maica Teodosia. Eu cred că totuşi cele mai bune sunt cele care au fost cuprinse în volumul *Osana Luminii*, dar sunt şi altele foarte bune şi foarte odihnitoare. Eu am ales unele din aceste poezii, cele pe care le-am socotit mai reprezentative şi, dintre acestea, cea dintâi este una intitulată *Filă din acatist*. Ca s-o putem înţelege cât mai bine voi spune întâi ce înseamnă un Acatist.

Cuvântul "acatist" este de origine grecească şi înseamnă "neşedere". Prin Acatist noi înţelegem însă o rânduială de slujbă a Bisericii noastre care se face neşezând, adică nu se poate citi un Acatist şezând, nu se şede la un Acatist. Un Acatist se citeşte în picioare sau în genunchi şi de aceea are titlul acesta de "acatist" adică "neşedere". De fapt, un Acatist care se rosteşte, se citeşte, în picioare sau în genunchi este o alcătuire de slujbă care cuprinde douăzeci şi cinci de bucăţi, douăzeci şi cinci de piese şi anume treisprezece Condace, care de obicei se termină cu "Aliluia" şi douăsprezece Icoase care, după caz, se termină cu un cuvânt care e un fel de zicere de bucurie. Şi ca să înţelegem cât mai bine *Filă din acatist* voi spune mai întâi o parte dintr-un Acatist, din Acatistul Bunei Vestiri. Să nu uit însă să vă spun că cele douăzeci şi cinci de bucăţi din care se alcătuieşte un Acatist sunt după numărul celor douăzeci şi cinci de litere ale alfabetului grecesc şi, în limba greacă, fiecare din cele douăzeci şi cinci de bucăţi din care e alcătuit acatistul începe cu litera următoare din alfabet. Deci, primul cu litera "A", al doilea cu litera "B", al treilea cu litera "G" şi aşa mai departe. Voi spune acum din Acatistul Bunei Vestiri primul Icos care are următorul cuprins:

"Îngerul cel mai întâi stătător din cer a fost trimis să-i zică Născătoarei de Dumnezeu: Bucură-te! şi împreună cu glasul cel netrupesc văzându-Te Doamne, întrupat, s-a spăimântat şi i-a stat înainte grăindu-i unele ca acestea:

Bucură-te, prin care răsare bucuria;
Bucură-te, prin care piere blestemul;
Bucură-te, chemarea lui Adam celui căzut;
Bucură-te, izbăvirea lacrimilor Evei;
Bucură-te, înălţime, întru care cu anevoie se suie gândurile omeneşti;
Bucură-te, adâncime, care nu te poţi lesne vedea nici cu ochii îngereşti;
Bucură-te, că eşti scaun Împăratului;
Bucură-te, că porţi pe Cela ce poartă toate.
Bucură-te, steaua care arăţi Soarele;
Bucură-te, pântecele dumnezeieştii întrupări;
Bucură-te, prin care se înnoieşte făptura;
Bucură-te, prin care prunc Se face Făcătorul;
Bucură-te, Mireasă, pururea Fecioară!"

şi aşa sunt şi celelalte.

Fila din acatist scrisă de maica Teodosia are următorul cuprins:

Bucură-te, leagăn alb de iasomie,
Către care-n roiuri fluturii coboară,
Bucură-te, raza stelei din vecie,
Şipot care curge lin cu apă vie,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Dulcea mea Marie.

Bucură-te, floare fără de prihană,
Albă ca argintul nopţilor de vară,
Spicul cel de aur veşnic plin cu hrană,
Mirul care vindeci orice fel de rană,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Ploaia cea de mană.

Bucură-te, brazdă plină de rodire,
Munte sfânt, în care s-a ?ngropat comoară,
Bucură-te, cântec tainic de iubire,
Clopot de chemare, cântec de mărire,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Blândă fericire.

Bucură-te, mărul vieţii care-nvie,
Pomul greu de roadă-n plină primăvară
Bucură-te iarăşi, ţărm de bucurie
Dintru care curge miere aurie,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Sfânta mea Marie.

În cuprinsul acestei poezii se întrebuinţează nişte metafore cu totul deosebite: "leagăn alb de iasomie", "şipot care curge lin cu apă vie", "ploaia cea de mană", "ţărm de bucurie / dintru care curge miere aurie". Poezia acesta a fost o poezie inspirată. Îmi spunea maica Teodosia că atunci când a scris poezia aceasta a venit de la biserică într-o vineri seara acasă şi s-a aşezat să scrie, i-a venit aşa să scrie şi a scris patrusprezece poezii, patrusprezece variante de poezie care ar fi putut fiecare avea titlul *Filă din acatist*. Şi aşa, a trecut vremea, a uitat să se culce, a trecut o zi după vineri, iar duminică dimineaţă, fără să ştie că-i duminică, s-a dus la serviciu. Şi când a vrut să intre portarul a întrebat-o: "Domnişoară, ce vreţi să faceţi?" şi ea a răspuns "Am venit la serviciu" şi portarul i-a spus: "Dar, astăzi e duminică". Şi atunci şi-a dat seama cum a trecut vremea, pe neştiute, de vineri seara până duminică dimineaţa. Aşa a apărut poezia aceasta din care, dintre cele patrusprezece variante, Zorica Laţcu a ales pe cea pe care a publicat-o. M-ar fi interesat şi celelalte treisprezece forme dar nu le mai avea, nu se mai ştia de ele.

Ceva asemănător, sau ceva care, desigur, iarăşi este de inspiraţie sau cel puţin dă impresia unei inspiraţii din felul cum este alcătuită, este poezia *Crucile*:

Înspre tărâmul celălalt,
E locu-nchis cu gard înalt;
Dar am văzut, printre uluci,
Atâtea cruci, atâtea cruci...
Părea tot locul ţintirim
Păzit cu zbor de Heruvim,
Cu cruci de piatră, albe, mari,
Cu cruci de brad şi de stejar.
Şi cruci de-argint şi de oţel
Cerneau lumină peste el,
Iar cruci de aur şi de fier
Sclipeau ca semnele pe cer.
Atâtea cruci mi s-au părut
Că toate una s-au făcut.
O Cruce mare strălucea,
Sub greul ei un Om zăcea.
- Tu cum de poţi să le mai duci,
Atâtea cruci, atâtea cruci?...

De observat expresia "am văzut printre uluci". Cele din lumea cealaltă nu ni se arată cu belşug ci ni se arată într-un fel cu reţinere, le putem cunoaşte cu greu. Cunoaştem o doar parte din măreţia lor.

O altă poezie publicată tot în *Osana Luminii* este intitulată *Ectenie*. Ce este o ectenie? O ectenie este o alcătuire de la sfintele slujbe prin care suntem îndemnaţi la rugăciune. De exemplu: "Cu pace Domnului să ne rugăm", "Pentru pacea de sus şi pentru mântuirea sufletelor noastre Domnului să ne rugăm", "Pentru pacea a toată lumea şi pentru bunăstarea Sfintelor lui Dumnezeu biserici Domnului să ne rugăm". Aşa ceva este o ectenie. *Ectenia* pe care a scris-o Zorica Laţcu şi pe care a publicat-o mai întâi în revista "Gândirea" a lui Nichifor Crainic, *Ectenia* aceasta cuprinsă în volumul *Osana Luminii*, este îndemnătoare la rugăciune pentru viaţa de familie. Fiecare strofă se termină cu "Domnului să ne rugăm". E una dintre poeziile cele mai apreciate, dintre poeziile cele mai dorite de către cei care o cunosc. Ea are următorul cuprins:

Pentru ca iubirea noastră să-nflorească,
Albă, cum e crinul Bunelor Vestiri,
Pentru ca mlădiţa dragostei să crească,
Plină de miresme, dulce de rodiri;
Pentru ca din neaua grea de peste iarnă
Rod de viaţă caldă iarăşi să legăm,
Pentru ca lumină peste noi să cearnă,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca să-şi verse binecuvântarea,
Ca un zvon de vânturi line, peste noi,
Pentru ca în suflet să-i simţim chemarea,
Când plecăm genunchii, seara, amândoi;
Pentru ca-n iubirea Lui să ne-mpreune,
Când cuprinşi de patimi, Numele-i strigăm,
Pentru ca-n vecia Lui să ne cunune,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca belşugul ţarinilor grele
Să ne facă traiul rodnic şi umil,
Pentru ca, răsfrângeri din surâs de stele,
Să sclipească-n lacrimi ochii de copil;
Pentru ca sudoarea să ne miruiască
Şi-n lumina morţii viaţa s-o cercăm,
Pentru ca din muncă pacea să rodească,
Domnului să ne rugăm.

Pentru ca-n mulţimea îndurării Sale,
Însuşi să-şi pogoare pasul către noi,
Pentru ca să-i ducem sufletul în cale,
Cu miros de smirnă şi cu ramuri moi;
Pentru ca-n lumina alb-a dimineţii,
Din strânsoarea cărnii să ne dezlegăm
Şi-ntr-un pas să trecem pragul larg al vieţii,
Domnului să ne rugăm.

O altă poezie care la fel ne impresionează este poezia *Spovedanie*. Ce este spovedania? Spovedania este o Sfântă Taină a Bisericii noastre în care cei care se spovedesc, adică cei care-şi mărturisesc păcatele, cei care-şi recunosc păcatele, cei care-şi mărturisesc păcatele ca păcate, primesc iertarea păcatelor pentru dorinţa lor de a fi iertaţi şi de a avea o viaţă mai bună, pentru silinţa lor de a părăsi păcatul, pentru că Sfânta Taină a spovedaniei sau a mărturisirii se mai numeşte şi Sfânta Taină a pocăinţei, pocăinţa fiind părăsirea păcatelor. Vă rog să reţineţi. De câte ori auziţi de pocăinţă să vă gândiţi că pocăinţa este părăsirea păcatelor. Cine nu părăseşte păcatele, cine vrea să păcătuiască şi pe mai departe, acela nu se pocăieşte, şi cine nu se pocăieşte

nu poate primi iertarea păcatelor. Pocăința se face cu fața spre viitor nu cu fața spre trecut. Noi nu ne-ntoarcem fața spre trecut când ne pocăim. Dacă pocăința ar fi o întoarcere cu fața spre trecut - şi trecutul este irecuperabil, adică noi nu putem schimba trecutul nici în afară de noi nici în noi, numai Dumnezeu mai poate schimba din cele ce le-am făcut noi -, în cazul acesta, dacă pocăința ar fi cu fața spre trecut, ar fi o încremenire cu fața spre trecut şi n-ar avea nici un rost. Sunt puțini aceia care se gândesc că pocăința este de fapt o lucrare cu fața spre viitor în înțelesul de a înlătura păcatul din clipa de față înainte, din clipa spovedaniei pe mai departe. Pocăința presupune întotdeauna şi hotărârea de a nu mai face păcatele iar poezia aceasta înfățişează iertarea păcatelor, înfățişează psihologia omului care se spovedeşte căci zice aşa:

Doamne, dintr-a inimii prisacă
Dorurile-n roi spre Tine pleacă.
Lungă-i calea foarte, pân? la Tine..
Cum s-o afle bietele-mi albine?
Fac popas în ierburi înflorite,
Spornic sug dulceață din ispite
Şi să bea din floare dacă-ncearcă,
Aripa de pulbere şi-o-ncarcă.
Din măceşi, din crini, din mătrăgună,
Mirul florilor în stupi l-adună.
Mustul dulce-luminos le-mbată.
Au uitat spre Tine drumul, Tată.
Ca mărgăritarele-n şiraguri,
Lin s-aşează faguri lângă faguri.
Doamne, într-a inimii prisacă,
Dorurile ceară or să-ți facă
Şi din ceară Ți-oi aprinde Ție
Mâne, la vecernie, făclie.

Cred că ați observat figura de stil "dorurile-n roiuri spre Tine pleacă", "dintr-a inimii prisacă". Adică inima este ca un fel de prisacă unde sunt albinele şi albinele în roiuri pleacă către Dumnezeu. E îndemnul la spovedanie. "Lungă-i calea foarte, pân? la Tine.../Cum s-o afle bietele-mi albine?". Încep gândurile să se rătăcească, adună din flori şi din buruieni, vor să adune gândurile ceea ce le oferă şi florile şi buruienile, şi binele şi răul şi-şi dau seama până în cele din urmă că n-au adunat mierea ci le-a rămas doar să mai adune ceară din care să aducă "făclie" lui Dumnezeu. Cu puterile câte ne mai rămân după ce păcătuim încercăm să-i slujim lui Dumnezeu şi de fapt asta-i ceea ce mai putem să facem.

Ceva ce se potriveşte cu poezia pe care am recitat-o acum, adică poezia *Spovedanie*, este o poezie pe care a scris-o maica Teodosia la noi la mănăstire în 17 octombrie 1977. A venit la noi la mănăstire şi am lucrat împreună, băteam la maşină după dictatul ei - cam defectuos dar totuşi s-a putut lucra - nişte predici scrise de un grec pe nume Serafim Papacosta. Erau nişte predici despre pildele Mântuitorului şi erau nişte predici şi despre minunile Mântuitorului pe care le-a tradus maica Teodosia împreună cu părintele Serafim şi pe care le băteam împreună la maşină şi mi s-a defectat maşina şi a trebuit să merg la Sibiu s-o repar ca să putem lucra mai departe. Şi am zis: Maică, până vin să faci o poezie, pentru că - zic - aşa-i la mănăstire, trebuie să facem ceva. Când vin acasă să găsesc o poezie. Şi am găsit o poezie, zic eu, extraordinară, extraordinar de frumoasă. Am intitulat-o *Rugăciune* şi să vedeți numai cât e de frumoasă:

Doamne, încă să nu-mi dai,
Frumusețile din rai,
Şi încă nu îmi dărui,
Ale slavei bucurii.
Nu mă-ndemn încă să-ți cer,
Fericirile din cer,
Până când prin lume-ți duci
Tu, povara Sfintei Cruci,
Până când însângerat

Şi lovit şi înspinat,
Treci pe calea cu dureri,
Fericire cum să-Ţi cer?
Dă-mi Stăpâne Crucea Ta
Şi mă-nvaţă-a o purta,
Şi în inimă cu jale,
Dă-mi durerea Maicii Tale,
Şi în piept cu frângere,
Dă-mi a Maicii plângere.
Dă-mi Stăpâne să-Ţi sărut,
Urma paşilor în lut,
Şi mai dă-mi cu sârg s-alerg,
Tălpile să Ţi le şterg,
Cu iubirea mea duioasă,
Ca femeia păcătoasă.

Tare mult m-am bucurat eu de poezia acesta. Şi într-adevăr este ceva cu totul deosebit. Pornirea noastră spre mai bine este de la a ne recunoaşte păcatele. Când ne recunoaştem păcatele e nădejde să înaintăm spre nepăcătuire, iar ca exemplu despre aceasta este femeia păcătoasă: "Dă-mi Stăpâne să-ţi sărut, / Urma paşilor în lut / Şi mai dă-mi cu sârg s-alerg, / Tălpile să Ţi le şterg, / Cu iubirea mea duioasă, / Ca femeia păcătoasă."

Ce-i cu femeia păcătoasă? În Sfânta Evanghelie de la Luca, în capitolul al 7-lea, de la versetul 36 până la versetul 50 putem citi despre o femeie păcătoasă care s-a prezentat în casa unui fariseu pe nume Simon, a căzut la picioarele Mântuitorului, a plâns, I-a udat cu lacrimi picioarele Mântuitorului, le-a uns cu mir, le-a şters cu părul capului ei şi le-a sărutat. Văzând aceasta, ne spune Sfântul Evanghelist Luca, fariseul care L-a chemat pe Domnul Hristos ca să ospăteze în casa lui a zis în gândul său: "Dacă Acesta ar fi prooroc, ar şti ce femeie este aceasta care se atinge de El şi n-ar lăsa-o să se atingă căci este o păcătoasă". Şi atunci, Domnul Hristos, luând aminte la gândurile neexprimate ale fariseului Simon a zis către el aşa: "Simone, am să-ţi spun ceva". Fariseul a zis: "Învăţătorule, spune-mi" şi Domnul Hristos a zis: "Într-o cetate era un cămătar care avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari şi altul cu cincizeci şi cămătarul i-a iertat pe amândoi. Care dintre aceştia îl va iubi mai mult?" şi Simon a răspuns: "Socotesc că cel la care i-a iertat mai mult". Şi atunci Domnul Hristos a zis: "Bine ai socotit. Am intrat în casa ta, apă să Mă spăl pe picioare nu Mi-ai dat. Vezi pe această femeie? Ea de când a intrat n-a contenit să-Mi ude picioarele cu lacrimi. Sărutare nu Mi-ai dat, ea Mi-a sărutat picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns, ea cu mir Mi-a uns picioarele. Pentru aceasta spun: Iartă-se păcatele ei cele multe pentru că mult M-a iubit. Iar cui se iartă mai puţin iubeşte mai puţin. Şi apoi a zis către femeie: Credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace!". Aşa ceva citim în Sfânta Evanghelie de la Luca, la aceasta se referă maica Teodosia când zice: "Şi mai dă-mi cu sârg s-alerg, / Tălpile să Ţi le şterg, / Cu iubirea mea duioasă, / Ca femeia păcătoasă."

Să ştiţi stimaţi ascultători că sfânta noastră Biserică are şi ea alcătuiri care au în vedere această întâmplare din casa lui Simon fariseul, au în vedere pe această femeie păcătoasă la măsurile căreia noi încă n-am ajuns. Şi, într-o alcătuire care se cuprinde la slujbele din Postul Paştilor, se spune aşa: "Lacrimi dă-mi mie Dumnezeule, ca oarecând femeii celei păcătoase, şi mă învredniceşte să ud preacuratele Tale picioare care din calea rătăcirii pe mine m-au izbăvit; şi mir de bună mireasmă să aduc Ţie, viaţă curată prin pocăinţă mie agonisită, ca să aud şi eu glasul Tău cel dorit: Credinţa ta te-a mântuit, mergi în pace". E o legătură între aceste două alcătuiri, una în poezie şi una în proză, care într-adevăr sunt podoabe de gând.

O altă poezie, pentru că a fost vorba de ospeţie în casa lui Simon fariseul, am pus-o în legătură cu aceasta de mai înainte, o poezie numită *Un oaspe* şi care de fapt a fost publicată în 1944 în *Insula Albă* ca poezie religioasă, deşi majoritatea covârşitoare a poeziilor din *Insula Albă* sunt poezii laice. Deci poezia *Un oaspe*:

Străinul, care-aseară a poposit la noi,
L-am ospătat cu pâine, cu vin şi cu măsline.
I-am aşternut în grabă un pat de frunze moi,

N-am întrebat nici cine-i şi nici de unde vine.

Făcuse cale lungă, străinul, până-n sat.
Cu poala hainei mele i-am şters de praf
piciorul.
Ulei de levănțică pe plete i-am turnat,
Cu vin bătrân şi dulce umplutu-i-am ulciorul.

Era frumos, cu barba ca floarea de alun,
Cu ochii plini de vraja țăriilor albastre.
Eu mi-am adus aminte de veacul cel străbun;
Oare vre-un zeu să şadă pe prispa casei
noastre?

El mi-a vorbit, dar nu ştiu, surioară, ce mi-a
spus.
Ca rodia de dulce-i pe buza lui cuvântul,
Ca murmurul de ape, ca freamătul de sus
Din pomi cu floarea albă, când îi adie vântul.

Spunea despre iubirea cea fără de păcat,
De-o patimă, curată ca flacăra de soare,
Despre o jertfă sfântă pe-altarul nepătat,
Spunea despre durerea de-a pururi roditoare.

Şi mi-a pătruns în suflet şi chipul lui cel drag,
Şi vraja nesfârşită din vorba lui domoală;
În liniştea de seară torceam fuioru-n prag.
Şi lacrimi mari căzură din ochii mei în poală.

Străinul, care-aseară a poposit la noi,
Mi-a tulburat odihna cu sete negrăită.
Am stat o noapte-ntreagă alături amândoi.
Dar el nu-ntinse mâna spre floarea dăruită.

Cu dragoste de frate mi-a mulțumit, în zori,
Când a plecat - străinul - pe drumul ud de
rouă.
Şi mi-au rămas în urmă, ca mirul curs din
flori,
Cuvintele lui stranii şi blânde: "Pace vouă".

L-am urmărit în zare, cu gene arse-n plâns,
Privind lumina albă cum îi juca în plete
Şi aşternutu-i moale cu dor în pumni l-am
strâns,
Lăsând mireasma caldă de frunze să mă-
mbete.

Am făcut o legătură între poezia aceasta şi poezia următoare care se numeşte *Cer nou*. E o poezie scrisă mai târziu de maica Teodosia şi care Îl arată pe Domnul Hristos ca oaspe în sufletul credincioşilor, sufletul credincioşilor putând să devină cer nou. Există un cer, mai presus de lumea aceasta, care e cerul cel de demult, dar există şi un cer nou, cerul din sufletul nostru, în măsura în care noi putem să devenim locaşuri ale lui Dumnezeu. Cred că şi aici este cazul să spun ceva despre cer. Ce este cerul? Pentru că sunt mulți dintre oameni zic că cerul e bolta care se vede în zilele senine, este ceea ce vedem noi albastru deasupra

noastră. Sigur că oamenii au trecut de multe ori de albastrul acela care se vede şi au spus că, de fapt, nu este o graniță între pământ şi cealaltă parte a lumii acesteia, nu există o boltă cerească decât în înțelesul că aceasta se vede aşa. Cerul este locaşul lui Dumnezeu, dar noi ştim că Dumnezeu este pretutindeni, aşa încât, într-un alt înțeles, cerul este pretutindeni, unde e Dumnezeu acolo e cerul. Noi spunem despre biserică de pildă, despre biserică înțeleasă ca locaş de închinare, că biserica este "cerul cel de pe pământ", pentru că în biserică se fac lucruri cereşti, în biserică se înfățişează împărăția lui Dumnezeu, în biserică noi îi închipuim la Sfânta Liturghie pe Heruvimi, în biserică spunem cuvinte pe care le rostesc îngerii în cer, în biserică primim binecuvântările lui Dumnezeu, în biserică auzim Evanghelia Mântuitorului, cuvântul cel veşnic al lui Dumnezeu. Aşa încât este un cer mai presus de lume dar nu ştim ce este - Sfântul Ioan Gură de Aur chiar scrie: "Noi ştim că este cer dar nu ştim ce este" -, este un cer pe pământ, sfânta biserică, şi mai este un cer, în ființa omenească, sufletul omenesc, în care locuieşte Dumnezeu. În acest înțeles a scris maica Teodosia poezia *Cer nou*.

Şi să mai spunem ceva. Cerul este inaccesibil, adică nu putem noi, prin puterile noastre, nici să ştim ce-i cerul, nici să ajungem în cer. Putem să ajungem în cer prin puterea lui Dumnezeu, şi ajungem dacă ne facem datoria de a merge şi în "cerul cel de pe pământ", în sfânta biserică. Apoi, este inaccesibil cumva şi ca fenomen să zicem aşa, adică orizontul îl vedem ca o boltă care se uneşte cu pământul. Fiecare dintre cei care văd, uitându-se în zare parcă ar vedea că undeva se uneşte cerul cu pământul. Şi dacă te duci acolo unde vezi că se uneşte cerul cu pământul, ca să vezi cum e cerul, vezi mai departe că se uneşte cerul cu pământul în altă parte. Acesta este un fel de exemplu despre faptul că cineva care vrea să ajungă în cer nu poate ajunge după puterile lui. Am citit cândva o carte scrisă de Lucian Blaga şi am reținut din ea un lucru foarte grăitor. E vorba de cartea *Hronicul vârstelor*. Acolo spune el ceva din copilăria lui şi anume că mergând odată şi uitându-se în sus i se părea că cerul merge împreună cu el. E o idee foarte frumoasă. Pentru că, de fapt, să ştiți că partea noastră de cer merge împreună cu noi, niciodată nu ne despărțim de cer dacă credem că este cer. Şi atunci i-a propus el unui prieten al său, unui copil, să meargă în direcția opusă, adică Lucian Blaga să meargă într-o direcție şi copilul celălalt să meargă în direcția opusă - spunându-i că "uite cum merge cerul cu noi" - şi se gândeau ei că dacă merg aşa o să rupă cerul şi o să vadă ce-i în cer. Bineînțeles că experiența n-a reuşit pentru că nu putea să reuşească, nu era pusă pe temeiuri de reuşită, dar ideea ca atare e extraordinar de frumoasă, adică să ai conştiința că cerul merge împreună cu tine, unde eşti tu este şi cerul, cerul tău, şi că tu însuți poți să fii cer. Şi acum să vedem ce scrie maica Teodosia despre cerul cel nou:

Grăit-am ieri cu Domnul prin lacrimi şi i-am
spus:
De noi, cum nu Ți-e silă, preascumpul meu
Iisus?
Cum nu-ți întorci Tu fața cu silă de la noi,
Şi cum mai vrei să suferi, făptura de noroi?
Cum vrei să calce-n lume piciorul Tău curat,
Cel care peste aripi de înger a călcat?
Cum poala preacurată, Stăpâne, n-o fereşti,
În tină omenească să nu ți-o murdăreşti?
Cum poți să suferi Doamne miros de putregai,
Când ai tămâia dulce a crinilor din Rai?
Cum suferi bezna noastră Tu, Soare strălucit,
Cum poți să rabzi ocara, Tu, Doamne
preaslăvit?
Şi cum fiind căldura iubirilor cereşti,
În inima mea rece Tu vrei să locuieşti?
Tu, cel ce stai în cerul cu mari luminători,
În iadul meu, Stăpâne, cum vrei să te cobori?
Ca Petru, ani de-a rândul Te-am izgonit mereu
Ieşi de la mine Doamne că păcătos sunt eu.
Dar n-ai plecat, ba încă cu pasul Tău curat
Ai coborât tot cerul în iadul meu spurcat.
Cu pasul Tău pe mine de tot m-ai curățit,

Cu raza Ta tot chipul Tu mi l-ai strălucit,
Cu focul Tău pe mine cel rece m-ai aprins,
Şi peste sărăcia mea goală ai întins,
Un colț al hainei Tale, şi m-ai făcut bogat,
Mi-ai dat inel, coroană, porfiră de-mpărat,
Mi-ai încăput în suflet, Tu, Cel neîncăput,
Şi sufletul meu, iată, Tu cer nou l-ai făcut,
În sufletul meu astăzi, Tu însuți locuieşti,
Cu Maica Preacurată, cu cetele cereşti.
Şi pentru toate-acestea Iisuse prea iubit
În cerul nou din suflet, să fii în veci slăvit.

Soră bună cu poezia aceasta o socotesc poezia *Pasăre de nea*:

Colo spre amurg,
Ploi de aur curg,
Ceru-i o lalea.
- Tu de unde-mi vii în zbor
Răzlețită ca un dor,
Pasăre de nea?
- Colo-n depărtări
Dincolo de zări
Este-un loc curat
Larg şi desfătat
Unde ochi nu plânge
Unde n-a curs sânge
Unde glonț n-ajunge
Unde nu străbate
Geamătul de frate
Plânsul de vădană
Of-ul de orfană
Unde prin fânațuri
Nu-s curse şi lațuri
Unde-i numai floare
Umbră şi răcoare
Că e loc curat,
Binecuvântat,
Plin de bucurie,
Şi de veselie,
Loc de bucurie
Care nu se trece
Ci în veci petrece,
Unde nici o rază
Nu mai înserează.
- Pasăre de nea
Fă pe voia mea
Dorurile mele
Zboară tu cu ele
Dincolo de stele
În țările-acele.
- Ba, că dorul tău
Mare e şi greu
Aripile mele
Mări sunt mititele
Calea-i lungă foarte

Şi nu pot să poarte
Aripi mititele
Doruri mari şi grele.
Eu de unde vin
E numai senin
Şi acolo nu-i
Dorul nimănui.

Am zis că există şi un cer pe pământ: biserica şi sufletul credinciosului. Este şi o poezie scrisă de maica Teodosia numită *Focul* în care se arată transformarea care se face prin puterea lui Dumnezeu în sufletul pe care vrea Dumnezeu să şi-L facă locaş. Poezia se numeşte *Focul*:

Căsuța mea de scânduri s-a aprins.
Ardea în noapte. Focul a cuprins
Şi tindă, şi odăi, şi coperiş.
Voiam să plec din casă pe furiş,
C-o legătură-n mână. N-am putut.
În val de flăcări albe m-am zbătut;
Vecinii toți dormeau; şi de-n zadar
Plângeam, închisă-n grinzile de jar.
Şi, ca să pot scăpa din casa mea,
Am lepădat şi haina, căci ardea
Şi-am aruncat şi legătura-n foc.
Mă-năbuşeam şi nu vedeam deloc;
Cuprinsă de uimirea morții, stam
În oarbă nemişcare. Aşteptam
Să ardă-n mine tot, să fiu un scrum
Şi vântul să mă vânture pe drum.
Am auzit un zvon de prăbuşiri,
Şi casa mea pieri; subțiri, subțiri,
Se ridicară palele de fum...
În goliciunea mea pornii la drum.
Cerşeam lumini şi-n pragul nopții reci
S-au fost deschis zări albe de poteci.
Curată ca o candelă-n altar,
Cu trupul plin de răni şi greu de har,
M-am pomenit urcând pe scări cereşti,
Spre miezul dragostei dumnezeieşti.
Ştiam acum că focul fost-a pus
În casa mea, de mâna lui Iisus.

O altă poezie este intitulată *Apocalipsă*:

Acolo, sus, în munți pustii de iască,
Prăpastie de flacără se cască
Şi focul linge-ntinderea cerească.

Un semn s-a arătat în cer, departe.
Citeam din flăcări vii, ca dintr-o carte,
Cuvântul sfânt al întreitei Arte.

Scria pe cer de noapte jerăgaiul.
Ce limpede-mi suna-n ureche graiul,
Ducând pe val de cântece tot Raiul.

Că limbile de flacără mi-arată,
Pe nori de armonie necreată,
Dumnezeirea, încă ne-ntrupată.

În piatra care n-a fost lustruită
Şi-n Poezia încă negândită,
Treimea stă şi azi înlănțuită.

Am tâlcuit, din flăcări, Întruparea;
Crescută-n Duh, din har ceresc, Cântarea,
Cum creşte-n zări, nețărmurită, marea.

Curgea, curgea, din veşnice izvoare,
Să lege rod în mințile fecioare,
Cum pică roua-ntr-un potir de floare.

Acolo-n adâncimi de taine sfinte,
Se întrupează cântecu-n cuvinte,
Cum Tatăl hotărât-a mai ?nainte.

S-a arătat în cer un semn mai mare:
Un cântec întrupat suia spre Soare,
Suia spre Slăvi, cu Crucea în spinare.

M-a surprins de la prima lectură poezia *Iad* care înfăţişează iadul într-un fel în care nu suntem obişnuiți cu el:

Trecând prin şapte nopți fără de vad,
Cu Îngerul m-am pogorât la Iad;

Nici foc, nici fum, nici clocote de smoală -
O veşnicie netedă şi goală...

Stau trupuri lângă trupuri, prinse-n chin
Ca boabele de struguri în ciorchin.

Nici ploi de plumb, nici aspră biciuială -
O mucedă, cumplită lâncezeală,

Că nu se mişcă-n veci nimic din loc,
Nici flacără de dor, nici gând de foc.

Că-n aerul pătruns de făr? de lege
Nu poate val de cântec să se-nchege

Şi-n cuget pângărit şi necurat
Cuvântul sfânt nicicând nu s-a-ntrupat.

O piatră-ncremenită-n nemişcare
Puteri să dea viață nouă n-are.

În noaptea fără margini totu-i şters,
Coloare, formă, armonie, vers.

Din goluri, care fără fund se cască,

Nu poate frumusețea să se nască;

În duhurile oarbe de păcat
Nu străluceşte chipu-i luminat.

Cu Îngerul treceam prin Iad în pripă,
Vedeam durerea care nu mai țipă.

Pe-ntinsul înfiorător de mut
Se țes zăbranice de chin tăcut.

Stau osândiții-n cruntă neclintire,
Cu trupu-nveşnicit în zvârcolire,

Cu rânjetu-mpietrit pe fața lor,
Cu răni, ce-i ard adânc, dar nu-i mai dor.

Se-nchiagă-n jar, ca ghețurile-n râuri,
Şerpi otrăviți de pofte şi desfrâuri.

Petrec în sânul Marei Urâciuni
Mulțime nemişcată de nebuni.

Pe toți i-a şters din Cărțile Vieții.
Păcatul împotriva Frumuseții.

Şi acum câteva poezii în legătură cu câteva evenimente pe care le sărbătorim. De pildă, în legătură cu Crăciunul, poezia *Aşteptare*:

Mai vii şi astăzi? Mila iar te poartă
De sus, spre staulul din Vifleem?
Din lume n-ai cules destul blestem?
Iubirea Ta nici astăzi nu e moartă?

Spre duhuri vii, cu îngeri de lumină,
Spre inimi vii, cu strălucit alai,
Ci-n iesle nu e nici un fir de pai,
E numai piatră goală, numai tină.

În tainițe de inimi nu e pace,
Şi frig ca-n duhuri nici în peşteri nu-i.
Noi n-avem, Doamne, piei de oaie-n cui
Şi scutece noi n-avem din ce-Ți face.

Tu vii... Pogori în noi ca-ntr-o pustie.
Te-mpiedici în nisip din loc în loc,
Dar nu găseşti nici apă-n noi, nici foc,
Nici albe dobitoace, ca să-ți fie

Tovarăşi buni în drumuri tăinuite
Şi nici cioban cu glugă de blândeți.
În noaptea noastră fără dimineți
Nu sunt cărări de raze prăfuite.

Nu şi-ar găsi în noi ca să-i îndrepte,

Nici magii steaua lor cu lung fuior.
Arhanghelii venind din cerul lor,
Ar îngheța pe nevăzute trepte.

Ci, Doamne-al meu, au dragostea putea-va
Să dea viață golului din noi?
Aştept... În duh sunt gânduri cu noroi
Şi moartea-şi vântură în inimi pleava.

O altă poezie tot de Crăciun este *Colind*:

Lerui, Doamne, Ler,
Din înaltul Cer,
Cerne Maica, cerne,
Fulgii moi i-aşterne,
Nimeni să nu-i vadă
Urma prin zăpadă,
Să nu se cunoască
Ce fiu va să nască.

Lerui, Doamne, Ler,
Din înaltul Cer,
Coboară, coboară
Preasfânta Fecioară;
Dar pe unde merge
Urma I se şterge,
Taina din vecie
Nimeni să n-o ştie.

Lerui, Doamne, Ler,
Din înaltul Cer,
Intră-n staul, iată
Maica Preacurată
În staul de vite,
Pe paie strujite,
Să nu se cunoască
Ce fiu va să nască.

Lerui, Doamne, Ler,
Din înaltul Cer,
Cerne luna, cerne,
Raze albe-aşterne,
Lumină cerească
Din iesle să crească,
Razele-n zăpadă
Îngeri să le vadă,
Din înaltul Cer.
Lerui, Doamne, Ler!...

O poezie în legătură cu jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos intitulată *Ghetsimani*:

Picioarele spălate de plânsul Magdalenii
Se frânseră. Sub raza divinei milostenii
Iisus căzu în rugă cu fața-nsângerată
Şi greu, în pacea nopții, rosti cuvântul: "Tată,

Îți simt durerea sfântă şi grija părintească,
Mă doare mila caldă ce vrea să mă-nvelească,
Mă tulbură iubirea şi jalea de Părinte.
Când sângele va curge prinos al jertfei sfinte,
Când urletul mulțimii va cere de la Tine
Să osândeşti pe Domnul luminilor depline,
Când voi sorbi pe Cruce buretele cu fiere,
Când fiul Tău cădea-va sub bici fără putere,
Când sfârtecându-mi trupul în drumul alb de țară
Voi duce spre Golgota cereasca mea povară,
Părinte-al meu, în milă să nu-ți uiți legământul,
Mă lasă cu durerea să mântuiesc pământul.
Să nu-ți aduni blestemul şi fulgerele toate,
Ca să opreşti mânia neputincioasei gloate;
Nu-i pedepsi pre dânşii cu ploaie de pucioasă,
În marea Ta iubire mă uită şi mă lasă,
Mă lasă, Doamne-al milei, să nu-ți mai simt iubirea,
Să ştiu că nu-mi ajunge la Tine tânguirea.
Te-mbracă azi în haina lucirilor de stele
Cu bucuria sfântă a învierii mele.
Ca să nu ştiu cât suferi în lumile-ți senine,
Părinte, fă să treacă paharul de la mine".
Iisus ridică fruntea şi-ncepe să coboare.
O aripă de înger l-atinse cu răcoare.

Şi ceva tot în legătură cu jertfa, *Golgota*:

Te vindem iar cu sărutări viclene,
Prin nepăsare oarbă şi prin lene.

Te biciuim cu vorbe de ocară,
Te pălmuim cu ură ca de fiară.

Te adăpăm cu suc de-amărăciune,
Din pofte rele şi din stricăciune.

Te țintuim pe cruci de nedreptate
Prin cuiele uciderii de frate,

Iar împletim blestemele de tată,
Să-ncingem, Doamne, fruntea-nsângerată,

Tu iarăşi zici, în blândă rugăminte:
"Nu ştiu ce fac. Îngăduie-i, Părinte".

În poeziile publicate în cartea *Poemele Luminii* este şi una intitulată *Diată*, adică *Testament* pe care eu aş putea-o numi foarte bine şi *O mănăstire într-un suflet*. Să vedeți numai ce frumoasă este:

Smerenia mea aş vrea să fac o danie,
Să dau întreaga mea agonisire,
Să se zidească nouă mănăstire,
În sufletul umbrit de pocanie.

Ducând în mâini prinosul de iubire,
Să bată gândurile-n ea metanie,

Şi-nlăcrămată ca o spovedanie,
Să cânte-n strană blânda stihuire.

Învăluite-n rase de tăcere,
Simţirile monahi cuminţi să fie,
Nevoitori cu post şi cu veghere,
Şi neştiuţi de nimeni în chilie.
Din flori de bucurie şi durere
Să lege Domnului cunună vie.

Am prezentat o poezie din cuprinsul cărţii *Insula Albă*. Mai prezint una, deosebit de frumoasă şi care este cu conţinut laic pe care să ştiţi că n-am ales-o eu, a ales-o altcineva şi eu am luat aminte la alegerea pe care a făcut-o acela şi am ales-o şi eu. Poezia se numeşte *Epitalam* şi "epitalam" înseamnă *Cântec de nuntă*:

Iată, fecioare din Chios, răsare Luceafărul serii.
Marea e lină, văzduhul e greu de miresmele verii.
Torţele ard luminos şi răsună de cântece casa;
Doris, frumosul pescar, în iatac îşi aşteaptă mireasa.

Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă,
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Tu erai cea mai frumoasă din hora fecioarelor noastre.
Mulţi cunoscut-au puterea privirilor tale albastre,
Mulţi au dorit trupul alb şi buzele dulci ca o floare,
O, Kalliroe; tu ştii că pe mulţi azi în suflet îi doare.

Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă,
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Doris, frumosul pescar, are-o luntre cu zece vintrele
Albe - şi mrejele lui totdeauna de peşte sunt grele.
Glasul lui dulce în noapte departe pe apă răsună,
Părul lui moale luceşte, când trece sub raza de lună.

Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă,
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Doris, deschide, deschide, să intre mireasa în casă.
Tu ai să-i smulgi de pe faţă frumosul ei văl de mătasă.
Noi o să ducem la temple miresme curate şi miere,
Pentru Hymen Hymenaios, Athene şi vajnica Here.

Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă,
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Zeus, stăpânul cel drept, să vă dea din belşug fericire.
Zile senine de muncă să cereţi, şi nopţi de iubire.
Braţele albe să fie un leagăn de dulce-alintare,
Pentru micuţul ce vine ca preţ al durerii amare.

Vântul suspină prin ierburi, şi murmură marea căruntă,
Mândre fecioare din Chios, să ziceţi cântarea de nuntă.

Nu vei mai merge cu noi în câmpiile ude de rouă,

O, Kalliroe, de-acum vei intra în viața cea nouă.
Buzele noastre surâd, dar de lacrimi ni-s genele pline,
Când vă urăm cu iubire un ultim: rămâneți cu bine.

Tace şi vântul în ierburi şi tace şi marea căruntă.
Haideți, fecioare din Chios, sfârşit-am cântarea de nuntă.

Stimați ascultători, maica Teodosia, Dumnezeu s-o odihnească, a reținut în memorie o scrisoare, nişte rânduri scrise pe o carte poştală cu nişte aprecieri pe care le-a făcut cineva de pe front în timpul războiului citind poezia aceasta *Epitalam* care a fost publicată mai întâi într-o revistă. Revista a ajuns la cei de pe front şi unul dintre cei care a citit poezia aceasta i-a scris autoarei, poetei Zorica Lațcu, următoarele rânduri: "Într-un fund de Rusie, într-o zi cu viscol şi furtună, amestec de iarnă şi început de primăvară, mi s-a luminat gândul în colțul de insulă greacă evocat de caldele, limpezile şi desăvârşitele versuri închinate nunții lui Kalliroe. Vă mulțumesc pentru clipa senină şi pură pe care mi-ați dăruit-o într-o vreme şi într-un cadru de tristă şi murdară animalitate". Stimați ascultători, v-am spus că nu eu am ales poezia aceasta, a ales-o acela care a scris rândurile acestea pe care vi le-am citit şi pe care le-a scris un necunoscut. Noi nu ştim, nici maica Teodosia n-a ştiut, nici eu nu ştiu cine le-a scris dar în orice caz sunt aprecieri care merită să fie luate în seamă.

Sfârşesc aceste aprecieri şi sfârşesc aceste poezii cu un imn al Sfântului Simeon Noul Teolog versificat de maica Teodosia, versificat pe româneşte pentru că imnul respectiv este versificat şi în greceşte, în limba în care a scris Sfântul Simeon Noul Teolog. De fapt vi l-am spus eu ieri când am vorbit despre "Unele aspecte ale raportului dintre Dumnezeu şi om", când am spus despre faptul că noi suntem fii ai lui Dumnezeu, primiți de Dumnezeu ca fii, nu adoptați, ci ca nişte fii care se unesc cu Dumnezeu. Dumnezeu Se uneşte cu fiii Săi. Iată imnul al V-lea din imnele scrise de Sfântul Simeon Noul Teolog. Sfântul Simeon Noul Teolog vorbeşte cu Dumnezeu şi zice aşa:

Cum de foc eşti ce țâşneşte şi eşti val răcoritor?
Cum de arzi şi-alini îndată, cum mă faci nemuritor?
Cum de faci din vameşi îngeri şi-ntunericul lumină?
Cum de scoți din iad şi cum de curățeşti pe cei din tină?
Cum tragi bezna în lumină, cum de noaptea o cuprinzi?
Cum de mă prefaci cu totul, inima cum o aprinzi?
Cum Te împreuni cu robii, fii ai Tatălui de-i faci?
Cum de-i arzi de dor rănindu-i, cum de iarăşi îi împaci?
Cum de rabzi şi suferi Doamne, cum nu răsplăteşti îndată?
Cum de vezi cele ce-n taină, numai Ție Ți se-arată?
Cum fiind aşa departe, vezi ce facem fiecare?
Doamne robilor Tăi dă-le, îndelunga Ta răbdare.

Stimați ascultători, în felul acesta gândesc eu că v-am pus în atenție podoabe de gând scrise de maica Teodosia Lațcu, de Zorica Lațcu, podoabe de gând care e bine să ne-mpodobească şi gândurile noastre. Şi acum ca sfârşit al acestor gânduri frumoase cred că ar fi bine să ne ridicăm cu toții în picioare şi să spunem poezia *Filă din acatist* ca pe o rugăciune pentru că de fapt rugăciune şi este:

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Amin.

Bucură-te, leagăn alb de iasomie,
Către care-n roiuri fluturii coboară,
Bucură-te, raza stelei din vecie,
Şipot care curge lin cu apă vie,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Dulcea mea Marie.

Bucură-te, floare fără de prihană,

Albă ca argintul nopţilor de vară,
Spicul cel de aur veşnic plin cu hrană,
Mirul care vindeci orice fel de rană,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Ploaia cea de mană.

Bucură-te, brazdă plină de rodire,
Munte sfânt, în care s-a ?ngropat comoară,
Bucură-te, cântec tainic de iubire,
Clopot de chemare, cântec de mărire,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Blândă fericire.

Bucură-te, mărul vieţii care-nvie,
Pomul greu de roadă-n plină primăvară
Bucură-te iarăşi, ţărm de bucurie
Dintru care curge miere aurie,
Bucură-te, Maică pururea Fecioară,
Sfânta mea Marie.

Mărire Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh. Amin.

11 mai 1993

Viaţa în Înviere

<<Cuprins

Înalt Prea Sfinţite Părinte Mitropolit, stimaţi ascultători. În ultima vreme, dacă m-a întrebat cineva când vin la Timişoara, am spus că vin în mai, după Sfintele Paşti. Şi iată că am ajuns aici înainte de vremea hotărâtă de mine. Am venit cu bucurie şi nădejdea bucuriei, aşa cum am venit de fiecare dată până acum. Sunt la a opta cuvântare aici în Timişoara. Pentru întâlnirea din seara aceasta mi s-a propus tema "Viaţa în Înviere". Ar fi vorba despre viaţa cea nouă, întemeiată pe Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, despre viaţa învăluită de Învierea Mântuitorului nostru, despre viaţa cu Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, despre o viaţă izvorâtă din conştiinţa Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, despre viaţa întemeiată pe Învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este pentru noi credincioşii o realitate pe care o trăim şi o sărbătorim. Rânduielile Bisericii noastre sunt făcute în aşa fel încât noi suntem pătrunşi de credinţa în Învierea Mântuitorului şi o trăim. O trăim în general şi o trăim în special. În special o trăim la Sfintele Paşti când se spune: "Ziua Învierii, popoare să ne luminăm; Paştile Domnului, Paştile; că din moarte la viaţă şi de pe pământ la cer Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei ce-I cântăm cântare de biruinţă". Şi: "Cerurile după cuviinţă să se veselească şi pământul să se bucure şi să prăznuiască toată lumea cea văzută şi cea nevăzută, că Hristos a înviat, veselia cea veşnică". La Sfintele Paşti totul e în aşa fel rânduit încât se poate spune: "Acum toate de lumină s-au umplut, şi cerul, şi pământul şi cele de dedesubt; deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos întru care s-a întărit". Sunt cuvinte pe care sfânta noastră Biserică ni le pune la îndemână ca să înţelegem că învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este o realitate pentru toţi

credincioşii, nu numai în înţelesul că ne gândim la înviere, ci în înţelesul că învierea Mântuitorului nu este numai învierea Lui, ci este şi învierea noastră.

Dar Învierea Mântuitorului nu se prăznuieşte numai la Paşti, ci, cu câteva excepţii, în fiecare duminică de peste an. Fiecare duminică este un rezumat al Paştilor, fiecare duminică ne angajează întru trăirea şi prăznuirea învierii Mântuitorului nostru. La slujba de dimineaţă din duminici, la Utrenie, este rânduială să se citească din Sfânta Evanghelie părţi în care este relatată învierea Domnului şi arătările de după ea. După ce se citeşte din Sfânta Evanghelie despre învierea Mântuitorului, urmează o alcătuire la sfintele slujbe care ne îndeamnă la închinarea ce trebuie să o aducem învierii, şi ni se spune aşa: "Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus". Este bine să reţinem cuvântul "Învierea lui Hristos **văzând**, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus", adică nu ni se spune: auzind noi despre învierea Mântuitorului, ci ni se spune "văzând" noi Învierea Mântuitorului. De ce se spune aşa? Pentru că credinţa noastră în învierea Mântuitorului înseamnă vederea învierii. Cine crede în învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos vede pe Domnul Hristos Cel înviat. E convins de faptul că Domnul Hristos a înviat, şi fiind convins, vede învierea. Credinţa ţine loc de vedere. Deci "Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus".

S-au închinat oamenii şi înainte de înviere Mântuitorului. Se spune de pildă că Magii de la răsărit au căzut cu feţele la pământ şi s-au închinat Pruncului Iisus. Se spune că ucenicii, după ce Domnul Hristos a mers pe mare şi după ce a potolit furtuna care era atunci, fiind în corabie cu Mântuitorul, au căzut în faţa Lui şi s-au închinat şi au zis: "Tu eşti Fiul lui Dumnezeu". Se spune despre un om din mulţime care s-a dus în faţa Mântuitorului şi I s-a închinat Lui, iar tânărul cel bogat s-a dus şi s-a închinat Mântuitorului şi a vorbit cu Mântuitorul. Deci închinări aduse Mântuitorului au fost şi înainte de înviere, dar închinarea cea după înviere, închinarea mironosiţelor de pildă, care au căzut la picioarele Domnului nostru Iisus Hristos şi le-au cuprins şi s-au închinat Lui, era altfel de închinare decât închinarea celorlalţi dinainte de înviere. Şi de aceea când spuneam "Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus" înseamnă că şi noi trebuie să avem în vedere închinarea cea deplină din conştiinţa că Domnul Hristos cu moartea pe moarte a călcat.

Domnul Hristos este Unul Cel fără de păcat. După ce mărturisim dorinţa noastră de a ne închina Mântuitorului, mărturisim totodată şi dorinţa de a ne închina Crucii Mântuitorului, care este simbol al jertfei Mântuitorului şi care, ca simbol al jertfei Mântuitorului, este o amintire despre iubirea Lui. Şi zicem: "Crucii Tale ne închinăm Hristoase, şi Sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim". Vorbim cu Mântuitorul, Îi cinstim Crucea, deci jertfa, iubirea arătată în jertfă, şi apoi şi Învierea "o lăudăm şi o mărim" şi zicem mai departe "că Tu eşti Dumnezeul nostru, afară de Tine pe altul nu ştim, numele Tău numim". Şi ca şi când nu am fi mulţumiţi cu ceea ce facem noi înşine, îi chemăm şi pe alţii să facă la fel şi zicem: "Veniţi toţi credincioşii să ne închinăm Sfintei Învierii lui Hristos, că iată a venit prin Cruce bucurie la toată lumea". Şi mai departe: "Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm Învierea Lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat". În această alcătuire de la sfânta slujbă de dimineaţă din zilele de duminică noi arătăm că suntem convinşi de învierea Domnului Hristos, că trăim din învierea Domnului Hristos, că prăznuim învierea lui Hristos şi preamărim învierea Mântuitorului nostru.

Tot în zilele de duminică, la aceeaşi sfântă slujbă, spunem şi un cuvânt adresat Maicii Domnului. Şi spunem aşa: "Prea binecuvântată eşti Născătoare de Dumnezeu Fecioară, că prin Cel ce S-a întrupat din tine iadul s-a robit, Adam s-a chemat, blestemul s-a pierdut, Eva s-a mântuit, moartea s-a omorât şi noi am înviat. Pentru aceasta cântând strigăm: bine eşti cuvântat Hristoase Dumnezeul nostru, Cel ce bine ai voit aşa, mărire Ţie". Aducem mărire Mântuitorului nostru pentru că a binevoit să facă tot ce trebuie de făcut ca să putem fi siguri de libertate, de libertatea de blestem, să fim biruitori ai iadului, să nu mai existe pentru noi întunecare şi asuprire sufletească, dar cuvintele acestea le spunem Maicii Domnului: "Prea binecuvântată eşti Născătoare de Dumnezeu Fecioară - de ce? - că prin Cel ce S-a întrupat din Tine", adică prin Iisus Hristos, s-a nimicit iadul, s-a nimicit moartea, s-a nimicit blestemul, Adam a scăpat de păcat, Eva s-a eliberat şi ea. Şi noi înşine înţelegem în alt chip moartea şi nu ne mai temem de moarte pentru că Mântuitorul nostru Iisus Hristos a biruit moartea. De aceea aducem mărire şi Mântuitorului nostru şi aducem cinstire şi Maicii Domnului.

Mai departe vorbind cu Mântuitorul, spunem: "Înviat-ai din mormânt Hristoase Dumnezeule şi legăturile iadului ai rupt; stricat-ai osânda morţii Doamne, pe toţi din cursele vrăjmaşului mântuindu-i, arătându-Te pe Tine Apostolilor Tăi i-ai trimis pe ei la propovăduire şi printr-înşii pacea Ta ai dăruit lumii, Unule mult

milostive". Îi spunem Mântuitorului nostru credința noastră, convingerea noastră, că El care a înviat, a dăruit pace celor ce cred în El, celor ce cred în învierea Lui. Şi a dăruit Domnul Hristos şi pace, şi bucurie, şi iertarea păcatelor, şi binecuvântare, şi toate acestea sunt roadele învierii. Să ne aducem aminte de pildă de cei doi călători spre Emaus care au vorbit cu Mântuitorul pe cale şi care s-au bucurat de prezența Mântuitorului şi care au mărturisit că era inima lor întru ei arzând când le vorbea Mântuitorul, cel înviat, pe cale. Şi aşa au fost cuprinşi de bucurie, încât s-au întors la ceilalți ucenici să le spună că Domnul Hristos a înviat din mormânt.

Sfântul Ioan Gură de Aur în cuvântul său de la Paşti îndeamnă pe credincioşi să se îndulcească de ospățul credinței, să ia din bogăția bunătății şi spune: "Nimenea să nu plângă pentru sărăcie, că s-a arătat împărăția cea de obşte. Nimenea să nu se tânguiască pentru păcate, că iertare din mormânt a răsărit. Nimenea să nu se teamă de moarte, că ne-a izbăvit pe noi moartea Mântuitorului. A stins-o pe ea - adică pe moarte - Cel ce a fost ținut de aceea. Prădat-a iadul Cel ce S-a pogorât la iad. Amărâtu-l-a pe el fiindcă a gustat trupul Lui. Şi aceasta mai înainte apucând Isaia, a strigat: <<Iadul - zice - s-a amărât întâmpinându-Te pe Tine jos. S-a amărât că s-a stricat. S-a amărât că s-a batjocorit. S-a amărât că s-a omorât. S-a amărât că s-a legat. A luat trup, şi de Dumnezeu s-a lovit. A luat pământ şi s-a întâmpinat cu cerul. A luat ce a văzut şi a căzut întru ce n-a văzut. Unde-ți este moarte boldul? Unde-ți este iadule biruința? Înviat-a Hristos şi tu te-ai surpat. Înviat-a Hristos şi au căzut dracii. Înviat-a Hristos şi se bucură îngerii. Înviat-a Hristos şi viața viețuieşte. Înviat-a Hristos şi nici un mort nu este în mormânt. Că Hristos înviind din morți, începătură celor adormiți S-a făcut. Aceluia este slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin.>>" Sunt urmările pentru credincioşi ale învierii Domnului nostru Iisus Hristos: omorârea morții, sfărâmarea iadului, cum zicem noi într-una din stihirile de la Paşti: "Prăznuim omorârea morții şi sfărâmarea iadului; şi lăudăm pe Pricinuitorul, pe Cel Unul binecuvântat, Dumnezeul părinților noştri şi prea mărit". Credem în puterea învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi de aceea o prăznuim, o sărbătorim.

Pentru noi învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos este o realitate, o realitate aşa cum a fost pentru ucenicii care L-au întâlnit pe Mântuitorul înviat, o realitate aşa cum a fost pentru femeile mironosițe care L-au auzit pe Mântuitorul spunând "Bucurați-vă" şi "Nu vă temeți" (Matei 28, 9-10). Învierea Domnului Hristos este pentru noi o realitate cum a fost pentru Sfântul Apostol Toma care a zis "Domnul meu şi Dumnezeul meu" (Ioan 10, 28). Învierea Domnului nostru Iisus Hristos este o realitate cum a fost o realitate pentru toți cei care au venit în legătură cu Mântuitorul cel înviat. Ne bucurăm şi noi de învierea Domnului Hristos cum s-au bucurat ucenicii văzând că este Domnul, şi primim în sufletul nostru pacea pe care o dă Mântuitorul şi pe care a dat-o ucenicilor Săi când, după înviere, a spus: "Pace vouă!". Şi de fiecare dată când S-a întâlnit cu ucenicii le-a spus "Pace vouă!" (Luca 24, 36; Ioan 20, 21. 26). Aceasta este credința noastră şi temei pentru o viață curată, pentru o viață sfântă. Învierea Domnului nostru Iisus Hristos intră în existența noastră.

După ce ne-am convins de realitatea acestui fapt, pentru noi realitatea aceasta este o realitate, sau trebuie să fie o realitate schimbătoare de suflet. Întrebarea este: cum poate cineva să ajungă să se convingă că Domnul Hristos a sfărâmat moartea şi iadul, cum poate cineva să ajungă să fie încredințat de adevărul că Domnul Hristos a înviat din mormânt? Pentru că cei care au ajuns să mărturisească învierea Domnului nostru Iisus Hristos, cei care au ajuns la convingerea acesta n-au ajuns dintr-o dată, ci mai întâi s-au îndoit. Mulți s-au îndoit. S-a îndoit Sfântul Apostol Toma, dar nu numai el s-a îndoit. S-au îndoit şi ceilalți ucenici. Cei doi călători care mergeau spre Emaus şi ei au spus: am auzit de la nişte femei din cercul nostru că ar fi văzut şi vedere îngerească mergând la mormânt, şi au găsit mormântul gol de trupul Domnului Hristos, şi că li s-a spus că Hristos a înviat (cf. Luca 24, 22-24). Ei spuneau aceasta ca o informație, Îi spuneau Mântuitorului de ceea ce se spune, nu de ceea ce credeau ei. Pentru că dacă ar fi crezut, n-ar fi fost în întristare. Domnul Hristos le-a şi spus: "Pentru ce sunteți trişti?" Ei şi-au mărturisit pricina întristării lor şi numai după ce s-au întâlnit cu Domnul Hristos s-au convins de învierea Domnului Hristos. Toți citim din Sfânta Evanghelie, sau putem să citim, relatările Sfinților Evanghelişti despre învierea Mântuitorului, dar aceasta încă nu este destul. De ce? Pentru că nu toți care citesc relatările despre înviere se şi conving despre înviere. Ci numai Mântuitorul cel înviat ne poate convinge pe noi despre o realitate mai presus de lume, despre "cea mai presus de lume Înviere a lui Hristos".

Lucrurile mai presus de lume, mai presus de fire, nu pot fi înțelese cu puterile firii. Gândiți-vă la cuvântul acela din Evanghelie rămas de la Domnul Hristos, care a fost rostit către Sfântul Apostol Petru: "Fericit eşti Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" (Matei 16, 17). Numai Dumnezeu, puterea lui Dumnezeu, darul lui Dumnezeu poate deschide sufletul şi-l poate face pe om încrezător în cele ce sunt mai presus de fire, în cele ce sunt mai presus de lume. Aşa încât şi noi, având credința în înviere, o avem de la Mântuitorul cel înviat. Şi dacă nu o avem, şi cine nu o are, înseamnă că încă nu s-a întâlnit cu Domnul nici pe drumul care duce la Emaus, nici ca femeile mironosițe în preajma mormântului din care ieşise Mântuitorul, nici ca Sfântul Apostol Toma care L-a mărturisit ca Domn şi Dumnezeu, nici ca ceilalți ucenici care totuşi au rămas o vreme în îndoială, dar care s-au convins atunci când L-au auzit pe Domnul Hristos zicând "Pace vouă" şi s-au învrednicit de binecuvântarea pe care le-a dat-o când S-a înălțat la cer. Şi pentru că au primit acea binecuvântare, au putut să reverse din sufletul lor bucurie mare şi să fie în templu şi să laude şi să binecuvinteze pe Dumnezeu.

Stimați ascultători, din clipa în care cineva, crezând în Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi în învierea Lui, are această convingere că Domnul Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând, din acea clipă este gata pentru o viață nouă, pentru o viață în care se mărturiseşte învierea. Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani are cuvinte în care se arată taina schimbării omului prin Botezul creştin. Şi anume, în capitolul al 6-lea al Epistolei către Romani spune Sfântul Apostol Pavel că noi ne-am făcut una cu El, o tulpină ne-am făcut cu Mântuitorul prin Botez, în moartea Lui şi în învierea Lui. Botezul creştin este taina morții cu Domnul Hristos, taina morții omului vechi şi taina învierii omului nou. "Precum Hristos a înviat din morți prin mărirea Tatălui, aşa şi noi să umblăm întru înnoirea vieții" (Romani 6, 4) zice Sfântul Apostol Pavel. Noi credem în învierea Domnului Hristos şi ne unim la învierea Domnului Hristos. La slujba Botezului aşa cum o cunoaştem noi, în Biserica noastră drept măritoare, după ce cel nou botezat a primit Botezul şi a primit şi Taina Ungerii cu Sfântul Mir, preotul vorbind cu el îi spune: "Botezatu-te-ai, luminatu-te-ai, miruitu-te-ai, sfințitu-te-ai, spălatu-te-ai în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh". Acesta este punctul de plecare al vieții celei noi. Cel nou botezat s-a luminat şi trebuie să ştie că e luminat. Cel nou botezat s-a miruit şi trebuie să ştie că e miruit. Cel nou botezat s-a sfințit şi trebuie să ştie că participă la sfințenia lui Dumnezeu. Cel nou botezat s-a spălat şi trebuie să ştie că a primit curățirea sufletului. Dar lucrurile care se întâmplă tainic sunt împiedicate de multe ori, sau sunt întunecate de multe ori de nepăsarea omului, şi atunci se ajunge la un fel de întunecare, se ajunge la un fel de moarte sufletească, la un fel de lâncezeală, se ajunge la un fel de nepăsare pentru că se adaugă iarăşi păcatele şi patimile, şi păcatele şi patimile duc la moartea sufletului.

Tatăl fiului risipitor din pilda cu fiul risipitor, pe care eu aş numi-o mai bucuros pilda cu tatăl primitor, când fiul său s-a întors spunea celor din jurul lui: "Se cădea să ne bucurăm, că fiul meu a fost mort şi a înviat, a fost pierdut şi s-a aflat". Şi mai departe tatăl spune fratelui rămas acasă, fratelui fiului risipitor sau celuilalt fiu al său rămas acasă: " Se cădea să ne bucurăm, că fratele tău acesta a fost mort şi a înviat, a fost pierdut şi s-a aflat" (Luca 15, 24. 32). Învierea din învierea Domnului nostru Iisus Hristos este învierea care se realizează prin întoarcerea de la rău la bine, se realizează prin întoarcerea de la păcat la virtute, se realizează în special prin pocăință, care este în primul rând şi în mod special părăsirea păcatului. Când cineva părăseşte păcatul, când cineva socoteşte păcatul drept păcat, atunci ni se deschid perspective noi şi de înțelegere şi de trăire a unei vieți superioare, a unei vieți în care se mărturiseşte învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

În Epistola către Coloseni, în al 3-lea capitol, găsim cuvintele Sfântului Apostol Pavel care îi îndeamnă pe credincioşii care au înviat împreună cu Hristos, deci pe credincioşii despre care se poate spune "botezatu-te-ai, luminatu-te-ai, miruitu-te-ai, sfințitu-te-ai, spălatu-te-ai în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh", despre cei ce s-au făcut o tulpină în moarte cu Hristos, o tulpină în învierea Domnului Hristos, despre aceia Sfântul Apostol Pavel zice: "Dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus" (Coloseni 3, 1). Semnul învierii împreună cu Domnul Hristos este căutarea celor de sus. Şi zice mai departe Sfântul Apostol Pavel, ca şi când ar fi uitat ceva principal: "Cugetați cele de sus". Înainte de a căuta ceva trebuie să cugeți la ceva. Prin urmare, unul care a înviat cu Domnul Hristos cugetă cele de sus, caută cele de sus, "unde Hristos - zice Sfântul Apostol Pavel - Se află şezând de-a dreapta Tatălui. Căci voi ați murit şi viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu". Pentru că s-a întâmplat aşa ceva, spune mai departe Sfântul Apostol Pavel, trebuie să "omorâți mădularele voastre cele de pe pământ", şi spune care sunt acestea: "desfrâul, necurăția, patima, pofta rea şi zgârcenia sau lăcomia, care este o închinare la idoli. Pentru unele ca acestea

vine mânia lui Dumnezeu asupra fiilor neascultării". Şi mai departe spune Sfântul Apostol Pavel: "Lepădaţi deci şi voi toate acestea: mânia, iuţimea, răutatea, defăimarea, cuvântul de ruşine din gura voastră - şi adaugă - şi lepădaţi minciuna, pentru că v-aţi dezbrăcat de omul cel vechi şi v-aţi îmbrăcat cu omul cel nou". Dacă ne gândim la aceste cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel înţelegem că nu trăieşte în înviere şi nu trăieşte o viaţă din înviere, o viaţă întemeiată pe înviere, omul care trăieşte în păcate ca acelea pe care le pomeneşte Sfântul Apostol Pavel, adică în desfrânări, în necurăţii, în patimi, în pofta cea rea sau în zgârcenie şi în lăcomie. Este încă în moarte acela care face păcate ca acestea: mânie, iuţime, răutate, defăimare, care are cuvânt de ruşine şi cuvânt de minciună. Şi nu se opreşte Sfântul Apostol Pavel numai la atât, ci adaugă şi cuvinte din care se vede că viaţa unui creştin care ştie de învierea Domnului Hristos, viaţa unui creştin care trăieşte din învierea Domnului Hristos trebuie să fie o viaţă pozitivă. De aceea zice Sfântul Apostol Pavel: "Îmbrăcaţi-vă ca aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi şi preaiubiţi, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu blândeţe, cu smerenie, cu îndelungă răbdare îngăduindu-vă unul pe altul; dacă are cineva ceva împotriva cuiva, precum Hristos v-a iertat vouă, asemenea să iertaţi şi voi. Şi peste toate acestea îmbrăcaţi-vă cu iubire, care este legătura desăvârşirii, şi pacea lui Hristos care covârşeşte toată mintea să stăpânească în inimile voastre".

Iată, stimaţi ascultători, nişte lucruri care arată că cineva crede în învierea Domnului Hristos, sau în Hristos cel înviat, şi arată că nu-i destul să nimicim negativele din viaţa noastră, ci trebuie să arătăm şi cele pozitive, cum e blândeţea, cum e bunătatea, cum e smerenia, cum e îndelungă-răbdarea, cum este îngăduinţa şi iertarea, cum este iubirea, şi dacă toate acestea se realizează, atunci pacea lui Hristos stăpâneşte în inimile credincioşilor. Şi atunci se împlineşte cuvântul spus de Domnul Hristos după înviere: "Pace vouă". E o făgăduinţă pe care a împlinit-o Domnul Hristos în învierea Sa, iar făgăduinţa a făcut-o când a zis în cuvântarea de despărţire: "Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă, nu daruri cum dă lumea vă dau eu vouă" (Ioan 14, 27). Pacea şi bucuria, pentru că Domnul Hristos de fapt a făgăduit şi bucurie ucenicilor Săi când le-a zis: "Acestea vi le spun, ca bucuria Mea să fie întru voi, şi ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 11). Domnul Hristos le-a şi dat bucurie ucenicilor Săi după învierea Sa, pentru că s-au bucurat ucenicii văzând pe Domnul. S-au bucurat oamenii de Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi înainte de învierea Lui din morţi, dar s-au bucurat de învierea Mântuitorului încă şi mai mult, s-au bucurat de El după înviere. Şi Domnul Hristos a vrut ca ucenicii Săi să-şi trăiască viaţa în bucurie, pentru că le-a spus: "Acestea vi le spun pentru ca bucuria mea să fie întru voi şi ca bucuria voastră să fie deplină". Aşa ceva se întâmplă cu omul care crede în înviere, cu omul care se întemeiază pe învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu omul care a scăpat de puterea păcatului care este pricină de moarte, pentru că plata păcatului, spune Sfântul Apostol Pavel, este moartea. "Ce roade aveaţi atunci când eraţi în neştiinţă?" întreabă Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani, "Roade de care acum vă este ruşine" (Romani 6, 21-23). De ce? Pentru că cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici de moarte, plata păcatului fiind moartea iar plata virtuţii fiind viaţa veşnică.

Fiecare dintre noi avem o viaţă firească, o viaţă naturală. Dar trebuie să avem şi o viaţă supranaturală, o viaţă care porneşte din Dumnezeu, o viaţă care ne dă ceva din puterea lui Dumnezeu, din darul lui Dumnezeu, din lumina lui Dumnezeu. Sărbătorile noastre toate sunt sărbători ale luminii. Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos aduce lumina cunoştinţei: "Naşterea Ta, Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoştinţei; că întru dânsa cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învăţat să se închine Ţie, Soarelui dreptăţii, şi să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus, Doamne mărire Ţie" zicem noi la sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos, pomenind de "lumina cunoştinţei".

La sărbătoarea Botezului Domnului nostru Iisus Hristos iarăşi pomenim de lumină şi zicem: "În Iordan botezându-Te Tu, Doamne, închinarea Treimii s-a arătat; că glasul Părintelui a mărturisit Ţie, Fiu iubit pe Tine numindu-Te, şi Duhul în chip de porumbel a adeverit întărirea cuvântului. Cel ce Te-ai arătat, Hristoase Dumnezeule, şi lumea ai luminat, - iarăşi e vorba de lumină - mărire Ţie". Mărire Ţie Doamne pentru toate câte au fost la Botez, mărire Ţie Doamne că Te-ai arătat lumii şi lumea ai luminat. "Arătatu-Te-ai astăzi lumii - zicem noi mai departe la Botezul Domnului Hristos - şi lumina Ta Doamne s-a însemnat peste noi, care cu cunoştinţă Te lăudăm. Venit-ai şi Te-ai arătat lumina cea neapropiată". Mai vorbim cu Domnul Hristos şi cerem lumină de la El când zicem: "Cămara Ta Mântuitorule o văd împodobită şi îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează-mi haina sufletului meu, dătătorule de lumină, şi mă miluieşte". În Troparul din Joia cea Mare vorbim cu cuvinte ca acestea la sfânta slujbă şi zicem: "Când măriţii ucenici la

spălarea cinei s-au luminat - e vorba de Cina cea de Taină şi de spălarea picioarelor pe care le-a făcut-o Domnul Hristos ucenicilor Săi - atunci Iuda cel rău credincios cu iubire de argint bolnăvindu-se, s-a întunecat şi judecătorilor celor fără de lege pe Tine, Judecătorul cel drept, Te-a dat; - unii s-au luminat şi altul s-a întunecat - vezi, iubitorule de avuţii pe cel ce pentru aceasta - deci pentru întunecare - spânzurare şi-a agonisit? Fugi de sufletul nesăţios, cel ce a îndrăznit unele ca acestea asupra Învăţătorului, Cela ce eşti spre toţi bun, Doamne, mărire Ţie".

Mai departe, la Sfintele Paşti, tot ca o lumină a învierii pomenim lumina când zicem: "Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine-a strălucit; saltă acum şi te bucură Sioane, iar tu, Curată Născătoare de Dumnezeu, veseleşte-te întru Învierea Celui născut al tău". Învierea Domnului Hristos este prilej de luminare, de lumină, de lumină care izvorăşte din mormântul dătător de viaţă al Mântuitorului, de lumina credinţei, de lumină care luminează sufletele noastre şi ne fereşte de întunecarea păcatului, de întunecarea cu care s-a întunecat Iuda care s-a îmbolnăvit de iubirea de argint. La Schimbarea la Faţă a Domnului nostru Iisus Hristos iarăşi avem în vedere lumina, lumina pe care a revărsat-o Domnul Hristos din fiinţa Sa pe muntele Schimbării la Faţă, pe Muntele Taborului, în prezenţa a trei ucenici, Petru, Iacov şi Ioan şi în prezenţa a doi din proorocii Vechiului Testament, Moise şi Ilie. Şi vorbind noi cu Domnului nostru Iisus Hristos Îi spunem: "Schimbatu-Te-ai la faţă în munte, Hristoase Dumnezeule, arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta, pe cât li se putea; strălucească şi nouă păcătoşilor lumina Ta cea pururea fiitoare; - nu ne mulţumim să ştim că Domnul Hristos Şi-a arătat mărirea Sa întru lumină faţă de ucenicii Săi şi faţă de cei doi prooroci din Vechiul Testament, vrem şi noi păcătoşii să primim lumină din lumina Lui - pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, dătătorule de lumină, mărire Ţie".

Stimaţi ascultători, lumina Mântuitorului nostru Iisus Hristos trebuie să ne lumineze, lumina învierii Lui, lumina venirii Lui în lume, lumina izvorâtă din mormântul dătător de viaţă trebuie să fie o lumină şi pentru noi, o lumină care să ne depărteze de întunericul relelor, de întunericul păcatelor. Asta înseamnă să ai o viaţă întemeiată pe învierea Domnului nostru Iisus Hristos, să fie o legătură între viaţa noastră şi între învierea Mântuitorului, să se întrepătrundă învierea Mântuitorului cu viaţa noastră, cu o viaţă care să se arate mai presus de viaţa obişnuită. Vorbind în zile de duminică cu Domnul Hristos, spunem uneori cuvinte ca acestea: "Când Te-ai pogorât la moarte, Cela ce eşti Viaţa cea fără de moarte, atunci iadul l-ai omorât cu strălucirea dumnezeirii; iar când ai înviat pe cei morţi din cele de dedesubt, toate puterile cereşti au strigat: Dătătorule de viaţă, mărire Ţie".

Lucrul acesta care s-a întâmplat în istorie, care s-a întâmplat la vremea învierii Domnului nostru Iisus Hristos trebuie să se întâmple şi pentru noi, pentru fiecare dintre noi. Şi se întâmplă. S-a întâmplat lucrul acesta când S-a pogorât Domnul Hristos la moarte, când a murit Mântuitorul, El care este "Viaţa cea fără de moarte", a murit, a primit moarte pentru noi. "Când Te-ai pogorât la moarte, Cela ce eşti Viaţa cea fără de moarte, atunci iadul l-ai omorât", ai nimicit iadul. Iadul nu poate sta împreună cu raiul, nu poate sta lumina împreună cu întunericul. Unde e lumină nu e întuneric, unde e întuneric nu e lumină, lumina covârşeşte întunericul, îl înlătură. Deci Viaţa cea fără de moarte care este Domnul nostru Iisus Hristos s-a pogorât la moarte şi atunci a zdrobit iadul, a nimicit iadul. Şi unde e Domnul Hristos acolo nu este şi iadul, nu poate fi şi iadul. Poate să fie numai lumină, poate să fie numai bucurie, poate să fie numai pace. Şi asta se întâmplă pentru oamenii care au ajuns la nepătimire, nepătimirea fiind izvor de pace. Sfântul Marcu Ascetul vorbind despre pace zice că "Pacea este nepătimirea". Unde-i nepătimire acolo-i pace, unde-i pătimire acolo e întunecare, acolo-i zbucium, nemulţumire, nelinişte, acolo nu e gând de înviere. "Atunci iadul l-a omorât cu strălucirea dumnezeirii". Ceea ce s-a întâmplat în istorie trebuie să se întâmple şi în noi. Unde-I Domnul Hristos de faţă, acolo e liniştea şi bucuria, şi dacă Domnul Hristos este de faţă, atunci iadul "s-a omorât cu strălucirea dumnezeirii". "Iar când ai înviat pe cei morţi din cele de dedesubt - şi asta s-a întâmplat când a înviat Domnul nostru Iisus Hristos şi când i-a scos din întuneric şi din umbra morţii pe cei ce erau ţinuţi în întuneric şi în umbra morţii - atunci toate puterile cereşti au strigat - uimite de măreţia Mântuitorului şi de fapta Lui de îndreptare, de înviere a oamenilor -: Dătătorule de viaţă, mărire Ţie".

Noi spunem cuvintele acestea ca nişte cuvinte de ritual, dar trebuie să le spunem şi ca nişte cuvinte care se adeveresc întru noi. Se adevereşte faptul că Domnul Hristos a omorât moartea şi a sfărâmat iadul. Spuneam mai înainte cuvântul "Prăznuim omorârea morţii, sfărâmarea iadului şi începătura altei vieţi veşnice". Sfărâmarea iadului pentru noi, omorârea morţii pentru noi, sunt lucruri care trebuie să fie nişte realităţi până

la acea măsură încât să nu ne temem de moarte, până la acea măsură încât să nu ne temem de iad, să avem încredințarea că fiind Domnul Hristos în noi, nu se pot apropia vrăjmaşii noştri de noi, după cuvântul de la Paşti: "Să învie Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui, şi să fugă de la fața Lui toți cei ce-L urăsc pe El". Aceasta trebuie să se întâmple în viața noastră: să fugă răutatea, să fugă viclenia, să fugă toate chipurile răutății de la noi şi să fie Domnul Hristos o realitate în existența noastră, şi atunci viața noastră trăieşte din învierea Domnului nostru Iisus Hristos, atunci viața noastră este pătrunsă de învierea Domnului nostru Iisus Hristos, atunci viața noastră este o viață în care nu mai are loc răutatea, ci în care primează bunătatea. În Pateric se spune despre un părinte că din multa bunătate nu mai ştia ce-i răutatea. A ajuns la măsura aceea încât nu mai putea să presupună răutatea. De ce? Pentru că a ajuns la o îmbunătățire sufletească.

Aşa ceva se poate întâmpla - şi se întâmplă - şi cu noi, în măsura în care ne îmbunătățim sufleteşte, în măsura în care Domnul Hristos cel înviat este lucrător în noi. Când Domnul Hristos este lucrător în noi, atunci fug vrăşmaşii noştri de gând, vrăjmaşii noştri de simțire, fuge îndoiala, fuge răutatea, se depărtează tot ce este dătător de nemulțumire din sufletul nostru, şi asta se întâmplă mai ales atunci când ne unim cu Domnul nostru Iisus Hristos în Sfânta Taină a Euharistiei, când ne cuminecăm cu Trupul şi cu Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, pentru că Fiul lui Dumnezeu care S-a întrupat în om, S-a făcut om rămânând mai departe Dumnezeu, Fui al lui Dumnezeu, şi devenind şi fiu al omului. A făcut aceasta în istorie ca să se întâmple şi în viața credincioşilor. Şi când ne împărtăşim cu dumnezeieştile Taine ale Mântuitorului, atunci spunem între altele: "Intră în alcătuirea mădularelor mele, în rărunchi şi inimă. Arde spinii tuturor păcatelor mele. Curățeşte-mi sufletul, întăreşte-mi gândurile, încheieturile şi oasele. Îmbunătățeşte-mă, curățeşte-mă, luminează-mă, arată-mă sălaş numai Duhului Tău şi să nu mai fiu sălaş păcatului". Şi acum vine ceea ce e bine să reținem în mod special: "Ca de foc să fugă de mine tot lucrul rău, toată patima", adică puterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos să fie ca un foc care arde totul, care nimiceşte tot ce trebuie ars, nimiceşte tot ce trebuie nimicit. Dacă se întâmplă aceasta în viața noastră, s-a întâmplat cuvântul: "Să învie Dumnezeu şi să se risipească vrăjmaşii Lui, şi să fugă de la fața Lui toți cei ce-L urăsc pe Dânsul".

Stimați ascultători, în felul acesta înțelegem noi o legătură între viață şi înviere, între viața noastră şi învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, între învierea Domnului nostru Iisus Hristos şi învierea noastră, între puterea lui Dumnezeu şi neputința omului. Ştiți că cel ce iubeşte împlineşte, iubirea are darul de a împlini, de a da ceea ce lipseşte celuilalt. Legătura noastră cu Domnul Hristos este o legătură de iubire, o iubire care se revarsă dinspre Dumnezeu spre om şi dinspre om spre Dumnezeu. În Sfânta Scriptură, anume în Epistola I Sobornicească a Sfântul Evanghelist Ioan este scris că "Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8. 16). Dacă Dumnezeu este iubire - şi Dumnezeu de fapt este iubire - înseamnă că şi omul trebuie să fie iubire. Şi Dumnezeu care este iubire Se revarsă către om şi omul care se sileşte să fie iubire - şi în măsura în care este iubire - se revarsă către Dumnezeu, şi iubirea are darul de a împlini. Împlineşte ceea ce lipseşte. Dumnezeu împlineşte ceea ce lipseşte spre bine în viața noastră şi nimiceşte tot ceea ce este rău în viața noastră, iar noi prin iubirea noastră ne revărsăm către Dumnezeu, şi atunci se face o prietenie între om şi Dumnezeu. Nu-i întâmplător că sfinții sunt numiți "prieteni ai lui Dumnezeu". De ce? Pentru că Dumnezeu vrea să aibă prieteni între oameni. Şi pentru că omul vrea să-L aibă prieten pe Dumnezeu. Şi se poate întâmpla lucrul acesta, pentru că Dumnezeu fiind iubire vrea să-l cuprindă pe om, îl învăluie pe om, Se revarsă spre om, şi omul Îl iubeşte pe Dumnezeu după puterea lui şi îi iubeşte pe oameni, şi iubirea e fericire şi fericirea este semn al unei trăiri superioare, a unei trăiri în înviere.

Noi când ne împărtăşim cu dumnezeieştile Taine ne gândim şi la Maica Domnului, şi-i mulțumim şi Maicii Domnului pentru bucuria de a ne fi întâlnit cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos în dumnezeiasca Euharistie. Şi zicem către Maica Domnului: "Preasfântă Stăpâna mea, acoperământul, scăparea, mângâierea şi bucuria mea, mulțumescu-ți ție că m-ai învrednicit a mă împărtăşi cu Preacuratul Trup şi cu Scumpul Sânge al Fiului tău. Ci tu care ai născut Lumina cea adevărată, luminează-mi ochii cei înțelegători ai inimii mele. Ceea ce ai născut Izvorul nemuririi, înviază-mă pe mine cel omorât de păcat, Maica Dumnezeului celui milostiv. Curățeşte-mi sufletul, sfințeşte-mi gândurile, ridică-mă din robia cugetelor, dăruieşte-mi smerenie în gânduri şi ridicare din robia cugetelor". Domnul Hristos cel înviat în viața noastră nu ne lasă stăpâniți de gândurile cele rele, nu ne lasă asupriți de vreun chip al răutății şi ne dă putere să învingem toate împotrivirile, toate nemulțumirile, toate chipurile răutăților, ne învredniceşte să fim mai presus de patimi şi asta înseamnă nepătimire, şi unde e nepătimire e înviere, unde e nepătimire e pace, unde e nepătimire e bucurie, unde e nepătimire e binecuvântarea lui Dumnezeu. Este ceea ce vă doresc din tot sufletul tuturor celor ce sunt de

faţă, să ajungeţi să simţiţi darul lui Dumnezeu, darul Mântuitorului cel înviat, să avem cu toţii un izvor de putere din învierea Domnului Hristos şi să fim şi noi înviaţi din morţi, "vii, sculaţi din morţi" (Romani 6, 13), cum zice Sfântul Apostol Pavel, şi să facem mădularele noastre roabe ale dreptăţii, roabe ale curăţiei spre îndreptare şi spre sfinţire. Dumnezeu să ne ajute!

Vorbiţi-ne despre curăţirea gândurilor şi despre rugăciunea minţii.

Curăţirea gândurilor se face şi prin rugăciunea minţii. Gândurile cele rele nu pot fi înlăturate decât prin gânduri bune, şi de aceea părinţii cei duhovniceşti au rânduit o rugăciune scurtă care se repetă mereu în minte, este vorba de rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", rugăciune care nu are un regim anume, ci se poate face oriunde şi oricând, în orice poziţie ar fi cineva, chiar şi culcat în pat şi mai ales noaptea când te trezeşti din somn poţi să-ţi alegi poziţia cea mai comodă şi să zici cu cuvântul gândit "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Când se realizează rugăciunea aceasta în înţelesul că se îndeseşte rugăciunea, se înmulţeşte rugăciunea, atunci ai totdeauna un gând paravan, de care se lovesc şi prin care se risipesc gândurile cele rele. Cineva care se ocupă cu rugăciunea aceasta are posibilitatea să se întâlnească cu sine însuşi, să-şi cunoască mizeria din suflet, să-şi cunoască înclinările de gând şi de simţire şi să se lupte împotriva lor, mai ales cerând ajutor de la Dumnezeu, pentru că mântuirea nu şi-o face omul ci i-o dă Dumnezeu omului care este interesat pentru mântuire şi care şi singur se angajează spre binele lui.

Toate ale omului pornesc de la gând, de aceea se recomandă rugăciunea aceasta pentru curăţirea gândului, şi gândul se curăţeşte. Sfântul Ioan Scărarul vorbeşte despre mai multe feluri de rugăciune: despre rugăciune întinată sau spurcată, despre rugăciune furată, despre rugăciune pierdută şi despre rugăciune curată. La rugăciunea curată ajung cei nepătimaşi şi cei nepătimitori, celelalte feluri de rugăciune le au cei cu viaţă mai scăzută sau cei cu viaţă inferioară, important este să te angajezi în rugăciune. Bineînţeles, lucrul acesta nu se face cu exclusivitate, şi nu se poate face cu exclusivitate. De altfel sfânta noastră Biserică are şi slujbe ale rugăciunii liturgice. Fiecare poate avea un program de rugăciune, de rugăciune de dimineaţă, de rugăciune de seară, şi poate să facă şi altfel de rugăciune decât rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Rugăciunea aceasta se recomandă să fie lipită de respiraţie: se spune între respiraţii "Doamne", concomitent cu inspirarea "Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu", concomitent cu expirarea "miluieşte-mă pe mine păcătosul". Nu e absolut necesar aşa, nu e un folos duhovnicesc din această ritmizare, dar e pentru unii mai uşor aşa şi atunci se recomandă lucrul acesta. Dar se poate face şi altfel, se poate spune şi cu cuvântul vorbit, se poate spune cu cuvântul gândit fără să fie legată rugăciunea de respiraţie. Important este să-ţi fie mintea angajată în gânduri bune, angajată în rugăciune.

De altfel să ştiţi că rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" nu este cea mai înaltă formă de rugăciune, este rugăciunea începătorului. Pe urmă, mai înaltă este rugăciunea preamăritoare de Dumnezeu, de exemplu "Slavă Ţie Doamne, slavă Ţie", sau rugăciunea în care zici "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale", sau "Slăvescu-Te Doamne că sunt minunat întocmit", ori "Cât de minunate sunt lucrurile Tale Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut". Însă înainte de a ajunge la izbucnirile acestea de preamărire este rugăciunea aceasta curăţitoare, rugăciunea de toată vremea, care trebuie urmărită mai ales în vremea în care mintea este neangajată în ceva. Bineînţeles că cineva care are preocupări de studiu nu poate să facă rugăciunea odată cu studiul, dar când mintea îi este liberă, când nu mai este preocupată de un anumit lucru, atunci poate să zică "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Dar asta cere şi o grijă în ceea ce priveşte primirea gândurilor şi a impresiilor, adică nu-i destul să zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" dacă primeşti în suflet imagini necurate, dacă mergi în mediu poluat moral, dacă nu ocoleşti pricinile răutăţilor, pricinile patimilor. Dacă te ajuţi cu toate acestea atunci rugăciunea aduce şi curăţirea sufletului şi bucurie şi dar de la Dumnezeu.

Însă Sfântul Maxim Mărturisitorul în "Cuvânt ascetic" din Filocalia volumul II spune că "rugăciunea de toată vremea este a avea mintea pururea lipită de Dumnezeu cu multă dragoste şi cu dor, a atârna de El şi a-ţi pune nădejdea în El în orice ai face şi ţi s-ar întâmpla". Prin urmare Sfântul Maxim Mărturisitorul nu vede

rugăciunea neîncetată ca o simplă repetare a rugăciunii "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", ci mai mult ca o stare sufletească de conştiinţă că mintea este lipită de Dumnezeu şi că omul atârnă cu toate ale lui de Dumnezeu.

În ce constă pregătirea pentru a deveni călugăriță?

Dragă, când vrei să fii călugăr, ar fi bine să fii călugăr înainte de a fi călugăr. Cineva zice către mine: "Părinte, şi eu sunt călugăr de rasă dar sunt fără rasă, că sunt şi călugări cu rasă şi nu sunt de rasă". Pregătirea ar sta în aceea ca să duci o viață superioară acolo unde te găseşti până când - dacă-ți va rândui Dumnezeu - vei ajunge şi la mănăstire. Deci să iei parte la sfintele slujbe ale Bisericii după posibilitate, să-ți păzeşti mintea de gândurile cele rele, simțurile de impresii necuviincioase, să fii împlinitor al poruncilor lui Dumnezeu, dacă ai părinți să fii cinstitor de părinți, iubitor de părinți, iubitor de oameni. Şi toate acestea te pregătesc ca să poți ajunge cândva şi într-o mănăstire unde să-ți împlineşti rânduielile de viață călugărească.

Ce e blestemul şi ce e binecuvântarea?

Cred că nu trebuie o definiție a blestemului. Toată lumea ştie că blestemul este ceva ce aduce nemulțumire, nelinişte, iar binecuvântarea este ceva care aduce bucurie, linişte, pace sufletească. Binecuvântarea o dă Dumnezeu şi de blestem se face vrednic omul prin păcatele lui. Cine face păcate, uitați-vă în cărțile din Vechiul Testament, în special în Deuteronom, Levitic, se spune pe cine blestemă Dumnezeu şi pe cine binecuvintează Dumnezeu. Ne ferim de păcate, suntem sub binecuvântare. Facem păcate, suntem sub blestem.

Ce este soarta, să luptăm sau nu împotriva ei?

Oamenii zic că "soarta-i ca moartea", nu poți să lupți împotriva unor lucruri care nu depind de tine. Însă o viață după voia lui Dumnezeu te scoate de sub necazurile care vin peste oamenii păcătoşi. Să ne ferim de păcate şi atunci scăpăm de necazuri. Dacă nu ne ferim de păcate, nu putem avea liniştea sufletească, păcatul aduce nelinişte, nemulțumire, zbucium sufletesc, e un fel de înainte-trăire a iadului. Să ştiți că iadul în Scriptură nu se spune nicăieri că a fost creat de Dumnezeu. După cum se spune că moartea n-a fost creată de Dumnezeu, tot aşa nici iadul. Fiecare om care e vrednic de iad lărgeşte iadul, este un constructor al iadului, după cum fiecare om care-i slujeşte lui Dumnezeu lărgeşte raiul. Noi spunem la Sfânta Liturghie că există posibilitatea să împlinim împărăția lui Dumnezeu. După rugăciunea de prefacere a Cinstitelor Daruri spunem de ce anume cerem de la Dumnezeu lucrul acesta, şi zicem: "Ca să fie celor ce se vor împărtăşi spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtăşirea cu Sfântul Duh, spre plinirea împărăției cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată sau spre osândă". Prin urmare, "spre plinirea împărăției cerurilor", adică să se mai adauge oameni pentru împărăția lui Dumnezeu. Tot aşa şi iadul îl lărgim atunci când facem cu osândă lucruri care ar trebui să le facem spre folosul nostru.

În postul Sfintelor Paşti este o rugăciune în care zicem către Dumnezeu să ne învrednicească să ne închinăm fără osândă sfintei învieri, ceea ce înseamnă că există şi posibilitatea să ne închinăm cu osândă. Şi ne închinăm cu osândă atunci când nu facem cele ce le cere învierea Domnului Hristos, de exemplu "Să zicem <<fraților>> şi celor ce ne urăsc pe noi şi să iertăm toate pentru Înviere". Dacă nu iertăm, dacă nu iubim, atunci ne închinăm cu osândă sfintei învieri a Domnului Hristos. Sau înainte de rugăciunea "Tatăl nostru" zicem: "Şi ne învredniceşte pe noi Stăpâne, cu îndrăznire, fără osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul Cel ceresc, Tată, şi a zice" "Tatăl nostru". De ce? Pentru că se poate întâmpla să spunem cu osândă rugăciunea "Tatăl nostru", în înțelesul că dacă nu iertăm greşelile celor ce ne greşesc nouă, dacă nu ne ferim de cel rău, dacă nu ne ferim de ispite, şi aşa mai departe, atunci cu osândă spunem rugăciunea "Tatăl nostru" şi Îl numim pe Dumnezeu "Tatăl nostru" cu osândă, pentru că nu suntem fiii Lui, pentru că nu trăim ca fii ai Lui. Ne putem şi împărtăşi cu osândă, că zicem "... să ne împărtăşim nu spre judecată sau spre osândă". Şi o facem cu osândă atunci când nu părăsim păcatele, când o facem cu fățărnicie, în cazul acesta ni se fac spre osândă lucrurile care nu ne sunt date spre osândă ci ne sunt date spre folos.

Vă rugăm să ne vorbiți despre meditație.

Meditația este cugetare la adevărurile de credință, cugetare la gândurile care ne țin în legătură cu Dumnezeu, este cercetarea de noi înşine. În ceea ce priveşte meditația, nu toți oamenii sunt în măsură să facă meditație. Noi nici nu suntem prea obişnuiți cu meditațiile, dar putem să adâncim adevărurile de credință aşa cum sunt prezentate în sfintele slujbe, să ne oprim asupra unor alcătuiri de la sfintele slujbe, asupra unor ziceri de la sfintele slujbe. Dacă ne oprim asupra lor şi le aprofundăm, suntem de fapt într-un fel de meditație, chiar dacă meditația nu este o meditație sistematică. Important este să ne gândim: un context din Sfânta Evanghelie, de exemplu la femeia păcătoasă, să ne gândim la pilda fiului risipitor, să avem în vedere diferitele aspecte câte ne vin în minte, şi asta de fapt este o meditație.

Vorbiți-ne despre smerenie şi cugetare.

Adică poate despre smerita cugetare. Smerenia este o virtute pe care trebuie să o urmărească credincioşii. Sfântul Isaac Sirul spune că "desăvârşirea este un adânc de smerenie". Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om întru smerenie, nu poți să porți chipul Mântuitorului în suflet dacă nu ai smerenie. În ce constă smerenia? Smerenia constă în primul rând în supunerea cu mintea față de Dumnezeu, în a-I sluji lui Dumnezeu. Să ne gândim la Sfântul Apostol Petru care nu avea smerenie adevărată când se împotrivea ca Domnul Hristos să-i spele picioarele, dar care a primit smerenia cea adevărată atunci când a zis către Domnul Hristos "Doamne, nu numai picioarele, ci şi mâinile şi capul", când s-a supus cu totul Mântuitorului atunci a avut smerenie. Smerenia este de două feluri: smerenia care vine din conştiința că ai făcut păcate, din conştiința păcatului, şi este şi smerenie care vine din mulțimea virtuților. Omul care a păcătuit are smerenia vameşului care zicea "Dumnezeule milostiv fii mie păcătosului", sau smerenia femeii păcătose care ştia că a păcătuit şi cerea iertare de la Mântuitorul, dar există şi o smerenie împreunată cu virtutea, cum este smerenia Maicii Domnului care a zis, vorbind cu Dumnezeu, "că a căutat spre smerenia roabei Sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile", sau smerenia Sfântului Ioan Botezătorul, care a spus: "Acela - adică Domnul Hristos - trebuie să crească, iar eu să mă micşorez".

Iar smerita cugetare înseamnă să te supui cu mintea lui Dumnezeu. Părintele Arsenie, Dumnezeu să-l odihnească, zicea că "noi avem mintea care discută cu Dumnezeu în loc să se supună fără discuție". Sfântul Francisc de Salles spune că "Smerenia este virtutea care nu se arată". Dacă vrei să te arăți smerit, poți să fii sigur că nu eşti smerit. Şi încă ceva: smerenia este o virtute care învăluie celelalte virtuți, este virtutea care-l face pe om să se asemene mult cu Dumnezeu, cu Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om.

Vă rugăm să ne spuneți ce efect are gândul rău asupra trupului.

Toate răutățile câte vin în sufletul nostru ating ființa umană în întregimea ei, şi sufletul şi trupul. Gândul rău poate să atingă trupul atunci când este în legătură cu trupul şi când se face pricină de patimi, de patimi trupeşti, şi atunci şi mai mult atinge trupul. Iar în general când este de altă natură, slăbănogeşte firea, depărtează pe om de Dumnezeu şi atinge întreaga ființă umană, deci şi trupul.

Nu credeți că omul a complicat viața şi ritualul religios? Am putea trăi mai simplu, dar la fel de bine?

Adică dacă nu ar fi complicațiile acestea de ritual, de pildă? Să ştiți că pentru noi ritualul este un ajutor, nu este ceva care complică, este ceva care simplifică. Complică pentru acela care nu trăieşte ritualul. Ritualul are darul de a ne aduce în minte gânduri care să ne ridice mai presus de noi. Sfintele slujbe ale Bisericii noastre, poate par unora complicate, însă nu sunt complicate, ci sunt ajutătoare, ne pun în legătură cu Dumnezeu, fac ca noi să intrăm într-o atmosferă în care simțim prezența lui Dumnezeu, în care suntem în fața lui Dumnezeu. Dacă ar fi lăsat omul numai la gândurile lui, numai la puterile lui, nu ar putea ajunge la conştiința de pildă că Maica Domnului este "mai înaltă decât cerurile şi mai curată decât strălucirile soarelui", n-ar zice, poate, "de tine se bucură, ceea ce eşti plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc şi neamul omenesc", deci ne ajută sfintele slujbe să avem în conştiința noastră, în gândurile noastre nişte adevăruri pe care Biserica le pune la îndemâna credincioşilor şi ne creează o atmosferă în care să ne simțim în prezența lui Dumnezeu. Aşa încât eu cel puțin nu m-aş putea lipsi de sfintele slujbe, să cred că aş trăi mai bine dacă nu ar fi sfintele slujbe. Trăiesc tare bine că sunt sfintele slujbe.

De obicei căutăm numai ce ne interesează, dar nu întotdeauna ne interesează ceea ce ne trebuie spre mântuire.

Păi să ne intereseze ceea ce trebuie spre mântuire.

Cum să facem să ne placă să căutăm ceea ce trebuie?

Dragă, dacă te angajezi spre bine îți deschide Dumnezeu calea spre mai bine. Sfântul Marcu Ascetul are în Filocalie un cuvânt care zice aşa: "Fă binele de care îți aduci aminte şi cel de care nu-ți aduci aminte ți se va descoperi ție, că nu-ți foloseşte să cunoşti alt bine până nu faci binele pe care-l ştii".

Are nevoie poporul român de o nouă catehizare?

Cam are. Adică nu se poate zice că s-a părăsit vreodată catehizarea. Dacă nu s-a făcut altfel, s-a făcut cel puțin prin sfintele slujbe, important este să dăm viață slujirii, să medităm la cuvintele din sfintele slujbe şi în cazul acesta suntem totdeauna catehizați. Însă contează totuşi să i se atragă omului atenția asupra lucrurilor care altfel îi scapă, pe care le trece cu vederea. De pildă odată am participat la o cununie şi când s-a terminat cununia am spus şi un cuvânt de învățătură, şi mi-au spus mirii că ar fi fost bine să le spun cuvântul de învățătură la început, că ar fi trăit mai bine cununia.

Ritualul nu te face să pierzi puțin contactul cu realitatea?

Ar fi bine să pierzi contactul cu realitatea, cel puțin în vremea cât eşti angajat în supra-real, în sfintele slujbe ale Bisericii noastre, altfel nu te face să pierzi contactul cu realitatea, pentru că nu s-ar putea zice că cei care Îi slujesc lui Dumnezeu sunt absenți din viața obişnuită. Legătura cu Dumnezeu te face să fii cu Dumnezeu şi în afară de sfintele slujbe. Noi spunem la Sfânta Liturghie "Cu pace să ieşim" şi se răspunde "Întru numele Domnului", adică să prelungim slujba şi înafară de biserică, trăind ca oameni credincioşi, oameni superiori, în condițiile noastre de viață. Să se cunoască faptul că noi suntem credincioşi şi în viața care o ducem înafară de biserică. Să prelungim biserica în viața noastră cotidiană.

Cine este Dumnezeu, unde este El, cine suntem noi, încotro mergem, de ce există rău în lumea aceasta?

Dragă, Dumnezeu este Tatăl nostru Cel din ceruri, o ființă personală cu care intrăm în legătură, este atotputernic, atotştiutor, atotînțelept, şi aşa mai departe, omul este făptura lui Dumnezeu, poate deveni fiu al lui Dumnezeu, în măsura în care are conştiința legăturii cu Dumnezeu de Tată şi de fiu este fiu al lui Dumnezeu, mergem spre împărăția lui Dumnezeu, şi nu mai ştiu, că or fost cam multe deodată.

Ce părere aveți despre persoanele care pretind că primesc mesaje de la Dumnezeu sau despre cel care se pretinde fiu al lui Dumnezeu?

Dacă e vorba a te pretinde cava, atunci nu-i nădejde de bine. Important este să ne ținem de ce-i sigur, nu de ce-i nesigur. În istorie au mai fost cazuri din acestea în care oamenii s-au mai prezentat, ba că este întruparea Duhului Sfânt, ba că este un alt Hristos, şi aşa mai departe. Acestea sunt lucruri nesigure, să ne ținem noi de învățătura Bisericii şi atunci nu greşim.

Credeți că vremurile de acum sunt o apropiere de apostazierea care precede a doua venire a Domnului? Credeți că indiferența religioasă se va accentua?

Pentru cei care sunt indiferenți se va accentua, că cei răi vor merge din rău în mai rău. Pentru cei buni nu se va accentua. Noi nădăjduim că binele totuşi va birui. Vor mai fi oameni şi vor cădea de la credință mai mulți, şi mai ales aceia care nu au credință şi care nu se silesc să aibă credință, şi care nu se silesc să aibă o viață curată. Apostazia este un păcat, adică căderea de la credința adevărată. Fără îndoială că nu putem să prevedem lucrurile cum se vor desfăşura, dar răutățile câte sunt pot aduce, şi vor aduce de fapt, mai multe răutăți. Domnul Hristos spune cuvântul: "Oare când va veni Fiul Omului va mai găsi credința pe pământ?" (Luca 18, 8). Înseamnă că de fapt va scădea mult credința, nu numai acum în vremea noastră ci şi după noi,

şi ştie Dumnezeu cât va mai ţine lumea aceasta. Credinţa poate să scadă şi scade de fapt la cei necredincioşi, şi să ştiţi că oricine care face fapte de necredinţă creşte în necredinţă, şi cine face fapte ale credinţei îşi înmulţeşte credinţa. "Când îţi aduci aminte de Dumnezeu înmulţeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine", este un cuvânt al Sfântului Marcu Ascetul din Filocalie. Sau la Sfântul Munte este o vorbă: "La Dumnezeu să te gândeşti ca la Dumnezeu nu ca la om, şi să respiri pe Dumnezeu cum respiri aerul", adică să ai mereu gândul la Dumnezeu şi cu cinstirea cuvenită, şi atunci înaintezi în credinţă. Iar dacă eşti nepăsător înaintezi în nepăsare. Asta şi omul singuratic şi societatea în general.

*Ce înseamnă cuvântul: "Şi iată Eu sunt cu voi până la sfârşitul veacurilor"? (Matei 28, 20)*Înseamnă că Domnul Hristos este de fapt cu noi, e o făgăduinţă pe care a dat-o înaintea înălţării Sale ucenicilor Săi şi care se împlineşte, Domnul Hristos fiind cu toţi cei credincioşi şi mai ales cu cei curaţi cu inima, care vor vedea pe Dumnezeu.

Religia hindusă vorbeşte mult despre reîncarnare. Dumneavoastră ce credeţi despre reîncarnare?

Nu cred ce cred cei care mă întreabă, probabil. Dragă, reîncarnarea este o idee din religiile asiatice, din credinţele asiatice, în care mântuirea este realizată ca un lucru pe care îl realizează în special omul prin experienţă. Noi credem că mântuirea ne-o dă Dumnezeu, ne-o dă Mântuitorul nostru Iisus Hristos, prin Jertfa Lui, prin Învierea Lui, prin Înălţarea Lui, bineînţeles prin Întruparea Lui, şi nu trebuie să facem o experienţă ca să ne depărtăm de păcate. Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filipeni scrie că îşi doreşte să fie aproape de Domnul, îşi doreşte să treacă din această viaţă ca să fie mai aproape de Mântuitorul nostru Iisus Hristos (cf. Filipeni 1, 23). Nu îmi pot închipui că Sfântul Apostol Pavel, care ştia că dincolo de lumea aceasta poate să fie mai mult cu Domnul Hristos, ar fi crezut că după aceea iarăşi nu va fi cu Domnul Hristos, va mai veni în lumea aceasta şi va mai face alte experienţe. De altfel se ştie că oamenii nu numai bine acumulează în lumea aceasta, ci acumulează şi rele şi face şi o experienţă a răului omul, nu numai o experienţă a binelui. Nu ştiu de ce l-ar trimite Dumnezeu din nou pe pământ când îl poate mântui şi milui şi dincolo de lumea aceasta.

Un yoghin poate ajunge la înălţimile unde ajung sfinţii?

Păi eu cred că numai sfinţii pot ajunge unde ajung sfinţii. Şi asta este o chestiune a creştinilor, nu trebuie să fii yoghin ca să ajungi sfânt, trebuie să fii creştin, credincios, să ţii legătura cu Domnul Hristos, să fii prieten al Mântuitorului, să înaintezi în bine, şi asta nu se face prin aceea că stai într-un picior sau stai plecat sau că stai pe spate, că-ţi ridici mâinile, că stai în cap şi aşa mai departe. Astea nu sunt lucruri care ţin de sfinţenie, astea sunt lucruri fără importanţă, doar din punct de vedere al exerciţiilor, ştiu eu, că dacă stai cu mâinile în sus şi le ţii mult aşa parcă nu te simţi bine, şi dacă le ţii mai mult poate altă dată le poţi ţine şi mai mult, dar nu ştiu cum te duce la sfinţenie.

Vă rugăm să ne spuneţi câteva cuvinte despre sfânta Taină a Spovedaniei.

Sfânta Taină a Spovedaniei este o chestiune despre care nu trebuie să ştii prea mult, doar să te socoteşti păcătos, să te mărturiseşti şi să fii sincer şi hotărât pentru bine. Şi atunci darul lui Dumnezeu sigur că te ajută. Cel mai mare rău pe care-l poate face cineva care se spovedeşte este acela să nu fie sincer, să nu spună păcatele pe care le are, şi atunci nu se foloseşte de Sfânta Spovedanie, iar dacă este sincer e nădejde de bine. Important este să te socoteşti, să te ştii păcătos, să te mărturiseşti ca păcătos, să doreşti darul lui Dumnezeu şi să fii sincer. Numai să ştiţi că toate ale omului sunt la nivelul omului, la mine vin şi oameni care-mi spun că m-au minţit rândul trecut. Şi Părintele Arsenie, Dumnezeu să-l odihnească, zicea: "Mă, ştii că te mint oamenii şi în genunchi!", şi am constatat şi eu treaba asta. Dar ce să facem, ne bucurăm că totuşi oamenii îşi dau seama de neputinţa de altădată, şi într-un fel, faptul că a minţit rândul trecut şi recunoaşte că te-a minţit, înseamnă că nu stă pe gândul acela şi că totuşi detestă păcatul, pentru că altfel nu ar fi avut motive să nu-l spună.

România va fi al doilea Ierusalim?

Nu ştiu, adică sunt prea păcătoşi românii.

Vă întreb dacă sunt adevărate aparițiile Maicii Preacurate în Iugoslavia.

E foarte curios cu treaba asta, am citit şi eu o carte în limba germană despre arătările din Iugoslavia. Nu mi se par nişte lucruri extraordinare, dar e curios că biserica romano-catolică - pentru că asta s-a întâmplat în biserica romano-catolică - încă nu şi-a spus cuvântul, sau cel puțin eu nu ştiu să-şi fi spus cuvântul ca să spună că sunt adevărate. Aşa că eu nu pot avea altă opinie, nu pot să spun: da, sunt adevărate, pentru că asta e o chestiune în care nu ai nişte criterii să ştii că sunt adevărate. Sunt adevărate pentru cei care le cred adevărate. Important este însă nu faptul că s-a arătat sau nu s-a arătat Maica Domnului la Medjugorie, ci important este ce credem noi despre ele.

8 noiembrie 1993

Eu şi Filocalia

<<Cuprins

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit, stimați ascultători. În mai, când am fost ultima dată aici la Timişoara şi am vorbit despre "Martorii Învierii" Mântuitorului nostru Iisus Hristos, mi-am propus să vin şi în toamnă. Să ştiți că sunt invitat dar mă şi cam invit. Sunt invitat de studenți, de Asociația Studenților Creştini Ortodocşi din România filiala Timişoara, cu care, cu unii dintre ei sunt apropiat, sunt prieten, şi sunt bucuros să vin la Timişoara şi atunci când vin le spun că am de gând să mai vin - de exemplu acum aş zice că am de gând să mai vin şi în primăvară.

Am venit să fac lucrul lui Dumnezeu. Să aducem în atenție nişte chestiuni care ne pot interesa pe toți, mai ales pe cei care au preocupări de viață duhovnicească. Pentru întâlnirile de acum am propus nişte teme, din care s-au ales cele cuprinse în afiş: "Eu şi Filocalia" în seara aceasta, "Texte filocalice care se impun atenției de la prima lectură" pentru mâine seară, şi o altă Filocalie sau "Filocalia pentru toți" poimâine seară. Au fost alese acestea deşi am mai propus şi altele în legătură cu Domnul Hristos. Aş fi vrut să vorbesc despre cine este Iisus Hristos, despre cine este pentru mine Iisus Hristos şi despre rugăciunea lui Iisus. Poate că asta va fi de altă dată. Deocamdată avem în față temele care sunt cuprinse în afiş.

Cum am ajuns la gândul să vorbesc cu tema "Eu şi Filocalia"? În 1990 s-a ținut la Bucureşti un simpozion în jurul Filocaliei, un festival "Filocalia". La scurtă vreme după aceea am vorbit cu un tânăr care a contribuit la acest festival "Filocalia" în sens de organizare, şi l-am întrebat: "Ce ştii tu despre Filocalie?" Şi nu prea ştia. Într-un fel era firesc să nu ştie, pentru că preocupări de Filocalie abia începuseră atunci, aşa mai extinse, preocupări mai extinse, preocupările mai multora. Dar era pentru mine de mirare să organizezi un festival "Filocalia" şi să ştii prea puțin despre Filocalie. Am mai vorbit între timp şi cu oameni care mi-au spus: "Am citit Filocalia, volumul întâi" şi când i-am întrebat: ce autori sunt cuprinşi în volumul întâi? nu au ştiut să-mi spună. Şi atunci mi-a venit ideea că ar fi bine să dăm o sugestie în legătură cu Filocalia prezentând subiectul "Eu şi Filocalia".

În toamna anului următor, în 1991, a fost un preot din Sibiu pe la noi pe la mănăstire care m-a anunțat că va fi şi la noi la Sibiu un festival "Filocalia". Şi atunci eu, dintr-o dată am zis că mă angajez şi eu - vedeți că mă invit - să vorbesc în acest cadru cu titlul "Eu şi Filocalia". Părintele respectiv s-a întors la Sibiu, le-a spus celor care organizau festivalul "Filocalia" - de fapt n-a fost un festival "Filocalia" aşa cum am fost informat - le-a spus că sunt dispus şi eu să țin o cuvântare cu titlul "Eu şi Filocalia". Ei au luat-o de bună, numai că au făcut ceva, au lucrat cu mintea lor nu cu mintea mea. Cum au lucrat cu mintea lor? Ce s-au gândit ei? De fapt nu era un festival "Filocalia" ci era ceva cu titlul "Sărbătorile Ortodoxiei". Şi în cadrul acesta al sărbătorilor Ortodoxiei m-au programat cu "Eu şi Filocalia", numai că au făcut o mare greşeală după părerea mea şi după convingerea mea de fapt, pentru că m-au programat cu asta în catedrală. Ce s-au gândit ei? În 8 decembrie, fiind duminică, şi fiind duminica aceasta în cadrul "Sărbătorilor Ortodoxiei", să-l pună pe

Părintele Teofil la catedrală, că-i multă lume. Şi aşa a fost, a fost multă lume, numai că subiectul acesta nu se prea potrivea pentru catedrală, şi mai ales pentru o predică de duminica la Liturghie, pentru că nu interesa pe foarte mulți chestiunea aceasta a Filocaliei. Şi i-am întâlnit în Alba-Iulia pe unii dintre cei care au organizat, mi-au spus că sunt trecut pe afiş, că Înalt Prea Sfințitul a aprobat programul şi n-am mai avut ce face. M-am dus la Sibiu, am slujit la catedrală şi am vorbit despre "Eu şi Filocalia". Bineînțeles am încercat eu să adaptez la situație, le-am spus la oameni cum s-a ajuns la asta, le-am predicat despre Filocalie, a fost bine, a ieşit bine, numai că eu aş fi vrut ca această cuvântare să fie nu în catedrală ci într-o sală de cultură, în Aula Facultății de Teologie. N-am avut ce face pentru că - cum am spus - ei au lucrat cu mintea lor şi eu am lucrat cu mintea mea şi nu ne-am înțeles direct şi aşa au ieşit lucrurile la Sibiu.

Am rămas pe lângă gândul acesta că s-ar potrivi să mai vorbesc undeva despre asta, "Eu şi Filocalia", şi atunci când am vorbit despre "Eu şi Filocalia" mi-au mai venit în minte încă două subiecte, şi anume texte filocalice care se impun atenției de la prima lectură a Filocaliei. Cred că ați băgat de seamă că atunci când citeşti o carte de obicei ți se împlântă în minte câte o idee, şi aceea se împlântă de la început şi rămâne, de câte ori ai citi cartea principale sunt textele care ți s-au împlântat în minte de la început. Că o citeşti a doua oară, că o citeşti a treia oară, dai peste aceleaşi texte care ți s-au împlântat în minte la prima lectură. Şi n-am prea putut dormi în noaptea aceea care a premers zilei în care am vorbit la Sibiu despre "Eu şi Filocalia", şi mi-a mai venit în minte ceva. Mi-a venit în minte că sunt foarte puțini oamenii care ştiu de Filocalie, care au auzit măcar de cuvântul "filocalie", sunt puțini oamenii care au citit Filocalia sau care pot să ajungă la Filocalie, sunt puțini oamenii care, citind Filocalia, rețin ceva din Filocalie, sunt puțini oamenii care pun în practică textele din Filocalie. Şi atunci m-am gândit că de fapt există şi o altă Filocalie, o Filocalie pentru toți, o Filocalie care trebuie să o aibă în vedere toți credincioşii Bisericii Ortodoxe, şi această Filocalie sunt sfintele slujbe ale Bisericii noastre, monumente de cultură teologică, monumente de gândire ortodoxă şi monumente de trăire ortodoxă, pentru că sfintele slujbe se şi trăiesc, nu numai se gândesc, sfintele slujbe sunt o aducere în actualitate a legăturii cu Dumnezeu. Aşa încât am rămas şi la gândul acesta pe care aici mi-l voi împlini poimâine seară, să vorbesc despre sfintele slujbe ale Bisericii noastre cu înfățişarea lor filocalică.

Stimați ascultători, cine ia în mână un volum din Filocalie, un volum din cele douăsprezece volume de Filocalie românească, de Filocalie adusă pe limba noastră românească, douăsprezece fiind ele, cine ia în mână oricare din volumele Filocaliei vede pe copertă scris: "Filocalia, sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care ne arată cum se poate omul curăți, lumina şi desăvârşi". Aceasta este legitimația Filocaliei. Filocalia este o culegere de scrieri ale Sfinților Părinți care au scris scrieri din care poate cineva, care doreşte, să învețe cum să-şi curățească sufletul, cum să ajungă la luminarea sufletului, la iluminare, şi cum să urmărească desăvârşirea, desăvârşirea fiind un rezultat. Cineva care are în vedere desăvârşirea se străduieşte pentru desăvârşire, dar pentru că desăvârşirea este fără de hotar, nimeni nu poate spune "Sunt desăvârşit" sau nu ştiu despre cine ar putea spune altcineva că este desăvârşit, bineînțeles dacă ştie ce spune. Şi pentru că în Sfânta Evanghelie ne-a rămas cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos: "Fiți dar voi desăvârşiți precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este" (Matei 5, 48), evident că nu poate cineva decât să aibă în vedere desăvârşirea ca desăvârşire, perfecțiunea ca perfecțiune, pentru că desăvârşirea înseamnă perfecțiune, perfecțiune morală, perfecțiune religioasă zicem noi, din punctul nostru de vedere, când ne gândim la Filocalie.

Aşadar Filocalia se prezintă pe sine ca o colecție de cărți duhovniceşti, o colecție de cărți ascetico-mistice, mai ales ascetice, de cărți ale nevoinței pentru viața duhovnicească, pentru înaintarea în viața duhovnicească. Aceste scrieri îi dau cititorului posibilitatea să se orienteze în privința metodei de curățire a sufletului, în privința metodei de înaintare duhovnicească pentru a ajunge la iluminare în înțelesul de a cunoaşte lucrurile lui Dumnezeu ca lucruri ale lui Dumnezeu, de a cunoaşte natura ca un reflex al măreției dumnezeieşti, ca un reflex al înțelepciunii, al bunătății, al puterii lui Dumnezeu - aceasta înseamnă în special iluminarea, contemplația duhovnicească, contemplația naturii în duh - şi ne mai arată scrierile filocalice cum poate omul să-şi urmărească şi să-şi lucreze, din partea lui, desăvârşirea. Prin urmare cineva care citeşte oricare din scrierile cuprinse în Filocalie învață ceva despre curățire - curățirea sufletului -, despre luminare - luminarea sufletului - şi învață ceva despre desăvârşire. Nu există o scriere în Filocalie cu titlul de pildă "Curățirea sufletului" sau cu titlul "Iluminarea" sau cu titlul "Desăvârşirea". Nu există în Filocalie scrieri cu astfel de

titluri, dar oricare din scrierile pe care le citim ne învață ceva despre aceste trepte de înaintare în viața spirituală.

Cuvântul "filocalie" înseamnă "iubire de frumos" sau am putea zice foarte bine şi "iubire de bine". Filocalie înseamnă în special iubire de frumos, de frumusețe spirituală, de frumusețe dumnezeiască. Dacă spunem doar atât: Filocalie, sunt puțini oameni care ştiu despre ce-i vorba, poate că sunt puțini şi cei care citesc Filocalia, care ştiu foarte bine sau ştiu destul de bine ce înseamnă cuvântul "filocalie". În limba greacă "calos" înseamnă frumos, "filos" înseamnă iubitor: iubirea de frumos. Cuvântul "calos" este cuprins de fapt şi în cuvântul "călugăr". Cuvântul călugăr e format, e adus pe româneşte şi e format din două cuvinte greceşti din care unul înseamnă frumos sau bun - calos -, şi altul înseamnă bătrân - gheron, calon-gheron: călugăr. Sunt şi călugări tineri. Şi eu am început de la tinerețe, şi nu mă gândeam că-s bătrân de pe atunci, dar cineva de la tinerețe poate să încerce să aibă virtuți de bătrân, şi cineva care se angajează într-o viață spirituală superioară, îngrijită, într-o viață spirituală autentică, acela de la tinerețe poate fi călugăr, adică "bătrân frumos". Bineînțeles că în româneşte nu-i aşa. Noi în româneşte când zicem călugăr nu ne gândim la etimologia cuvântului, aşa cum atunci când zicem Filocalie ne gândim la o carte cu un anumit specific.

De fapt cartea aceasta, cu specificul care îl are - colecție de scrieri din învățăturile Sfinților Părinți - nu este o carte, ci este o colecție de cărți, o colecție de scrieri. Fiecare dintre scrierile Filocaliei, care s-au scris pe parcursul unui mileniu, este o parte din Filocalie şi este o scriere care poate fi citită de sine. Nu trebuie neapărat să citeşti volumul întâi din Filocalie ca să înțelegi volumul doi. Chiar nu trebuie. Nu trebuie să citeşti volumul trei ca să înțelegi volumul patru şi aşa mai departe. Poți să începi cu volumul al doisprezecelea şi tot e bine, şi tot ai ceva de învățat. De ce? Pentru că scrierile acestea nu au fost scrise ca să se realizeze o operă, să se realizeze o Filocalie, ci au fost scrise fiecare cu scopul ei, şi au fost destinate pentru scopul în vederea căruia a fost scrisă cartea respectivă, scrierea respectivă. De pildă Sfântul Ioan Casian a scris "Convorbirile cu părinții din pustia sketică" pentru un anumit om care le-a cerut, la fel "Despre cele opt gânduri ale răutății" şi aşa mai departe. Şi cei vechi nu aveau posibilitatea să vadă Filocalia undeva aşa cum arată ea, ca un monument de cultură ortodoxă, şi la măsura la care este. Gândiți-vă să ai în față douăsprezece volume groase şi să zici: asta-i Filocalia. Păi numai la asta gândindu-te e deja foarte mult. E o însumare, o înmagazinare de cunoştințe care au rostul să te ridice mai presus de tine însuți. Sunt foarte puțini cei care cunosc Filocalia foarte bine. Să ştiți că eu nu sunt dintre cei care cunosc Filocalia foarte bine. Cel puțin unele volume nu le cunosc destul de bine. Cunosc bine volumele care sunt mai practice şi pe care le-am citit şi de mai multe ori, multe din scrieri le-am citit de mai multe ori, însă sunt şi părți din Filocalie la care n-aş putea să mă prezint destul de bine când ar fi vorba să vorbesc despre ele. Iată, v-am spus ceva despre eu şi Filocalia.

Când am auzit eu pentru prima dată de Filocalie? Când a început să se tipărească. S-au tipărit patru volume din Filocalie până în 1948. Când se tipăreau la Sibiu, eu fiind de pe lângă Sibiu şi fiind în legătură cu oameni cu preocupări de felul acesta, am auzit de Filocalie. Nu ştiam ce este. Ştiam că e o carte interesantă, o carte bună, o carte care e bine să o cunoască oamenii, dar nu ştiam ce cuprinde, nu-mi dădeam seama ce ar putea cuprinde. De altfel la vârsta mea de atunci, de şaisprezece, şaptesprezece ani, ce puteam eu să mă gândesc la Filocalie. Dar e vorba că ştiam de Filocalie, mă raportam cumva la gândul că există o carte cu numele Filocalia.

Am făcut liceul aici în Timişoara şi îmi spunea cineva că a văzut Filocalia şi că ştie că cineva din Timişoara, o doamnă, are Filocalia, volumul întâi. Asta era o informație în legătură cu mine şi cu Filocalia. Când am ajuns student la Teologie, în 1948, am dat de Filocalie... Şi fiind student în anul I sau II de Teologie şi făcând şi patrologie, adică o ştiință care se ocupă de viața şi de scrierile Sfinților Părinți şi scriitori bisericeşti - patrologie, patros logos -, am avut o lucrare de seminar intitulată "Despre rugăciune după Evagrie Ponticul". Să ştiți că nu mai ştiu ce-am scris. Nu mai ştiu, e mult de atunci şi nu mi s-a împlântat aşa de bine în minte ce am scris eu despre rugăciune după învățătura lui Evagrie Ponticul. În orice caz, citind din Filocalie, mi-au plăcut unele texte foarte mult şi m-am raportat la Filocalie, am început să am preocupări de Filocalie. Am citit cu plăcere volumul întâi şi după aceea n-am mai avut vreme de Filocalie decât după ce m-am dus la mănăstire. Bineînțeles că asta nu înseamnă că numai cei de la mănăstire au vreme de Filocalie. Vreme de Filocalie ai dacă îți faci vreme de Filocalie. Dar eu, cu preocupările care le aveam atunci, cu şcoala şi cu faptul că lucram prin intermediar - trebuia să-mi citească cineva -, era mai greu să mă ocup de

Filocalie. Să ştiţi că textele filocalice nu sunt foarte uşoare şi, în general, Filocalia nu o citeşti de plăcere. E aşa, ca o carte de studiu. Dacă te preocupă, dacă te interesează, dacă urmăreşti ceva prin lectura Filocaliei, stărui, ţii de ea. Dacă nu, nu te angajezi pentru că nu-i ca o carte de literatură care o citeşti de plăcere. Poate cineva şi să-i placă Filocalia, însă în general nu, pentru că e grea. De aceea nu se ţine minte şi de aceea nu mai ştiu oamenii nici ce-au citit, nici autorii, nici ce scrieri au citit, pentru că nu-i uşor. Asta-i realitatea. Dar, dacă te introduci începe şi să-ţi placă şi mai ales te raportezi la anumite texte cu mare bucurie.

După ce m-am dus la mănăstire am citit volumul II, III şi IV din Filocalie şi am început să mi le fac accesibile mie, nu numai prin cunoştinţă, ci şi prin modul de a le avea la îndemână, adică mi le-am copiat aşa ca să le pot citi eu, în sistemul de scris braille, după dictare, la maşină de scris specială. Şi colegii mei de mănăstire, aveam un coleg acolo, fost coleg de Teologie, îmi citea din Filocalie şi eu, după dictatul lui, am scris scrierile din volumul I, aproape tot din volumul II şi destul de mult din volumul IV. Cu asta am început. Aşa m-am raportat eu la Filocalie. Bineînţeles că avându-le la îndemână le-am mai şi citit. Am citit şi la masă. În timpul mesei, în mănăstiri, se citeşte din scrieri duhovniceşti şi eu personal am citit de multe ori din Filocalie, din textele pe care mi le copiasem. Aşa m-am raportat la Filocalie: eu şi Filocalia.

După aceea am început să aprofundez. Am început ca în predicile pe care le ţineam să aduc şi argumentare filocalică. În general predicile noastre sunt predici axate pe Evanghelie şi pe evenimentele pe care le sărbătorim. Sunt puţini, prea puţini, foarte puţini, aceia dintre cei care propovăduiesc în Biserica noastră Ortodoxă care să se raporteze şi la scrieri filocalice sau la texte din Filocalie. Eu am folosit de multe ori şi îmi place să folosesc şi voi folosi şi pe mai departe texte filocalice în cuprinsul predicilor pe care le ţin. Bineînţeles că nu întotdeauna se potriveşte. N-aş putea zice că de fiecare dată aduc şi texte filocalice, nu. De obicei pornesc de la Evanghelie sau de la evenimentul sărbătorit şi aduc în special argumentare din Filocalia pentru toţi, din sfintele slujbe ale Bisericii noastre pentru că acestea sunt cunoscute, sau cel puţin presupunem că sunt cunoscute, sau oricum credincioşii auzind textele respective pot să le audă şi în biserică şi pot să şi le impropriееze, să se familiarizeze cu ele. Dar şi din Filocalie. De exemplu un cuvânt ca acesta: "Credinţa neclintită este un turn întărit şi Hristos Se face toate celui ce crede" poţi să-l foloseşti foarte bine şi într-o predică. Sau: "Când îţi aduci aminte de Dumnezeu, înmulţeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine". E un text care aşa de mult îmi place încât de câte ori am posibilitatea să-l spun sau să-l scriu - când fac o demonstraţie despre felul cum scriu eu la maşină cu asta încep totdeauna: "Când îţi aduci aminte de Dumnezeu, înmulţeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine". E un cuvânt din Sfântul Marcu Ascetul din Filocalia volumul I.

După aceea, la mănăstire fiind, am dat de nişte manuscrise ale părintelui Stăniloae, Dumnezeu să-l odihnească, în care erau cuprinse texte din Filocalie încă nepublicate, şi anume Sfântul Petru Damaschin, care e publicat în volumul V din Filocalia, şi Sfântul Simeon Metafrast publicat tot în volumul V. Apoi am găsit şi într-o altă traducere decât cea din Filocalie cuvintele Sfântului Isaac Sirul traduse de Zorica Laţcu, maica Teodosia. Le-am copiat şi pe acestea, deci şi Petru Damaschin şi Simeon Metafrast, apoi Sfântul Isaac Sirul care e publicat în volumul X din Filocalie. Între timp am dat şi peste scrierile cuviosului Dorotei, publicate în volumul IX, care de la început mi-au plăcut foarte mult. Pentru că dacă e vorba să spun despre eu şi Filocalia, apoi trebuie să spun şi ce mi-a plăcut. Mi-a plăcut tare mult de la început cuviosul Dorotei cu învăţăturile lui aşa de simple şi de accesibile tuturor, nu sunt nişte scrieri grele, nişte scrieri să te tot gândeşti că oare ce a vrut să spună, ci sunt nişte scrieri care te odihnesc de la început, care le înţelegi, vezi că e aşa. Dumnezeu să o odihnească pe mama, venea pe la mine pe la mănăstire şi mă asculta predicând, şi zicea câteodată: ″Să ştii că mi-o plăcut toate celea, toate celea le-am înţăles. Da? acum dacă mă duc să-i spun lui tată-tău acasă să ştii că nu-i mai pot spune nimic". E o experienţă. Acele scrieri sunt înţelese de toţi care sunt făcute pentru toţi. Dacă sunt făcute pentru oameni simpli le înţeleg şi cei cu învăţătură mai multă iar dacă sunt făcute pentru oameni intelectuali, o elită intelectuală, nu le înţelegi. Zicea mama, Dumnezeu s-o odihnească, când venea câte cineva pe la mine pe acasă şi stăteam de vorbă - câte un intelectual -, zicea: "Parcă aţi vorbit în altă limbă".

Aşa se întâmplă şi cu scrierile filocalice, sunt scrieri care nu sunt accesibile tuturor. De exemplu nici eu nu citesc, nici măcar cu interes de studiu şi cu interes de împodobire a minţii, nu citesc volumul III din Filocalie. Pentru că l-am citit odată şi cu atât am rămas. Aşa mi s-au părut de înalte gândurile de acolo încât am zis că mai bine găsesc altceva, ceva ce mi se potriveşte. E interesant, e pentru anumite minţi lucrul

acesta, poate că sunt unii care sunt formați pe gândurile Sfântului Maxim Mărturisitorul din volumul III din Filocalie, "Şaizeci şi cinci de răspunsuri către Talasie", însă sunt aşa de grele, sunt aşa de inaccesibile cel puțin pentru mine, încât le-am lăsat de-o parte. Iată cum mă raportez eu la Filocalie. Pun de-o parte un volum care nu mă preocupă, un volum care nu mă atrage, un volum întreg, scrierile unui sfânt mare. Dar nu fac acelaşi lucru cu volumul II din Filocalie, care cuprinde tot scrieri ale Sfântului Maxim Mărturisitorul. De pildă, Filocalia volumul II începe cu un "Cuvânt ascetic" care îmi place tare, tare mult şi îl recomand din toate puterile mele. După aceea capetele despre dragoste, "Patru sute de capete despre dragoste", cuvinte scurte, practice, iarăşi îmi plac foarte mult şi mă raportez la ele cu toată bucuria, şi mai ales după ce am buchisit la ele, după ce am început să le am şi în minte nu numai în carte. Apoi m-am raportat cu bucurie - tot din volumul II din Sfântul Maxim Mărturisitorul - la cuvinte despre cunoştința de Dumnezeu, "Capetele gnostice", foarte interesante şi la fel accesibile. Însă când ajung la volumul III gata, nu mai citesc.

M-am raportat cu bucurie la toate scrierile practice din Filocalie, la cele din volumul I în special, la scrierile lui Evagrie, la scrierile Sfântului Ioan Casian, mai ales Sfântul Marcu Ascetul. Aşa de mult îmi place, pentru că sunt cuvinte scurte care trebuie învățate, pentru că dacă nu le înveți pe de rost nu le ştii, n-ai ce ştii. Bineînțeles că nu le cunosc nici eu pe toate şi chiar dacă le-aş cunoaşte e greu să le aduci în fața cuiva: uite şi asta o spune Sfântul Marcu Ascetul. Însă important este nu să faci performanțe de Filocalie, eu n-am făcut performanțe de Filocalie, deşi Părintele Stăniloae zicea că sunt unul dintre cei mai buni cunoscători de Filocalie pe care i-a întâlnit Părintele Stăniloae. De ce spun lucrul acesta? Pentru că e vorba să spun ceva despre eu şi Filocalia. Nu numai de asta, ci şi pentru că asta arată că nu sunt foarte mulți cunoscători de Filocalie. Filocalia nu-i o carte de bibliotecă. Părintele Stăniloae zicea că Filocalia trebuie citită ca Scriptura, Filocalia trebuie citită de multe ori, studiind, aprofundând. De ce? Pentru că altfel nu o ții minte, rămâne la suprafața minții, nu are rădăcină în conştiința noastră. Ori Filocalia nu-i o colecție de cărți, scrierile filocalice nu sunt scrieri care trebuie să le înveți ca să le ştii şi să le mai spui şi altora. V-am spus eu că de multe ori înveți şi nişte lucruri care nu-ți trebuie chiar în momentul în care le înveți dar care după aceea pot fi folositoare. Şi iarăşi vin la mama, Dumnezeu s-o odihnească. Când citeam eu câte ceva şi studiam, zicea: ″Mă copile, asta-ți trăbuie la ceva, te-ntrabă cineva din ce-nveți acuma, dai vreun examen?" Şi ziceam: nu. ″Mă copile, nu-ți mai bate capul dacă nu te-ntrabă nimeni". Stimați ascultători, aşa-i pentru cineva care nu are preocupări intelectuale. Când lucram la licență şi nu mai gătam odată, şi vedea mama că fac şi stric şi mai scriu odată zicea: ″Apoi tu de aceea nu mai gați odată, că tot faci şi strâci. Fă dintr-o dată″. Nu merg lucrurile, nu le-nțelegi dacă nu le faci, dacă nu eşti în ele nu le-nțelegi.

Aşa că Filocalia poate fi citită ca s-o ai depozitată în tine. Domnul Hristos spune că "din prisosința inimii grăieşte gura" (Matei 12, 34), Domnul Hristos spune că "omul cel bun din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune şi omul cel rău din vistieria cea rea a inimii sale scoate cele rele" (Matei 12, 35). Sunt cuvinte adevărate, cuvinte spuse de Domnul Hristos, dar cuvintele acestea sunt şi îndemnătoare pentru noi ca să ne adunăm ceva bun, să avem un depozit bun. E mare lucru să porți în suflet nişte gânduri pe care să le ai la îndemână, nu când te întreabă cineva, ci când îți trebuie ție, să te raportezi la un anumit lucru prin gândurile pe care ți le-ai impropriat. Cum ar fi acum, fiind vorba de Filocalie, scrierile filocalice le depozitezi în suflet, în minte, le aduni în inimă - după expresia Scripturii - şi apoi din inimă ele ies la iveală atunci când ai tu trebuință de ele, te poți raporta la ele. Sigur că cineva care are preocupări de Filocalie şi-şi adună gânduri filocalice, are la îndemână, vehiculează când trebuie cu nişte idei pe care nu le-ar avea dacă nu ar fi adunate şi în suflet. Un profesor de tipic şi de muzică bisericească de la Sibiu - ne spunea Părintele Serafim, Dumnezeu să-l odihnească -, zicea profesorul respectiv: "Tipicul e în minte, în cărți sau nicăieri". Aşa-i şi Filocalia. E în carte dar nu-i destul să fie în carte, ea trebuie să fie folosită, trebuie să fie pusă în practică şi numai în măsura în care cunoşti, în măsura în care ai la îndemână ideile respective, poți să le foloseşti şi să le ai pe mai departe în vedere. Bineînțeles că se şi uită, sunt şi lucruri care se uită, lucrurile care n-ai mai revenit asupra lor se uită, se astupă de altele, poate tot bune. Noi de fapt n-avem numai Filocalia. Fie că ne preocupăm în mod special, fie că nu ne preocupăm în mod special de Filocalie, nu avem numai Filocalia. Sunt şi alte cărți duhovniceşti tot importante, tot ziditoare de suflet. Nu ne trebuie atât cât putem să ştim, însă ne ajută tot ceea ce ştim pozitiv.

Eu aici, la Timişoara, am ținut o conferință intitulată "Scopul şi ținta vieții creştine". Şi în cuprinsul acestei conferințe m-am folosit şi de texte filocalice, respectiv de scrieri filocalice "Convorbiri cu părinții din pustia sketică" cuprinse în Filocalie în volumul I şi scrise de Sfântul Ioan Casian. M-am raportat şi atunci la

Filocalie. A fost ceva eu şi Filocalia. De altfel, stimaţi ascultători, să ştiţi că pe mine nu mă interesează acum să ştiţi cum m-am raportat eu la Filocalie, ci asta e o sugestie, o sugestie în sensul acesta că auzind cineva expresia "eu şi Filocalia" să se întrebe şi el însuşi cum stă el faţă de Filocalie. Mai întâi de toate: ştie despre Filocalie? În orice caz cei care aţi citi afişul măcar de atunci încoace ştiţi. Sunt alţii care n-au citit afişul şi nu au auzit niciodată de Filocalie, nu le-a pus nimeni în faţă noţiunea "filocalie". Nu-i nici o greşeală în fond, pentru că nu de asta depinde mântuirea cuiva dacă ştie sau nu ştie ce-i Filocalia, dacă a văzut sau n-a văzut Filocalia, dacă a citit sau n-a citit texte filocalice. Dar te ajută foarte mult. Gândiţi-vă că în douăsprezece volume sunt multe gânduri pe care oamenii le-au scos din trăirea lor duhovnicească, din experienţa lor, din gândirea lor religioasă aprofundată. Au scris scrieri care după aceea au fost însumate în ceea ce numim noi Filocalia şi în ceea ce de fapt este Filocalia în limba română, în douăsprezece volume: monument de gândire ascetico-mistică, de gândire ortodoxă. Scrise pe parcursul cam a o mie de ani. Poate că s-ar putea îmbogăţi Filocalia şi cu alte scrieri. Scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog, dacă ar fi fost cuprinse în Filocalie, n-ar fi fost nici o greşeală pentru că cei care au alcătuit Filocalia au avut în vedere nişte experienţe, nişte gânduri care se potrivesc unele cu altele, şi scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog sunt foarte bune, foarte frumoase. Dar cine ajunge să le poată cuprinde pe toate?

Oricum vreau să fie o sugestie întâlnirea din această seară în legătură cu Filocalia şi mai ales sub titlul "eu şi Filocalia", o sugestie pentru cei care nu s-au raportat până acum sau care ar putea măcar de acum să se raporteze la Filocalie. Adică să-şi pună problema aceasta, fiecare: eu şi Filocalia. Cum stau eu faţă de Filocalie? Am auzit de Filocalie? Da, am auzit. Ştiu ce-i Filocalia? Da, ştiu. Este o carte în care se tratează despre iubirea de frumos. Ce cuprinde cartea? E o colecţie de scrieri în care se arată cum poate omul să se curăţească, să se lumineze şi să se desăvârşească. Şi mai e ceva totuşi, pentru că pe lângă desăvârşire mai urmează şi îndumnezeirea. Aceasta-i din partea lui Dumnezeu. Dumnezeu vine către om, omul merge către Dumnezeu. Se întâlneşte Dumnezeu cu omul şi îşi lucrează omul, cu ajutorul lui Dumnezeu, înaintarea în viaţa duhovnicească nu numai până la măsura desăvârşirii - dacă există totuşi o măsură a desăvârşirii, pentru că am spus că se spune, în Filocalie chiar, că desăvârşirea e fără de hotar. Desăvârşirea n-are hotar, niciodată nu este un punct în care să zici: gata, nu mai am ce face. Şi în veşnicie omul e angajat în înaintare, nu există o stagnare pentru cineva care e preocupat de viaţa duhovnicească.

Prin urmare, stimaţi ascultători, aş vrea să rămânem cu dorinţa acesta de a cunoaşte Filocalia sau de a cunoaşte măcar scrieri din Filocalie. Nu ştiu cine ar putea să se angajeze să citească douăsprezece volume din Filocalie, să facă performanţe de cunoştinţe filocalice. Important este ca ceea ce citim să înţelegem, să cunoaştem, să ne impropriem, să ne putem raporta la scrierile pe care le-am citit, pe care le avem în vedere, şi cu ajutorul lui Dumnezeu să ne formăm, să ne modelăm prin gândurile cuprinse în Filocalie. Mai întâi să ne împodobim mintea cu gânduri din Filocalie şi apoi să ne împodobim viaţa cu gândurile din Filocalie pe care le purtăm în noi. Aşa încât Filocalia să se întrupeze în noi, în viaţa noastră, spre binele celor mulţi. E ceea ce îmi doresc mie personal şi ceea ce vă doresc la toţi.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, în continuare, mâine, vom avea în vedere scrierile mai îndeaproape, şi textele care nu se uită niciodată. Depinde de receptivitatea omului faţă de texte. Eu o să vă spun mâine seară ce texte anume, o să vă spun texte din Filocalie cu care m-am întâlnit pentru prima dată şi care mi-au rămas de la prima lectură. Adică nu o să vă spun ce am mai învăţat din Filocalie anul acesta să zicem, ci ce anume m-a impresionat de la prima lectură. Când am citit-o mai întâi Filocalia, cât aveam atunci sau la cât am ajuns eu atunci, o să vă spun ce texte anume mi-au rămas de atunci şi cu care am străbătut iată, din 1948-49. V-am spus că nu mai ştiu despre rugăciune în gândirea lui Evagrie Ponticul, dar ştiu de atunci că rugăciunea este "vorbirea minţii cu Dumnezeu". E un cuvânt din Filocalie care mi s-a împlântat de la prima lectură. Despre aşa ceva vom vorbi cu ajutorul lui Dumnezeu mâine seară. Vă mulţumesc.

Ce este îndumnezeirea?

Părinţii cei duhovniceşti, vorbind despre apropierea omului de Dumnezeu, compară legătura omului cu Dumnezeu cu fierul încălzit în foc. Şi spun că aşa cum fierul încălzit în foc primeşte însuşirile focului, are şi el ceva din ceea ce este focul, tot aşa şi omul care are o legătură cu Dumnezeu intră în legătură cu

Dumnezeu în aşa fel încât Dumnezeu Se înfăţişează pe Sine în om, îl îndumnezeieşte. Dacă ştim ce înseamnă un lucru încălzit, ştim ce înseamnă şi un om îndumnezeit. Adică ceva ce intră în legătură cu Dumnezeu, un om în care Dumnezeu Se manifestă. Se spune că Fiul lui Dumnezeu întrupat a îndumnezeit firea omenească. Aşa, în continuare, Fiul lui Dumnezeu se întrupează în credincioşi, credincioşii devenind mădulare ale trupului mistic al lui Hristos şi devenind mlădiţe din viţa care este Hristos, primind ceva din prezenţa Domnului nostru Iisus Hristos. Bineînţeles că aşa cum smerenia - zice Sfântul Ioan Scărarul - este un dar fără de nume pe care îl cunoaşte numai cel care-l are, tot aşa şi îndumnezeirea este ceva mai presus de înţelegere, dar înţeles numai de acela care se îndumnezeieşte, care devine participant la firea dumnezeiască, cum ar zice Sfântul Apostol Petru (II Petru 1, 4). E un lucru pe care îl urmărim dar pe care nu-l înţelegem. Îl avem în vedere dar nu-l putem înţelege decât atunci când simţim adierea dumnezeiască în noi prin har. Harul este o energie necreată. Se spune că Dumnezeu este de infinite ori infinit mai presus de energiile Sale, dar a găsit calea aceasta de modelare şi de îndumnezeire a omului prin energia aceasta necreată, prin har, şi aceasta duce la îndumnezeire.

În slujbele noastre sunt alcătuiri în care se pomeneşte despre îndumnezeire în înţelesul acesta. Vorbind cu Maica Domnului zicem într-o stihire: "Noi cei îndumnezeiţi prin tine", adică cei care putem fi îndumnezeiţi prin tine, prin Maica Domnului, prin mijlocirile Maicii Domnului, respectiv prin Domnul Hristos care este pricina îndumnezeirii noastre.

Desăvârşirea poate fi o stare actualizată sau o aspiraţie continuă?

Desăvârşirea în general este o aspiraţie. Dacă zice Domnul Hristos: "Fiţi desăvârşiţi precum Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârşit este", înseamnă că desăvârşirea este o aspiraţie. Cine poate zice că-i bun ca Dumnezeu, că-i sfânt ca Dumnezeu, că-i milostiv ca Dumnezeu şi aşa mai departe? Dar e ceva care se poate şi actualiza, nu în final, ci pe parcurs, adică poate fi cineva despre care să ai convingerea că este un om aproape de desăvârşire, de desăvârşire aşa cât o înţelegem noi. Aşa că desăvârşirea fiind fără de hotar, nu poţi să zici că are hotar în clipa în care cineva se socoteşte înaintat. De altfel să ştiţi că un om înaintat în viaţa duhovnicească nu se socoteşte înaintat. În Filocalie este un cuvânt al cuviosului Dorotei care spune că "cu cât se apropie omul mai mult de Dumnezeu, cu atât se socoteşte pe sine mai nedesăvârşit", mai păcătos chiar spune. Cu cât e omul mai preocupat de sine cu atât îşi cunoaşte laturile negative mai bine, după cum sunt oameni care zic: "Apoi eu n-am făcut nici un rău la nimeni, sunt om cumsecade, sunt om de treabă". Eu nu zic că nu-i om de treabă, Doamne ajută să fie toţi de treabă, dar până la desăvârşire e cale lungă. Numai cine nu ştie ce-i desăvârşirea zice că-i desăvârşit.

Vă rugăm să ne spuneţi câteva cuvinte despre apocatastază.

Apocatastaza este o idee, o teorie, anume că la sfârşitul tuturor, în cele din urmă, Dumnezeu nu va suferi să-i lase pe oameni în chinurile, în pedepsele iadului, ci-i va mântui pe toţi. Este o idee pe care a avut-o şi Origen, un scriitor bisericesc, însă Biserica noastră nu o admite, şi când l-a condamnat pe Origen a condamnat şi apocatastaza. Noi ştim că Dumnezeu e bun şi ne gândim că Dumnezeu poate face tot ce vrea El să facă spre bine, însă nu ni s-a descoperit lucrul acesta că va veni şi o vreme în care se vor restabili toate şi în care se va termina şi cu suferinţele, cu chinurile iadului. Biserica noastră nu învaţă aceasta şi nu învăţăm nici noi personal. Că poate cineva să creadă în Dumnezeu Cel care face şi aşa ceva, mă rog, îl priveşte, însă nu e important să ne gândim la faptul că se vor sfârşi odată şi odată toate chinurile, ci să trăim în aşa fel ca să nu ajungem nici măcar într-o pedeapsă vremelnică.

Domnul nostru Iisus Hristos a spus: "Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi". Cum trebuie să vedem iubirea de sine?

Iubirea de sine este o realitate. Omul e creat să se iubească pe sine şi acesta este punctul de plecare în poruncă. Adică Domnul Hristos nu condamnă iubirea de sine, ci o are în vedere ca o realitate care e concrescută cu existenţa umană. Fiecare dintre noi ne iubim pe noi înşine. E adevărat că există şi o iubire neraţională de trup - iubirea aceasta e pomenită de Sfântul Maxim Mărturisitorul în Filocalie în volumul II la capetele despre dragoste, poate va veni mâine seară vorba despre asta sau şi despre asta; depinde câte mi-or veni atunci în minte, că dacă voi pierde ceva din vedere n-am ce face - şi există o iubire raţională de sine.

Sfântul Apostol Pavel, cred că ştiţi, în Epistola către Efeseni are nişte învăţături în legătură cu iubirea între soţi. Cum să-şi iubească soţul soţia. Şi spune acolo că "nimeni nu şi-a urât vreodată trupul său ci-l încălzeşte şi-l hrăneşte" (Efeseni 5, 29). Asta înseamnă că Sfântul Apostol Pavel are în vedere iubirea aceasta de sine, iubirea raţională de sine, care este măsura iubirii de aproapele. Nu ştiu cine ar putea spune că iubeşte pe aproapele ca pe sine însuşi, dar aceasta este poruncă, e o poruncă şi porunca în general angajează, porunca ne angajează într-o lucrare de disciplinare, de înaintare în cele bune, de pildă cum e cu iubirea. Dar până unde putem ajunge, cât facem din aceasta, numai Dumnezeu ştie, nu ştim nici măcar cât ni se cere, chiar dacă ni se spune "să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi". De pildă samarineanul milostiv din pilda cu samarineanul milostiv, a iubit pe aproapele său dar nu ştiu dacă l-a iubit ca pe sine însuşi. Însă ne este recomandat. Măcar la măsurile acelea dacă am fi toţi cei din lumea aceasta ar fi extraordinar de mult bine făcut în lumea aceasta, la măsurile samarineanului milostiv, care a dat ceva din ceea ce avea: din averea lui, din comoditatea lui, din ceea ce avea el la îndemână i-a dat celui care era în suferinţă, i-a completat lipsurile prin ceea ce avea. Şi era un pas, o înaintare spre iubirea de aproapele. Ştiţi că Domnul Hristos prin pilda cu samarineanul milostiv (Luca 10, 28-37) a răspuns la întrebarea: "Cine este aproapele meu?", şi a arătat cum trebuie să fie iubirea faţă de aproapele. Din aceasta înţelegem că e nevoie de o angajare, cât se poate face la măsurile noastre, pentru că binele de care ne aducem aminte nu totdeauna îl putem şi împlini. Sfântul Marcu Ascetul în Filocalie are cuvântul: "Fă binele de care îţi aduci aminte şi cel de care nu-ţi aduci aminte ţi se va descoperi ţie", deci angajarea aceasta în a face ceva pentru altul, pentru cel care are trebuinţă de ajutorul tău. A-l iubi pe cineva ca pe tine însuţi înseamnă nu numai a-l sprijini, a-i da ceva, ci însemnă şi a căuta promovarea lui, a căuta înaintarea lui, a căuta odihna lui, să fie odihnit prin existenţa ta: în jurul tău să poţi, să-i fericeşti pe toţi.

Cum credeţi că-l apropie pe credincios de Filocalie exemplul pelerinului rus?

Ştiţi cum, în scrierea aceasta se pomeneşte despre Filocalie, că el s-a folosit foarte mult din citirea Filocaliei, în limba rusă bineînţeles. Şi atunci poate zice cineva: "Măi frate, dacă e aşa interesantă şi aşa folositoare Filocalia, hai să citesc şi eu Filocalia".

Rugăciunea inimii poate fi dobândită în lume?

Da, de ce să nu poată fi? Depinde ce înţelegi prin "rugăciunea inimii". Unii cred că rugăciunea inimii este de fapt repetarea continuă a rugăciunii "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" până la măsura aceea încât niciodată să nu existe o clipă în existenţa omului în care să nu se deruleze această rugăciune în conştiinţa lui. Să ştiţi că nu-i aşa. Rugăciunea aceasta este o modalitate de a ţine legătura cu Dumnezeu, e o metodă. Eu m-am întrebat de multe ori: de câte ori trebuie să zică cineva "Doamne miluieşte-mă!" ca să-l miluiască Dumnezeu? Eu cred că Dumnezeu îl miluieşte chiar şi prin faptul acesta că se angajează în rugăciunea aceasta, adică e o milă a lui Dumnezeu să te poţi angaja în rugăciunea aceasta. Dar performanţe de rugăciune în felul acesta nu ştiu cine poate face. Poate cineva care are un regim ca pelerinul rus, care n-avea nici o treabă în lumea asta. Ce făcea pelerinul rus decât se ducea dintr-o mănăstire într-alta şi zicea "Doamne Iisuse" pe drum, şi zicea "Doamne Iisuse" acolo, şi unde se găsea zicea, nu-l punea nimeni să facă şi altceva. Era şi infirm de altfel, avea ceva, o paralizie la mână, nu putea să fie angajat. Păi câţi dintre noi pot să aibă situaţia aceasta? Nici nu se recomandă o situaţie de felul acesta. Toţi care suntem angajaţi în viaţa socială cu ceva nu putem să facem lucrul acesta.

Ori asta e o rugăciune în care Îl afirmi şi pe Dumnezeu dar îl afirmi mult pe om, pentru că ceri mila lui Dumnezeu pentru tine, pentru "mine păcătosul": "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Când înaintezi în rugăciunea aceasta ar trebui să izbucnească din suflet şi nişte cuvinte ca acestea: "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale". Zic eu că acesta-i tunetul pământului către cer. Are şi pământul un tunet. Expresia aceasta a cunoaşterii măreţiei lui Dumnezeu: "Mare eşti Doamne şi minunate sunt lucrurile Tale şi nici un cuvânt - orice am zice noi - nu este de ajuns spre lauda minunilor Tale", faptul acesta de a te simţi copleşit de Dumnezeu. Până la urmă, rugăciunea de toată vremea e o atitudine, un simţământ care îl realizezi şi prin a zice "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".

Sfântul Maxim Mărturisitorul - a fost vorba despre "Cuvântul ascetic" din volumul II din Filocalie - răspunde la întrebarea pusă de fratele: "Cum se face că Sfântul Apostol Pavel care zice <<Neîncetat să vă rugați>>, cum se ruga el neîncetat având atâtea lucruri de făcut?" Şi bătrânul, respectiv Sfântul Maxim Mărturisitorul, răspunde: "Rugăciunea neîntreruptă constă în a avea mintea lipită de Dumnezeu cu multă evlavie şi cu dor, a atârna pururea cu nădejdea în El şi a te încrede în El în orice ai face şi ți s-ar întâmpla". Iată o definiție a rugăciunii pe care n-o bagă în seamă toată lumea. Ştiți că Kallistos Ware a scris o carte despre "Rugăciunea inimii în Filocalie" - parcă aşa ceva titlu are - şi n-are în vedere definiția acesta a Sfântului Maxim Mărturisitorul. Poate n-a dat peste ea sau poate n-a băgat-o în seamă, însă eu o socotesc foarte importantă. Iată ce spune Sfântul Maxim Mărturisitorul despre rugăciunea de toată vremea, despre rugăciunea neîntreruptă. Nu că este o repetare a rugăciunii, ci că este o stare sufletească în care te socoteşti în fața lui Dumnezeu, ai mintea lipită de Dumnezeu, fiți atenți: "cu multă evlavie şi cu dor", adică se gândeşte la Dumnezeu ca la Dumnezeu. La noi au fost nişte călugări francezi care au trecut pe la noi după ce au fost pe la Sfântul Munte şi ne-au spus că la Sfântul Munte este o vorbă care zice aşa: "La Dumnezeu să te gândeşti ca la Dumnezeu nu ca la om şi să-L respiri pe Dumnezeu cum respiri aerul". Ce înseamnă asta? Să te gândeşti la Dumnezeu cât mai neîntrerupt dar să te gândeşti la Dumnezeu "ca la Dumnezeu nu ca la om", "cu multă evlavie şi cu dor" ar zice Sfântul Maxim Mărturisitorul. "Şi a atârna pururea cu nădejdea în El - nădejdea fiind lucrătoare în raport cu Dumnezeu - şi a te încrede în Dumnezeu în orice ai face şi ți s-ar întâmpla". Să ai conştiința aceasta că Dumnezeu e la cârma vieții tale, asta-i rugăciunea de toată vremea. Nu neapărat să zici "Doamne Iisuse" în toată vremea.

Să ştiți că eu le spun totdeauna, şi mai ales la cei care au muncă intelectuală, să-şi facă datoria. Voi sunteți studenți. Mulți din cei care sunteți aici sunteți studenți. Păi foarte bine. Apoi să fiți studenți, să studiați dacă sunteți studenți, nu să renunțați la studiu ca să vă rugați. Să vă rugați când aveți timp de rugăciune dar să aveți vreme de studiu că doar sunteți studenți. Şi nu se poate face cu mintea bine două lucruri deodată. Când studiezi, studiezi şi după aceea îți găseşti vreme şi de rugăciune. Am citit eu cândva o carte de sentințe duhovniceşti - de aceea nu m-am putut ocupa numai de Filocalie, că am mai citit şi altceva. Şi spune acolo că era un călugăr într-o mănăstire care copia cărți - ştiți că tiparul s-a descoperit tare târziu, abia în secolul XV - şi, copiind el cărți, scria cât scria şi după aceea se uita, ridica privirea în sus, spunea ceva în gând şi iarăşi scria şi iarăşi făcea aşa. Şi îl întreabă cineva, un călugăr, un coleg de-al lui, că ce face. Şi îi răspunde: "Tu eşti călugăr şi nu ştii ce fac? Uite ce fac. Întâi îmi înalț gândul la Dumnezeu şi zic: <<Dumnezeule spre ajutorul meu ia aminte, Doamne ca să-mi ajuți mie grăbeşte. Slavă Ție Doamne, slavă Ție>>. După aceea mă apuc şi scriu", şi bineînțeles că în timpul cât scria trebuia să fie atent la ce scrie, nu mai zicea aşa. Şi apoi întrerupea puțin scrisul şi iarăşi zicea: "Slavă Ție Doamne, slavă Ție. Dumnezeule spre ajutorul meu ia aminte, Doamne ca să-mi ajuți mie grăbeşte". Aşa ceva se poate face. Dar ca să înlocuieşti studiul cu rugăciunea sau să-ți faci din rugăciune profesiune, nu-i corect.

Parcă asta era întrebarea nu? Şi dacă se poate în lumea asta să ai rugăciunea inimii. Păi se poate. Se poate pentru că rugăciunea inimii nu înseamnă să spună cineva despre cineva - de exemplu să ştiți că mie mi s-a spus că cutare are rugăciunea inimii. Nu ştiu dacă cine mi-a spus era sigur sau era sigur numai pentru el, pentru că asta e o chestiune pe care n-o poate şti cineva dacă o ai sau n-o ai. Rugăciunea inimii este participarea totală la rugăciune. Poate să fie o Liturghie. Să ştiți că noi avem datorie şi de a participa la slujbele Bisericii. Nu se poate înlocui rugăciunea liturgică cu rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Cu asta ne ajutăm aşa cum ne ajutăm şi cu rugăciunea liturgică. Mergem la biserică. Păi atunci ar putea zice cineva - şi zice şi către mine şi pe la spovedit -: "Părinte, e drept că nu merg la biserică, dar mă rog acasă". Apoi nu se roagă el acasă cât s-ar ruga la biserică dacă ar merge. Şi atunci eu zic: bine, atunci înseamnă că pot să nu mai existe biserici, că se roagă oamenii pe acasă. Nu-i aşa. Sunt nişte datorii care trebuie împlinite şi care sunt tot rugăciune şi care te ajută tot pentru rugăciune, dar când nu-i slujbă la biserică, când eşti pe drum, când eşti undeva şi aştepți ceva, în loc să te gândeşti la orice, şi mai ales la lucruri necuviincioase, zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" întins, aşa cum e rânduiala. Călugării sunt datori. Cum a zis părintele acela: "Tu eşti călugăr şi nu ştii ce fac?". Păi aşa, un călugăr e dator să spună într-una "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Dar tot aşa cu întrerupere. Într-una când nu e angajat în altceva. Eu, de exemplu acum, nu pot să vă vorbesc şi să zic în acelaşi timp "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi nici nu-mi reproşez că nu zic. Şi nu mi-i frică că dacă mă voi duce în fața lui Dumnezeu va zice Dumnezeu: bine dar să ştii că tu ai fi putut să mai zici de

vreun milion de ori "Doamne Iisuse" şi n-ai zis. Nu se poate. Pentru că asta este o metodă, nu e o treabă pe care ţi-o numără cineva, nici tu singur nu trebuie să ţi-o numeri.

Diavolul ne cunoaşte gândurile?

Cred că întrebarea asta mi-aţi mai pus-o parcă şi de altă dată şi nu ştiu ce v-am răspuns atunci, ca să vă răspund şi acum tot aşa. Însă în Filocalie se spune la Evagrie Ponticul că diavolul nu cunoaşte decât gândurile exprimate. Apoi ştiţi care gânduri le cunoaşte diavolul? Acelea care ţi le aduce el. Acelea e sigur că le cunoaşte.

A fi monah e o chestiune de vocaţie?

E bine să fie omul de vocaţie, că dacă nu rămâne un improvizat toată viaţa.

În ce constă aceasta?

Vocaţia? Păi e greu de spus în ce constă vocaţia. Vocaţia trebuie simţită nu ştiută. Îţi dai tu seama că asta ţi-e calea. Eu de exemplu, când m-am angajat la viaţa călugărească, m-am angajat pentru că am simţit că asta-i calea mea, n-am mai avut un termen de comparaţie, dar nici nu m-am angajat până când nu am fost hotărât aşa, că toată lumea dacă ar fi zis să nu mă fac călugăr, tot mă făceam. Şi, cu cinci minute înainte de a mă hotărî, dacă zicea toată lumea că mă fac călugăr spuneam că nu-i sigur.

Vorbiţi-ne, vă rugăm, despre dreapta socoteală**.**

Dreapta socoteală este un dar de la Dumnezeu care vine cu vremea. Citiţi în Filocalie "Convorbiri cu părinţii din pustia sketică" de Sfântul Ioan Casian, volumul I, a doua convorbire şi nu mă mai întrebaţi atunci pe mine.

*În ce ordine recomandaţi citirea volumelor din Filocalie**?***

Deocamdată în odinea în care aveţi la îndemână Filocalia. Puteţi să începeţi şi cu volumul XII. E important, e de sine stătător cumva. În Filocalie nu există un început, decât un început de tipărire să zicem, un început de carte. Se poate citi volumul XII, se poate citi volumul IX, se pot citi cuvintele Avvei Dorotei pentru că scrierile acestea nu au fost puse una după alta, una lângă alta, ca să se citească aşa cum urmează, în ordinea în care sunt în carte, ci au fost scrieri de sine stătătoare. Fiecare scriere a fost o scriere de sine stătătoare şi se poate citi pornind de la scrierea respectivă. De exemplu, eu recomand foarte mult, aţi văzut că am mai şi pomenit, pe Sfântul Marcu Ascetul sau pe Sfântul Isaac Sirul. Poţi să începi cu volumul X cu Sfântul Isaac Sirul. Poţi să începi foarte bine şi cu volumul I. Sunt lucruri mai simple cumva dar practice, se poate începe şi cu volumul I. Nu trebuie neapărat să citeşti întâi "Capetele morale" ale Sfântului Antonie cel Mare. Poţi să citeşti foarte bine "Epistola către Nicolae monahul" de Sfântul Marcu Ascetul. Important este să citeşti cât mai multe scrieri şi mai ales să şi ţii minte ce-ai citit, adică nu numai aşa, să ţii minte că ai citit.

Pentru că sunt multe întrebări despre Maica Domnului, vă rugăm să ne vorbiţi despre icoana Maicii Domnului.

Dragă, eu despre icoane nu prea pot vorbi multe, pentru că pentru mine icoanele sunt doar nişte obiecte sfinţite. Aş putea să vă spun ceva despre Maica Domnului aşa, care mi-e mie la inimă: Maica Domnului, locaş al Preasfintei Treimi. E un gând care e al meu de fapt şi de aceea mi-e drag. Să vă spun ceva, acum că a venit vorba de "mi-e drag un gând". La noi la mănăstire a fost un părinte care a scris un fel de roman. Nu era cine ştie ce, el credea că-i mare lucru. Şi acolo era vorba de o fată care trebuia să-l ierte pe cineva care i-a făcut nişte necazuri, şi zice fata - un băiat îşi cere iertare şi fata îi răspunde - cumva aşa în doi peri, că "Dumnezeu să te ierte". Nu i-a spus că-l iartă. Şi atunci eu am zis: ştii de ce a zis fata aceea că nu-l iartă, sau nu i-a spus direct că-l iartă? Pentru că seamănă cu tată-său. Adică cu autorul.

Deci, sunt gânduri care ne sunt dragi pentru că sunt ale noastre şi pentru că le-am spus noi poate mai întâi, sau le-am descoperit noi, şi mie mi-i foarte drag gândul acesta că Maica Domnului e locaş al Preasfintei Treimi. De unde începe gândul acesta? Începe de acolo, că atunci când Preasfânta Fecioară Maria l-a întrebat pe îngerul binevestitor "Cum va fi aceasta de vreme ce au nu ştiu de bărbat?" îngerul i-a răspuns aşa: "Duhul Sfânt Se va coborî peste tine - deci Duhul Sfânt - şi puterea Celui Preaînalt - puterea lui Dumnezeu Tatăl - te va umbri, de aceea şi Sfântul care Se va naşte din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema". Prin urmare cele trei persoane ale Sfintei Treimi sunt unite în Preasfânta Fecioară Maria, în Maica Domnului. Sigur că o mamă nu-i mamă numai cât poartă pe copilul ei în sine, ci e mamă în veşnicie. Şi Domnul Hristos n-a fost purtat de Maica Domnului numai în pântecele ei ci şi în inima ei. Apoi să ştiţi că de inima Maicii Domnului Domnul Hristos niciodată nu S-a despărţit. Astfel stând lucrurile, Maica Domnului rămâne locaş al Preasfintei Treimi, umbrită de Tatăl ceresc, miluită de Fiul pe care-L purta în inimă şi având pe Duhul Sfânt asupra ei.

Maica Domnului e chemată de noi în rugăciune şi în înţelesul acesta ca ea care a purtat în sine - fiind locaş al Mântuitorului a fost locaş al Sfintei Treimi. La Maslu e o stihire, o alcătuire, care are următorul cuprins - vorbim cu Maica Domnului -: "Pe tine, preacuratul palat al Împăratului ceresc, ceea ce eşti mult lăudată, te rog curăţeşte-mi mintea mea cea întinată cu tot felul de păcate şi o fă locaş înfrumuseţat al dumnezeieştii Treimi, ca să laud şi să măresc puterea ta şi mila ta cea nemăsurată, fiind mântuit eu netrebnicul robul tău". Adică eu robul Maicii Domnului, supus al Maicii Domnului, cinstitor al Maicii Domnului cer ceva de la Maica Domnului. Ce? Întâi să fiu mântuit, adică să mi se curăţească mintea de tot felul de păcate. De ce? Ca să fiu "locaş înfrumuseţat al dumnezeieştii Treimi". Să fiu şi eu locaş al Sfintei Treimi, al Tatălui al Fiului şi al Sfântului Duh, şi din această stare să pot să laud şi să măresc puterea şi mila cea nemăsurată a Maicii Domnului. Numai sub darul Preasfintei Treimi pot înţelege măreţiile Maicii Domnului. Noi, ca ortodocşi, suntem cinstitori ai Maicii Domnului, înţelegem ceva din măreţiile Maicii Domnului prin darul lui Dumnezeu, prin puterea lui Dumnezeu. Asta este ceea ce vă spun în loc de icoana Maicii Domnului. E tot o icoană, o icoană gândită.

Care este legătura între dragoste şi prietenie?

Legătura între dragoste şi prietenie este aşa: prietenie fără dragoste nu există. Dragoste fără prietenie există. Cum? Poţi să iubeşti pe cineva şi să n-ai conştiinţa că şi el te iubeşte, în cazul acesta este o dragoste fără prietenie. În prietenie două lucruri sunt importante: dragostea şi respectul, iubirea care cinsteşte. Dragostea şi respectul sunt esenţa prieteniei, numai că trebuie să fie reciprocitate. Dacă nu-i reciprocitate nu există prietenie. Când eram eu student la Teologie, Mitropolitul de atunci, Mitropolitul Nicolae Bălan, Dumnezeu să-l odihnească, l-a întrebat pe un coleg de-al meu: "Care-i cel mai bun prieten al tău?" şi respectivul îi răspunde că eu. Eu nu eram de faţă. Poate că dacă eram de faţă era cu semnul întrebării răspunsul. Şi atunci Mitropolitul îi zice: "Bine, dar el te recunoaşte de prieten?" Pentru că dacă nu te recunoaşte cineva de prieten nu îi eşti prieten, ci ai doar calităţile care angajează pe cineva în prietenie: iubirea şi respectul. Aceasta în general.

În special, pentru că se pune de multe ori şi problema aceasta, care trebuie să fie relaţiile de prietenie între un băiat şi o fată? Răspunsul este acesta: trebuie să fie relaţii de frate-soră. Dacă e mai mult decât atât nu-i corect. Adică nu-i corect să-şi anticipeze căsătoria, nu-i corect să facă nişte lucruri pe care nu le-ar putea face în condiţii normale un frate şi o soră. Asta e măsura prieteniei între un băiat şi o fată, iar angajarea în prietenie e aceeaşi: dragoste la ultima posibilitate a celui care iubeşte şi respect tot la ultima posibilitate. Poate că ştiţi că dragostea are măsură, adică măsura aceasta că "să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi". Dacă faci aşa e destul. Şi, în ceea ce priveşte cinstirea faţă de om, e mai mare decât măsura cinstirii de tine însuţi. Ştiţi că Sfântul Apostol Pavel zice "unul pe altul mai de cinste făcându-l", adică dându-i mai multă cinstire decât îţi dai ţie însuţi. Acesta e răspunsul la întrebare.

Care este distincţia între normal şi habotnic?

Apoi e greu de ştiut. La unii e normală şi habotnicia, la unii nu-i normală. Trebuie să fi echilibrat, acesta e rostul cel mai adevărat şi cel mai bun. Adică nu trebuie să fii niciodată să te arate lumea cu degetul că tu eşti acela care faci ceva deosebit. Să-ţi vezi de o treabă aşa, echilibrat. Adică dacă te duci la biserică nu stai tu

mai mult în genunchi decât altul, să vadă oamenii că tu stai în genunchi. În Pateric se spune că asta-i smerenia, "să fii întocmai cu toți". Şi atunci n-ajungi la habotnicie. Dar, dacă faci aşa, numai - cum zicem noi prin Ardeal - ce-ți țâpă dinlăuntru, adică numai ce-ți vine ție şi nu te mai gândeşti la nimic altceva, nu-i corect şi nu-i bine.

Cum se iartă păcatele împotriva Duhului Sfânt?

Prin pocăință se iartă. De fapt păcatele împotriva Duhului Sfânt sunt păcate care nu se lasă, împotrivirea față de adevăr de exemplu, sau de credință, deznădejdea. Există şi o pocăință cu bucurie, o pocăință cu fața spre viitor, o pocăință care nu înseamnă încremenire în trecut ci înseamnă o acțiune în prezent pentru o viață superioară în prezent şi în viitor. Şi atunci orice păcat pe care-l poți părăsi poate fi iertat. Şi Dumnezeu e bun şi milostiv şi iartă toate păcatele.

8 noiembrie 1994

Texte filocalice care se impun atenției de la prima lectură

<<Cuprins

Stimați ascultători, ieri seara am spus că pentru seara de acum, pentru întâlnirea din seara aceasta, ne vom întreține în legătură cu textele filocalice care se impun atenției de la prima lectură. Se ştie că citind o carte, oricare ar fi ea, de fiecare dată când o citim pentru prima dată, şi după aceea şi dacă reluăm lectura ei, avem în vedere nişte afirmații care totdeauna ni se impun atenției, de fapt ni se impun atenției de la prima lectură şi rămân la aceeaşi valoare, la aceeaşi cotă, de fiecare dată când citim cartea respectivă. Aşa este şi cu Filocalia, aşa este cu scrierile din Filocalie.

Poate că sunt foarte puțini aceia care pot citi întreaga Filocalie. Adevărul este că oricare dintre scrierile filocalice are importanța ei şi în cuprinsul oricăreia dintre scrierile filocalice sunt şi texte care se anină cumva de minte chiar de când citim pentru prima dată scrierea respectivă. Nu voi spune acum, cu acest prilej, numai texte propriu-zise ci voi şi atrage atenția asupra unor scrieri care ni se par de la prima lectură mai importante decât altele. E adevărat că fiecare dintre noi are receptivitatea lui față de scrierile pe care le are în vedere, scrierile la care ajunge. Oricare dintre scrierile filocalice au fost scrise pentru un grup de oameni sau pentru o persoană oarecare, şi după aceea au ajuns să aibă şi circulație. Adevărul este că Filocalia totuşi n-a avut mare circulație. Cea mai răspândită carte este Sfânta Scriptură, Biblia, şi după ea "Urmarea lui Hristos", aşa se ştie.

Filocalia este o colecție de cărți, o colecție de scrieri, scrise de călugări şi pentru călugări. Părintele Stăniloae când a tradus Filocalia, ajutat de Părintele Arsenie Boca de la Sâmbăta, de la Mănăstirea Brâncoveanu - în sensul că Părintele Arsenie a scris după dictatul părintelui Stăniloae, Părintele Stăniloae traducea şi dicta iar Părintele Arsenie copia cele dictate de Părintele Stăniloae - Părintele Stăniloae când s-a gândit la traducerea Filocaliei nu i-a avut în vedere numai pe călugări, sau nu i-a avut în vedere în special pe călugări, ci a avut în vedere spiritualitatea ortodoxă, care, prin tipărirea Filocaliei, urma să se răspândească în Biserica noastră românească. Părintele Serafim Popescu de la noi de la mănăstire, Dumnezeu să-l odihnească, zicea că "Părintele Stăniloae, prin traducerea Filocaliei, a adus cerul ortodox pe pământul românesc". E frumos şi e şi adevărat, pentru că există un cer ortodox, un cer de gândire ortodoxă, Filocalia fiind un monument de cultură ortodoxă.

Eu, când am citit pentru prima dată Filocalia, volumele I, II, până la IV de fapt, chiar şi volumul III pe care după aceea nu l-am mai reluat - v-am spus seara trecută - am rămas cu nişte gânduri care m-au urmărit de când m-am întâlnit cu ele. Mai întâi cea dintâi scriere din Filocalie, din volumul I, Sfântul Antonie cel Mare, m-a impresionat prin referirile la omul rațional. El spune că "om rațional este acela care-L cunoaşte pe

Dumnezeu şi care Îi mulţumeşte lui Dumnezeu". Cu alte cuvinte un om raţional este acel om care ştie de Dumnezeu, care se raportează la Dumnezeu. Fără o cunoştinţă de Dumnezeu, fără o raportare la Dumnezeu nu există om raţional. El nu înţelege ca om raţional pe acel om care are raţiune, care raţionează, ci îl socoteşte om raţional pe acela care raţionează corect în raport cu Dumnezeu. Şi chiar spune că om raţional e acela cere-L cunoaşte pe Dumnezeu, care se raportează la Dumnezeu, şi afirmă că oamenii se socotesc raţionali dar pe nedrept, şi mai ales pe nedrept se socotesc raţionali aceia care nu se raportează la Dumnezeu. Şi spune mai departe că cei care nu ţin seama de Dumnezeu se deosebesc de animale numai prin forma mădularelor şi prin grai, deci prin capacitatea de a vorbi. Bineînţeles că capacitatea de a vorbi este în legătură cu capacitatea de a gândi, dar nu orice gândire îl prezintă pe om ca raţional. La fel, are Sfântul Antonie cel Mare şi cuvântul că "Cea mai rea boală a sufletului este necredinţa şi necunoştinţa lui Dumnezeu". Cineva care nu cunoaşte pe Dumnezeu, care nu ţine seama de Dumnezeu, poate să ducă o viaţă oricum, şi acela nu este într-o trăire religioasă, şi nefiind într-o trăire religioasă nu este nici într-un progres religios. Sunt 170 de capete scrise de Sfântul Antonie cel Mare şi scrierea lui trebuie studiată, nu citită ca o lectură simplă, şi atunci găseşti mai multe cuvinte care se pot împlânta în minte de la prima lectură, dacă lectura este o lectură sub formă de studiu, sub formă de cercetare. Să ştiţi că Părintele Stăniloae mi-a spus - l-am întrebat eu despre Filocalie şi mi-a spus - că Filocalia trebuie citită ca Scriptura, revenind. Dacă n-o citeşti revenind, dacă n-o citeşti studiind, n-ai mare folos de pe urma scrierilor filocalice.

Evagrie Ponticul are câteva scrieri: "Schiţă monahicească", "Despre vise" şi mai ales "Despre rugăciune". Are un cuvânt despre rugăciune împărţit în 153 de capete, după numărul celor 153 de peşti pe care i-au pescuit la pescuirea minunată, prezentată de Sfântul Evanghelist Ioan în capitolul 21, respectiv de ucenicii Sfântului Evanghelist Ioan dar cuprinsă în Sfânta Evanghelie de la Ioan. E vorba de cei 153 de peşti pe care i-au pescuit ucenicii prin puterea minunată a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Se spune în Sfânta Evanghelie că au prins 153 de peşti mari şi totuşi mreaja nu s-a rupt. După numărul acestor 153 de peşti a împărţit Evagrie Ponticul cuvântul său despre rugăciune, în care între altele se spune că "rugăciunea este vorbirea minţii cu Dumnezeu". În cuvântul acesta despre rugăciune se afirmă că ceea ce faci împotriva celui ce te-a nedreptăţit îţi va sta ca piedică la rugăciune. Se pomeneşte acolo şi de rugăciunea curată, are în vedere Evagrie Ponticul golirea minţii de toate imaginile şi o stăruinţă în rugăciune. Zice el că "dacă mintea e surdă şi mută în vremea rugăciunii, atunci te poţi ruga". Mai are cuvinte despre gânduri şi acestea sunt foarte importante, de fapt sunt primele gânduri din Filocalie despre gânduri. El face deosebire între trei feluri de gânduri, împarte gândurile în trei categorii: gânduri îngereşti, gânduri omeneşti şi gânduri drăceşti, şi afirmă că gânduri îngereşti sunt acele gânduri care ne ridică spre Dumnezeu, care din lucrurile obişnuite te ridică spre Dumnezeu, spre Dumnezeu Creatorul, face o legătură între lucrurile vieţii acesteia şi Dumnezeu. El ia de pildă aurul şi spune că atunci ai gânduri îngereşti când aurul la care te gândeşti îl pui în legătură cu Dumnezeu şi cu lucrurile lui Dumnezeu. Sunt apoi gânduri omeneşti care sunt gânduri de mijloc, gânduri aşa cum sunt acelea pe care le ai în vedere când te gândeşti la apă şi cu sete şi fără sete, ca noţiune în special. Iar gândurile drăceşti sunt amestecate cu patimile, cu iubirea de argint, cu iubirea de avere de pildă.

După scrierile lui Evagrie urmează nişte scrieri foarte importante ale Sfântului Ioan Casian, două scrieri, una intitulată "Despre cele opt gânduri ale răutăţii", pe care le-am prezentat când am vorbit despre "Patimi şi nepătimire", şi cea de-a doua scriere cuprinde două convorbiri cu părinţii din pustia sketică: una despre "Scopul şi ţinta vieţii călugăreşti" - am prezentat aceasta în conferinţa despre "Scopul şi ţinta vieţii creştine" - şi cea de-a doua "Despre darul deosebirii", despre dreapta socoteală sau despre dreapta socotinţă. Ocupându-se de cele opt gânduri ale răutăţii, adică despre cele opt patimi, pe care unii le socotesc doar şapte şi anume: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de avere, mânia, întristarea, trândăvia, slava deşartă şi mândria, pe fiecare o ia în parte, fiecare patimă din acestea, şi o analizează arătând şi mijloacele de despătimire. În cuprinsul acestor prezentări Sfântul Ioan Casian face nişte afirmaţii care se împlântă dintr-o dată în minte. De pildă că Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis: "Nici femeie nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt", sau cuvântul aceluiaşi sfânt Vasile cel Mare adresat unui senator care s-a lepădat fără hotărâre de lume vrând să se facă călugăr, către care Sfântul Vasile cel Mare a zis: "Şi pe senator l-ai pierdut şi nici pe monah nu l-ai făcut". În cuprinsul acestei scrieri "Despre cele opt gânduri ale răutăţii" Sfântul Ioan Casian se prezintă ca un bun cunoscător al firii omeneşti, al împătimirii şi al despătimirii, şi luând fiecare patimă în parte, o analizează făcându-ne posibilă o cercetare de sine.

În cuvântul despre întâlnirea cu Sfântul Moise Arapul - pentru că amândouă scrieri, amândouă convorbirile cu părinții din pustia sketică de fapt sunt convorbiri cu Sfântul Moise Arapul, care mai întâi a fost tâlhar şi din tâlhar a devenit sfânt, şi-a schimbat direcția de viață, bineînțeles s-a angajat cu toate energiile pe care odinioară le-a folosit în tâlhărie, s-a angajat în viața spirituală - spune Sfântul Ioan Casian, că l-a găsit ca "cel mai iscusit dintre părinții din pustia sketică". Mare lucru. E o încredințare despre adevărul că Dumnezeu are puterea să sfințească şi pe cei mai mari păcătoşi. Când? Când se întorc la Dumnezeu. Să ne gândim la tâlharul de pe cruce de pildă, pe care Domnul Hristos l-a primit în ultimele clipe ale vieții lui şi l-a primit în rai. Şi chiar e scris în Sfânta Evanghelie de la Luca că a zis Domnul Hristos: "astăzi vei fi cu Mine în rai" (Luca 23, 43). E o mare nădejde pentru noi să ştim că primul moştenitor al raiului a fost un tâlhar pocăit. Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Domnul Hristos când l-a primit pe tâlhar în rai n-a întinat raiul ci a sfințit raiul, pentru că mai întâi l-a sfințit pe moştenitorul raiului, pe tâlhar. E o mare nădejde pentru noi să ştim lucrul acesta, aşa cum mare nădejde este şi să ne gândim că cea dintâi femeie care L-a văzut pe Domnul Hristos, respectiv cea dintâi dintre oameni care L-a văzut pe Domnul Hristos înviat a fost Maria Magdalena, despre care se spune în Sfânta Evanghelie de la Marcu de pildă, că din ea scosese Domnul Hristos cândva şapte draci. E o lumină de gând pentru toți care doresc să ducă o viață alta decât viața întinată pe care a putut s-o ducă până la o vreme în existența sa.

Urmează apoi în Filocalia volumul I o scriere care nu e foarte importantă şi priveşte mai mult pe cei din mănăstiri, şi anume scrierile Sfântului Nil Ascetul. După care urmează îndată scrierile Sfântului Marcu Ascetul care-mi plac tare, tare mult. De la început mi-au plăcut. Sunt sentințe. Sunt patru scrieri de fapt: prima este "Despre legea duhovnicească", a doua este "Despre cei ce cred că se îndreptează prin fapte", a treia este "Despre Botez" şi a patra este "Epistola către Nicolae Monahul". Să nu uit să vă spun că eu consider că toată Filocalia se poate socoti ca fiind cuprinsă în două scrieri principale din Filocalie şi anume: "Epistola către Nicolae Monahul" şi cuvântul "Despre Avva Filimon". Cuvântul "Despre Avva Filimon" este în volumul IV. Bineînțeles că asta nu înseamnă ca dacă ai citit cele două scrieri ai rezumatul Filocaliei, ci înseamnă că ai citit, cred eu, scrierile cele mai reprezentative din Filocalie: "Epistola către Nicolae Monahul" şi cuvântul "Despre Avva Filimon". Acestea mi s-au împlântat mie în minte de prima dată şi mi-au rămas ca nişte scrieri deosebite, practice. Bineînțeles Avva Filimon este mai mult pentru oamenii retraşi, dar oricum şi ceilalți găsesc învățături folositoare şi mai ales găsesc ceva de admirat în Avva Filimon.

Scrierile cele două de la început ale Sfântului Marcu Ascetul: "Despre legea duhovnicească" şi "Despre cei ce cred că se îndreptează din fapte" sunt nişte sentințe scurte care pot fi învățate pe de rost. De altfel dacă nu le înveți pe de rost nu le ştii, n-ai cum să le ştii. De pildă: "Credința neclintită este un turn întărit şi Hristos Se face toate celui ce crede". E un cuvânt care îmi place foarte mult şi care l-am luat în seamă de la prima lectură. Aş vrea să vă spun şi asta, că nu înseamnă că un cuvânt care l-am avut în considerație de la prima lectură a Filocaliei, cât am citit eu din Filocalie, n-am mai revenit asupra lui. Am revenit, dar de fiecare dată cu aceeaşi bucurie. Mai departe are Sfântul Marcu Ascetul un cuvânt care de câte ori am posibilitatea să scriu pentru cineva demonstrând cum scriu la maşină, totdeauna îl folosesc ca cel dintâi. Şi anume cuvântul acesta: "Când îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine". Excepțional de frumos: "Când îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțeşte rugăciunea, - de ce? - ca atunci când Îl vei uita, - tu pe Dumnezeu - Domnul să-Şi aducă aminte de tine". Aceasta înseamnă că la Dumnezeu trebuie să ne gândim cu rugăciune, în atmosferă de rugăciune. Mulți dintre credincioşii noştri se raportează la Dumnezeu nu ca la un Dumnezeu al religiei ci ca la un Dumnezeu al filozofiei. Sunt mulți care spun: "Cred într-o forță", sunt unii care spun: "Cred în ceva mai presus de noi", sunt unii care spun: "Cred într-o idee", alții au în vedere pe Dumnezeu ca o probabilitate.

Ori noi Îl avem în vedere pe Dumnezeu ca o realitate, ca o ființă la care ne raportăm, ca la o ființă personală cu care intrăm în legătură şi despre care ştim că este în legătură cu noi. Aceasta e religia. Religia este o legătură reală cu Dumnezeu şi aşa Îl avem în vedere pe Dumnezeu când ne rugăm lui Dumnezeu. Rugăciunea Îl aduce pe Dumnezeu în conştiința noastră ca Dumnezeu, pentru că rugăciunea, am zis - scrie Evagrie Ponticul - este "vorbirea minții cu Dumnezeu". Iar Sfântul Marcu Ascetul când zice "Când îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine" are în vedere tocmai această legătură cu Dumnezeu care Îl face pe Dumnezeu lucrător în viața noastră, conştientizează în mintea noastră legătura cu Dumnezeu. Vă spuneam ieri seara că la Sfântul Munte este un cuvânt care circulă pe acolo şi care zice aşa: "La Dumnezeu să te gândeşti ca la Dumnezeu - adică cu

evlavie, cu respectul cuvenit - nu ca la om, şi să-L respiri pe Dumnezeu în toată vremea". Bineînțeles că Dumnezeu nu este un element care poate fi respirat, dar vrea să spună cu această expresie că la Dumnezeu trebuie să ne gândim cât mai des şi să-L avem pe Dumnezeu totdeauna cu evlavia cuvenită, să-L avem în vedere.

Sfântul Marcu Ascetul are cuvinte care sunt foarte importante pentru a înțelege anumite situații din viața religioasă, de exemplu cuvânt despre pocăință. El spune că "Păcat de moarte este orice păcat nepocăit". Oamenii îşi pun problema care-i păcatul de moarte, prin ce păcat moare sufletul? Ce înseamnă moartea sufletului? Înseamnă depărtarea de Dumnezeu, despărțirea sufletului de Dumnezeu. E moartea spirituală. Prin ce păcat se desparte sufletul de Dumnezeu? El zice aşa, că prin oricare păcat pe care nu-l părăseşti. Orice păcat nepocăit este păcat de moarte. Asta îmi aduce aminte de un cuvânt al poetului şi scriitorului Tudor Arghezi. Tudor Arghezi are o expresie fericită în legătură cu păcatul de moarte şi cu greşeala, şi zice cam aşa: "Înțeleg, fratele meu, greşeală, dar să fie o greşeală adevărată, că dacă greşeala s-a făcut în tine aşezare şi adevăr, atunci nu mai e greşeală ci este păcat de moarte". Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că atunci e o greşeală greşeală adevărată gând o recunoşti ca greşeală, când ți se atrage atenția asupra ei ca greşeală şi n-o mai faci. Se zice că unui înțelept nu mai trebuie să-i spui şi a doua oară acelaşi lucru. Îl înțelege de la prima atenționare. Aşa trebuie să ne raportăm, să ne comportăm față de greşeală. Dacă ştim că ceva e greşit, să nu mai facem greşeala şi atunci greşeala e greşeală adevărată. Dacă însă greşeala s-a făcut în tine aşezare - adică deprindere - şi adevăr, atunci nu mai e greşeală ci-i păcat de moarte. De ce? Pentru că un lucru pe care îl faci ca deprindere, îl repeți mereu şi pe care îl justifici - "s-a făcut în tine adevăr" -, atunci nu mai e greşeală ci e păcat de moarte. Sfântul Marcu Ascetul spune că păcat de moarte este orice păcat nepocăit.

Mai are Sfântul Marcu Ascetul cuvinte în legătură cu păcatul şi în sensul acesta că "Diavolul dispreţuieşte păcatele cele mici, pentru că altfel nu poate duce spre cele mari". Când eşti nepăsător față de păcatele mici poți ajunge şi la păcate mari. Când nu ți-e frică de păcat şi când ți se pare că păcatul e mic, atunci poți ajunge şi la păcate mari. Păcatele se cheamă unele pe altele, aşa cum şi lucrurile bune se cheamă unele pe altele. Sfântul Marcu Ascetul scrie că "Orice lucru începe de la ceva mic şi pe măsură ce e hrănit creşte". Şi tot Sfântul Marcu Ascetul spune că "Trebuie să ocolim pricinile păcatelor pentru că altfel ajungem la păcătuire".

Se mai ocupă Sfântul Marcu Ascetul şi de suferință şi spune că "Ceea ce seamănă omul aceea va şi secera" numai că, pentru că secerişul nu-i îndată după semănat, ni se pare că n-am culege ceea ce am semănat noi. Suferința este de multe ori o plată a păcatului. Părintele Arsenie zicea că "Omul se roagă de Dumnezeu să-l scape de necazuri şi Dumnezeu îi cere omului să se lase de păcate". Şi zice: "Spuneți, care pe care trebuie să asculte?". Mai departe Sfântul Marcu Ascetul are în vedere practica învățăturii creştine când spune că "Dacă eşti iubitor de învățătură fă-te şi iubitor de osteneală, pentru că învățătura singură îndeamnă la nelucrare, pe când iubirea îndeamnă la răbdarea tuturor". Ne mai învață Sfântul Marcu Ascetul să fim cu luare aminte la suferință pentru că nu e important să ştii din ce pricină a venit suferința, ci cum trebuie să suporți o suferință. Asta îmi aduce aminte de exemplu de doctorul Suciu Sibianul, Dumnezeu să-l odihnească, a lucrat el mult în "Oastea Domnului" şi zicea el că "Mai ales două lucruri nu poți face fără credință în Dumnezeu: să creşti copii buni şi să suporți o suferință grea". Să creşti copii buni şi să suporți o suferință grea nu se poate face fără credința în Dumnezeu.

În scrierea "Despre Botez" e o prezentare a Botezului ca început a stării de viață nouă a omului celui nou, şi sunt întrebări şi răspunsuri în legătură cu starea celui botezat, cu începuturile cele bune, cu continuarea în viața duhovnicească şi mai ales arată ca pricină a păcatelor necredința în Dumnezeu. Poruncile nu sunt numai negative, adică de înlăturare a păcatului, ci sunt şi de împlinire a binelui. Şi împlinirea binelui Îl aduce pe Domnul Hristos în existența noastră, iar cunoştința noastră față de Domnul Hristos este pe măsura împlinirii poruncilor.

Tot de la prima lectură mi s-a împlântat în minte un cuvânt al Sfântului Marcu Ascetul care se referă la slăbănogul din Capernaum: cum slăbănogul din Capernaum a fost dus în fața Domnului nostru Hristos de patru inşi, şi cei patru care l-au transportat zice el că sunt cei patru Evanghelişti care duc sufletul credincios în fața Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Şi zice că cel ce ascultă cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos

primeşte în sine pe Dumnezeu Cuvântul: "Cel ce ascultă cuvintele Cuvântului lui Dumnezeu primeşte în suflet pe Dumnezeu Cuvântul".

În "Epistola către Nicolae Monahul" prezintă Sfântul Marcu Ascetul legătura dintre mânie şi mândrie, şi zice că "Copacul mâniei este udat la rădăcină cu apa puturoasă a mândriei". Unde e mânie de obicei e şi mândrie. Pot să fie şi alte pricini ale mâniei: iubirea de plăcere, iubirea de avere, dar de foarte multe ori mânia este determinată de mândrie. Oamenii mândri sunt şi mânioşi, pe când oamenii smeriți sunt şi blânzi şi nemânioşi. Tot în "Epistola către Nicolae Monahul" este şi cuvântul că: "Cei trei uriaşi care merg înaintea oricărui păcat sunt neştiința, uitarea şi nepăsarea trândavă". Aceştia sunt cei trei uriaşi care merg înaintea a tot păcatul.

Urmează apoi cuvântul lui Diadoh al Foticeii care dă nişte explicații în legătură cu starea omului înainte de Botez, când diavolul lucrează dinăuntru înafară, şi starea de după Botez, când Domnul Hristos ocupă inima şi diavolul lucrează dinafară înăuntru. El are şi nişte definiții în legătură cu anumite virtuți şi anumite păcate. De exemplu una din ele este definiția neiubirii de argint, şi zice Diadoh al Foticeii că neiubirea de argint o are acela care doreşte să nu aibă bani, cum cei iubitori de argint doresc să aibă.

Ultimul cuvânt din Filocalia volumul I este al lui Isaia Pustnicul, care de fapt are scrieri şi în volumul XII din Filocalie, acolo are mai multe decât în volumul I. În volumul I e foarte scurt cuvântul lui Isaia Pustnicul.

În volumul II sunt scrieri ale Sfântului Maxim Mărturisitorul, dintre care cea mai la îndemână şi cea la care avem cea mai multă aderență - cei mai mulți - este prima scriere, "Cuvântul Ascetic", cuvântul împărțit în întrebări şi răspunsuri: un frate întreabă şi bătrânul răspunde. Acolo este vorba despre scopul vieții duhovniceşti, care este să iubim pe Dumnezeu mai presus de orice şi pe aproapele ca pe noi înşine, se pun anumite întrebări în legătură cu aceasta şi se răspunde de către bătrân. Ieri seara v-am spus despre definiția pe care o dă Sfântul Maxim Mărturisitorul rugăciunii neîntrerupte, ca fiind o stare în care mintea e lipită de Dumnezeu cu multă evlavie şi cu dor, în care sufletul atârnă pururea cu nădejdea de Dumnezeu şi se încrede în El în orice ar face şi i s-ar întâmpla.

A doua scriere din Filocalia volumul II este scrierea intitulată "Cele patru sute capete despre dragoste". O scriere foarte importantă unde Sfântul Maxim Mărturisitorul prezintă iubirea ca fiind iubire după poruncă sau duhovnicească, iubire firească şi iubire pătimaşă, trei feluri de iubire. Şi în care precizează el că nu toți cei care nu iubesc şi urăsc, sau că nu are iubire după poruncă acela care pe unul îl iubeşte şi pe altul îl urăşte sau pe acelaşi odată îl iubeşte şi altădată îl urăşte. Nu are iubire duhovnicească după poruncă acela care are iubire firească, cum au părinții față de copii şi copiii față de părinți şi prietenii între ei, însă aceasta este o iubire pe care Dumnezeu o binecuvintează, pentru că iubirea sădită în ființa omenească e o iubire de mijloc, nici duhovnicească nici pătimaşă, o iubire firească care rămâne totuşi o valoare autentică. Şi în sfârşit nu are iubire duhovnicească sigur, acela care are iubire pătimaşă, adică acela care îi iubeşte pe cei care-i dau posibilitatea să-şi împlinească anumite patimi, de exemplu cum iubeşte iubitorul de plăcere pe acela care îi dă posibilitatea să îşi împlinească plăcerea, cum iubeşte iubitorul de avere pe acela care îi înmulțeşte averea, cum iubeşte iubitorul de slavă pe acela care îi dă posibilitatea să-şi împlinească lauda, dorința de slavă de la oameni. În cuprinsul şi chiar la începutul scrierii acesteia despre dragoste, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne prezintă şi un urcuş duhovnicesc pe care eu vi l-am prezentat înainte cu mai multă vreme. Când am vorbit despre "Urcuşul duhovnicesc" v-am prezentat patru urcuşuri duhovniceşti din cuprinsul Sfintei Scripturi: urcuşul bucuriei în legătură cu Fericirile, urcuşul spre preamărirea lui Dumnezeu în legătură cu "Tatăl nostru", urcuşul spre iubire în legătură cu roada Duhului din Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni, capitolul 5, v-am prezentat atunci urcuşul duhovnicesc prezentat de Sfântul Apostol Pavel în al 3-lea capitol din Epistola către Coloseni şi încă un urcuş din Epistola a doua a Sfântului Apostol Petru, urcuşul spre iubire, şi am prezentat şi un urcuş din Filocalie care e prezentat în scrierea aceasta a Sfântului Maxim Mărturisitorul şi în care se spune că cel care crede se teme, cel care se teme se înfrânează, cel care se înfrânează are răbdare şi îndelungă-răbdare, cel care are răbdare şi îndelungă răbdare are nădejde, cel care are nădejde are nepătimire şi dragostea e născută de nepătimire. Acesta este un urcuş duhovnicesc care începe cu credința în Dumnezeu care duce la cunoştința de Dumnezeu prin făptuire, după care urmează frica de Dumnezeu, apoi înfrânarea, după înfrânare răbdarea, după răbdare nădejdea, după nădejde nepătimirea. Şi spune expres Sfântul Maxim Mărturisitorul că dragostea duhovnicească cea adevărată este născută de

nepătimire. Întâi trebuie să ajungi la nepătimire ca să poți ajunge la iubirea nepătimaşă. Cine nu are nepătimire acela nu ajunge nici la iubire adevărată, la iubire nepătimaşă.

Urmează apoi "Capetele gnostice" sau despre cunoştința de Dumnezeu, sunt două sute de capete în care sunt aprecieri, de pildă în legătură cu curățirea, cu contemplarea naturală în duh şi cu teologia sau cu desăvârşirea.

O scriere iarăşi la îndemâna tuturor, din volumul II din Filocalie, o scriere destul de accesibilă este "Scurt comentar la rugăciunea Tatăl nostru". Despre asta v-am mai vorbit eu când am prezentat urcuşul duhovnicesc. Poate vă aduceți aminte că v-am spus atunci - cei care ați fost atunci de față - că urcuşul duhovnicesc este cuprins şi în rugăciunea "Tatăl nostru". De fapt rugăciunea "Tatăl nostru" este o rugăciune, o rugăciune care are şapte cereri, o invocare, şapte cereri şi o încheiere. Sfântul Maxim Mărturisitorul prezintă rugăciunea aceasta şi ca un urcuş duhovnicesc, dar zice el că privită dinspre sfârşit spre început ne prezintă o cale spre preamărirea lui Dumnezeu. Şi anume, ferirea de cel rău şi de tot ce e rău, de răul din gând, din cuvânt şi din faptă, de răul sub cele trei manifestări ale lui. Când ne ferim ce cel rău ajungem să ocolim apoi pricinile patimilor care pot fi ispitele - "şi nu ne duce pe noi în ispită". După aceea ajungem la iertare, când iertăm ca să fim iertați şi noi, apoi la mijloc este "pâinea noastră cea spre ființă" care o cerem de la Dumnezeu dar pe care trebuie s-o şi căutăm, şi aceasta este o cerere care are în vedere pâinea în trei feluri. Şi anume: pâinea duhovnicească Sfânta Euharistie, pâinea duhovnicească sub formă de cuvânt al lui Dumnezeu şi pâinea materială pentru existența fizică şi spirituală, că dacă nu trăieşti fizic nici spiritual nu poți să te manifeşti şi să te angajezi. După aceea dorința de a împlini voia lui Dumnezeu aici pe pământ cum o împlinesc cei din ceruri duce mai departe la împărăția lui Dumnezeu în care se manifestă preamărirea lui Dumnezeu. Aşa înțelege Sfântul Maxim Mărturisitorul în comentarul la rugăciunea "Tatăl nostru", rugăciune ca urcuş duhovnicesc.

Urmează apoi nişte comentarii scurte la anumite texte din Scriptură, după aceea în volumul III ştiți, v-am spus că l-am cam ocolit eu, şi-l ocolesc în continuare. Sunt foarte multe comentarii la texte grele din Scriptură, 65 de răspunsuri către Talasie, însă foarte subtile şi foarte greu de asimilat. Nu prea au mulți aderență la comentariile acelea, de altfel Părintele Stăniloae a cuprins răspunsurile către Talasie ale Sfântului Maxim Mărturisitorul fără să fie cuprinse ele în Filocalia greacă. Le-a pus pentru că el le-a socotit importante. În perspectiva de gândire şi în profunzimea de gândire a părintelui Stăniloae lucrurile acestea sunt foarte importante. Însă la măsurile noastre sunt mai puțin importante.

Urmează apoi volumul IV în care sunt nişte texte care se impun de la prima lectură, şi anume scrierea lui Filotei Sinaitul şi a lui Isihie Sinaitul, părinți trezvitori, unde se arată şi cum se realizează păcatul în om: se porneşte de la gând, întâi apare ca un atac fără formă, ca un gând simplu care după aceea aduce însoțirea, învoirea şi la urmă fapta. Sunt patru trepte ale păcatului, ale împlinirii păcatului. În volumul IV din Filocalie mai sunt şi alte scrieri practice, şi anume cuvintele lui Talasie Libianul, poate e acelaşi către care a fost scris cuvântul Sfântului Maxim Mărturisitorul cu comentarii din volumul III din Filocalie, şi avem scrierile lui Ioan Carpatiul care se ocupă foarte mult de călugări şi socoteşte viața călugărească ca viața cea mai înaltă. Apoi sunt cuvinte ale lui Teognost, ale lui Ilie Ecdicul şi ale lui Teodor al Edesei. Sunt mai mult compilări de fapt, este un cuvânt important care se impune atenției, şi anume un cuvânt despre contemplație.

Din volumul V, unde sunt puse scrierile Sfântului Simeon Metafrast şi ale Sfântului Petru Damaschin, sunt unele lucruri care e bine să le avem în vedere. Sfântul Petru Damaschin este un scriitor cu multă cunoştință duhovnicească, dar nu este original ci este un compilator. Dar pune în vedere nişte lucruri care nu se poate să le citeşti şi să nu le ai în vedere. De pildă în legătură cu smerenia este ceva care nu am găsit în altă parte, şi anume că pe măsura în care împlinim binele, pe măsura ce facem binele, trebuie să ne smerim tot mai mult. De ce? Pentru că suntem datori lui Dumnezeu, suntem datori lui Dumnezeu întrucât Dumnezeu ne primeşte pe noi ca pe nişte colaboratori ai Lui. Orice faptă bună pe care o facem nu este numai a noastră ci este şi a lui Dumnezeu în noi. Şi în cazul acesta, noi fiind primiți de Dumnezeu drept colaboratori ai Lui, noi trebuie să ne silim la şi mai mult bine, ca un fel de recunoştință adusă lui Dumnezeu. Cei mai mulți dintre oameni, cei care nu sunt ancorați într-o viață duhovnicească autentică, când fac binele se laudă cu el, au gânduri de slavă pentru că au făcut un bine. Ori Sfântul Petru Damaschin are acest gând, această perspectivă,

că făcând binele trebuie să te adânceşti în smerenie nu să intri în mândrie, pentru că tu eşti mai mult dator lui Dumnezeu pentru bucuria aceasta că Dumnezeu te-a făcut colaborator al Său la împlinirea binelui.

Tot în scrierile Sfântului Petru Damaschin mai este un text care se impune atenției de la început, şi anume vorbeşte el despre casa duhovnicească. Ştiți că Domnul Hristos sfârşeşte Predica de pe Munte cu cuvinte ca acestea: "Cel ce ascultă cuvântul Meu şi-l împlineşte este asemenea omului care şi-a zidit casa sa pe temelie de stâncă. Şi au venit vânturile şi au venit puhoaiele şi au izbit în casa aceea şi n-au putut-o clinti pentru că era întemeiată pe stâncă. Pe când cel care ascultă aceste cuvinte ale mele şi nu le împlineşte, este asemenea omului care şi-a întemeiat casa pe nisip şi au venit vânturile şi au venit puhoaiele şi au lovit în casa aceea şi ea a căzut şi năruirea ei a fost mare" (Matei 7, 24-27). De la acest cuvânt pornind, Sfântul Petru Damaschin vorbeşte despre "casa duhovnicească" pe care I-o pregătim noi ca locuință Mântuitorului nostru Iisus Hristos în ființa noastră. Şi zice el că cel care vrea să facă o casă o întemeiază pe pământul răbdării. Şi pune pe pământul răbdării temelia credinței, a credinței în Hristos. Pe temelia credinței zideşte cu cărămizile virtuților, cărămizile faptelor bune, pe care le lipeşte cu lut luat din pământul smereniei. Şi apoi o acoperă cu acoperişul dragostei. Dacă se împlineşte aşa ceva în viața omului, nu atât imaginar cât real, dacă omul are răbdare, are credință în Mântuitorul, are fapte bune izvorâte din credință, are smerenia cu care învăluieşte faptele bune şi deasupra pune acoperişul dragostei, în cazul acesta Îi pregăteşte Domnului Hristos o locuință, adică îşi face sufletul propriu pentru a se uni cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru a-L avea oaspe în el pe Domnul Hristos.

Am uitat ceva să vă spun, mă întorc la volumul IV. În volumul IV mai este şi o scriere a Sfântului Ioan Damaschin. Şi în scrierea aceasta se fac nişte categorisiri de patimi şi de virtuți şi se spune ceva foarte important, şi anume că "Nici binele nu-i bine dacă nu se lucrează bine". Ca să fie binele bine cu adevărat trebuie să se lucreze bine, adică trebuie să se lucreze după porunca lui Dumnezeu, şi atunci binele e bine.

După aceea urmează volumul VI din Filocalie unde avem scrieri ale Sfântului Simeon Noul Teolog, ale Sfântului Simeon Evlaviosul şi ale Sfântului Nichita Stithatul. În volumele VII şi VIII sunt scrieri ale Sfântului Grigorie Palama, scrieri profunde, mai puțin accesibile. Sunt însă şi nişte aprecieri în legătură cu rugăciunea de toată vremea, din scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog, din scrierile lui Nichifor din singurătate. Volumul VIII cuprinde scrieri ale lui Ignatie şi Calist, în care există o afirmație foarte importantă, şi anume că "Măsura credinței e măsura vieții". Cum ți-e viața aşa ti-e credința. De multe ori oamenii se prezintă pe ei ca credincioşi şi în realitate nu sunt credincioşi. Cel puțin eu am experiența asta. Vin la mine la spovedit, mireni în special, şi când am vreme să mă ocup de ei întreb de obicei: crezi în Dumnezeu? Şi omul se miră că-l întreb dacă crede în Dumnezeu, că doar el face un act de credință. Şi zice: "Da, părinte!" Şi atunci zic eu: ce faci tu ca om credincios? Şi el de obicei răspunde: "Mă silesc să fiu om cumsecade". Şi eu la asta răspund că om cumsecade poate să fie şi cineva care e necredincios. Sunt oameni corecți fără să fie credincioşi, corecți în viața socială, corecți în viața de familie, corecți în viața morală, însă nu fac fapte de credincios. Dar zic: totuşi, dacă zici tu că eşti credincios, ce fapte de credincios faci, care numai credincioşii le fac. De pildă: la biserică mergi? Şi el zice: "Nu părinte". Şi eu zic: nici necredincioşii nu merg. Şi îl întreb mai departe: te rogi dimineața şi seara? Şi zice: "Nu prea". Şi eu zic: nici necredincioşii nu se roagă. Posteşti? "Nu prea, părinte". Nici necredincioşii nu postesc. Zici vorbe rele? "Păi mă mai scapă gura". Şi necredincioşii zic vorbe rele. Şi după aceea îl întreb: acum spune tu ce eşti, credincios ori necredincios? Şi omul zice: "Părinte, aveți dreptate, să ştiți că-s mai mult necredincios decât credincios". Dacă nu-i deschid eu capul, nu ştie. Aşa că până la urmă au dreptate - şi aşa este - Sfinții Ignatie şi Calist când spun că măsura credinței e măsura vieții. Cum ți-e viața aşa ți-e credința.

În volumul IX sunt doi autori importanți. Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara", scara raiului, scara virtuților, în 30 de trepte după cei 30 de ani de viață ai Mântuitorului înainte de începutul activității Sale. Sunt prezentate patimi şi virtuți, e vorba acolo şi despre nepătimire şi despre smerenie, blândețe, conține lucruri foarte frumoase şi foarte importante, surprinzătoare chiar. De exemplu din "Scara" Sfântului Ioan Scărarul înțelegem că "Nepătimirea e cerul cel de pe pământ". E foarte frumos spus. Ce-i nepătimirea? Cerul cel de pe pământ. De ce? Pentru că nepătimirea este o stare în care vine Domnul Hristos în suflet, şi Domnul Hristos nu vine singur, vine cu Dumnezeu-Tatăl şi cu Dumnezeu-Duhul Sfânt, Sfânta Treime Îşi face locaş în sufletul celui nepătimitor. Sufletul lui devine cer. De aceea spune Sfântul Ioan Scărarul că nepătimirea e cerul cel de pe pământ. Sau despre smerenie spune că "Înalta smerita cugetare este dezrădăcinătoare a

patimilor". Despre smerenie de exemplu spune că este "un har fără de nume" pe care îl ştie numai acela care îl are. Cine n-are harul acesta al smereniei nu cunoaşte smerenia. Şi are el un cuvânt de comparaţie când zice că aşa cum nu poţi să-i explici cuiva prin cuvinte dulceaţa mierii aşa încât el să cunoască dulceaţa mierii din cuvintele tale, tot aşa nici măreţia smereniei şi esenţa smereniei nu o poţi înţelege, nu o poţi descrie pentru a o înţelege altcineva, şi o înţelege numai cel care o are. Acela cunoaşte ce e smerenia, care are smerenie. Sunt apoi cuvinte în legătură cu pomenirea de rău. Pomenirea răului o prezintă Sfântul Ioan Scărarul ca fiind "rugina sufletului, viermele minţii, păcat neîncetat, fărădelege neadormită, cui înfipt în suflet". Sunt nişte cuvinte care te surprind de când citeşti prima dată "Scara" Sfântului Ioan Scărarul şi chiar dacă nu le înveţi atunci, dar le ai în vedere, te simţi dator să te mai întâlneşti cu acele cuvinte. Are nişte aprecieri în legătură cu ascultarea, spune că "Ascultarea este mormântul voinţei proprii şi învierea sufletului". Tot ca înviere a sufletului consideră Sfântul Ioan Scărarul şi nepătimirea, şi zice că "Nepătimirea este învierea sufletului înainte de învierea cea de obşte". În lumea aceasta înviază sufletul prin nepătimire şi se face cer pământesc.

Cred că vă mai aduceţi aminte că v-am spus, în legătură cu martorii Învierii Domnului Hristos - în primăvară, în mai când am fost aici - că despre învierea Sa ne încredinţează Domnul Hristos Însuşi. Şi am adus aminte de un cuvânt din Sfântul Ioan Scărarul care zice aşa, în legătură cu smerenia şi cu blândeţea, că a zis Domnul Hristos: "Învăţaţi-vă de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi avea odihnă sufletelor voastre" (Matei 11, 29). Şi acest cuvânt avându-l în vedere Sfântul Ioan Scărarul, spune aşa: "A zis Domnul: Învăţaţi-vă - nu de la înger, nu de la om, nu din carte, ci - de la Mine că sunt blând şi smerit cu inima - şi cu felul de a fi - şi veţi avea odihnă sufletelor voastre - de patimile care vă asupresc pe voi". Iată un cuvânt care ne dă de gândit în înţelesul acesta că adevărurile mai presus de lume şi mai presus de fire ni le descoperă Mântuitorul Însuşi. Nu putem ajunge noi prin puterea noastră. Gândiţi-vă de pildă la cuvântul din Sfânta Evanghelie de la Matei în legătură cu Sfântul Apostol Petru, când Sfântul Apostol Petru L-a mărturisit pe Domnul Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu: "Tu eşti Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu". Ce i-a spus Domnul Hristos? "Fericit eşti Simone, că nu trup şi sânge ţi-a descoperit ţie aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" (Matei 16, 17). Deci nu trup şi sânge ţi-a descoperit aceasta, nu din puterea omenească, din înţelegerea omenească ai ajuns la aceasta, ci ţi-a descoperit aceasta Tatăl Meu Cel din ceruri. Aşa este cu oricare din adevărurile de credinţă, numai atunci le cunoaştem cu adevărat când suntem încredinţaţi despre ele din puterea lui Dumnezeu. "Învăţaţi-vă de la Mine - deci nu de la înger, nu din carte ci de la Mine, nu de la om ci de la Mine, din lucrarea mea cea din voi - că sunt blând şi smerit cu inima şi veţi avea odihnă sufletelor voastre". **Odihna adevărată este odihna din nepătimire**. Sfântul Maxim Mărturisitorul în capetele despre dragoste spune că "Rugăciunea curată este dovadă de nepătimire".

Să trecem acum la cuvintele Cuviosului Dorotei, care la fel impresionează prin imaginile pe care le aduce, prin afirmaţiile pe care le face. Sunt foarte la îndemână, multe sunt despre patimi, sunt multe cuvinte despre virtuţi. Sunt soluţii pe care le dă el, de exemplu ce soluţie dă pentru liniştirea sufletului: să te rogi lui Dumnezeu zicând "Doamne, miluieşte pe fratele meu acesta, şi pe mine pentru rugăciunile lui", şi să zici cât poţi de mult, până faci o lucrare oarecare, numai asta să o zici, o vreme, până când ţi se linişteşte sufletul şi nu mai ai resentimente faţă de acela care ţi-a făcut vreun rău sau faţă de acela care nu-l poţi aduce pe cale bună. E o soluţie a Sfântului Dorotei. El spune că cu cât se apropie omul de Dumnezeu cu atât se vede pe sine mai păcătos. Are o imagine foarte frumoasă în legătură cu afirmaţia că cu cât se apropie omul de Dumnezeu, cu atât se apropie şi de fratele său, de aproapele său. Şi imaginează un cerc cu razele care pornesc de la centru spre periferie şi care cu cât se îndepărtează de centru, cu atât sunt mai departe şi unele de altele, şi cu cât se apropie mai mult de centru, cu atât se apropie şi unele de altele. Şi zice că cu cât se apropie omul de Dumnezeu, imaginând pe Dumnezeu în centrul cercului, cu atât se apropie şi de fratele său, imaginând pe oameni ca razele cercului care spre centru sunt mai înghesuite şi spre periferie sunt mai depărtate. Deci dacă eşti departe de Dumnezeu eşti departe şi de fratele tău, iar dacă eşti aproape de Dumnezeu eşti aproape şi de fratele tău. Sunt nişte lucruri odihnitoare, nişte lucruri frumoase.

Şi acum am să vă mai spun câteva cuvinte ale Sfântului Isaac Sirul din volumul X din Filocalie. În volumul X din Filocalie sunt nişte scrieri ale Sfântului Isaac Sirul foarte plăcute, foarte odihnitoare pentru un om care deja e obişnuit cu gândirea aceasta filocalică. Sfântul Isaac Sirul spune că "Desăvârşirea este un adânc de smerenie". Cu cât e omul mai înaintat în viaţa duhovnicească, cu atât e mai smerit. V-am spus ce zice Sfântul Petru Damaschin, că cu cât cineva face mai mult bine, cu atât trebuie să fie mai smerit pentru că e mai mult dator lui Dumnezeu care l-a primit pe el ca să-I fie colaborator. Aici Sfântul Isaac Sirul spune că

desăvârşirea este un adânc de smerenie. Cu cât eşti mai înaintat spre desăvârşire, cu atât eşti mai smerit. Şi asta este semnul că mergi pe calea desăvârşirii, smerenia. De ce, spune el. Pentru că fiecare dintre noi trebuie să poarte chipul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ori Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om smerindu-Se. Nu poţi avea chipul lui Dumnezeu în tine fără smerenie, pentru că Dumnezeu S-a smerit pe Sine, chipul robului luând. Nu iei chip de rob, nu eşti smerit. În legătură cu smerenia, Sfântul Isaac Sirul spune că există o smerenie care se realizează prin virtuţi, cu cât eşti mai înaintat în virtuţi, cu atât eşti mai înaintat în smerenie. Şi pe măsură ce îţi lipsesc virtuţile, în aceeaşi măsură îţi lipseşte şi smerenia. Zice că "Nu a ajuns încă la smerenie cel care nu a trecut încă prin conacele tuturor virtuţilor". Strădania noastră de a ne îmbunătăţi, de a trece prin virtuţi, ne îndeamnă şi spre smerenie. Cred că vă mai aduceţi aminte că v-am mai spus eu şi altă dată, răspunzând la întrebări, că smerenia este şi smerită cugetare şi smerenie privită în general, şi există două feluri de smerenie: smerenie de pe urma păcatelor, recunoaşterea păcatelor, recunoaşterea stării de păcătoşenie, cum a fost smerită femeia păcătoasă care a spălat cu lacrimi cinstitele picioare ale Domnului Hristos, şi vameşul din pilda cu vameşul şi fariseul, care şi-a recunoscut păcatele. Dar mai există şi o smerenie a Maicii Domnului, care nu-i de pe urma păcatelor ci de pe urma virtuţilor, smerenia Sfântul Ioan Botezătorul, care a zis "Acela - adică Domnul Hristos - trebuie să crească iar eu să mă micşorez". Această smerenie a Maicii Domnului şi a Sfântului Ioan Botezătorul o are în vedere Sfântul Isaac Sirul când spune că smerenia o ai atunci când ai trecut prin conacele tuturor virtuţilor, ţi-ai înmulţit virtuţile şi ai ajuns la smerenie. Dar am un cuvânt care îmi place mie tare, tare mult, din scrierile Sfântului Isaac Sirul, o afirmaţie, şi anume: "Împacă-te cu tine însuţi şi va fi în pace cu tine şi cerul şi pământul". Tare de multe ori spun eu cuvântul acesta, că-mi place: împacă-te cu tine însuţi, şi va fi în pace cu tine şi cerul şi pământul.

Are un cuvânt Sfântul Isaac Sirul în volumul X din Filocalie, cuvântul 72, de care m-au luat frigurile când l-am citit prima dată. Şi aşa mi-a plăcut, şi aşa m-a impresionat. În acest cuvânt spune el că "Dragostea de Dumnezeu - care-i fericirea sufletului - este vinul care veseleşte inima omului". Ştiţi că în Psalmul 103 e scris că "vinul veseleşte inima omului". S-a făcut odată o experienţă interesantă, la un curs de preoţi. Şi anume la Sibiu s-a făcut experienţa asta. I-a întrebat pe preoţi că ce se spune în Scriptură despre vin. Şi toţi au zis că "vinul care veseleşte inima omului". După aceea i-a întrebat: dar despre cer ce se spune? Şi în acelaşi Palm se spune "Cel ce întinzi cerul ca un cort". Şi nu le-a mai venit în minte ce se spune mai departe, numai despre vin. Vinul care veseleşte inima omului. Acum ce spune Sfântul Isaac Sirul despre vinul care veseleşte inima omului. Spune că e dragostea de Dumnezeu, dragostea fericitoare. Şi zice el că "Din acest vin au băut păcătoşii şi s-au pocăit. Au băut bogaţii şi au dorit să fie săraci. Au băut bolnavii şi s-au făcut sănătoşi. Au băut desfrânaţii şi au uitat calea rătăcirii lor". Citiţi cuvântul acesta, să vedeţi cât e de frumos. Dar bineînţeles, s-ar putea întâmpla să nu aibă toţi receptivitate pentru asta, şi dintr-o dată se le placă, dar dacă citim de mai multe ori înţelegem măreţiile, comorile cuprinse în acest cuvânt. Sfântul Isaac Sirul tot în cuvântul acesta spune despre iubire că este şi raiul lui Dumnezeu şi că este pomul vieţii din raiul lui Dumnezeu. Şi are nişte aprecieri despre pocăinţa care duce spre limanul dragostei. Şi zice că "Trebuie să mergem pe marea urât mirositoare a acestei lumi spre limanul dragostei în corabia pocăinţei, având drept vâslaşi frica lui Dumnezeu", şi ajungem la limanul dragostei unde este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh.

Celelalte volume, XI şi XII, sunt de asemenea destul de grele de conţinut, eu nu sunt încă destul de bine cunoscător al acestor volume. Îmi plac scrierile Sfântului Varsanufie şi Ioan din volumul XI, dar să ştiţi că ceea ce îmi place şi mai mult este delicateţea lor. Am un prieten, profesor, şi e foarte delicat. Şi îmi spune el mie odată: "Părinte, mă gândesc câteodată cât de delicat e Dumnezeu". Şi îmi place. Pentru că omul de obicei când gândeşte pe Dumnezeu pune ceva şi din sufletul său în cunoştinţa de Dumnezeu, şi mai ales sesizează nişte laturi ale persoanelor dumnezeieşti, cât putem noi să le cunoaştem, şi după starea lui. Eram odată la Ocna Sibiului cu un părinte de la noi de la mănăstire, Părintele Serafim Popescu, am vizitat un părinte de acolo, Părintele Miron Mihăilescu, şi el era şi pictor. Părintele Serafim a fost coleg cu el la Teologie - Părintele Miron are în jur de 80 de ani acum, v-a fi fost înainte cu vreo 20 de ani - şi zice Părintele Serafim către Părintele Miron: "Măi frate - avea o icoană cu Sfântul Nicolae, pictată de Părintele Miron - n-ai băgat de seamă că Sfântul Nicolae are ceva din figura frăţiei tale?"

Să ştiţi că aşa e şi cu cunoştinţa de Dumnezeu, şi cu cunoştinţele filocalice, şi cu cunoştinţele din Scriptură, ai o aderenţă pe măsură ce te-ai format. Iată, să-mi aduc aminte din Filocalie, de la Evagrie Ponticul, un cuvânt care merită să fie împlântat în minţile noastre, şi anume cuvântul care zice aşa: "Bate la porţile

Scripturii cu mâinile virtuților". Trebuie să ne învrednicim cumva de Dumnezeu şi de lucrurile lui Dumnezeu, pentru că cuvântul lui Dumnezeu nu e cuvânt omenesc, ca să poată fi primit în sufletul nostru ca orice cuvânt, ci trebuie să avem o receptivitate. Receptivitatea aceasta se câştigă, se formează. Gândiți-vă de pildă că la sfânta slujbă se spune: "Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne, cu îndrăznire, fără de osândă, să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul Cel ceresc, Tată, şi a zice" "Tatăl nostru". Asta se spune la Liturghie şi cununie înainte de rugăciunea "Tatăl nostru". Cerem o învrednicire ca să-L numim pe Dumnezeu Tată şi să spunem rugăciunea "Tatăl nostru". Sau zicem înainte de Evanghelie: "Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm". Asta înseamnă că noi avem conştiința că cu măsurile noastre nu putem înțelege măsurile lui Dumnezeu. De aceea cerem o învrednicire specială pentru a cunoaşte Evanghelia.

Stimați ascultători, eu zic că v-am spus destule deodată, din Filocalie, din texte care mie mi s-au împlântat în minte de la prima lectură şi cu care m-am mai întâlnit de multe ori şi cu care mă voi mai întâlni cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru că, spun încă o dată, Părintele Stăniloae spune că Filocalia trebuie citită ca Scriptura, revenind şi aprofundând. Dumnezeu să ne ajute.

Care este diferența între smerenie şi falsa smerenie?

Falsa smerenie cred că o cunosc mulți. Atunci când îți asumi nişte lucruri bune pe care nu le-ai făcut şi cu care te afirmi, dar în acelaşi timp vrei ca să le şi acoperi cumva, ca să se ştie şi că eşti smerit. Să ştiți că smerenia este virtutea care nu se arată. Când vrei să o arați să ştii că nu o ai, e falsă smerenie. Smerenia am spus că are două aspecte: smerita cugetare şi smerenia propriu-zisă. Smerita cugetare înseamnă să te supui cu mintea. Gândiți-vă la Sfântul Apostol Petru la Pescuirea Minunată, când Domnul Hristos i-a spus: "Mână la larg şi lăsați mrejile în jos ca să pescuiți". Şi el a zi "Doamne, toată noaptea ne-am trudit şi n-am prins nimic, dar pentru cuvântul Tău arunc mreaja în mare" (Luca 5, 4-6). Şi a făcut aşa şi a scos mulțime mare de peşti. De ce? Pentru că L-a ascultat pe Domnul Hristos, L-a ascultat supunându-se cu mintea. "Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie" (Matei 16, 24) spune Domnul Hristos, iar lepădarea de sine înseamnă în primul rând lepădarea de părerea proprie, lepădarea de preconcepții, de ceea ce se împotriveşte poruncii Mântuitorului. Când omul se supune cu mintea atunci Îi slujeşte lui Dumnezeu în smerenie. Părintele Arsenie zicea că "noi avem mintea care discută cu Dumnezeu în loc să se supună fără discuție". Şi despre omul care e mândru şi care nu-şi recunoaşte greşeala zice aşa: "Bobul lui de grâu se preschimbă în tăciune, iar el se crede grâu nedreptățit", nu se socoteşte tăciune. Asta este ceea ce trebuie să ştim. Să ştiți că Sfântul Apostol Petru, care s-a supus la început - şi-a început ucenicia cu supunerea, cu smerenia - la spălarea picioarelor la Cina cea de Taină, prezentată de Sfântul Evanghelist Ioan în capitolul 13 din Evanghelie, se relatează că s-a împotrivit Domnului Hristos şi a zis: "Doamne, Tu să-mi speli mie picioarele?" Şi Domnul Hristos a zis: "Ceea ce fac Eu acum tu nu înțelegi, dar mai târziu vei înțelege". Şi el a zis "Nu, niciodată n-o să-mi speli picioarele". Şi Domnul Hristos a zis "Dacă nu te voi spăla, nu ai parte cu mine". Sfântul Apostol Petru când a aflat aşa ceva a zis: "Doamne, nu numai picioarele, ci şi mâinile şi capul" (Ioan 13, 6-9), deci s-a lăsat în cele din urmă, dar după ce se împotrivise. E vorba aici de o lipsă de smerenie, şi totuşi de o cinstire a Mântuitorului, nu a vrut să-L lase pe Domnul Hristos să-i spele picioarele pentru motivul că se socotea nevrednic de aşa ceva. Şi Domnul Hristos l-a atenționat că dacă nu se smereşte nu poate să aibă parte cu Domnul Hristos. Asta este smerenia, când Îi dai dreptate lui Dumnezeu, când te laşi modelat de Dumnezeu prin învățăturile Lui, prin poruncile Lui, atunci te smereşti. Iar dacă vrei să faci pe smeritul, fără îndoială că nu eşti smerit. Mai sunt unii care tot timpul vreau să fie la urmă, dar vreau să fie la urmă ca să se ştie că sunt la urmă. Asta-i falsă smerenie.

Pornind de la reprezentarea Sfântului Dorotei, apropierea de semeni implică apropierea de Dumnezeu?

Nu întotdeauna. Poți să te apropii de om fără să te apropii de Dumnezeu. Dacă te apropii de Dumnezeu sigur te apropii şi de om, pentru că ştii că omul este purtător al chipului lui Dumnezeu şi din considerente de felul acesta, că ştii că Dumnezeu l-a pus pe om în fața ta ca să-I slujeşti prin om lui Dumnezeu. Gândiți-vă de pildă la cuvântul acela din Pateric că "Nimenea nu poate zidi o casă de la acoperiş în jos, ci o zideşte de la temelie în sus". Şi au întrebat frații pe Avva Ioan Colov că ce înseamnă asta. Şi el a spus că "Temelia

aproapele este, ca pe el mai întâi să-l folosesc, pentru că de el sunt atârnate toate poruncile lui Hristos". Asta înseamnă că Îl am în vedere pe Hristos, am în vedere şi pe omul în legătură cu Hristos. Dacă nu-L am în vedere pe Hristos, pe om îl am în vedere în raport cu mine însumi nu în raport cu Dumnezeu, şi atunci pot să-l tratez diferit, după aşezarea mea. Important este întâi să fim în legătură cu Dumnezeu, căci întâi e Dumnezeu şi după aceea este omul. Ştiţi că Domnul Hristos a spus cuvântul: "Cel ce iubeşte pe tatăl sau pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine. Cel ce iubeşte pe fiu sau pe fiică mai mult decât pe mine nu este vrednic de mine. Cel ce nu-şi ia crucea să-Mi urmeze nu este vrednic de mine" (Matei 10, 37-38). Asta nu înseamnă că nu poţi să iubeşti pe fiu sau pe fiică sau pe tată sau pe mamă după rânduială, dar întâi trebuie să-L iubeşti pe Domnul Hristos ca să rămâi neclintit în iubirea faţă de cei apropiaţi ai tăi.

Ce importanţă are gândul la moarte?

Este o metodă de îmbunătăţire sufletească gândul la moarte. Sfântul Vasile cel Mare spune că adevărata filosofie este gândul la moarte care te ajută să nu păcătuieşti şi te ajută să nu te lipeşti de lumea aceasta. Tot în Filocalie se spune, şi tot la Evagrie Ponticul pe care l-am pomenit de mai multe ori, că omul trebuie să trăiască în această lume ca şi când ar trăi o mie de ani, trebuie să se angajeze în acţiune pentru viaţă ca şi când ar trăi o mie de ani, şi trebuie să fie dezlipit de lumea aceasta ca şi când ar muri mâine. Datoriile sociale trebuie împlinite, e o metodă de fapt aceasta. Şi Sfântul Ioan Scărarul spune că gândul la moarte - chiar are un capitol despre gândul la moarte - este important. Poate că ar fi şi alte metode, tot importante, fără să te gândeşti la moarte, pentru că e şi greu să te gândeşti la moarte. Pe la noi pe-acasă era o vorbă, că "Mi-am uitat ca de moarte". Adică cum îţi uiţi de moarte aşa îţi uiţi şi de nişte lucruri în lumea asta. Nu prea e firesc să te gândeşti la moarte pentru că omul nu e făcut spre moarte, e făcut spre viaţă, te poţi gândi foarte bine şi la viaţă în înţeles superior, şi atunci nu trebuie neapărat să te gândeşti la moarte. Sfântul Ioan Scărarul zice că să te închipui în sicriu, mort, ca şi când ai fi mort. Apoi eu mă pot închipui în sicriu, dar viu. Mort nu mă pot închipui. Mă închipui că sunt culcat în sicriu cu faţa în sus şi că nu mişc şi îi aud pe ăştia din jurul meu că ori mă laudă, ori mă hulesc, ce ştiu eu ce mi-or face când voi muri.

Vorbiţi-ne vă rugăm despre cultura în viaţa duhovnicească.

Mulţi dintre părinţi au fost oameni de cultură şi au scris lucruri importante, cum sunt şi acestea din Filocalie. Filocalia este un monument de cultură, de cultură religioasă ortodoxă. Însă este pentru cei care sunt deja angajaţi într-o viaţă cu gândul la Dumnezeu. Poate să fie citită Filocalia şi de oameni care nu au credinţă, să-şi îmbogăţească cunoştinţele de cultură creştină. În orice caz, Sfinţii Părinţi chiar dacă au fost oameni de cultură, nu s-au gândit cum să înmulţească cultura, ci s-au gândit cum să le fie de folos oamenilor către care le-a fost cuvântul. Ei nu au scris cum au scris oamenii de litere, o carte aşa ca să se înmulţească gândurile şi să circule, să fie cum am zice noi acuma o carte tipărită scrisă de cineva care a avut inspiraţie să scrie. Ci Sfinţii Părinţi au trăit în smerenie şi au scris pentru cei care i-au solicitat să scrie ceva despre credinţa în Dumnezeu, despre experienţa lor, eventual să scoată nişte concluzii, să le pună lor la îndemână experienţa pe care au făcut-o ei ca oameni duhovniceşti. Însă nu s-au gândit să creeze o cultură sau monumente de cultură. De exemplu Sfântul Ioan Gură de Aur are multe predici scrise, toate spre îmbunătăţirea oamenilor, ca să-i ajute pe oameni, el ca propovăduitor, ca predicator. Acestea pot după aceea să intre în patrimoniul culturii universale şi să fie folosite şi de oameni de credinţă şi de oameni de mai puţină credinţă, chiar de necredinţă. Poate unii din curiozitate, poate unii din dorinţa de a avea şi o astfel de cultură.

Vă rugăm să ne tâlcuiţi cuvântul: "Mâniaţi-vă dar nu greşiţi".

Mânia e sădită în existenţa omului împotriva răului. Şi atunci ne mâniem împotriva răului din noi, dar nu păcătuim prin manifestări de mânie necontrolate şi nedorite de Dumnezeu. Zice Sfântul Ioan Casian că nu trebuie să ne mâniem nici pentru pricini drepte nici pentru nedrepte, pentru că dacă-ţi pui pe ochi foiţă de aur sau foiţă de plumb, tot atâta-i, că tot nu vezi. Aşa că nu e cazul să dezlănţuim mânia asupra oamenilor, ci zic părinţii că numai asupra dracilor şi asupra patimilor noastre.

Vă rugăm se ne vorbiţi despre vămile văzduhului.

Dragă, despre vămile văzduhului citiți, că este o carte de două volume cu vămile văzduhului. Nu pot eu să vă spun ceva deosebit. În orice caz, în Tradiția creştină ortodoxă autentică şi sigură, nu există nimic în legătură cu vămile văzduhului. Slujbele noastre de înmormântare sunt cereri către Dumnezeu pentru iertarea păcatelor, pentru odihna celor răposați, dar nu se pomeneşte nimic în slujba înmormântării, în slujbele de pomenire a morților, absolut nimic despre vămile văzduhului. Aşa că poate fi o chestiune cu semnul întrebării şi în cazul acesta fiecare se raportează cum crede el. Important este să trăim în aşa fel să nu ne oprească pe la nici o vamă, dacă or fi nişte vămi pe undeva. Eu cred aşa, că dacă un suflet este lipit de Dumnezeu şi merge cu Dumnezeu, se depărtează toți dracii de el, nu numai aşa ca să poată trece el, dar cred că mai pot trece şi alții pe lângă el.

Vorbiți-ne despre rolul monahismului în Ortodoxie.

Rolul monahismului în Ortodoxie este un rol pozitiv, în sensul că mai întâi de toate cumulează energii duhovniceşti, vocații, oameni, oameni hotărâți pentru Dumnezeu şi îi foloseşte în slujirea lui Dumnezeu şi pentru binele Bisericii. Ca rugători în primul rând, după aceea ca exemple de viață, apoi foloseşte energiile acestea care ar putea să se risipească în viața obişnuită, sau care ar putea să se împuțineze dacă cineva nu-şi merge calea aceasta a călugăriei. Însă trebuie să fim foarte atenți, pentru că nu tuturor care se fac călugări le este dată calea călugăriei. Şi mai ales trebuie să se aibă în vedere să nu fie angajați în viața călugărească oameni care sunt iresponsabili în sensul că nu ştiu încă ce au de făcut, oameni care nu ştiu ce înseamnă călugăria, oameni care încă nu sunt verificați destul de bine, care îşi cunosc vocația după ce şi-au început viața în mănăstire, dar care nu se mai pot întoarce pentru că au deja o angajare care de fapt nu e calea lor adevărată. Să ştiți că viața călugărească fiind o viață de excepție, nu poate fi trăită de oricine, nici dintre cei care se socotesc la început atraşi pentru călugărie. Aşa încât eu cred că trebuie multă atenție şi lăsat timp de verificare până când cel care a pornit pe calea aceasta ştie ce are de făcut, pentru că altfel rămâne - cum zic eu - un priponit toată viața, adică un improvizat.

10 noiembrie 1994

Filocalia pentru toți

<<Cuprins

Stimați ascultători, spuneam marți seara că înainte cu câțiva ani, pe când mă pregăteam să țin în catedrala din Sibiu un cuvânt despre "Eu şi Filocalia", m-am întrebat dacă nu cumva există şi o Filocalie pentru toți, pentru că Filocalia despre care ştim şi care în româneşte are acum douăsprezece volume nu este cunoscută celor mulți. Mă întrebam dacă nu cumva există o Filocalie pentru toți, pentru că cei mai mulți dintre credincioşii noştri nu ştiu că există o Filocalie. Sunt mulți dintre credincioşii noştri care nici nu au auzit măcar de noțiunea "filocalie", sau dacă au auzit au uitat îndată de ea. Mă întrebam atunci dacă nu cumva există o Filocalie pentru toți, întrucât Filocalia cea cunoscută de noi este o culegere din scrierile Sfinților Părinți, în general scrieri pe care le-au scris călugării şi au fost scrise pentru călugări. Şi gândindu-mă aşa, am ajuns la gândul că există şi o Filocalie pentru toți, o Filocalie pe care nu au scris-o numai călugării şi nu au scris-o numai pentru călugări, o Filocalie teoretică şi practică, o Filocalie care este la îndemâna tuturor credincioşilor şi din care, ca şi din Filocalia cea la care ne-a fost luare-aminte ieri seara şi alaltăieri seara, ne învață - şi nu numai ne învață, ne şi ajută - să înțelegem cum trebuie să ne curățim, să ne luminăm şi să ne desăvârşim. Şi această Filocalie pentru toți este o altă Filocalie, Filocalia sfintelor slujbe ale Bisericii noastre. Biserica noastră drept măritoare, Biserica noastră Ortodoxă se exprimă în sfintele slujbe cu gândirea ei şi cu trăirea ei.

Îmi place să spun că sfintele slujbe ale Bisericii noastre sunt "vuietul duhului". În Sfânta Scriptură a Noului Testament prezența Duhului Sfânt este afirmată în trei locuri ca un vuiet. În Sfânta Evanghelie de la Ioan în capitolul 3, unde este prezentată convorbirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu Nicodim, se afirmă, din partea Mântuitorului nostru, că "Duhul - sau vântul - suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui şi nu ştii de unde vine şi încotro se duce" (Ioan 3, 8). "Vântul suflă unde vrea", se poate spune tot aşa de bine "Duhul suflă

unde vrea şi tu auzi vuietul lui". Pentru că în limba greacă şi cuvântul "duh" şi cuvântul "vânt" se exprimă prin cuvântul "pnevma". Unii chiar au tradus "vântul suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui" şi alții au tradus cu "Duhul suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui". E vorba de un vuiet care poate fi pus în legătură cu prezența Duhului Sfânt. Tot în Sfânta Evanghelie de la Ioan, în capitolul 7, se spune că zis Domnul Hristos: "Cui îi este sete să vină la Mine şi să bea". Şi mai departe a spus că "din ființa celor credincioşi vor curge râuri de apă vie" (Ioan 7, 37-38), precum a zis Scriptura, iar Sfântul Evanghelist Ioan afirmația aceasta a Domnului nostru Iisus Hristos o tălmăceşte în înțelesul că acest cuvânt l-a spus Domnul Hristos despre Duhul Sfânt care încă nu fusese dat, fiindcă Fiul încă nu fusese preamărit. E vorba şi aici de un vuiet, pentru că dacă e vorba de râuri, râurile în cursul lor scot un vuiet. Şi aici pentru că e vorba de râuri care vor izvorî din ființa celui credincios, şi pentru că Sfântul Evanghelist Ioan spune că e vorba de vuiet, de Duhul Sfânt, facem şi aici o legătură între vuietul apelor şi vuietul duhului. În Faptele Sfinților Apostoli, acolo unde se prezintă relatarea despre pogorârea Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli, se spune că s-a auzit un zgomot "ca de suflare de vânt care vine repede" (Fapte 2, 2), deci din nou un vuiet.

Sfintele slujbe pot fi înțelese şi pot fi prezentate ca vuietul Duhului Sfânt. De ce? Pentru că sfintele slujbe cuprind în ele adevărurile de credință ale Bisericii noastre dreptmăritoare, trăite de credincioşi. Domnul nostru Iisus Hristos a spus despre Duhul Sfânt: "El pe Mine Mă va preamări". Conținutul sfintelor slujbe este preamărirea lui Dumnezeu. Sfintele slujbe după cuprinsul lor sunt preamăritoare de Dumnezeu, mai ales ținta aceasta o au, să ne angajeze pe noi credincioşii în preamărirea lui Dumnezeu pentru binefacerile lui Dumnezeu. În Faptele Sfinților Apostoli se spune să Duhul Sfânt a lucrat în Sfinții Apostoli o lucrare neaşteptată de oameni, vorbirea în limbi necunoscute de ei dar înțelese de cei care i-au ascultat şi aceia se mirau că fiecare aud în limba sa, înțeleg ceea ce spun Sfinții Apostoli, care mărturiseau măririle lui Dumnezeu sau lucrurile cele mari ale lui Dumnezeu. Dacă facem o legătură între ceea ce spune Domnul nostru Iisus Hristos despre Duhul Sfânt: "El pe Mine Mă va preamări", şi între faptul că oamenii auzeau spunându-se de către Sfinții Apostoli măririle lui Dumnezeu, ştim ce anume spune Duhul Sfânt în sfintele slujbe ale Bisericii noastre, ştim că Duhul Sfânt descoperă măririle lui Dumnezeu.

Sfintele slujbe ale Bisericii noastre au rostul de a ne pune în lucrarea de preamărire a lui Dumnezeu. Mai întâi de toate ne prezintă adevărurile de credință şi ni le prezintă în aşa fel încât noi să le şi trăim, nu numai să le ştim. La sfintele slujbe avem putința să cunoaştem adevărurile de credință ale Bisericii noastre descoperite de Duhul Sfânt oamenilor vrednici de cunoştința lui Dumnezeu, întrupate în învățăturile pe care noi apoi le trăim. Sfintele slujbe ale Bisericii noastre se întemeiază pe adevărurile descoperite de Dumnezeu. Ştim că Duhul Sfânt este Duhul Adevărului şi că adevărurile de credință ale Bisericii noastre sunt adevăruri descoperite de Duhul Sfânt, întrupate de Duhul Sfânt în textele de slujbă şi trăite de credincioşii care iau parte la sfintele slujbe. Fiind vorba de sfintele slujbe înțelese ca o altă Filocalie sau ca Filocalia pentru toți, este firesc să ne întrebăm în ce înțeles şi cum anume sfintele slujbe ne învață cum să ne curățim, cum să ne luminăm şi cum să ne desăvârşim. Pentru că acesta este conținutul Filocaliei. Noi ne-am înțeles că în titlul Filocaliei se spune: "Filocalia, sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care ne arată cum poate omul să se curățească, să se lumineze şi să se desăvârşească". Fără să se fi gândit cineva anume la lucrul acesta, că sfintele slujbe au şi rostul acesta de a ne învăța cum să ne curățim, cum să ne luminăm şi cum să ne desăvârşim, dacă cercetăm cuprinsul sfintelor slujbe ca învățătură, ne dăm seama că putem învăța din ele şi cum să ne curățim, şi cum să ne luminăm şi cum să ne desăvârşim.

Vremea în care se urmăreşte în chip deosebit curățirea credincioşilor este vremea numită a Triodului. Triodul este o carte de slujbă care cuprinde zece săptămâni din anul bisericesc, săptămânile pregătitoare pentru Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, pentru sărbătorirea cu vrednicie şi cu simțire a învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Despre învierea Domnul Hristos se spune în cărțile de slujbă că este "cea mai presus de lume Înviere a lui Hristos Dumnezeu". Lucrurile duhovniceşti, lucrurile supralogice nu pot fi cercetate cu măsurile omeneşti. "Fericit eşti Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sânge ți-a descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" a zis Domnul Hristos către Sfântul Apostol Petru care L-a mărturisit ca "Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu" (Matei 16, 16-17). "Nu trup şi sânge ți-a descoperit ție aceasta - nu firea omenească, cu din cunoştință omenească ai ajuns la această mărturisire, la această convingere, ci - Tatăl Meu Cel din ceruri ți-a descoperit ție aceasta".

Ştiind noi că "cea mai presus de lume Înviere a lui Hristos Dumnezeu" o poate înțelege - atât cât poate fi cuprinsă în marginile firii omeneşti - numai cei curați cu inima, sfânta noastră Biserică a rânduit o vreme de pregătire pentru Sfintele Paşti, vremea Triodului. Triodul este cartea de slujbă pregătitoare pentru Sfintele Paşti. În această carte, care este pentru a fi întrebuințată la slujbă - nu este o carte de studiu ci o carte de gândire şi de trăire ortodoxă - sunt cuprinse învățături în legătură cu urcuşul duhovnicesc spre Paşti, care începe cu curățirea sufletului prin post, prin rugăciune. Începutul Triodului este cu zece săptămâni înainte de Paşti şi în ziua în care începe, în duminica în care începe, ni se atrage atenția asupra pildei cu vameşul şi fariseul, iar rânduielile de slujbă, alcătuirile de la slujba din acea duminică ne atrag atenția să fim ca vameşul cel smerit dar să avem şi faptele fariseului celui mândru. Să ocolim mândria, în loc de ea să avem smerenie, dar să avem cu adevărat faptele fariseului şi smerenia vameşului.

În a doua duminică a Triodului este vorba despre fiul risipitor, de altfel duminica se şi numeşte Duminica Fiului Risipitor, în care ni se atrage atenția asupra tatălui primitor. Eu aş numi mai bine pilda cu fiul risipitor - dacă ar înțelege toți despre ce e vorba - pilda tatălui primitor. În pilda aceasta se arată bunătatea lui Dumnezeu, pentru că Tatăl primitor este Dumnezeu, față de cei care se pocăiesc şi se întorc de la rău la bine, pocăința fiind părăsirea păcatului. În această pildă se arată bunătatea tatălui care l-a avut în vedere pe fiul plecat de acasă totdeauna ca fiu şi l-a primit la întoarcerea lui tot ca pe fiul său, pentru că totdeauna l-a gândit ca fiu al său. Când s-a întors fiul risipitor acasă se spune în Sfânta Evanghelie că tatăl a alergat înaintea lui şi a căzut pe grumajii lui şi l-a sărutat şi l-a primit. Îmi place să spun aici în legătură cu fiul risipitor că tatăl primitor nu l-a pus în studiu pe fiul care se întorcea, nu a zis: să vedem ce va face acum, ce va zice, ci l-a primit. De ce nu l-a pus în studiu? Pentru că nu era cercetător ştiințific, nu era cercetător psihologic, ci era tată. El nu l-a putut primi altfel decât cum primeşte un tată pe un copil. L-a primit cu inimă de tată. Şi Dumnezeu este Tatăl nostru şi ne primeşte. E încurajatoare această pildă cu tatăl primitor sau cu fiul risipitor care s-a întors acasă. În continuare e vorba despre judecata de apoi într-altă duminică, mai departe despre post, despre a doua venire a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Stimați ascultători, aşa e la sfintele slujbe. Acestea sunt rânduielile de slujbă ale Bisericii noastre care ne pun în legătură cu Mântuitorul, adică nu-L prezintă pe Mântuitorul ca într-o predică sau ca într-un studiu, ci ni-L pun în față, ne pun pe noi în fața Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Dintre toate slujbele sfintei noastre Biserici, cea mai însemnată este Sfânta Liturghie. Însă slujbele Bisericii noastre toate sunt şi pregătitoare pentru Sfânta Liturghie. Sfânta Liturghie este slujba cea mai înaltă, cea mai de căpetenie. În limba franceză cuvântul "liturgié" nu înseamnă Liturghie, înseamnă toate slujbele rânduite pentru fiecare zi, pentru că toate sunt pregătitoare pentru Liturghie. Nu se desparte Sfânta Liturghie de celelalte slujbe ale Bisericii, de slujbele pregătitoare. Şi Liturghia propriu-zisă se numeşte "Liturgié Eucharistique", Liturghie Euharistică. Sfânta Liturghie este o sărbătorire cuprinzătoare. Avem pe scurt rezumatul sărbătorilor de peste an, începând cu Buna Vestire şi cu Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, adică cu Întruparea Mântuitorului, pentru că la fiecare Sfântă Liturghie este şi o Întrupare. O întrupare în înțelesul că ni se pun înainte pâinea şi vinul care la Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile se spune că închipuiesc Trupul şi Sângele Mântuitorului şi care după aceea se prefac, prin pogorârea Duhului Sfânt, în Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Deci Cinstitele Daruri întâi închipuiesc Trupul şi Sângele Domnului Hristos şi după aceea sunt în realitate Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos, cu care ne împărtăşim.

De obicei credincioşii noştri ştiu că la Sfânta Liturghie se pomeneşte Cina cea de Taină, pentru că se spune "Luați, mâncați, Acesta este Trupul Meu" şi "Beți dintru Acesta toți, Acesta este Sângele Meu", cuvinte rostite de Domnul Hristos la Cina cea de Taină. La Cina cea de Taină, Domnul Hristos după ce a rostit cuvintele acestea, a spus: "Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea" (Luca 22, 19). Deci Domnul Hristos a rânduit să se facă în continuare ceea ce s-a făcut la Cina cea de Taină, adică să se facă Sfânta Liturghie. Aşa încât nu-i de mirare că la Sfânta Liturghie pomenim Cina cea de Taină şi cuvinte de la Cina cea de Taină, cuvintele Domnului Hristos. Însă la Sfânta Liturghie nu pomenim numai Cina cea de Taină, pomenim şi alte evenimente. Şi anume, înainte de a rosti preotul cu glas tare "Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate şi pentru toate", preotul spune aşa: "Aducându-ne aminte de această poruncă mântuitoare - de porunca dată de Domnul Hristos, ca aceasta să o facem întru pomenirea Lui - şi de toate cele ce s-au făcut pentru noi, de Cruce - deci de Vinerea Mare, de Jertfa Domnului Hristos - de groapă - de înmormântarea Domnului nostru Iisus Hristos -, de Învierea cea de a treia zi - de Sfintele Paşti - de suirea la cer - de înălțarea la cer a Domnului Hristos - şi de a doua iarăşi slăvită venire, - aducându-ne aminte de aceste evenimente pe care le

sărbătorim în cuprinsul Sfintei Liturghii - ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate şi pentru toate". E vorba de Cinstitele Daruri ce sunt puse înainte, de pâinea şi vinul pregătite pentru a deveni Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos pe care le luăm dintre ale lui Dumnezeu, sunt ale lui Dumnezeu şi din ale Lui I le aducem lui Dumnezeu, ca să se prefacă în Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Şi atunci preotul cere de la Dumnezeu Tatăl să trimită pe Duhul Sfânt să sfințească Cinstitele Daruri, ca să devină Trupul şi Sângele Domnului Hristos. Aici avem amintirea pogorârii Duhului Sfânt, pentru că zice: "Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi şi peste darurile acestea". Fără Rusaliile Sfintei Liturghii, adică fără pogorârea Duhului Sfânt peste Sfintele Daruri nu există Liturghie, nu se poate oficia Liturghia. Liturghia cuprinde şi pogorârea Duhului Sfânt, deci cuprinde şi Rusaliile. Aşa încât Liturghia este o sărbătorire cuprinzătoare în acest înțeles, că pomeneşte evenimentul Întrupării Fiului lui Dumnezeu, pomeneşte Intrarea în Ierusalim de pildă, căci zicem la Sfânta Liturghie "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin e cerul şi pământul de mărirea Lui, osana întru cei de sus lui Dumnezeu". "Osana întru cei de sus lui Dumnezeu" au zis oamenii la intrarea în Ierusalim a Domnului Hristos. Pomenim joia sfintelor patimi, adică Cina ce de Taină, pomenim Jertfa Mântuitorului nostru Iisus Hristos de pe Cruce, pătimirea Lui pentru noi, pomenim înmormântarea Lui de către Iosif şi Nicodim. Aşa mi-e de drag Sfântul Iosif din Arimateea, care L-a cinstit pe Domnul Hristos într-o vreme când mulți Îl necinsteau. L-au condamnat, L-au răstignit, şi el a fost dintre cinstitorii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Apostolii s-au retras şi el a avut îndrăzneală, spune Sfântul Evanghelist Marcu, s-a dus la Pilat şi a cerut trupul Domnului Hristos, să-l înmormânteze cu cinste. Şi l-a înmormântat cu cinste, într-un mormânt pe care I l-a oferit Domnului Hristos chiar Iosif din Arimateea, un mormânt nou în care nu a mai fost nimeni.

Apoi pomenim Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. După ce ne împărtăşim cu Sfintele Taine, preotul slujitor spune: "Învierea lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat. Crucii Tale ne închinăm Hristoase, şi Sfântă Învierea Ta o lăudăm şi o mărim; că Tu eşti Dumnezeul nostru, pe altul afară de Tine nu ştim, numele Tău numim. Veniți toți credincioşii să ne închinăm Sfintei Învierii lui Hristos, că iată a venit prin Cruce bucurie la toată lumea. Totdeauna binecuvântând pe Domnul, lăudăm Învierea Lui, că răstignire răbdând pentru noi, cu moartea pe moarte a stricat". Şi de câte ori pomenim de fapt Învierea Domnului nostru Iisus Hristos în duminici, spunem şi această alcătuire. La Sfânta Liturghie - să mai adăugăm ceva şi de la Paşti - zicem: "Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine-a strălucit. Saltă acum şi te bucură Sioane, iar tu Curată Născătoare de Dumnezeu, veseleşte-te întru Învierea Celui Născut al tău". Şi mai zicem încă o alcătuire de la Sfintele Paşti: "O, Paştile cele mari şi preasfințite, Hristoase, o înțelepciunea şi cuvântul lui Dumnezeu şi puterea, dă-ne nouă mai adevărat a ne împărtăşi cu Tine în ziua cea neînserată a împărăției Tale". Sunt cuvinte pe care le rostesc preoții în gând, în taină cum zicem noi, după ce se împărtăşesc cu "dumnezeieştile, sfintele, preacuratele, cinstitele, nemuritoarele şi de viață făcătoarele, înfricoşătoarele lui Hristos Taine", cu Trupul şi Sângele Domnului nostru Iisus Hristos date nouă ca să intre Domnul Hristos în alcătuirea mădularelor noastre. Aşa spunem într-o rugăciune pe care o spunem după ce ne împărtăşim cu Sfintele Taine: "intră în alcătuirea mădularelor mele, în rărunchi şi-n inimă, arde spinii tuturor păcatelor mele; curățeşte-mi sufletul; sfințeşte-mi gândurile, întăreşte-mi încheieturile împreună cu oasele; numărul drept al celor cinci simțuri îl luminează; peste tot mă pătrunde cu frica Ta; curățeşte-mă, spală-mă şi mă îndreptează, înțelepțeşte-mă, îmbunătățeşte-mă şi mă luminează; arată-mă sălaş numai Duhului Sfânt şi să nu mai fiu sălaş păcatului, ci Ție casă prin intrarea Împărtăşirii". Şi acum urmează ceva ce e deosebit de frumos: "Ca de foc să fugă de mine tot lucrul rău, toată patima". Nu ne bazăm numai pe puterile noastre, ci aducem rugători pentru acesta: "Rugători aduc Ție pe Înaintemergătorul, pe Sfinții Apostoli, pe mai marii cetelor puterilor cereşti şi împreună cu aceştia şi pe Preacinstita şi Preacurata Maica Ta, ale căror rugăciuni primindu-le Hristoase al meu, pe mine, slujitorul Tău, fiu al luminii mă fă".

Asta-i Filocalia cea trăită, asta-i Filocalia tuturor, sfintele slujbe care ne angajează mai mult decât o Filocalie care trebuie studiată, pe care nu avem vreme să o citim măcar odată şi pe care nu o găsim şi pe care o înțelegem greu, şi care e mai mult pentru o elită de gânditori duhovniceşti, iar sfintele slujbe sunt pentru noi toți. Şi Filocalia aceasta, care este o altă Filocalie, sau care este Filocalia pentru toți, ne pune în legătură şi cu Maica Domnului, pentru că la Sfânta Liturghie de pildă - făcând abstracție că la sfintele slujbe în general e pomenită Maica Domnului -, după ce se spun cuvintele "Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ție Îți mulțumim Doamne, şi ne rugăm Ție, Dumnezeului nostru", ca şi când ar vrea slujitorul sfințit să ne aducă aminte să nu uităm de Maica Domnului, se spun cuvintele: "Mai ales pentru Preasfânta, curata,

preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria", iar credincioşii izbucnesc din sufletele lor alcătuirea "Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită şi prea nevinovată, şi Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce eşti mai cinstită decât Heruvimii, şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune, pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim". Sau, la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare: "De tine se bucură, ceea ce eşti plină de dar, toată făptura, soborul îngeresc şi neamul omenesc. Ceea ce eşti biserică sfinţită şi rai cuvântător, lauda fecioriei din care Dumnezeu S-a întrupat şi prunc S-a făcut Cel ce este mai înainte de veci. Că braţul tău scaun l-a făcut şi pântecele tău mai desfătat decât cerurile l-a lucrat; de tine se bucură, ceea ce eşti plină de dar, toată făptura, mărire ţie". Şi bineînţeles şi alte alcătuiri de felul acesta, care pun în evidenţă pe Maica Domnului, pentru că Biserica noastră este o Biserică cinstitoare a Maicii Domnului, Biserica noastră este o Biserică reprezentată în cer de Maica Domnului care este înălţată şi cu sufletul şi cu trupul la cer, după cum mărturisim când spunem "Pe Născătoarea de Dumnezeu cea întru rugăciuni neadormită şi întru folosinţă nădejdea cea neschimbată, mormântul şi moartea n-au ţinut-o". Să ştiţi că Domnul Hristos a respectat smerenia Maicii Domnului până la aşa măsură că Maica Domnului a murit aşa cum mor toţi oamenii, a murit întru smerenie şi a fost înmormântată, şi din mormânt, credem noi, a fost înviată şi scoasă şi ridicată la cer: "mormântul şi moartea n-au ţinut-o, căci ca pe Maica Vieţii, la viaţă a mutat-o Cel ce S-a sălăşluit în pântecele ei cel pururea fecioresc".

Astfel de cuvinte împodobesc mintea credincioşilor care iau parte la sfintele slujbe, care preţuiesc sfintele slujbe, care **slujesc la sfintele slujbe**. Vă rog să reţineţi lucrul acesta: toţi credincioşii trebuie să slujească la sfintele slujbe. Nu ne ducem la spectacol când mergem la biserică. Nu slujesc la biserică numai preoţii, nu slujesc la biserică numai diaconii, nu slujesc la biserică numai cântăreţii, preoţii, diaconii, ci toţi credincioşii trebuie să slujească la biserică. Pentru toţi sunt îndemnurile la rugăciune, pentru toţi sunt îndemnurile la preamărirea lui Dumnezeu.

Stimaţi ascultători, adevărul este că dacă gândim sfintele slujbe ca pe o Filocalie, învăţăm din sfintele slujbe cum să ne curăţim, cum să ne luminăm şi cum să ne desăvârşim, nu numai din texte, ci mai ales din textele trăite la sfintele slujbe. Acesta-i vuietul Duhului, adică vuietul Duhului ca să fie vuiet trebuie să fie întrupat nu numai în gândurile noastre, ci şi în cuvintele noastre, în toată fiinţa noastră să revărsăm gândurile Duhului prin puterile trupului, prin puterile sufletului şi ale trupului, şi atunci ne angajăm la o trăire filocalică, care oricum e mai la îndemână pentru fiecare dintre noi decât Filocalia cea pe care o ţinem în raftul din bibliotecă. Eu vă pun la inimă lucrurile acestea, deocamdată aşa cum le-am prezentat, şi aş vrea să fie aceasta mai mult o sugestie, pentru a înţelege sfintele slujbe în eficienţa lor, în efectele lor, în lucrarea lor, ca un vuiet al duhului la care participăm şi noi ca să vuiască şi mai tare, cu şi mai multă putere, Duhul Sfânt întru preamărirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pentru preamărirea lui Dumnezeu-Tatăl, pentru preamărirea lui Dumnezeu-Fiul, pentru preamărirea lui Dumnezeu-Duhul Sfânt, întru cinstirea Maicii Domnului, întru cinstirea sfinţilor şi într-o viaţă care să ne recomande pe noi ca unii care gândim şi trăim filocalic. Dumnezeu să ne ajute la toţi. Vă mulţumesc.

Vorbiţi-ne despre Treimea divină.

Sfânta Treime este Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, Dumnezeu unul în fiinţă şi întreit în persoană, este o taină pe care nu o înţelegem, pe care o primim prin credinţă şi nu o înţelegem. Cuvântul "treime" nu se găseşte în Sfânta Scriptură, în Sfânta Evanghelie, dar se găseşte în slujbele Bisericii noastre, de exemplu Sfânta Treime este pomenită în Sfânta Liturghie de cinci ori, ca Sfântă Treime sau ca Treime: "Unul fiind din Sfânta Treime, împreună mărit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt", "Noi, care pe Heruvimi cu taină închipuim, şi făcătoarei de viaţă Treimi întreit sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească de la noi să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să-L primim, pe Cel în chip nevăzut înconjurat de cetele îngereşti", "Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită", "Cu vrednicie şi cu dreptate este a ne închina Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, Treimei celei de-o fiinţă şi nedespărţită", "Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am duhul cel ceresc, aflat-am credinţa cea adevărată, nedespărţitei Sfintei Treimi închinându-ne". Sunt cuvinte în care la Sfânta Liturghie e pomenită Sfânta Treime. Nu a putut nimenea şi nu va putea nimenea niciodată

să dezlege taina Sfintei Treimi, pentru că tainele rămân taine, le şi cunoaştem şi ne rămân şi necunoscute. Ne plecăm cu smerenie în fața adevărurilor de credință de felul acesta, gândiți-vă de pildă că într-o alcătuire de la sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos se spune "taina nu suferă ispitire", deci taina rămâne taină. Aşa încât şi taina Sfintei Treimi rămâne pentru noi o taină a credinței noastre în fața căreia ne plecăm. Taina Sfintei Treimi este prezentată în slujbele noastre ca întrupări ale tradiției de gândire bisericească, iar Sfânta Scriptură este începutul Tradiției bisericeşti. De altfel a fost o vreme când Sfânta Scriptură nu era şi în care totuşi Evanghelia se propovăduia. După ce s-a scris Evanghelia, cele patru înfățişări de la Matei, Marcu, Luca şi Ioan, după ce s-au scris cărțile Sfinților Apostoli pe care le avem în Noul Testament, Noul Testament a devenit un monument al Tradiției bisericeşti numit Sfânta Scriptură, pe care după aceea părinții cei duhovniceşti l-au continuat prin scrierile lor, prin Filocalia de exemplu. Filocalia este o parte din Tradiția bisericească, din gândirea Bisericii de-a lungul veacurilor.

Cinstirea sfinților nu ştirbeşte cinstirea lui Dumnezeu?

Nu, nu ştirbeşte şi nu împuținează, pentru că Domnul Hristos a spus "Cel ce vă primeşte pe voi pe Mine Mă primeşte şi cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă" (Luca 10, 16), ceea ce înseamnă că Domnul Hristos vrea ca să-i cinstim şi pe cei care sunt ai Lui. Noi nu-L întâlnim în Sfânta Evanghelie pe Domnul Hristos singur decât atunci când Se retrăgea pentru rugăciune. În rest totdeauna a fost cu cineva, şi cei cu care a fost Domnul Hristos sunt vrednici de cinstire şi aşa toți sfinții lui Dumnezeu, pentru că nu împuținează, nu are cum să împuțineze cinstirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos faptul că cinsteşti pe cei ce tot lui Hristos I-au slujit şi tot la Hristos duc. Biserica noastră nu cinsteşte numai pe sfinții lui Dumnezeu, ci cinsteşte şi pe oamenii credincioşi, pe credincioşii care sunt în Biserică. Ați băgat de seamă că preotul când tămâiază, tămâiază mai întâi altarul, ca locul cel mai înalt în biserică, după aceea icoanele Mântuitorului, a Maicii Domnului, icoanele sfinților şi după aceea şi pe credincioşi, ca unii care sunt vrednici de cinstire fiind în Biserica lui Dumnezeu, fiind în legătură cu Domnul Hristos, fiind în legătură cu Maica Domnului şi cu sfinții lui Dumnezeu.

Există mântuire în afară de Biserică?

Sfântul Ciprian spune că în afară de Biserică nu există mântuire, numai că niciodată nu s-a precizat sută la sută până unde ține Biserica, care sunt marginile Bisericii. Părintele Stăniloae vorbeşte despre Biserică deplină, numind Biserica Ortodoxă, şi despre biserici nedepline. Dumnezeu ştie câți va mântui dintre cei din Biserică şi câți va mântui din cei care sunt, să zicem aşa, în bisericile nedepline. Personal cred că Dumnezeu va mântui mult mai mulți oameni decât credem noi că se mântuiesc.

Dacă în zi de post ni se oferă ceva care nu este de post, să acceptăm sau să refuzăm?

Dacă vrem să postim şi postim de fapt, putem să spunem foarte simplu că am vrea ceva de post dacă s-ar putea, sau dacă nu, refuzăm, dacă-i vorba aşa de o simplă prăjitură sau o ciocolată, putem să o refuzăm politicos, spunând că postim. Adică să nu-şi închipuie cineva că-i greşit să spună că posteşte. E greşit să te lauzi cu postul, dar să spui că posteşti când se posteşte nu-i nici o laudă, pentru că ar trebui să postească şi aceia care-ți oferă mâncare care nu-i de post.

În cadrul Sfintei Liturghii preotul spune în taină unele rugăciuni. Nu credeți că ar fi bine ca acestea să fie auzite şi de credincioşi?

În unele locuri se citesc şi cu voce tare, Biserica noastră are însă rânduiala să se citească în taină. Cred că lucrul acesta l-ar putea face foarte bine preoții primind şi o binecuvântare de la Ierarhii lor, ca să poată să le citească cu glas tare, pentru că ele de fapt sunt ziditoare de suflet. De exemplu, pe Î. P. S. Serafim l-am auzit de mai multe ori, şi la noi la mănăstire şi în alte părți unde am slujit cu el, citindu-le cu glas tare. Era Arhiereu şi el "drept învață cuvântul adevărului", aşa încât nu am avut nici o îndoială despre treaba aceasta.

Credeți că această generație tânără va reînvia viața creştină de odinioară?

Dacă ar fi numai atât, să te aduni într-o sală, cred că da. Numai că să știți că de la zis până la făcut e cale lungă. Părintele Arsenie avea o vorbă, că "Cea mai lungă cale e calea care duce de la urechi la inimă". Şi mama mea, Dumnezeu s-o odihnească, venea câteodată pe la mine şi ziceam: Mamă, numai dumneata singură ai venit? "Da numa?, că o mai zis unele şi altele dintre femeile de la noi că vin, da? când să plecăm n-o mai venit nici una". Zic: Ştii cât e de departe de la zis până la făcut? Cât e de la noi din sat până la mănăstire. Aşa e şi cu chestiunea aceasta, ne întâlnim, ne auzim, e frumos, însă e greu de împlinit. Când se face cineva călugăr i se spune că bun lucru a ales, numai de-l va şi împlini. Că "lucrurile cele bune cu osteneală se câştigă şi cu greutate se împlinesc". Domnul nostru Iisus Hristos spune că "Cel ce vrea să vină după Mine să se lepede de sine, se-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie" (Matei 16, 24), crucea fiind efortul necesar de a te depăşi pe tine însuți. Dacă ne angajăm în felul acesta, e nădejde de reînviere. Dacă nu ne angajăm în felul acesta, atunci ne-am întâlnit, ne-am bucurat, ne ținem minte. E frumos şi asta, dar nu-i destul.

Unii iubesc dreptatea din legea Vechiului Testament şi spun că trebuie ținută sâmbăta ca zi de odihnă. Ce părere aveți despre aceasta?

Nu-i putem lămuri, putem doar să le dăm nişte indicații în legătură cu scrierile Sfântului Maxim Mărturisitorul din Filocalie volumul II, "Capetele gnostice", unde se vorbeşte despre sâmbătă şi sâmbetele sâmbetelor şi despre tăierea împrejur şi despre tăierea tăierii împrejur, sunt nişte aprecieri în legătură cu superioritatea creştinismului. Noi de altfel ne ținem de învățătura Bisericii, nu ne ținem de altceva. Dacă ne lăsăm conduşi de învățătura Bisericii, învățătura Bisericii fiind norma credinței noastre, nu avem nici un fel de probleme. Adică nu ne gândim că s-ar putea întâmpla să nu fie bine. Însă ei se orientează după texte literare din Scriptură, întreabă totdeauna unde se scrie în Sfânta Scriptură că trebuie schimbată sâmbăta cu duminica, ori aşa ceva noi nu găsim, decât aşa, nişte referiri. Şi atunci nu putem să găsim nişte argumente atât de puternice încât să-i convingem şi pe cei care nu au convingerile noastre. Pe noi ne interesează să ne mergem calea, şi dăm slavă lui Dumnezeu că suntem în Biserica cea adevărată, care ne dă şi învățătura sfântă, ne dă şi ajutor ca să împlinim cele bune. Pentru noi e foarte bine aşa cum este, de pildă sunt deosebit de mulțumit să aud la slujbă şi să spun la slujbă, cu cântare, cuvinte ca acestea, în ziua duminicii: "Preabinecuvântată eşti Născătoare de Dumnezeu Fecioară, că prin Cel ce S-a întrupat din tine iadul s-a robit, Adam s-a chemat, blestemul s-a pierdut, Eva s-a mântuit, moartea s-a omorât şi noi am înviat. Pentru aceasta cântând strigăm: bine eşti cuvântat Hristoase Dumnezeul nostru, cel ce bine ai voit aşa, mărire Ție". Sunt nişte rânduieli care au intrat în componența existenței noastre şi din care nu ne mai poate clinti nimenea. Şi trăirea noastră este argumentul cel mai puternic pentru noi, şi eventual poate să fie o argumentare şi pentru alții.

Ce e mai presus, Taina sau Ierurgia? Cununia este o Taină, pe când călugăria este o Ierurgie.

Nu se pune problema din punct de vedere al intrării într-una sau în alta. Taina cununiei este o Taină, una din cele şapte Taine, poate că şi călugăria ar putea fi socotită într-un fel la Taine. Numai că Biserica noastră socoteşte intrarea în călugărie Ierurgie. Însă ca viață, ca stil de viață, totdeauna Biserica a prețuit călugăria mai presus de viața de familie. Chiar dacă nu detestă şi nu contestă viața de familie, socoteşte că întâi sunt călugării şi după aceea sunt ceilalți. Noi nu ne socotim mai buni decât alții, ne silim să ne îndeplinim datoriile, pentru că nu putem să ne comparăm cu alții. Pentru unii calea lor e căsătoria, pentru alții calea lor e călugăria, aşa încât până la urmă Dumnezeu ştie cum vom fi primiți unii sau alții înaintea lui Dumnezeu. Ceea ce mă nemulțumeşte pe mine personal este că mulți dintre călugări nu au virtuți sociale şi că nu se realizează în călugărie virtuțile sociale cum se realizează în viața de familie. În viața de familie este o participare între membrii familiei, părinți, copii, soți, unul față de altul, e o integrare, să zicem aşa, un fel de participare până la integrare. În Sfânta Evanghelie Domnul Hristos are cuvântul că "cei doi vor fi un trup" (Matei 19, 5), aşa încât, cum în trup există doi ochi şi o singură vedere, două urechi şi un singur auz, două nări şi un singur miros, două mâini şi o singură lucrare, două picioare şi un singur mers, totul se realizează în unitate, sau ar trebui realizat în unitate. Apoi fericirea, fericirea fiecare şi-o lucrează prin fericirea celuilalt, îl fericeşti pe cel de lângă tine ca să fii tu fericit. Sunt nişte lucruri care în călugărie de multe ori nu se pot realiza şi de fapt nu se realizează, pentru că există o tendință de însingurare şi de singularizare. Aşa este în general, aşa se prezintă lucrurile, şi atunci până la urmă numai Dumnezeu ştie cine şi cum va fi primit

călugăr fiind, sau cum va fi primit din viața de familie. Sunt şi ridicări şi căderi şi în viața de familie şi în viața călugărească.

Este păcat să-ți schimbi mereu duhovnicul?

În general e bine să te ții de unul, că dacă sunt mai mulți te încurcă. Să treci de la unul, să zici că nu te înțelege şi te duci la altul şi te înțelege într-alt fel şi ajungi la alte necazuri. Cel mai bine este să te ții cât poți de unul, dar eu de exemplu, dacă l-am pus pe unul pe direcție bună, nu mai zic să se spovedească numai la mine, pentru că eu sunt departe. Zic: de acum încolo te poți spovedi la orice preot duhovnic şi Dumnezeu să-şi ajute să te spovedeşti mai des, să te împărtăşeşti mai des, şi nădejde la mila lui Dumnezeu, când e omul pus pe o direcție bună. La început îl ții numai tu, ca să nu-l încurce altul.

Dați un canon pentru pierderea fecioriei.

Adică cum să dau un canon, eu personal dacă dau canon? Eu personal, sau ce învață Biserica în chestiunea aceasta?

Personal.

Dragă, mai întâi de toate canonul e necazul care vine după asta şi frământarea de conştiință. Eu personal nu prea scormonesc prin subteranele oamenilor, dar bineînțeles dacă omul mărturiseşte, îi dau canon pentru păcate de felul acesta doi ani de zile oprire de la Sfânta Împărtăşanie. Asta nu înseamnă că neapărat trebuie să treacă doi ani. Sfântul Ioan Gură de Aur are un cuvânt în comentarul la Epistola II către Corinteni în care spune: "Pe mine nu mă interesează anii, ci mă interesează vindecarea. Dacă s-a vindecat, de ce să mai aşteptăm să treacă anii, şi dacă nu s-a vindecat, ce folos că au trecut anii?" Trebuie să găsim modalitatea să vedem în ce măsură omul se încadrează în împlinirea datoriilor pe care le are el în fața lui Dumnezeu. Pentru că să ştiți că păcatele nu trebuie categorisite după un şablon, ci trebuie categorisite după felul în care se raportează oamenii cu păcat la un lucru. De pildă, la mine a venit cândva un cetățean din părțile Făgăraşului, şi zice către mine: "Părinte, eu am un păcat mare, mare de tot". Şi eu când am auzit aşa, am zis: bine, dar ai putea totuşi să-l spui? Şi a spus: "Da părinte, că îl ştie tot satul". Şi să ştiți că a fost ceva grav, într-adevăr grav: "Părinte, eu am omorât pe un fiu al meu". Într-o împrejurare în care el de fapt nu a dorit să omoare. S-a bătut cu soția lui, copilul a intrat între ei - nici nu am mai întrebat: şi cum l-ai lovit? -, l-a lovit şi a murit. Şi a făcut omul nouă ani de închisoare. Şi m-am gândit: a făcut nouă ani de închisoare, ce să-i mai dau eu încă nouă ani sau nu ştiu ce? Mai ales că nu a vrut. Zic către el - în gândul meu am zis: îl las să se împărtăşească, am zis eu în gând dar nu i-am spus nimic -: la biserică mergi? Zice: "Nu, părinte". Şi asta o ştie tot satul, probabil. Te rogi dimineața şi seara? "Nu mă prea rog". Posteşti? "Nu!" Şi am zis: acestea care le faci tu acum sunt mai mari decât acela care l-ai făcut, că acela l-ai făcut într-o clipă, dar acestea le faci, uite, zi de zi. Aşa că lucrurile nu pot fi gândite numai aşa, că acesta-i păcatul cel mai mare. Păcatul cel mai mare e păcatul care-l faci, dacă-i vorba, păcatul în care eşti.

Vorbiți-ne despre trezvie.

Trezvia este ceea ce se numeşte priveghere, adică luare-aminte, asta-i trezvia. O stare în care nu eşti somnolent, în care ştii ce se întâmplă cu tine, ştii ce se întâmplă în jurul tău, e faptul de a fi treaz, sufleteşte treaz. Adică nu înseamnă să nu dormi ca să fii treaz, că dacă nu dormi, apăi nu eşti treaz nici când nu dormi. E vorba de a avea măsura aceasta de a cunoaşte, de a ştii ce se întâmplă, de a înțelege ceva. Asta-i trezvia, starea de om treaz.

Cum putem să ținem post mâncând la cantină?

Poate vă faceți voi de post, important este să fii hotărât pentru post, că până la urmă tot poți posti. Să ştiți că la capitolul post sunt cel mai elastic. De ce? Pentru că şi eu am trăit între oameni care nu au postit şi nici eu nu postesc de când mă ştiu. Postesc de când sunt la mănăstire, postesc întins, aşa, dar nu un post riguros, un post moderat, un post pe care l-aş putea duce şi când nu-i post, dacă-i vorba. Cei care mănâncă la cantină nu pot să renunțe de fiecare dată la mâncarea de la cantină, şi atunci eu zic aşa, că dacă mănâncă totuşi şi de la

ei, atunci în zi de post să mănânce de post. Şi dacă ajung în situaţia de a putea mânca de post, unde pot mânca de post să mănânce de post. Adică să-şi dovedească dorinţa de a posti. Sau să facă altceva, de exemplu să înmulţească rugăciunea. În Filocalie, parcă la Talasie Libianul, este un cuvânt care zice că "Domnul Hristos s spus <<Dacă vă vor prigoni într-o cetate, mergeţi în cealaltă>>". Şi asta ar însemna că dacă nu poţi să rămâi în cetatea postului, să intri în cetatea rugăciunii. Adică să-ţi găseşti ceva de făcut din care reiese că tu de fapt nu vrei să fii călcător de rânduială, pentru că postul totuşi nu e o poruncă, ci e o rânduială. Nu vrei să fii călcător de rânduială, eşti disciplinat, ai vrea să faci mai mult, dar deocamdată la puterile tale nu se poate mai mult, şi atunci faci altceva, citeşti un Paraclis, sau zici "Doamne Iisuse" un sfert de oră, faci ceva aşa ca să-ţi dovedeşti tu ţie că ai vrea să faci şi în chestiunea pe care nu o faci, nu o poţi face.

Este bine să îngenunchem în biserică duminica?

Faci şi tu ce fac toţi ceilalţi. Dragă, care-i situaţia? Să ştiţi că de fapt duminica nu se îngenunchează, după rânduiala Bisericii. Apăi sunt unii oameni care dacă n-ar îngenunchea duminica n-ar mai îngenunchea niciodată. Aşa că eu m-am pomenit într-un context de existenţă în care îngenuncheam totdeauna duminica, aşa cum îngenunchem în celelalte zile, în zilele obişnuite, la Sfânta Evanghelie, la ieşirea cu Cinstitele Daruri şi la "Pe Tine Te lăudăm". Numai la Teologie am aflat că duminica nu se îngenunchează şi aşa mai departe. E o chestiune în care te orientezi şi după ceilalţi. Adică dacă se obişnuieşte să se îngenuncheze, nu te ţii tu că tu eşti acela care ştii şi îi mai înveţi şi pe alţii. Îngenunchezi şi tu acolo, că nu ţi se întâmplă nimic, şi după aceea când te duci la tine acasă, dacă ştii că nu se îngenunchează nu îngenunchezi, şi Doamne-ajută!

Vă rugăm să explicaţi versetul "Căci tot celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce n-are şi ce are i se va lua" .

Celui ce are cunoştinţă i se va da făptuire, celui ce are făptuire i se va da cunoştinţă şi va progresa aşa înainte. Celui ce are numai părerea că are ceva, va ajunge în situaţia de a pierde şi părerea, pentru că îşi va da seama că nu are.

Există soartă? Prin rugăciuni se poate schimba soarta omului?

Prin părţile noastre, când eram eu pe acasă, ziceau oamenii să "soarta-i ca moartea", adică nu o poţi înlătura, nu o poţi ocoli. Eu cred că există totuşi un cadru. Nu se poate nega faptul că noi venim în lumea aceasta într-un anumit cadru, într-un anumit context existenţial care nu poate fi indiferent. De exemplu eu în situaţia mea specială, nu se poate zice că lucrul acesta este o chestiune care putea să o evite cineva, nici eu nici alţii. Şi atunci, iată e un fel de soartă, adică un cadru, un făgaş pe care trebuie să merg şi în care trebuie să mă dezvolt, altfel decât se dezvoltă cei care au altă situaţie. După aceea faptul că am venit într-o anumită familie, familie de ţărani, este totuşi un cadru dat. Cadrul acesta e într-un fel fix, dar în cadrul acesta fiecare din noi ne lucrăm înaintarea, progresul duhovnicesc, şi aceasta nu mai depinde de cadru, ci depinde şi de ceea ce putem face noi în cadrul dat, care totuşi este un dat. Şi totuşi rămâne cum zic oamenii: "soarta-i ca moartea".

Ce să facem pentru a înainta în iubirea duhovnicească?

"Trebuie să ne curăţim simţirile ca să-L vedem pe Hristos". Să ne despovărăm de ceea ce stă împotriva iubirii. Sfântul Maxim Mărturisitorul, v-am spus ieri, are cuvântul că "dragostea e născută de nepătimire". Pe măsura curăţirii de patimi înaintăm şi în iubire.

Pe omul căzut îl părăseşte Dumnezeu?

Sfântul Serafim de Sarov spune că Duhul Sfânt nu Se retrage cu totul de la om decât la moarte, în cazul în care sufletul nu merge la bine. Până trăieşte omul e nădejde de bine, în sensul că Duhul Sfânt îl poate ajuta la pocăinţă. Posibilitatea de pocăinţă este şi prin Duhul Sfânt. Mai de aproape nu ştim noi cât e de prezent, cum e de lucrător şi aşa mai departe. Important este să fim oameni vrednici de Duhul Sfânt şi vom avea pe Duhul Sfânt. Şi să nu uităm de vuietul Duhului, slujbele, de ceea ce înmulţeşte Duhul.

De unde putem şti că Biserica Ortodoxă este Biserica drept-măritoare?

Putem să ştim de acolo că are vechimea de la Mântuitorul şi că adevărurile de credință ale Bisericii noastre comparate cu ceea ce cred alții sunt mai luminate. Nu pentru că suntem ortodocşi, dar vorbind aşa comparativ, de pildă dacă e vorba de unii care nu cinstesc pe Maica Domnului şi noi cinstim pe Maica Domnului, sigur că suntem mai presus de ei. După aceea faptul că avem Sfintele Taine pe care alții nu le au, şi aşa mai departe. Dacă analizăm lucrurile şi cercetăm, constatăm până la urmă că Biserica noastră este Biserica autentică în raport cu celelalte.

Cum poate fi tâlcuit cuvântul "De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine"?

E vorba de participarea Sfântului Apostol Pavel la patimile Domnului nostru Iisus Hristos. El are în vedere şi Botezul ca înmormântare a omului vechi şi învierea omului nou. El, ca omul răstignit, nu mai face ceva deosebit în fața Domnului Hristos, ci Îl lasă pe Domnul Hristos să lucreze. Poate că aşa s-ar înțelege.

Vă rugăm să ne recitați poezia "Colind" de Vasile Voiculescu.

În coliba-ntunecoasă,
Din carne şi os lucrată
A intrat Hristos deodată.
Nu făclie ce se stinge,
Nu icoană ce se frânge,
Ci El Însuşi, trup şi sânge
Preschimbat pentru făptură
Într-o scumpă picătură,
Dulcea Cuminecătură.
Coliba cum L-a primit
S-a făcut cer strălucit
Cu boltă de mărgărit,
Şi pe ea soare şi stele
Cu luceferi printre ele.
În mijloc tron luminos
Şi pe el Domnul Hristos
Care mult Se bucura.
Duhul Sfânt Se-alătura
Şi acolo rămânea
Şi acum şi pururea.
Şi noi Doamne ne-am sculat,
Colibele-am curățat,
Uşi, ferestre, toate-s noi.
Doamne, intră şi la noi!
Trup tu dormi, somnul te paşte?
Suflete, scoli şi cunoaşte
Luminos Prunc că Se naşte,
În peştera inimii, în palatul Treimii.
Dară Pruncul cine mi-I?
Mi-e Hristosul Dumnezeu
Coborât în pieptul meu.
Maica Sfântă-n brațe-L ține,
Duhul Sfânt cu drag-L-alină,
Îngeri cu raze se-nchină.
Nu dorm, trupul lin îmi spune,
Ci-ncleştat de grea minune
Stau în mută rugăciune.
Să mai mişc nu se cuvine,

Căci cu harul care vine,
Raiul tot se află-n mine.

10 noiembrie 1994

Cine este Iisus Hristos?

<<Cuprins

Hristos a înviat! Stimaţi ascultători, încă din toamnă, când am vorbit despre Filocalie, "Eu şi Filocalia", "Texte filocalice care se impun atenţiei de la prima lectură" şi "Filocalia pentru toţi", am promis că voi vorbi, cu proxima ocazie, despre "Cine este Iisus Hristos", "Cine este Iisus Hristos pentru mine?" şi despre "Rugăciunea lui Iisus". De fapt subiectele acestea au fost propuse atunci când au fost propuse şi cele în legătură cu Filocalia şi au fost preferate atunci cele în legătură cu Filocalia, aşa că subiectele acestea au rămas pentru acum. Am propus aceste subiecte, şi eu personal mă gândeam că ar fi bine să le prezint pe acestea de acuma atunci, însă cei care m-au invitat au socotit că sunt potrivite cele de atunci pentru atunci. Şi atunci au rămas aceste subiecte pentru acum. Cu ajutorul lui Dumnezeu cred că au să fie de folos şi acum, cum sunt de folos oricând.

Când am vorbit pentru prima dată aici la Timişoara, am vorbit despre "Bucuria creştină". Motivam atunci că am ales subiectul "Bucuria creştină" pentru că era în vremea de bucurie a învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, era în 13 mai, era după Paşti, şi pentru că bucuria se potriveşte cu tinereţea şi eram conştient că vin să vorbesc mai ales unor tineri, şi pentru că am avut bucurii deosebite aici la Timişoara. Nu mi-a venit atunci în minte să vorbesc despre Domnul nostru Iisus Hristos, deşi poate că cu asta trebuia să încep atunci. Între timp mi-am dat seama că oamenii ştiu puţine despre Domnul Hristos şi nu toţi ştiu ceea ce trebuie să ştie. Între timp au venit la mine la mănăstire tineri care au făcut yoga. Şi unii dintre ei au spus: "Părinte, să ştiţi că despre Domnul Hristos eu am învăţat la yoga". Le-am răspuns la fiecare, când a fost cazul: să ştii că Hristos Cel de la yoga nu-i Hristos Cel adevărat. Despre Hristos nu învăţăm de la yoga, ci despre Hristos învăţăm din Biserica noastră. Şi având în vedere faptul acesta, că mulţi dintre tineri nu ştiu cu adevărat cine e Domnul Hristos, am socotit că e bine să vorbim cândva aici, să vorbesc eu însumi, despre Domnul nostru Iisus Hristos, să spun pentru toţi cine este Iisus Hristos. Eu am formulat acest subiect şi mi-am dat seama de la început că nu-i bine formulat "Cine este Iisus Hristos?", dar n-am putut să găsesc o altă modalitate de prezentare pentru cei din vremea noastră.

Cei care L-au cunoscut pe Domnul Hristos sau au auzit despre Domnul Hristos în vremea propovăduirii Sale puteau să întrebe foarte bine: "Cine este Iisus din Nazaret, că se vorbeşte despre Iisus din Nazaret". În Sfânta Evanghelie sunt mai multe locuri în care se spune ceva despre Iisus din Nazaret. De pildă: "Trece Iisus din Nazaret", de pildă "Şi acesta a fost cu Iisus din Nazaret". Noi astăzi, după două mii de ani, nu mai vorbim despre Iisus din Nazaret, ci vorbim despre Iisus şi mai cu seamă vorbim despre Iisus Hristos. Şi atunci pentru noi se poate pune întrebarea foarte bine: cine este Iisus Hristos, pentru că noi ştim despre Iisus Hristos. Prin urmare, cine este Iisus Hristos? De fapt, într-un fel răspundem la întrebarea "Cine este Iisus Hristos?" când punem întrebarea "Cine este Iisus Hristos?". Răspunsul ar fi simplu: Iisus Hristos este Iisus Hristos. Nu mulţi dintre cei care se gândesc la Mântuitorul nostru ştiu că cele două cuvinte, "Iisus" şi "Hristos" nu sunt un nume, ci numele este "Iisus" şi "Hristos" arată calitatea lui Iisus. Noi zicem "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu" de pildă, şi nu ne dăm seama că nu spunem, când zicem "Doamne, Iisuse Hristoase", un nume, ci nouă ni se pare că spunem un nume. În realitate noi spunem un nume şi o calitate a Celui care poartă numele.

În Sfânta Evanghelie de la Matei, în legătură cu Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, mai precis conceperea Mântuitorului nostru Iisus Hristos în pântecele Preasfintei Fecioare Maria, după firea omenească, se spune că îngerul binevestitor i-a spus dreptului Iosif: "Vei chema numele Lui Iisus", deci Îi vei zice Iisus, cu explicaţia că "El va mântui pe poporul Său de păcate" (Matei 1, 21). În Sfânta Evanghelie de la Luca, în capitolul 2, acolo unde se vorbeşte despre vestea cea bună adusă de îngerul binevestitor unor

păstori din apropierea Betleemului, din apropierea locului unde S-a născut Domnul Hristos, deci unor păstori din Betleem îngerul le-a spus: "Vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi S-a născut vouă un mântuitor, care este Hristos Domnul" (Luca 2, 10-11).

Cuvântul "Iisus" este de origine ebraică şi înseamnă "mântuitor", după spusa îngerului, iar cuvântul "Hristos" este de origine greacă şi înseamnă "Unsul", unsul în înţeles de "Alesul". În Vechiul Testament erau aleşi ai lui Dumnezeu preoţii, proorocii şi împăraţii şi erau investiţi în calitatea lor prin ungere, prin ungere cu untdelemn sfinţit. Domnul nostru Iisus Hristos este preot, este împărat şi este profet prin lucrarea Lui, prin activitatea Lui, şi este numit pentru aceasta Unsul în înţelesul de Alesul. Deci când zicem "Iisus Hristos" noi zicem "Iisus Cel ales de Dumnezeu", "Iisus Cel uns de Dumnezeu", "Iisus Cel pus deoparte pentru mântuirea oamenilor". Prin urmare, ştiind lucrurile acestea în legătură cu numele Mântuitorului, care este Iisus, şi cu calitatea Mântuitorului, care este Hristos - şi care de fapt pentru noi în general sunt mai degrabă două nume decât un nume şi o calitate - important este să ştim că Mântuitorul nostru are o alegere specială. Care este alegerea specială a Mântuitorului nostru au exprimat în general primii creştini prin faptul că au avut totdeauna credinţa că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu şi este Mântuitor. Această mărturisire de credinţă s-a exprimat adeseori printr-un simbol, şi anume prin simbolul peştelui. Când creştinii, fiind prigoniţi şi de evrei şi de păgâni, de romani în special, s-au constituit într-un fel de societate secretă, ca să poată fi în legătură cu ceilalţi creştini - neştiindu-se unii despre alţii - au găsit un fel de semn de prezentare, un semn de înţelegere între ei, o parolă, care era prezentată prin semnul peştelui. S-a găsit acest semn al peştelui, pe care ei îl făceau între ei, discret, cu mâna în aer, cu toiagul pe pământ. Când se întâlnea un creştin cu unul despre care nu ştia că e creştin făcea semnul acesta şi celălalt se prindea imediat, ştia despre ce e vorba, dacă era şi el creştin. Şi puteau intra în vorbă unul cu altul în calitatea lor de creştini. De ce s-a ales ca semn de înţelegere, ca semn de descoperire, peştele? Pentru că în limba greacă, "peşte" se spune "ihtis", şi cuvântul "ihtis" este format din iniţialele cuvintelor "Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu Mântuitorul".

Iată stimaţi ascultători câtă înţelepciune au avut primii creştini pentru a se înţelege unii cu alţii printr-un semn care cuprindea o mărturisire, o mărturisire de credinţă, aceea că Iisus este Hristos, este Fiul lui Dumnezeu, este Mântuitorul. În aceasta se cuprinde de fapt mărturisirea de credinţă despre Domnul Hristos, se cuprinde mărturisirea de credinţă pe scurt, în înţelesul acesta că Iisus este Hristos, este Alesul, este Mesia, este Cel rânduit de Dumnezeu pentru mântuirea lumii, este Fiul lui Dumnezeu şi este mântuitor.

Cu vremea lucrurile s-au lămurit tot mai bine. Mai întâi Sfinţii Evanghelişti, fiecare în felul său, au prezentat pe Mântuitorul lumii. Sfântul Evanghelist Matei, după scrierea sa, după felul cum a conceput Evanghelia sa, ne dăm seama că s-a adresat unor oameni care ştiau despre Mesia, ştiau despre nişte proorocii care-L priveau pe Mântuitorul aşteptat şi de aceea pe el l-a interesat foarte mult faptul de a scoate în evidenţă că Iisus din Nazaret, Iisus despre care se vorbea pe atunci, este de fapt Mesia, este Hristos, este Unsul, este Alesul, Cel făgăduit de Dumnezeu şi proorocit de prooroci, şi că în El se împlinesc proorociile. Scriindu-le evreilor, el a făcut mai multe menţiuni în legătură cu prezenţa Mântuitorului nostru Iisus Hristos în lume ca mântuitor. A adus înainte mereu legătura dintre o proorocie din Vechiul Testament şi împlinirea ei. Cineva care citeşte Sfânta Evanghelie de la Matei îşi dă seama că, după spusa Sfântului Evanghelist Matei, Mântuitorul nostru are o aşezare specială în conştiinţa credincioşilor, în înţelesul că din cuvintele pe care le-a spus Mântuitorul şi pe care le-a cuprins Sfântul Evanghelist Matei vedem că Mântuitorul, vorbind despre cele se s-au zis de demult în Scriptură, adaugă "Şi Eu vă spun vouă". Deci: "Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să nu ucizi, că cel ce ucide este vrednic de osândă. Iar eu vă zic vouă că cel ce se mânie pe fratele său este vrednic de osândă" (Matei 5, 21). Sau: "Aţi auzit că s-a zis celor de demult: să iubeşti pe aproapele tău şi să urăşti pe vrăjmaşul tău. Iar eu vă zic vouă: iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă şi vă rugaţi pentru cei ce vă vatămă şi vă prigonesc, ca să fiţi fiii Tatălui vostru Celui din ceruri" (Matei 5, 44). Deci Domnul Hristos Se compară pe Sine cu ceea ce s-a zis celor de demult, şi El spune un cuvânt mai presus de ceea ce s-a zis celor de demult, "Iar Eu vă zic vouă". Asta arată calitatea Lui în faţa celor de odinioară, "Eu vă zic vouă", autoritatea Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Ştim apoi că Domnul Hristos S-a prezentat, după mărturia Sfântului Evanghelist Matei, ca "Domn al sâmbetei", ca mai mare decât templul, ca mai mare decât Iona, ca mai mare decât Solomon (cf. Matei 12, 42. 41. 8). Ştim că i-a întrebat Domnul Hristos pe oameni cine zic, cine li se pare lor că este El, şi ei au zis că este fiul lui David şi Domnul Hristos atunci a zis cum de David Îl numeşte pe El Domn, dacă este fiul lui,

arătând prin aceasta că El este mai mult decât un fiu al lui David (cf. Matei 22, 42-45). În sfârşit, cunoaştem cuvintele Mântuitorului în care, vorbind despre Fiul Omului ca titlu mesianic, se prezintă pe Sine ca unul ce va veni ca Fiu al Omului pe norii cerului, că va avea o a doua venire în lumea aceasta, o a doua venire în slavă (cf. Matei 26, 64). Şi cunoaştem o mulţime de lucruri despre Domnul Hristos din Evanghelia de la Matei, pe Domnul Hristos ca făcător de minuni, pe Domnul Hristos ca Cel ce S-a răstignit pentru noi, pe Domnul Hristos Cel ce a biruit moartea, a înviat din morți. Toate acestea ne dau o perspectivă în înțelegerea felului cum Sfântul Evanghelist Matei L-a înțeles pe Mântuitorul şi L-a prezentat pe El. De fapt adevărul este că noi n-am învățat despre Domnul Hristos din Evanghelie, deşi putem învăța şi din Evanghelie. Nici din Evanghelia de la Matei, nici din celelalte Evanghelii. De pildă, Sfântul Evanghelist Marcu nu are referiri la proorociile din Vechiul Testament când vorbeşte despre Domnul Hristos. De ce? Pentru că el a scris unor oameni care nu ştiau de proorociile din Vechiul Testament şi atunci împlinirea proorociilor pentru ei nu constituia un argument despre calitatea Mântuitorului ca mântuitor, despre calitatea Lui Iisus ca Mesia. Şi a găsit altă modalitate de prezentare a Mântuitorului, în special prin minunile făcute de Domnul Hristos, acestea fiind pentru ei un argument mai puternic decât argumentul că prin El s-au împlinit proorociile.

La fel, Sfântul Evanghelist Luca nu vorbeşte despre Domnul Hristos referindu-se la proorociile din Vechiul Testament, dându-şi seama desigur că pentru cel căruia e adresată Evanghelia sa - ştiţi că Sfântul Evanghelist Luca a scris Evanghelia sa pentru o singură persoană, pentru un om de vază cu numele Teofil, căruia i-a spus ce ştie el, ce a aflat el despre Iisus Hristos, despre învățătura Lui - aceste referiri nu au mare însemnătate. Şi Sfântul Evanghelist Luca are în vedere aspecte ale persoanei Mântuitorului, iar Sfântul Evanghelist Ioan prezintă nişte profunzimi de gând în legătură cu Domnul Hristos, pe care i le-a descoperit Duhul Sfânt şi pe care le cunoaştem şi noi din câte a scris Sfântul Evanghelist Ioan.

Totuşi, noi n-am învățat din Evanghelie despre Domnul Hristos, din citirea Evangheliei, ci am învățat din conştiința Bisericii, revărsată în special în sfintele slujbe. Bineînțeles şi în propovăduire, dar adevărata propovăduire a Bisericii se cuprinde în textele de la sfintele slujbe. Am spus şi altă dată aici, când am vorbit despre "Filocalia pentru toți", că eu consider sfintele slujbe ale Bisericii noastre ca fiind vuietul Duhului. Spuneam atunci că sunt trei locuri în Sfânta Scriptură a Noului Testament în care Duhul Sfânt este prezentat ca cel ce scoate un vuiet. Este asemănat cu vuietul vântului, cu vuietul apelor şi cu vuietul unei vijelii. În Sfânta Evanghelie de la Ioan în capitolul 3, acolo unde e prezentată convorbirea Domnului nostru Iisus Hristos cu Nicodim, se spune că Domnul Hristos a zis: "Duhul - sau vântul, cuvântul "duh" şi cuvântul "vânt" în limba greacă fiind exprimat prin aceeaşi expresie, "pnevma" - suflă unde vrea şi tu auzi vuietul lui, dar nu ştii de unde vine şi încotro se duce" (Ioan 3, 8), adică nu ştii unde începe şi unde se sfârşeşte. Vuietul Duhului e la fel cum e vuietul vântului. Tot în Sfânta Evanghelie de la Ioan, în capitolul 7, citim că a zis Domnul Hristos că "Din ființa celui ce crede vor curge râuri de apă vie" (Ioan 7, 38), şi Sfântul Evanghelist Ioan spune că aceasta a zis-o Domnul Hristos despre Duhul pe care aveau să-L primească cei ce cred în El, în Domnul Hristos. Iar în Faptele Sfinților Apostoli este vorba despre un vuiet al Duhului, când S-a pogorât Duhul Sfânt peste Sfinții Apostoli s-a auzit o "vijelie ca de vânt care suflă repede." (Fapte 2, 2) Când ne gândim că Domnul Hristos a zis - şi s-a păstrat cuvântul acesta în Sfânta Evanghelie de la Ioan - că "El - adică Duhul Sfânt - pe Mine Mă va preamări", putem face o legătură între vuietul Duhului şi sfintele slujbe în înțelesul că în sfintele slujbe se exprimă preamărirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos cea de la Duhul Sfânt, şi în sfintele slujbe se aude vuietul Duhului prin textele de la sfintele slujbe în care se vorbeşte şi despre cine este Iisus Hristos.

Adevăratul nostru contact, al credincioşilor drept-măritori, cu cele dumnezeieşti se realizează în cuprinsul sfintelor slujbe. Noi nu suntem cu Scriptura în mână şi să le spunem mereu oamenilor ce scrie aici şi ce scrie dincolo. De ce? Pentru că Sfânta Scriptură pentru noi se întrupează, adevărurile din Scriptură se întrupează în trăirile religioase determinate de dumnezeieştile slujbe. La slujba de dimineață din duminici şi sărbători, înainte de a se citi Sfânta Evanghelie, se cere o învrednicire a credincioşilor pentru a asculta Sfânta Evanghelie, căci se zice: "Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfânta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm". Cerem o învrednicire specială pentru a asculta Sfânta Evanghelie. De ce? Pentru că Sfânta Evanghelie este cuvânt mai presus de lumea aceasta, este cuvânt veşnic pe care nu-l putem înțelege cu măsurile gândurilor noastre, şi de aceea trebuie să avem o învrednicire specială. În Filocalie este un cuvânt la Evagrie Ponticul care zice aşa: "Bate la porțile Scripturii cu mâinile virtuții". Prin urmare noi cunoaştem învățătura Bisericii despre Mântuitorul nostru Iisus Hristos din alcătuirile de la slujbele Bisericii.

În secolul IV, respectiv în anul 325, s-a formulat învăţătura Bisericii, mărturisirea Bisericii de până atunci, în ceea ce numim noi astăzi Simbolul credinţei sau Crezul. În Simbolul credinţei formulat în partea formulată în Sinodul I de la Niceea avem credinţa în Dumnezeu Tatăl şi credinţa în Dumnezeu Fiul, pentru ca mai târziu să se formuleze la al doilea Sinod Ecumenic credinţa în Dumnezeu Duhul Sfânt şi credinţa în Biserică, în Sfintele Taine şi în viaţa de veci. În Simbolul credinţei, aşa cum îl cunoaştem noi şi cum de fapt a fost formulat la cele două sinoade ecumenice, în partea întâi, în legătură cu credinţa în Domnul nostru Iisus Hristos - care este Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul - se precizează nişte lucruri care trebuie înţelese de către toţi aşa cum sunt prezentate în Simbolul credinţei, pentru că numai aşa se poate vorbi despre Ortodoxie. Cine crede ortodox acela este ortodox. Este în Ortodoxie cine mărturiseşte credinţa ortodoxă. Ori credinţa ortodoxă despre Domnul Hristos este formulată în felul următor: după ce zicem "Cred într-unul Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul cerului şi al pământului, al tuturor celor văzute şi nevăzute" adăugăm "Şi într-unul Domn Iisus Hristos". Aşa cum credem în Dumnezeu Tatăl credem şi în Dumnezeu Fiul, "într-unul Domn Iisus Hristos - despre care precizăm că este - Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toţi vecii". Adăugăm în continuare că este "Lumină din Lumină - deci Domnul Hristos Fiul lui Dumnezeu este Lumină din Lumină - Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat - deci este nu numai om, ci este Dumnezeu, şi anume Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat - născut - nu este creat - iar nu făcut, - este de o fiinţă - Cel de o fiinţă cu Tatăl, - şi ştim despre El că toate s-au făcut prin El - prin Care toate s-au făcut". Asta ştim noi despre firea dumnezeiască a Mântuitorului. Şi mai departe spunem că El, deci firea dumnezeiască, Fiul lui Dumnezeu "S-a pogorât din ceruri şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut om". Şi acum, după firea omenească unită cu firea dumnezeiască, spunem ce s-a întâmplat în continuare: "S-a răstignit pentru noi în vremea lui Ponţiu Pilat, a pătimit, S-a îngropat şi a înviat a treia zi după Scripturi; Şi S-a suit la ceruri - S-a înălţat la ceruri - şi şade de-a dreapta Tatălui; - de unde - iarăşi va să vină să judece vii şi morţii, a Cărui împărăţie nu va avea sfârşit".

Deci dacă cineva vrea să ştie ce învaţă Biserica despre Domnul Hristos, dacă vrea să aibă un răspuns la întrebarea "Cine este Iisus Hristos?", să aibă în vedere învăţătura Bisericii din Simbolul credinţei, să aibă în vedere ce spune Biserica, ce a spus Biserica la Sinodul I Ecumenic de la 325 despre Domnul Hristos. Ce a spus? A spus că este o fiinţă, o persoană în două firi, fire dumnezeiască şi fire omenească. După firea dumnezeiască este din veşnicie născut din Tatăl şi de o fiinţă cu Tatăl, este Cel prin care toate s-au făcut. Că firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească. Când şi unde? Atunci când Preasfânta Fecioară Maria a primit să fie mamă a Mântuitorului lumii, când a zis "Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău", cuvânt spus către îngerul binevestitor. Când a zis Preasfânta Fecioară Maria "Iată roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău", atunci firea dumnezeiască a început să aibă în apropiere de ea şi în legătură cu ea firea omenească a Mântuitorului. Deci cele două firi, firea dumnezeiască şi firea omenească s-au unit, au început să existe împreună în pântecele Preasfintei Fecioare Maria. Asta este credinţa Bisericii, şi zicem: "S-a pogorât din cer şi S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut om". Avem, prin urmare, de acum pe Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu adevărat şi om adevărat. Noi stăm în legătură cu Domnul nostru Iisus Hristos când ne rugăm Lui sau când ascultăm cuvintele Lui. Ori de câte ori ne gândim la Domnul Hristos noi trebuie să avem în vedere faptul că El este Dumnezeu adevărat şi om adevărat. După o expresie de la slujbele dumnezeieşti ale Bisericii noastre, Iisus Hristos este "om nu simplu şi Dumnezeu nu gol". Aşa zice o expresie de la Duminica Tomii, că Iisus Hristos este om, nu simplu, nu este numai om deci, ci este om unit cu Dumnezeu şi este Dumnezeu, şi este Dumnezeu dar nu gol, ci este Dumnezeu unit cu omul. Noi nu ne putem gândi la Domnul Hristos niciodată altfel decât la Cel ce este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat şi om adevărat născut din Preasfânta Fecioară Maria, iar aceasta pentru veşnicie.

La Buna Vestire, în 25 martie, şi la sărbătoarea Naşterii Mântuitorul nostru Iisus Hristos la 25 decembrie, şi în toată perioada de sărbătorire a Naşterii Domnului - ştiţi, probabil ştiţi, că vreme de 12 zile, din 20 decembrie şi până în 31 decembrie - Biserica noastră sărbătorind Naşterea Mântuitorului face aprecieri în legătură cu întruparea Fiului lui Dumnezeu, face aprecieri în legătură cu unirea între firea dumnezeiască şi firea omenească pentru veşnicie. Niciodată nu se mai desparte în persoana Mântuitorului firea dumnezeiască de firea omenească a Mântuitorului. Când Domnul Hristos a fost pe Cruce şi a murit pe Cruce, a murit după firea omenească, pentru că firea dumnezeiască nu moare, nu poate muri. Dar firea dumnezeiască a fost unită cu firea omenească şi în vremea când trupul era în mormânt, când trupul Mântuitorului era în mormânt, când

sufletul Mântuitorului era în iad, iar dumnezeirea era pretutindenea, şi cu trupul în mormânt, şi cu sufletul în iad, şi în rai cu tâlharul, şi stând pe scaun împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt.

Stimaţi ascultători, dacă noi ne gândim la lucrurile acestea cu adevărat, suntem copleşiţi de ele, rămânem uimiţi de măreţia lui Dumnezeu. De altfel Sfântul Isaac Sirul - cred că v-am mai spus eu lucrul acesta - zice că "Cel ce nu se minunează de Dumnezeu încă nu a cunoscut pe Dumnezeu". Iar la Sfântul Munte este o vorbă care zice: "La Dumnezeu să te gândeşti ca la Dumnezeu, nu ca la om, şi să-l respiri pe Dumnezeu în toată vremea cum ai respira aerul". Deci să te gândeşti la Dumnezeu într-una şi să te gândeşti cu evlavie, cu copleşire, şi atunci te-ai întâlnit cu Dumnezeu. Iar dacă nu te minunezi de Dumnezeu, oricât te-ai gândi la Dumnezeu, să ştii că încă nu te-ai întâlnit cu Dumnezeu. Prin urmare şi noi, având în vedere lucrurile acestea, ne minunăm de ele, şi aşa ne învaţă Duhul care vuieşte în sfintele slujbe, şi aşa ne învaţă sfânta noastră Biserică, care îşi cuprinde învăţătura în dumnezeieştile slujbe. De aceea participarea la sfintele slujbe ale Bisericii pentru noi ortodocşii este o chestiune esenţială. Nu este o chestiune posibilă, o chestiune care e bine să o ai în vedere, ci este o chestiune esenţială: trebuie să stai în faţa lui Dumnezeu în atmosfera sfintelor slujbe.

Deci învăţăm de la sfânta Biserică despre firea dumnezeiască a Mântuitorului că s-a unit cu firea omenească, şi în firea omenească Mântuitorul, unit cu firea dumnezeiască, a suferit pentru păcatele noastre. El neavând păcat a suferit pentru păcatele noastre, şi toate s-au întâmplat pentru mântuirea noastră. Deci Fiul lui Dumnezeu care S-a pogorât din cer, S-a făcut om din Preasfânta Fecioară, în realitate Şi-a creat fire omenească - asta înseamnă că S-a făcut om, nu că firea dumnezeiască a devenit om, ci că firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească fără posibilitatea de despărţire, aşa S-a făcut om Fiul lui Dumnezeu, S-a născut de la Duhul Sfânt din Preasfânta Fecioară Maria. Deci unirea firilor s-a făcut în Preasfânta Fecioară Maria, aşa încât Maica Domnului când L-a născut pe Domnul Hristos a născut om nu simplu şi Dumnezeu nu gol, om unit cu Dumnezeu şi Dumnezeu unit cu om. De aceea Maica Domnului în Ortodoxie este mărturisită ca Născătoare de Dumnezeu. Nu că L-a născut pe Dumnezeu, ci a născut o fiinţă care era şi Dumnezeu. Pe Dumnezeu nu-L poate naşte om, pe Dumnezeu Îl naşte Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu e născut din Tatăl, aşa mărturisim.

Să ştiţi că lucrurile acestea sunt mai presus de fire, mai presus de înţelegere, noi nu putem înţelege lucrurile acestea, sunt nişte taine, şi **credinţa noastră e o credinţă a tainelor şi învăţătura Bisericii noastre este o învăţătură de taină şi de taine**. Noi nu avem numai cele şapte Taine prin care se coboară Harul lui Dumnezeu peste credincioşi, ci avem o mulţime de taine. Iată, taina Întrupării. Cine poate dezlega taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu? Nimenea. Dar noi credem în această taină, ne supunem cu mintea. La sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos este o alcătuire în care se spune: "Taina nu suferă ispitire", nu o poţi cerceta. Dacă vrei să faci dintr-o taină ne-taină, dacă vrei să explici o taină înseamnă că pentru tine nu mai este taină şi înseamnă că nu ştii ce este o taină dacă vrei să o explici. Nu se poate explica, "taina nu suferă ispitire". Numai cu mintea, stând plecaţi cu mintea, "zicem împreună cu tine - vorbim noi cu Născătoarea de Dumnezeu -: Negrăite Doamne, slavă Ţie". Slăvim pe Dumnezeu ca pe Cel ce este mai presus de noi, mai presus de puterile noastre de cunoaştere, ne supunem tainei, cinstim taina, dar taina rămâne taină, cine vrea să explice o taină nu ştie ce vrea. O taină nu poate fi explicată, nici taina Întrupării, nici taina Jertfei, nici taina Învierii, nici taina Înălţării. Toate rămân taine pe care ni le comunică Biserica noastră şi în care noi credem şi pe care le cinstim ca taine, dar nu le putem explica, nu avem cum să le explicăm.

Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, a primit în fiinţa Sa firea omenească, care e alcătuită din trup şi din suflet, iubiţi credincioşi. Să ştiţi că numai la Teologie mi-am dat seama de lucrul acesta. M-am rugat Domnului Hristos de când mă ştiu dar aveam impresia că Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Şi-a luat trup şi că în trup a vorbit cu firea dumnezeiască. Nu m-am gândit că de fapt firea omenească este alcătuită din suflet şi din trup şi deci Domnul Hristos a luat firea omenească aşa cum este ea, cu trup şi cu suflet, cu tot ce are firea omenească, afară de păcat. Şi în firea omenească Domnul Hristos Şi-a manifestat firea dumnezeiască cum poate ea să fie manifestată, cum putea ea să fie înţeleasă. De exemplu la Schimbarea la Faţă spunem "arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta pe cât li se putea", deci nu cât era şi cât este, că nu poate omul să cuprindă pe Dumnezeu nici în extensiune, în lărgime, şi nici în adâncime. Noi totdeauna stăm cumva la suprafaţa cunoştinţei de Dumnezeu, că nu poate om mărginit să cuprindă nemărginitul. Cred că v-am spus eu

atunci când v-am vorbit despre raportul între om şi Dumnezeu - am ținut odată un cuvânt aici "Unele aspecte ale raportului dintre Dumnezeu şi om" - că Fericitul Augustin şi-a propus să scrie o carte despre Dumnezeu. Şi gândindu-se el la lucrul acesta, a văzut pe malul mării când se plimba odată, un copil care a făcut o groapă în nisip şi cu un vas ducea apă din mare în groapa din nisip. Şi când l-a întrebat ce face, el a zis că vrea să mute marea în groapa din nisip. Şi atunci Fericitul Augustin a avut un gând: uite, ce vrea copilul acesta să facă vreau şi eu când vreau să scriu o carte despre Dumnezeu. N-am cum să scriu o carte despre Dumnezeu pentru că Dumnezeu nu poate fi cuprins într-o carte. Aşa este şi când ne gândim la tainele mântuirii, la tainele Domnului Hristos: nu putem cuprinde nemărginitul în mărginit, oricât am vrea noi să cunoaştem, trebuie să fii nemărginit ca să cuprinzi nemărginitul.

Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om, în firea omenească a pătimit pentru păcatele noastre, S-a jertfit pe cruce, a murit şi după aceea a înviat a treia zi. Cu sufletul S-a coborât la iad, cu sufletul îndumnezeit. Gândiți-vă de exemplu la cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur în legătură cu Sfintele Paşti, unde se spune că Fiul lui Dumnezeu S-a coborât la iad şi că iadul s-a amărât: "Iadul s-a amărât văzându-Te pe Tine jos. S-a amărât că s-a stricat, s-a amărât că s-a batjocorit, s-a amărât că s-a omorât, s-a amărât că s-a legat. A luat trup şi de Dumnezeu s-a lovit; a luat pământ şi s-a întâmpinat cu cerul, a luat ce a văzut şi a căzut întru ce n-a văzut. Unde-ți este moarte boldul? Unde-ți este, iadule, biruința? Înviat-a Hristos şi tu te-ai surpat. Înviat-a Hristos şi au căzut dracii. Înviat-a Hristos şi se bucură îngerii. Înviat-a Hristos şi viața viețuieşte". Toate lucrurile acestea se întâmplă în realitate pentru noi care avem dreapta credință ortodoxă. După aceea, după ce a înviat din morți, la 40 de zile Domnul nostru Iisus Hristos S-a înălțat la cer "şi şade de-a dreapta Tatălui - de unde, mărturisim noi - iarăşi va să vină să judece vii şi morții, a Căruia împărăție nu va avea sfârşit".

Prin urmare, dacă e vorba să răspundem la întrebarea cine este Iisus Hristos din perspectiva învățăturii Bisericii noastre, spunem că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu Unul Născut, Cel de o ființă cu Tatăl, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, om adevărat din Preasfânta Fecioară, este Dumnezeu şi om, este om şi Dumnezeu, este om nu simplu, este Dumnezeu nu gol, este Dumnezeu unit cu omul, este om unit cu Dumnezeu. S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponțiu Pilat, a înviat a treia zi, după Scripturi, S-a înălțat la ceruri, şade de-a dreapta Tatălui. Toate acestea noi le mărturisim şi le mărturisim nu numai cu cuvântul ci şi cu trăirea, în înțelesul că noi avem o sărbătoare a Bunei Vestiri în care se pun în evidență începuturile firii omeneşti a Mântuitorului nostru Iisus Hristos în Preasfânta Fecioară Maria. După aceea avem o sărbătoare a Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos în care se pune în evidență naşterea după firea omenească a Celui ce este Dumnezeu adevărat şi om adevărat. Cinstim apoi celelalte în legătură cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos prin sărbătorire, de pildă în Vinerea Mare Jertfa Mântuitorului, moartea de pe Cruce, în Duminica Învierii Învierea Domnului Hristos, la sărbătoarea Înălțării Înălțarea la cer a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, şi aşteptăm a doua venire, pentru că mărturisim că iarăşi va să vie Mântuitorul să judece vii şi morții.

Toate aceste sărbătoriri de peste an noi de fapt le cuprindem în dumnezeiasca Litrughie. Dumnezeiasca Liturghie a Bisericii noastre Ortodoxe e sărbătorire cuprinzătoare, cuprinde învățătura Bisericii şi cuprinde trăirea evenimentelor care s-au petrecut şi pe care noi le sărbătorim peste an la date calendaristice. În cuprinsul Sfintei Liturghii noi avem şi Naşterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos în înțelesul că pe Sfânta Masă se prefac Cinstitele Daruri în Trupul şi Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos prin puterea Duhului Sfânt, aşa cum s-a întâmplat aceasta la întruparea Mântuitorului, prin puterea Duhului Sfânt s-a creat firea omenească a Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Aşa cum s-a întâmplat atunci se întâmplă pentru împărtăşirea credincioşilor şi prefacerea Cinstitelor Daruri, fiind de față Preasfânta Treime, anume Dumnezeu Tatăl care trimite pe Duhul Sfânt, Dumnezeu Duhul Sfânt care preface Cinstitele Daruri în Trupul şi Sângele Mântuitorului şi Dumnezeu Mântuitorul, Fiul lui Dumnezeu, care are în prelungirea trupului şi sufletului Său Trupul şi Sângele unit cu sufletul şi cu dumnezeirea în Sfânta Euharistie pentru împărtăşirea credincioşilor. Deci întruparea Domnului nostru Iisus Hristos se realizează pentru împărtăşirea credincioşilor, pentru întruparea Lui în credincioşi la Sfânta Liturghie. Şi mai departe avem la Sfânta Liturghie şi Cina cea de Taină cu "Luați mâncați, acesta este Trupul Meu", "Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu". Avem moartea pe Cruce a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pomenim noi cele ce s-au făcut pentru noi, şi anume: "Aducându-ne aminte [...] de Cruce, de groapă, - de înmormântarea Domnul Hristos - de Învierea cea de a treia zi - avem şi Sfintele Paşti la Sfânta Liturghie, - de înălțarea la cer, de şederea de-a dreapta Tatălui şi de iarăşi a doua slăvită venire". Toate acestea le pomenim la Sfânta Liturghie.

Deci la Sfânta Litrughie noi avem un răspuns la întrebarea cine este Iisus Hristos. Este Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om, este Dumnezeu din Dumnezeu, este om din Preasfânta Fecioară, realizat prin contribuția Duhului Sfânt, este Cel ce S-a răstignit pentru noi. Știți că se zice în Vinerea Mare: "Pe Cel ce S-a răstignit pentru noi veniți toți să-L lăudăm; că pe Acesta văzându-L Maria pe Cruce a zis: Deşi rabzi răstignire, Tu eşti fiul şi Dumnezeul meu". În fața aceste ziceri din Vinerea Mare, în care noi mărturisim că Cel ce S-a răstignit S-a răstignit pentru noi şi că este Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, să punem cuvântul de la Înviere care zice: "De Te-ai şi pogorât în mormânt Cela ce eşti fără de moarte, dar puterea iadului ai zdrobit şi ai înviat ca un biruitor Hristoase Dumnezeule, zicând femeilor mironosițe: Bucurați-vă, şi Apostolilor Tăi pace dăruindu-le, Cela ce dai celor căzuți sculare".

Toate acestea avându-le în vedere, de fapt avem în vedere ceea ce ne spune Biserica noastră despre Mântuitorul, şi aşa ceva să ştiți că nu spune nimeni la yoga. Chiar dacă ziceți voi - poate unii dintre voi - "Eu am învățat despre Hristos la yoga", nu-mi pot închipui că v-a spus cineva ce v-am spus eu acuma. Ce v-am spus eu spune Biserica şi aici trebuie să căutăm credința. Nu ne spune nimenea dintre cei care fac păcate mari şi care zic că nu-i nici un păcat, că trebuie să-ți dirijezi energiile către cer făcând răutăți şi spurcăciuni. Stimați ascultători, mai ales dragi tineri, nu vă uitați la lucruri din acestea, că vă duc în fundul iadului, nu vă înalță către cer. Biserica vă înalță către cer, Liturghia vă duce către cer, Sfânta Euharistie vă ridică mai presus de lumea aceasta. Aşa ceva nu puteți auzi în altă parte decât în Biserică şi de la oamenii Bisericii. Eu vă spun nişte lucruri pe care sigur nu le-ați auzit. Le-ați fi putut auzi la slujbele noastre dacă v-ar fi atras cineva atenția, dar să ştiți că nici eu, deşi m-am trezit în Biserică şi am învățat lucruri pe de rost - o mulțime de lucruri le ştiam şi le spuneam - nu le înțelegeam, ca şi când le-aş fi învățat în limbă străină. Abia la Teologie mi s-a deschis capul asupra comorilor Ortodoxiei din sfintele slujbe. Abia acolo am început eu să-mi dau seama de profunzimea de gând a textelor liturgice, care sunt foarte importante.

Să ne mai gândim noi la un cuvânt liturgic, la o alcătuire de la Sfânta Liturghie care se zice la toate Liturghiile, şi anume la alcătuirea care are următorul cuprins: "Unule Născut, Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu, Cela ce eşti fără de moarte şi ai primit pentru mântuirea noastră a Te întrupa din Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioară Maria, care neschimbat Te-ai întrupat şi răstignindu-Te Hristoase Dumnezeule, cu moartea pe moarte ai călcat. Unul fiind din Sfânta Treime, împreună mărit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, mântuieşte-ne pe noi". Cât e rugăciune în cuvântul acesta, în alcătuirea aceasta? Doar atât: Fiul lui Dumnezeu "mântuieşte-ne pe noi", atât e rugăciune. Cât e dogmatică în cuvântul acesta? Tot ce se spune e dogmatică. Mai întâi "Unule Născut - vorbim cu Domnul Hristos - Fiule şi Cuvântul lui Dumnezeu, Cela ce eşti fără de moarte şi ai primit pentru mântuirea noastră - ce? - a Te întrupa - din cine? - din Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi Pururea Fecioară Maria" Cum? Neschimbat Te-ai întrupat, adică cum ai fost ca Dumnezeu aşa Te-ai întrupat în firea omenească, Te-ai unit cu firea omenească, "neschimbat Te-ai întrupat". Şi ce ai mai făcut? Te-ai răstignit. Unde? În firea omenească. Cine? "Hristoase Dumnezeule", Hristos Dumnezeu. Şi ce eşti Tu? "Unul din Sfânta Treime, împreună mărit cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt". Şi acum cerem ceva de la El: "mântuieşte-ne pe noi".

Stimați ascultători, eu vă spun lucrurile acestea, sigur nu le țineți minte acum, că nici eu nu aş fi ținut minte dacă mi-ar fi spus cineva câte v-am spus eu deodată acuma, dar vă dau o sugestie: urmăriți singuri lucrurile acestea în slujbele noastre, învățați nişte texte de felul acesta, analizați-le, aprofundați-le, împodobiți-vă mintea cu ele şi să vedeți câtă bucurie puteți avea ştiind cine este Mântuitorul nostru Iisus Hristos, şi apoi raportându-ne cu toții cum trebuie la Mântuitorul nostru Iisus Hristos, la Dumnezeu adevărat, la om adevărat, la Dumnezeu unit cu omul, la om unit cu Dumnezeu şi la faptul că aceasta s-a întâmplat pentru veşnicie. Deci noi când auzim pe Domnul Hristos spunându-ne un cuvânt în Evanghelie, Îl auzim pe Cel ce este Dumnezeu adevărat şi pe Cel ce este om adevărat vorbindu-ne nouă. A găsit modalitatea de a ajunge la noi. La o rugăciune de la Sfântul Maslu spunem noi, vorbind cu Domnul Hristos, că "Te-ai făcut om pentru zidirea Ta". Iar Sfântul Simeon Noul Teolog, uimit de măreția lui Dumnezeu, zice: "Cum de foc eşti ce țâşneşte, şi eşti val răcoritor / Cum de arzi şi-alini îndată, cum mă faci nemuritor? / Cum de faci din vameşi îngeri şi-ntunericul lumină? / Cum de scoți din iad şi cum de curățeşti pe cei din tină? / Cum tragi bezna în lumină, cum de noaptea o cuprinzi? / Cum de mă prefaci cu totul, inima cum mi-o aprinzi?". Şi acum urmează ceva foarte, foarte important: "Cum de Te împreuni cu robii, fii ai Tatălui de-i faci?", cum prelungeşti întruparea prin oameni, în oameni. "Cum de-i arzi de dor, rănindu-i, cum de iarăşi îi împaci? / Cum de rabzi şi suferi Doamne, cum nu răsplăteşti îndată? / Cum de vezi cele ce-n taină numai Ție Ți se-

arată? / Cum fiind aşa departe, vezi ce facem fiecare? / Doamne, robilor Tăi dă-le îndelunga Ta răbdare!" Sunt nişte perle de gând, nişte lumini din lumea de dincolo, nişte daruri ale lui Dumnezeu care se dau oamenilor care-şi curățesc sufletul ca să le primească şi să le înțeleagă. Pentru că sunt atâția dintre credincioşii noştri care se plictisesc la slujbă, care se tot uită cine intră, cine iese, care aşteaptă să se sfârşească slujba. Bineînțeles că aceia nu pot avea dar de la Dumnezeu din cuprinsul sfintelor slujbe, dar dacă-ți curățeşti sufletul şi te faci deschis pentru lucruri dumnezeieşti, pentru lumini din cer, atunci, după ce s-a sfârşit slujba ți se pare că ar trebui să mai înceapă una. Şi aceasta ne ridică mai presus de noi şi ne apropie de Dumnezeu. Să ştiți că Sfintele Paşti de pildă, împreună cu Săptămâna Luminată, sunt raiul anului bisericesc. Noi la Sfintele Paşti şi în Săptămâna Luminată trăim clipe de rai aici pe pământ, anticipăm raiul. Noi ne închipuim raiul ca o trăire de Paşti, şi de fapt aşa este. De aceea zicem noi "Dă-ne nouă mai adevărat a ne împărtăşi cu Tine în ziua cea neînserată a împărăției Tale".

Stimați ascultători, pentru nişte sugestii în legătură cu ceea ce am vrut să vă prezint în seara aceasta, ca răspuns la întrebarea "Cine este Iisus Hristos?", eu cred că am spus destul. Dacă mai sunt nişte lucruri de lămurit, se pot lămuri în dialogurile care vor urma, iar pentru mine este foarte important să vă pregătiți sufletul în aşa fel încât să puteți fi locaşuri ale Sfintei Treimi, mai întâi prin gândurile sfinte de la sfintele slujbe, şi apoi prin trăirile acelor gânduri. Şi atunci vom avea pe Domnul Hristos lucrător în noi şi ne va răspunde El mai mult şi mai bine la întrebarea "Cine este Iisus Hristos?"

Părinte, vă rugăm să ne spuneți cum s-a făcut cunoscut numele lui Dumnezeu de către Domnul Iisus Hristos şi dacă Domnul Hristos a pronunțat numele lui Dumnezeu şi care este acesta?

În ceea ce priveşte numele lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru Iisus Hristos a întrebuințat atunci cuvântul care era înțeles de toți oamenii. Noi nu cunoaştem cuvântul, sau nu ştim cum a pronunțat Domnul Hristos numele lui Dumnezeu, decât ştim că numele lui Dumnezeu aşa cum l-a pronunțat Domnul Hristos a fost tradus în limba noastră. De exemplu Sfântul Apostol Pavel menține în Epistola către Romani, capitolul 8, şi în Epistola către Galateni, cuvântul "Avva", "Părinte". E un cuvânt pe care l-a întrebuințat Domnul Hristos, noi însă nu întrebuințăm cuvinte străine, ci întrebuințăm cuvântul corespunzător în limba noastră. Nu are rost să zicem "Avva" când putem să zicem foarte bine "Părinte", nu are rost să zicem alt fel când putem să zicem "Dumnezeu". Zicem cum e în limba noastră.

Mântuitorul spune: "Eu sunt calea, adevărul şi viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine". Credeți că după întruparea Fiului lui Dumnezeu mai poate fi mântuire în afara împărtăşirii cu Iisus Hristos?

În afara Mântuitorului nostru Iisus Hristos, adică fără Mântuitorul nostru Iisus Hristos nu există mântuire. Mântuirea vine prin Hristos, nu există alt nume prin care ne mântuim decât numele Domnului nostru Iisus Hristos, citim noi în Faptele Apostolilor cuvânt spus de Sfântul Apostol Petru (Fapte 4, 12). El este "calea, adevărul şi viața", noi urmărim mântuirea mergând pe calea Mântuitorului, având adevărul Mântuitorului şi având puterea dătătoare de viață a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. În legătură cu Mântuitorul avem mântuirea, ne ridicăm. El ne ridică, nu noi ne ridicăm.

Vă rugăm să ne explicați, pe cât se poate, numele de "Fiu al Omului".

"Fiul Omului" era un titlu mesianic. În Vechiul Testament în special se întrebuințează cuvântul acesta, de exemplu în cartea proorocului Iezechiel i se atrage atenția proorocului spunându-i-se "Fiul Omului". Cuvântul "Fiul Omului" nu înseamnă fiu de om, ci înseamnă un titlu mesianic, adică Fiul Omului I se zicea Mântuitorului nostru Iisus Hristos ca Mesia. De aceea zice Domnul Hristos "Fiul Omului nu are unde să-şi plece capul" (Matei 8, 20) şi când zice aceasta Se referă la El Însuşi că nu are unde să-Şi plece capul, că nu avea o proprietate personală, o casă a Lui. Şi când Îşi zice Lui Fiul Omului are în vedere tocmai acest titlu mesianic. Sau spune că "Fiul Omului va veni pe norii cerului", nu spune că orice om va veni pe norii cerului, ci unul anume. Cine? Mântuitorul Hristos va veni pe norii cerului (cf. Matei 26, 64). Sau zice "Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?" (Matei 16, 13). Deci Domnul Hristos face legătură între El şi Mesia Cel făgăduit, care era aşteptat ca Fiu al Omului. Deci asta să rețineți, că e vorba de un titlu mesianic.

Vă rugăm să ne explicați versetul din I Timotei 3, 16: "Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă" pe care Sfântul Apostol Pavel îl numeşte "taina dreptei credințe".

Taina dreptei credințe se crede că a fost un imn pe care-l cântau credincioşii pe vremea Sfântului Apostol Pavel, şi Sfântul Apostol Pavel îl cuprinde în Epistola către Timotei şi are în vedere istoria mântuirii. Adică "Dumnezeu S-a arătat în trup", S-a întrupat Dumnezeu, era o mărturisire de credință. "S-a îndreptat în Duhul", adică S-a făcut cunoscut prin firea dumnezeiască. "S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă", e istoria mântuirii prin Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

La sfânta arătare de la stejarul lui Mamvri cei trei îngeri sunt o imagine a Sfintei Treimi sau chiar cele trei persoane ale Sfintei Treimi?

Da, sunt o arătare a Sfintei Treimi la măsura la care poate omul să înțeleagă ceea ce e mai presus de înțelegere. Taina Sfintei Treimi să ştiți că rămâne o taină. Oricât ar căuta oamenii să o explice, oricât ar căuta să o aducă în logic, nu pot să o înțeleagă prin rațiune. De ce nu ni se spune "Raționați şi veți înțelege", ci spune "Credeți şi veți înțelege, de nu veți crede nu veți înțelege". Noi primim tainele prin credință, Sfântul Isaac Sirul spune că "credința este uşa tainelor". Singura modalitate de a înțelege tainele, de a putea primi tainele e credința în ele, noi nu putem să explicăm tainele. "N-au cunoscut când Te-ai întrupat îngerii Tăi cei fără de trup, - zice o cântare a Bisericii noastre la glas V - n-au simțit când ai înviat ostaşii cei ce Te străjuiau, că amândouă s-au pecetluit de către cei ce ispiteau şi s-au arătat taine celor ce le primesc cu credință" (Octoih, Duminica glasului V la Utrenie).

Vă rugăm să ne spuneți de ce dintre persoanele Sfintei Treimi tocmai Fiului Îi revine misiunea de a veni pe pământ.

E o taină până la urmă. Orice încercare de a explica tainele nu aduce mai mult decât ştim. Dumnezeu aşa a găsit în înțelepciunea Lui, ca Fiul Lui să fie Cel care ne mântuieşte.

În cadrul rugăciunilor dinaintea Sfintei Împărtăşanii spunem: "Că nu vom spune taina Ta vrăjmaşilor Tăi". Care este această taină? Cum să nu o spunem vrăjmaşilor?

În vremea aceea creştinii aveau o grijă deosebită să nu se cunoască tainele neînțelese de oameni celor care nu le pot înțelege. Probabil e vorba chiar de Taina Sfintei Înpărtăşiri pe care oamenii n-ar fi înțeles-o. Ştiți că evreii se certau între ei şi ziceau: "Cum poate Acesta să ne dea trupul Său să-l mâncăm" (Ioan 6, 52). Şi Domnul Hristos nu le-a dat nici o explicație. De ce nu le-a dat explicație? Pentru că şi aşa nu puteau înțelege, taina rămâne taină. Şi atunci "nu voi spune vrăjmaşilor Tăi taina Ta" - nu voi coborî cele sfinte la nivelul celor pătimaşe.

Vă rugăm să comentați afirmația făcută de Sfântul Maxim Mărturisitorul: "Întruparea lui Dumnezeu atât îl face pe om dumnezeu cât S-a făcut El pe Sine om".

E vorba despre faptul că până acolo poate ajunge omul ca să-L primească pe Dumnezeu, cât a putut ajunge firea omenească a Mântuitorului ca să primească pe Dumnezeu.

De ce în calendarul nostru Duminica Tomii este aşezată înaintea Duminicii Mironosițelor?

E foarte simplu, pentru că în Duminica Tomii se prăznuieşte ce s-a întâmplat a opta zi după Înviere. Ori a opta zi după Înviere e prima duminică după Învierea Domnului Hristos. Şi atunci nu puteau fi pomenite sfintele femei mironosițe în a opta zi, când în a opta zi trebuia să se prăznuiască arătarea Mântuitorului de față fiind şi Sfântul Apostol Toma. Atunci sfânta Biserică a lăsat pentru mai târziu pomenirea femeilor mironosițe, pentru prima duminică după Duminica Tomii, când nu mai era ceva special de prăznuit.

Ce reprezintă naşterea din nou despre care vorbeşte Domnul nostru Iisus Hristos lui Nicodim, în Sfânta Evanghelie de la Ioan, capitolul 3?

Despre care vorbeşte şi Sfântul Evanghelist Ioan în Epistola sa Sobornicească. Reprezintă transformarea omului la o viaţă nouă, trăită în Dumnezeu şi din Dumnezeu.

Care este legătura între naşterea supranaturală a Mântuitorului din Fecioara Maria şi lipsa de păcat a lui Iisus Hristos?

Este legătură în înţelesul acesta că Duhul Sfânt a contribuit la alcătuirea firii omeneşti în persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pentru că altfel nu s-ar fi deosebit firea omenească a Mântuitorului nostru Iisus Hristos de firea omenească a celorlalţi oameni. Ca fire nici nu se deosebeşte, dar ca început se deosebeşte. Noi nu cunoaştem nici taina aceasta, rămâne totuşi mai departe taină, însă în orice caz Domnul Hristos El Însuşi a spus cuvintele "Cine Mă va vădi pe Mine de păcat?", iar Sfântul Apostol Pavel afirmă că S-a făcut Fiul lui Dumnezeu om "întru toate asemenea nouă, afară de păcat".

Când spunem că Iisus S-a înălţat la cer ne gândim că El S-a ridicat în planul veşniciei. Ne este destul de greu să înţelegem cum putem noi lua act de legătura cu Iisus Hristos pe care El o intenţionează. Cum se poate întâlni timpul cu veşnicia?

Este o taină şi acesta, ceea ce ştim noi este atâta, că vom fi înălţaţi şi noi într-un plan altul decât planul existenţei noastre aici pe pământ. Cum va fi vom cunoaşte numai când vom fi noi în acel plan. Ceea ce ar putea veni aici în legătură cu cuvântul acesta e cuvântul pe care l-a spus Domnul Hristos, că "ceea ce la oameni este cu neputinţă este cu putinţă la Dumnezeu" (Matei 19 ,26). N-avem cum să ştim modalitatea în care se va realiza, dar ştim că se va realiza aşa cum a găsit înţelepciunea lui Dumnezeu de cuviinţă.

Putem spune că trăim o experienţă a transcendenţei numai în momentul în care întâlnim absolutul într-o persoană concretă?

În măsura în care ne depăşim pe noi înşine putem înţelege tot mai mult din tainele existenţei mai presus de noi. Asta este o chestiune care ţine de ceea ce vrea Dumnezeu cu noi, nu de ceea ce vrem noi de la Dumnezeu.

Vă rugăm să ne vorbiţi despre dragoste ca: motiv al Creaţiei, al Întrupării şi al Jertfei pe Cruce, cunună a virtuţilor. Sentimentalismul şi simţurile, în ce raport se află ele cu dragostea. Dragostea omului trupesc în ce sens se deosebeşte de dragostea omului duhovnicesc?

Toate ale omului sunt la nivelul omului. Sigur că un om trupesc nu poate avea decât dragoste trupească, un om pătimaş nu poate avea decât dragoste pătimaşă, un om curat nu poate avea dragoste pătimaşă, are dragoste curată. Fiecare îşi manifestă interiorul său în faptele sale, în gândurile sale, în ceea ce este el. Nimenea nu poate sări peste umbra lui, când sari, sari cu umbră cu tot. Aşa cum eşti, aşa eşti în toate.

Cât priveşte dragostea lui Dumnezeu, noi credem că Dumnezeu a creat lumea din iubire şi o mântuieşte tot din iubire şi prin iubire, şi ne cheamă pe noi la iubire, la o iubire după poruncă, la iubire curată, nepătimaşă, pe care o realizăm - Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că "Dragostea adevărată este născută de nepătimire". Întâi trebuie să fim nepătimaşi, şi după aceea avem o dragoste curată, o dragoste adevărată. Jertfa Mântuitorului s-a făcut din iubire, "Crucea Mântuitorului - zicea cineva pe bună dreptate, m-aş bucura dacă aţi reţine cuvântul acesta - este faţa lui Dumnezeu îndreptată către oameni". Pentru că Dumnezeu este iubire şi jertfa s-a făcut din iubire, Crucea Mântuitorului reprezintă iubirea lui Dumnezeu, deci este "faţa lui Dumnezeu îndreptată către oameni". Bineînţeles, Crucea Mântuitorului - şi aceasta cred că e bine să o avem în vedere - nu reprezintă numai jertfa Mântuitorului, ci reprezintă şi învierea Mântuitorului, deci este şi simbol al biruinţei, nu numai un simbol al jertfei, al neputinţei, al iubirii lui Dumnezeu care Se jertfeşte, ci este şi un semn al biruinţei iubirii asupra neiubirii. Este un semn şi al învierii.

Iar dragostea ca cunună a virtuţilor, dragostea este virtutea cea mai mare. Sfântul Apostol Pavel în Epistola I-a către Corinteni în capitolul 13, în ultimul verset, zice: "Rămân acestea trei, credinţa, nădejdea şi dragostea. Iar mai mare decât toate este dragostea ". Numai că în Evanghelie se spune că "cei dintâi vor fi pe urmă şi cei de pe urmă întâi" (Matei 20, 16), iar Sfântul Marcu Ascetul spune că dragostea este cea dintâi

după importanță și cea din urmă după realizare. Deci cei dintâi vor fi pe urmă şi cei de pe urmă întâi, cei de pe urmă care se realizează, trebuie să fie în vedere întâi în dorința de a se realiza.

Care este diferența dintre dragostea aproapelui şi dragostea frățească?

E acelaşi lucru în exprimări diferite. Dragostea frățească trebuie să fie realizată față de toți oamenii.

Părinte, cum trebuie să se pregătească cineva pentru spovedanie?

Să se cerceteze pe sine, să-şi cunoască negativele, să şi le noteze ca să nu le uite, şi să le spună cu toată sinceritatea.

Care este părerea Sfinției Voastre despre deasa împărtăşanie?

Dragă, eu sunt pentru deasă împărtăşanie. Să se împărtăşească omul cât de des, nu mi-e frică de cei care se împărtăşesc, mi-e frică de cei care nu se împărtăşesc.

Care este explicația conform căreia în Vechiul Testament Dumnezeu este nemilos şi de ce este, iar în Noul Testament este bun, iertător? Este aceasta legată de jertfa lui Iisus?

Da, este legată de jertfa lui Iisus în sensul că Domnul Hristos a adus un temei de iertare. Domnul Hristos, ştiţi că şi pe cruce fiind, a zis "Părinte, iartă-i că nu ştiu ce fac" (Luca 23, 34). Înseamnă că Domnul Hristos a adus ceva care ne favorizează, prin jertfa Lui.

Ce semnifică cuvintele rostite de Iisus Hristos pe cruce: "Eli, Eli, lama sabahtani?"

Domnul Hristos trebuia să sufere pe cruce ca Mântuitor al lumii toate consecințele păcatului, deci trebuia să aibă şi o clipă în care să simtă cumva părăsirea lui Dumnezeu din pricina păcatelor. Şi atunci El, având acest sentiment care ținea de pătimire şi de pedepsirea păcatului, a spus cuvântul acesta "Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?" (Matei 27, 46).

Este admisă de Biserica Ortodoxă incinerarea morților?

Nu, deocamdată nu e admisă, dar cred că cu vremea va trebui să o admită şi Biserica noastră, dat fiind faptul că sunt condițiile care sunt acuma şi nu mai au oamenii loc în pământ. Dar deocamdată Biserica Ortodoxă nu e pentru incinerare.

Vă rugăm să comentați parabola despre iconomul necredincios...

De la Luca 16, 1-8. Să ştiţi că parabola aceasta cu iconomul nedrept de fapt nu ne îndeamnă la nedreptate, ci are în vedere Domnul Hristos în parabola aceasta iscusința unui om care a ştiut cu mijloace nedrepte să-şi rezolve nişte chestiuni care-l priveau pe el. Domnul Hristos de fapt trage şi o concluzie de pe urma acestei parabole şi zice: "Faceți-vă prieteni cu mamona nedreptății ca să vă primească în corturile lor". Ce vrea Domnul Hristos să spună? Sunt unii oameni care au ajuns pe nedrept la nişte bogății care nu li se cuvin. Şi atunci Domnul Hristos zice că în cazul când ai ajuns la o astfel de situație, în vremea neştiinței ai câştigat nişte lucruri care nu ți se cuvin, să ai în vedere lucrul acesta, ca ceea ce ai agonisit rău să întrebuințezi spre bine. Deci Domnul Hristos nu ne îndeamnă să ne agonisim nişte averi pe nedrept şi după aceea cu ele să facem bine, ci dacă a ajuns cineva ca să-şi câştige nişte averi pe nedrept în vremea când nu era creştin, în vremea când nu cunoştea adevărurile de credință, acum când cunoaşte adevărurile de credință să folosească acele agonisiri pentru împlinirea binelui, ca cei ajutați prin agoniselile nedrepte să fie mijlocitori către Dumnezeu pentru binele celor care le-au făcut parte din agoniselile nedrepte.

Vă rugăm să ne spuneți cum trebuie să fie adevărata dragoste între un băiat şi o fată.

Dragă, asta cred că mi-o puteți spune voi mai bine decât v-o pot spune eu vouă. Sau mă gândesc la altceva, că poate vreți să vă spun o poezie, că v-am mai spus eu şi de altă dată. E vorba despre poezia *Te port în mine*, adică un băiat poate să spună la o fată aşa şi o fată la un băiat, cum spune poezia:

Te port în suflet ca pe-un vas de preţ,
Ca pe-o comoară-nchisă cu peceți,
Te port în trup, în sânii albi şi grei
Cum poartă rodia sămânța ei.

Te port în minte ca pe-un imn sfințit,
Un cântec vechi cu crai din răsărit,
Şi port la gât nepreţuit şirag
Strânsoarea caldă-a braţului tău drag.

Te port în mine, tainic, ca pe-un vis,
În cer înalt din noapte te-am închis.
Te port lumină rumenă de zori
Cum poartă florile mireasma lor.

Te port pe buze ca pe-un fagur plin
O poamă aurită de smochin.
Te port în brațe, horbote subțiri
Mănunchi legat cu grijă, fir cu fir.

Cum poartă rodul floarea de cais,
Adânc te port în trupul meu şi-n vis.

Rugăciunile credincioşilor în cadrul bisericii au puterea de a mântui sufletele celor necredincioşi, sau de a opri răul să vină?

Şi una şi alta. Adică noi credem că rugăciunea are putere nelimitată, cât se poate atâta se aduce, şi pentru mântuirea credincioşilor, şi pentru ajutorul necredincioşilor, şi pentru biruința Evangheliei în lume, şi pentru întărirea credincioşilor în credință, şi pentru a deveni cei mai puţin credincioşi mai credincioşi. **Rugăciunea este cu puteri nelimitate**.

Vă rugăm să ne vorbiţi despre locul şi rolul scrierii "Cântarea cântărilor" în cadrul Sfintei Scripturi.

În cadrul Sfintei Scripturi Cântarea cântărilor este o alcătuire care face parte din scrierile lui Solomon, e pusă în legătură cu scrierile lui Solomon. În general pare o scriere erotică, deşi în realitate vrea să exprime nişte realități suprafireşti şi care de fapt au fost luate în considerație şi comentate de anumiți sfinți părinți sau anumiți scriitori bisericeşti. De exemplu Origen are comentar la Cântarea cântărilor, Sfântul Grigore de Nyssa are comentar la Cântarea cântărilor. Sunt nişte lucruri care în general trebuie comentate, pentru că altfel oamenii le consideră la starea lor de inferioritate, adică cum sunt oamenii aşa le e şi gândirea, şi atunci le coboară în loc să le ridice. Cântarea aceasta de fapt nu e o cântare, ci sunt mai multe imne care toate la un loc sunt prezentate ca fiind cea mai deosebită cântare, Cântarea cântărilor. Dacă vreți să cunoaşteți comentarul la Cântarea cântărilor citiți traducerea părintelui Stăniloae din Sfântul Grigore de Nyssa sau puteți tot aşa de bine să citiți Cântarea cântărilor comentată de Ion Alexandru.

Credeți în prietenie?

Da, din toate puterile.

Ce este acesta?

Asta o ştiu cei care sunt prieteni. Ce este prietenia? Prietenia este confluenţa între iubiri, este o realitate din cer adusă pe pământ, este ceva ce se alcătuieşte din reciprocitate în iubire şi respect. Eu să ştiţi că totdeauna am avut prieteni, de când mă ştiu am avut prieteni, am şi acuma şi nu puţini, şi sunt foarte bucuros de prieteni. Sunt într-o măsură oarecare şi o realizare a prietenilor mei care m-au ajutat să cunosc lucruri care prin puterile mele personale n-aş fi putut să le cunosc. Iată şi din ce v-am prezentat în seara aceasta sunt multe cunoştinţe pe care le-am câştigat prin intermediari, prin ajutorul prietenilor mei. Cred într-o prietenie adevărată şi sfântă şi curată şi o recomand din toate puterile mele şi atrag atenţia a nu se implica în prietenie ceva ce nu ţine de prietenie, să nu fie de pildă într-o prietenie, într-o prietenie între un băiat şi o fată, anticipări ale căsătoriei.

Rămâne ea în veşnicie?

Da.

Dar dacă unul dintre prieteni ajunge în rai şi celălalt în iad?

Nu se poate, pentru că prietenii trebuie să ajungă la acelaşi loc, că-s cam la fel. Cei care-s buni la bine, cei care-s răi la rău, pentru că sunt şi prietenii întemeiate pe răutate. Nu se poate să ajungă unul în rai şi unul în iad.

8 mai 1995

Cine este Iisus Hristos pentru mine?

<<Cuprins

Hristos a înviat! Stimaţi ascultători, poate că pe unii v-a surprins faptul că pentru a doua seară am hotărât să spun ceva despre raportul meu personal cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos. De fapt lucrul acesta l-am avut în vedere pentru a pune în evidenţă nu atât ceea ce gândesc eu despre Domnul Hristos, ci pentru a da o sugestie ca toţi aceia care doresc să aibă o legătură cu Domnul Hristos să se şi întrebe care este adevărata legătură a fiecăruia dintre noi cu Mântuitorul.

Credinţa noastră creştină este o credinţă care ne angajează practic. Noi nu ne informăm despre Domnul Hristos doar aşa ca să ştim ceva despre El, ci ne informăm despre Domnul Hristos ca să ne facem o legătură cu El. În creştinism mântuirea nu se realizează prin puterile omului, chiar dacă mântuirea este - zicem noi - un proces de înaintare în viaţa duhovnicească, în primul rând de eliberare de păcat, de eliberare de neştiinţă şi de necredinţă, este un proces de înaintare în viaţa duhovnicească nu atât prin puterile omului, ci mai ales prin intervenţia lui Dumnezeu. Totuşi are şi omul partea lui de contribuţie. De aceea în termeni teologici se spune că mântuirea este o faptă teandrică, adică ceva în care se întâlneşte Theos - Dumnezeu - cu andros - cu bărbatul - cu un om angajat spre bine. Deci mântuirea este o faptă teandrică, este mai ales un proces teandric. Când ne gândim la mântuire ne gândim la o parte a urcuşului duhovnicesc care în general este considerat ca având trei trepte: mântuirea, desăvârşirea şi îndumnezeirea.

Mântuirea este prima treaptă în înţelesul că este mai ales partea de eliberare de ceea ce este negativ în om, de ceea ce este opritor în viaţa omului în calea de înaintare duhovnicească. A mântui înseamnă a elibera, a scăpa de ceva. Cine vrea să se mântuiască nu se mântuieşte ca în diferitele concepţii şi practici străine de creştinism, adică într-o angajare prin puterile proprii, ci se mântuieşte prin legătura cu Mântuitorul care El mântuieşte, prin legătura cu Mântuitorul care El ridică, prin legătura cu Mântuitorul care îl face pe om liber. Aşa încât neapărat, cine vrea să înainteze în viaţa duhovnicească trebuie să aibă o legătură cu Mântuitorul. Fără legătura cu Mântuitorul nu există mântuire, mântuirea se realizează prin Cel care mântuieşte nu prin cel care se mântuieşte. Noi ne mântuim, dar ne mântuim pentru că ne mântuieşte Mântuitorul nostru. Aşa încât

neapărat trebuie să se pună problema aceasta a legăturii cu Mântuitorul, adică problema raportării noastre la Mântuitorul.

Cel dintâi cuvânt de propovăduire spus de Domnul Hristos, după mărturia Sfântului Evanghelist Marcu, este cuvântul "S-a împlinit vremea şi s-a apropiat împărăţia lui Dumnezeu. Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie" (Marcu 1, 15). Prin cuvântul "Evanghelie" se exprimă învăţătura cea nouă a creştinismului, cuvântul "Evanghelie" însemnând în limba noastră românească "veste bună". Noi am primit cuvântul "Evanghelie" din propovăduirea creştină şi a rămas în înţelesul acesta, că Evanghelia este învăţătura creştină cuprinsă în Evanghelie sau propovăduirea creştină în general, pentru că Sfântul Apostol Pavel n-a scris o Evanghelie cum a scris Sfântul Matei sau Sfântul Marcu, Sfântul Luca sau Sfântul Ioan, şi totuşi el se consideră pe sine şi se prezintă pe sine ca propovăduitor al Evangheliei. "Credeţi în Evanghelie". Legătura cu propovăduirea creştină este o legătură de credinţă şi cine crede în Evanghelie trebuie să creadă şi în Cel pe care Îl propovăduieşte Evanghelia, adică în Domnul Hristos. El Însuşi a spus: "De nu veţi crede cine sunt, în păcatele voastre veţi muri" (Ioan 8, 24), sau în altă parte avem cuvântul spus de Domnul Hristos: "Aveţi credinţă în Dumnezeu şi aveţi credinţă în Mine" (Ioan 14, 1). Iar în Sfânta Evanghelie de la Marcu avem cuvântul spus după Înviere de Domnul Hristos: "Propovăduiţi Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi" (Marcu 16, 16). Cel ce va crede în Evanghelie se va mântui, cel ce va crede în Hristos se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi. Bineînţeles nu e vorba de o credinţă doar în sensul de adeziune: da, cred şi m-am mântuit. Nu e aşa. Credinţa angajează la o viaţă nouă şi pe măsura înaintării în viaţa nouă se realizează şi lichidarea piedicilor care se împotrivesc urcuşului duhovnicesc.

Mântuirea cuprinsă în Evanghelie - ştiţi că Domnul Hristos a fost prezentat într-o arătare a unui înger către dreptul Iosif ca "Cel ce va mântui pe poporul Său de păcate" (Matei 1, 21) - se realizează prin Mântuitorul, şi Mântuitorul ne duce tot mai departe în urcuşul duhovnicesc, ne duce de la mântuire la desăvârşire, la deplinătate, şi prin mântuire şi deplinătate, prin perfecţiune morală ne duce la îndumnezeire, în care Dumnezeu Se face prezent în om. Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Galateni are cuvântul "de acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" (Galateni 2, 20). Aşa că în urcuşul duhovnicesc este o parte în care se vede şi lucrarea omului, dar este şi o parte în care se vede mai ales lucrarea Mântuitorului, lucrarea lui Dumnezeu. Şi prin aceasta se realizează ceea ce numesc părinţii cei duhovniceşti îndumnezeire. Adică o prezenţă a lui Dumnezeu în care se vede mai mult Dumnezeu decât omul. În Filocalie de pildă, la Sfântul Maxim Mărturisitorul, se vorbeşte despre îndumnezeire în înţelesul acesta că de la sâmbăta, de la lucrarea de odihnă în care omul se odihneşte şi de lucrările sale spre mântuire, se ajunge la sâmbetele sâmbetelor, adică se ajunge la prelucrarea de către Dumnezeu a omului.

Am vorbit cândva aici despre urcuşul duhovnicesc şi am prezentat mai multe posibilităţi de înaintare în viaţa duhovnicească ca urcuş. Poate vă mai aduceţi aminte de urcuşul bucuriei, de urcuşul preamăririi lui Dumnezeu prin rugăciunea "Tatăl nostru", de urcuşul bucuriei prin treptele Fericirilor, de urcuşul preamăririi lui Dumnezeu prin rugăciunea "Tatăl nostru" considerată şi ca un mijloc de înaintare duhovnicească iar treptele sunt luate de la sfârşit spre început. Apoi despre urcuşul spre iubire, prezentat în Epistola către Galateni a Sfântului Apostol Pavel la roada Duhului, despre urcuşul spre iubire aşa cum se prezintă în Epistola către Coloseni capitolul 3, mai departe despre un alt urcuş duhovnicesc din Epistola a II-a Sobornicească a Sfântului Apostol Petru şi în sfârşit am prezentat încă nişte urcuşuri duhovniceşti de la Sfântul Maxim Mărturisitorul, şi unul pe care l-am formulat eu personal, cu Teopist, Teodul, Teognost, Teofil, Macarie. Toate lucrurile acestea eu le-am prezentat odată într-o conferinţă de aici de la Timişoara. Toate acestea de fapt se realizează prin puterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu Care trebuie să avem o relaţie.

Să ştiţi că eu mă raportez la Mântuitorul nostru Iisus Hristos în primul rând aşa cum am prezentat pe Mântuitorul în seara trecută când am spus că Mântuitorul nostru este o persoană în două firi, fire dumnezeiască veşnică, născută din Tatăl, şi fire omenească cu început în vreme, născută din Preasfânta Fecioară Maria, trup şi suflet omenesc unit cu dumnezeirea. La sinoadele ecumenice s-a spus că firile, cea dumnezeiască şi cea omenească, în deplinătatea lor sunt unite neîmpărţit şi nedespărţit, neamestecat şi neschimbat. Cred în Mântuitorul nostru Iisus Hristos aşa cum este prezentat de sfânta noastră Biserică în Crez şi aşa cum este prezentat în alcătuirile de la sfintele slujbe. Cred în Mântuitorul nostru Iisus Hristos aşa

cum este prezentat în sărbătoririle evenimentelor care privesc mântuirea noastră. Cred în Mântuitorul nostru Iisus Hristos aşa cum ne este prezentat de sfânta Biserică ca Dumnezeu întrupat în om, adică ca Dumnezeu care S-a făcut şi om. Şi spuneam ieri seara că în slujbele noastre se pomeneşte "om nu simplu şi Dumnezeu nu gol" şi Dumnezeu unit cu omul şi om unit cu Dumnezeu.

Sfânta noastră Biserică ni-L prezintă pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu şi om în anumite alcătuiri cu o pregnanță greu de înțeles şi greu de ajuns de către mintea noastră. Dacă cuvintele Cuvântului lui Dumnezeu, dacă cuvintele Mântuitorului nostru Iisus Hristos trebuie să fie primite de noi cu o învrednicire specială, tot aşa, şi mai mult decât atâta, persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos trebuie primită cu o învrednicire şi mai mare. Domnul Hristos a spus: "Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece" (Matei 24, 35). Asta a spus-o despre cuvântul Său, despre care spune că "este duh şi este viață" (Ioan 6, 63). Sfânta noastră Biserică, în rânduielile ei de slujbă, ne atrage atenția asupra măreției Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Adică noi nu trebuie să coborâm pe Domnul Hristos la noi. El Se coboară şi S-a coborât până la măsurile omului şi până acolo unde a ajuns omul. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că "Dumnezeu S-a făcut om ca să-l facă pe om dumnezeu" şi că lucrul acesta s-a realizat din pricina iubirii lui Dumnezeu față de om. Noi spunem că Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ne mântuieşte de păcate, şi că în situația de Mântuitor l-a adus faptul că omul a căzut în păcat. E drept, dar trebuie să adăugăm şi altceva, şi mai mult altceva. Omul într-adevăr a ajuns în situația de a fi ajutat din starea lui de păcat. Dar nu păcatul L-a făcut pe Dumnezeu să Se întrupeze, ci iubirea lui Dumnezeu L-a făcut pe Fiul lui Dumnezeu să Se facă om ca să-l ridice pe om de acolo de unde se găsea omul. Deci ceea ce L-a făcut pe Fiul lui Dumnezeu să Se facă om a fost iubirea lui Dumnezeu, "Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8. 16) se afirmă în Epistola I-a Sobornicească a Sfântului Ioan Evanghelistul. Iubirea lui Dumnezeu a găsit modalitatea de a se apropia de om în maximă apropiere, ca să-l ridice pe om de acolo de unde era. Şi unde era omul? Era în păcat, căzuse în păcat şi era în iad, ajunsese în iad. Şi atunci Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om ca să-l mântuiască pe om de păcat şi să-l ridice din iad. "Pogorâtu-Te-ai întru cele mai de jos ale pământului şi ai sfărâmat încuietorile cele veşnice care țineau pe cei legați, Hristoase. Şi a treia zi precum Iona din chit, ai înviat din mormânt" spunem noi la Paşti. Sau "Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului şi începătura altei vieți veşnice; şi săltând, lăudăm pe Pricinuitorul, pe Cel unul binecuvântat, Dumnezeul părinților şi preamărit". Sau "Păzind pecețile întregi Hristoase, ai înviat din mormânt, Cel ce nu ai stricat cheile Fecioarei întru a Ta Naştere şi ne-ai deschis nouă uşile raiului".

Prin urmare Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, S-a coborât întru cele mai de jos ale pământului - e o expresie prin care înțelegem iadul. Ştiți că Biserica noastră şi Scriptura în general vorbeşte în limbajul oamenilor către care se adresează. Şi atunci, pentru că oamenii gândeau că lumea e alcătuită din trei compartimente etajate cumva, şi anume la mijloc pământul, sus cerul şi dedesubtul pământului iadul, Biserica a vorbit în limbajul acesta către oameni. Asta nu înseamnă că neapărat iadul trebuie să fie undeva în pământ sau sub pământ. Până la urmă unde-i sub-pământul, dacă omul ştie că pământul e suspendat în cosmos şi nu are un sus şi un jos. Se exprimă iadul ca fiind în pământ sau sub pământ ca să se înțeleagă că nu este amestecat cu cerul, ci are o poziție anume a lui.

Când Domnul Hristos S-a pogorât întru cele mai de jos ale pământului, respectiv El S-a pogorât la iad acolo unde este iadul. Noi nu considerăm o spațialitate oarecare a iadului. **Şi până la urmă adevărul este că iadul e acolo unde e omul căzut**. Şi în viața aceasta pământească poate avea cineva stări de iad, şi dacă este cu stări de iad e în iad chiar trăind în lumea aceasta, în viața aceasta pământească. În Sfânta Scriptură nu este nici un loc în care să se spună că iadul a fost creat de Dumnezeu, sau de cine a fost creat. Şi totuşi iadul există. Cine a creat iadul? L-au creat aceia care au fost vrednici de iad. Mai întâi îngerii cei căzuți şi după aceea oamenii cei căzuți. Fiul lui Dumnezeu S-a dus acolo unde era omul, cât era de căzut, până acolo S-a coborât Domnul Hristos ca să-l ridice pe om. Şi noi credem şi spunem şi mărturisim că atunci când a murit Domnul Hristos pe cruce a fost luat de pe cruce şi înmormântat în mormânt, a fost pus în mormânt cu trupul, a fost în iad cu sufletul, cu sufletul îndumnezeit, şi cu dumnezeirea pretutindenea, şi în rai cu tâlharul şi împreună cu Tatăl şi cu Duhul Cel ce este necuprins. Aşa gândeşte Biserica iadul, aşa gândeşte Biserica mântuirea, aşa gândeşte Biserica raiul, aşa gândeşte Biserica pe Mântuitorul în care credem, aşa ne raportăm noi cei credincioşi la Mântuitorul.

Şi acum să venim la un cuvânt de la Duminica Tomii în care Domnul Hristos este prezentat ca Cel ce a fost pipăit de Sfântul Apostol Toma. Şi zice Biserica aşa: "Cine a păzit mâna ucenicului nearsă, când s-a apropiat de coasta Domnului cea de foc? Cine i-a dat ei putere de a putut pipăi osul cel de văpaie, cu adevărat ceea ce s-a pipăit? Că de n-ar fi dat coasta putere dreptei celei de lut, cum ar fi putut pipăi patimile cele ce au zguduit şi cele de sus şi cele de jos? Acest dar lui Toma i s-a dat a o pipăi pe aceasta şi a striga lui Hristos: Domnul meu şi Dumnezeul meu!" Să analizăm puţin alcătuirea aceasta. Alcătuirea începe cu o întrebare: "Cine a păzit mâna ucenicului - mâna lui Toma - nearsă, când s-a apropiat de coasta Domnului cea de foc". Cum este coasta Domnului? Coastă de foc. Cum este osul Domnului? Os de văpaie. Zice mai departe: "cu adevărat ceea ce s-a pipăit", adică coasta. "Că dacă n-ar fi dat putere coasta dreptei celei de lut, cum ar fi putut pipăi patimile care au zguduit şi cele de sus şi cele de jos?". Acest dar, darul de a pipăi coasta Domnului Hristos, i s-a dat lui Toma "şi a striga către Domnul Hristos: Domnul meu şi Dumnezeul meu".

Dragi ascultători, e o perspectivă a Bisericii, o gândire a Bisericii care ni-L înfăţişează pe Domnul Hristos altfel decât Îl putem înţelege noi fără această intervenţie a Bisericii care ni-L prezintă pe Domnul Hristos a fi mai presus de lume, mai presus de om. În Sfânta Evanghelie ni se prezintă între altele, în trei locuri, Schimbarea la Faţă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Despre ea citim şi în Sfânta Evanghelie de la Matei în capitolul 17, şi în Sfânta Evanghelie de la Marcu în capitolul 9, şi în Sfânta Evanghelie de la Luca tot în capitolul 9. Şi mai este o prezentare în Epistola a II-a Sobornicească a Sfântului Apostol Petru, referire la Schimbarea la Faţă. În legătură cu Schimbarea la Faţă se spune că a mers Domnul Hristos împreună cu trei ucenici ai Lui, cu Petru, cu Iacov şi cu Ioan, într-un munte înalt şi acolo S-a schimbat la faţă înaintea lor, aşa încât faţa Lui strălucea ca soarele şi hainele Lui erau albe ca lumina, cum un înălbitor nu poate să înălbească pe lume. Cu acel prilej au apărut pe muntele Schimbării la Faţă - pe Muntele Taborului, precizează Biserica noastră - încă două persoane din Vechiul Testament, Moise şi Ilie. Ucenicii s-au simţit aşa de bine acolo încât Sfântul Apostol Petru ar fi dorit să nu mai plece de acolo ci să rămână acolo şi a zis către Domnul Hristos că dacă Domnul Hristos vrea, el ar face trei colibe: una lui Moise, una lui Ilie şi una Domnului Hristos. Cu acel prilej un nor luminos i-a învăluit pe toţi şi s-a auzit din nor un cuvânt: "Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru care am binevoit, pe Acesta să-L ascultaţi". Ucenicii au căzut cu feţele la pământ, cei doi din lumea cealaltă au plecat şi a rămas singur Domnul Hristos cu ucenicii, şi Domnul Hristos le-a spus ucenicilor "Sculaţi-vă şi nu vă temeţi". Şi ei au înţeles ceva din măreţia Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Biserica noastră spune: "Schimbatu-Te-ai la faţă în munte Hristoase Dumnezeule, arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta pe cât li se putea. Strălucească şi nouă, păcătoşilor, lumina Ta cea pururea fiitoare, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, Dătătorule de lumină, mărire Ţie". Prin lumină s-a arătat ceva din măreţia lui Dumnezeu, din mărirea lui Dumnezeu, nu cât este ea ci cât poate omul să priceapă. "Schimbatu-Te-ai la faţă în munte Hristoase Dumnezeule, arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta **pe cât li se putea**". Cerem să ni se descopere şi nouă această mărire şi zicem: "Strălucească şi nouă păcătoşilor lumina Ta cea pururea fiitoare". Cerem în ajutor rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, mai ales că Schimbarea la Faţă ca sărbătoare fiind în 6 august, totdeauna este în Postul Sfintei Marii, şi atunci ne gândim şi la Maica Domnului şi cerem ajutorul de rugăciune al Maicii Domnului: "Strălucească şi nouă păcătoşilor lumina Ta cea pururea fiitoare, pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu - şi apoi vorbim cu Domnul Hristos şi zicem - Dătătorule de lumină mărire Ţie".

Să nu uităm că la Schimbarea la Faţă nu au fost decât trei ucenici ai Domnului Hristos, trei din cei doisprezece. S-ar putea socoti cumva că ucenicii Domnului Hristos cei care n-au fost, au fost cumva nedreptăţiţi? Eu cred că nu. De ce? Pentru că au fost şi alte schimbări la faţă ale Domnului Hristos, nu a fost numai o schimbare, numai o transfigurare. Transfigurarea Domnului Hristos în conştiinţa credincioşilor se realizează de câte ori credincioşii înţeleg ceva din măreţia lui Dumnezeu, din măreţia Mântuitorului Hristos. Şi situaţii de acestea au fost mai multe. Mărturie dau Sfintele Evanghelii. De pildă când Domnul Hristos a înviat din morţi şi S-a întâlnit cu ucenicii Săi şi ucenicii s-au încredinţat despre învierea Domnului Hristos, a fost încă o schimbare la faţă a Mântuitorului, şi anume Mântuitorul S-a prezentat în faţa ucenicilor Săi ca viu, sculat din morţi, unul care a biruit moartea, ca Cel ce este mai presus de lumea aceasta, şi "s-au bucurat ucenicii văzând că este Domnul" (Ioan 20, 20) şi înţelegând măreţia Mântuitorului Celui înviat, atâta cât poate să înţeleagă omul. Sau la Înălţarea Domnului nostru Iisus Hristos, când au văzut ucenicii că Domnul Hristos S-a înălţat la cer, au înţeles încă ceva din măreţia Lui, din dumnezeirea Lui.

La Schimbarea la Faţă este o alcătuire care zice aşa: "În munte Te-ai schimbat la faţă Hristoase Dumnezeule, şi pe cât au cuprins ucenicii Tăi mărirea Ta au văzut că dacă Te vor vedea răstignit, să cunoască Patima Ta cea de bună voie şi lumii să propovăduiască că Tu eşti cu adevărat raza Tatălui". Deci cu cunoştinţa de la Schimbarea la Faţă ucenicii Domnului Hristos trebuiau să ştie că Cel care S-a răstignit pe cruce nu e om de rând, ci e om unit cu Dumnezeu, e om şi Dumnezeu, Dumnezeu şi om. N-au prea înţeles lucrul acesta ucenicii Mântuitorului nostru Iisus Hristos care s-au depărtat de El, dar scopul Schimbării la Faţă era acesta, de a fixa măreţia Mântuitorului nostru Iisus Hristos în conştiinţa ucenicilor până la aşa măsură încât să-şi dea seama că Cel care e răstignit pe cruce în neputinţă, de fapt are putere şi doar S-a smerit pe Sine până la cruce. La Înălţarea Mântuitorului nostru Iisus Hristos ucenicii au văzut încă o dată măreţia Mântuitorului nostru Iisus Hristos, fiind şi la Înălţarea la cer a Mântuitorului nostru Iisus Hristos o altă schimbare la faţă.

Stimaţi ascultători, din măreţia Mântuitorului nostru Iisus Hristos, din schimbările Lui la faţă înţelegem în măsura în care şi noi ne schimbăm la faţă, şi noi ne transfigurăm. Dacă nu ne transfigurăm noi înşine nu putem înţelege ceva din transfigurarea Mântuitorului. La slujba de la sărbătoarea Schimbării la Faţă este o alcătuire care zice aşa: "Munte înalt având noi inima curăţită de patimi, să vedem schimbarea la faţă a lui Hristos care luminează mintea noastră". Care e condiţia ca Domnul Hristos să Se transfigureze în noi? Condiţia este să avem în noi un munte în care Domnul Hristos să poată apărea schimbat la faţă, transfigurat. Care este de fapt muntele cel înalt din conştiinţa noastră? Este, spune Biserica, "munte înalt având noi inima curăţită de patimi", Dumnezeu Se descoperă inimii curăţită de patimi.

E bine să reţinem lucrul acesta, pentru că sunt unii, şi mai ales în vremea noastră, care ar vrea să ne convingă că Dumnezeu Se descoperă unei tehnici, unei tehnicităţi, unor practici, unor lucruri pe care le face omul ca să se facă primitor de Dumnezeu. Evanghelia nu spune despre aşa ceva, Evanghelia spune "fericiţi sunt cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei 5, 8). Inimii curate i se descoperă Dumnezeu, i se descoperă Domnul Hristos cât poate omul să înţeleagă. Şi numai inimii curate i se descoperă, altă modalitate de a-L cunoaşte pe Dumnezeu nu există. Tot ceea ce facem noi în vederea cunoştinţei Mântuitorului are rostul acesta de a ne curăţi inima. Cine nu are inimă curată acela proiectează din necurăţia lui asupra Mântuitorului nostru Iisus Hristos propriile sale necurăţii. Mărturisesc mulţi dintre credincioşii noştri că la rugăciunile pe care le fac au imagini necuviincioase, şi că în rugăciunile pe care le fac nu se întâlnesc cu Domnul Hristos ci se întâlnesc cu propriile lor necurăţii. De ce se întâmplă aşa ceva? Pentru că **rugăciunea este oglinda sufletului, rugăciunea este măsura la care se găseşte sufletul**. "Nu poate suflet necurat în curată împărăţie să intre" zice Sfântul Isaac Sirul. Şi atunci înseamnă că dacă avem mintea necurată nu poate să primească pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos fără învăluirile necurăţiei. Domnul Hristos are nevoie de o inimă curată ca să Se descopere, atât cât poate omul să înţeleagă din ceea ce este Mântuitorul, aşa încât cel dintâi lucru pe care trebuie să-l facem este să insistăm pentru curăţia inimii. Când ajungem la inimă curată ajungem şi la rugăciune curată şi în rugăciunea curată ne întâlnim cu Dumnezeu pentru că nu ne mai întâlnim cu necurăţiile din sufletul nostru. Aşa încât toată grija noastră trebuie să o avem pentru a ne curăţi sufletul, să ne facem vrednici de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, "având noi munte înalt inima curăţită de patimi să vedem schimbarea la faţă a lui Hristos care luminează mintea noastră".

Stimaţi ascultători, nu se poate să citească cineva Sfânta Evanghelie cu o inimă curată fără să se minuneze de Domnul Hristos. Sunt mai multe locuri în Sfânta Evanghelie în care se spune că oamenii s-au minunat de minunile făcute de Domnul Hristos. Şi între altele şi-au exprimat minunarea lor, mirarea lor de Domnul Hristos Făcătorul de minuni. Spunând că aşa ceva n-au mai văzut, că aşa ceva nu s-a mai întâmplat, s-au minunat de învăţătura Lui spunând că vorbeşte altfel decât învăţătorii lor. Toate acestea s-au întâmplat între oameni pentru că oamenii au simţit ceva din măreţia Mântuitorului Hristos. În măsura în care ne minunăm de Dumnezeu Îl cunoaştem pe Dumnezeu. Sfântul Isaac Sirul spune clar: "Încă nu a cunoscut pe Dumnezeu cel ce nu ce minunează de Dumnezeu". Numai cel ce se minunează de Dumnezeu a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu e mai presus de ceea ce putem noi înţelege. **Dacă nu ne minunăm de Dumnezeu înseamnă că încă nu ne-am întâlnit cu Dumnezeu**. Învăţăturile din Sfânta Evanghelie noi le citim uneori cu foarte multă uşurinţă şi rămânem cu simple informaţii. În măsura în care omul înaintează în curăţia inimii, în acea măsură cunoaşte din Sfânta Evanghelie nişte lucruri care îl fac să înţeleagă că Evanghelia este mai presus de lumea aceasta, că este cuvânt din cer adus pe pământ, că Domnul Hristos nu este un om de rând ci este Fiul lui Dumnezeu care S-a făcut om. Vom da câteva exemple din Sfânta Evanghelie în care Îl vedem pe Domnul Hristos schimbat la faţă şi pentru mintea noastră.

În Sfânta Evanghelie de la Luca de pildă, în capitolul al 7-lea, este o istorisire despre ceea ce numim noi femeia păcătoasă, femeia păcătoasă fiind o femeie cunoscută pentru păcatele ei într-o cetate în care locuia şi un fariseu pe nume Simon. Fariseul Simon L-a găzduit pe Domnul Hristos şi L-a ospătat. Femeia păcătoasă a intrat în casa fariseului neinvitată de fariseu, s-a aşezat la picioarele Mântuitorului, a început să-I ude picioarele cu lacrimi, să I le ungă cu mir, să I le şteargă cu părul capului ei şi să sărute picioarele Mântuitorului. Fără să spună vreun cuvânt. Fariseul Simon, stând în fața Domnului Hristos, a început să-L judece şi să zică: "Dacă Acesta ar fi prooroc, ar şti ce fel de femeie este aceasta care se atinge de El şi nu ar lăsa să se atingă de El". Domnul Hristos a răspuns **gândurilor** fariseului şi a zis: "Simone, am ceva să-ți spun". "Învățătorule, spune" a zis fariseul, gazda Mântuitorului. "Într-o cetate era un cămătar şi avea doi datornici. Unul era dator cu cinci sute de dinari şi altul cu cincizeci. Cămătarul i-a iertat pe amândoi. Care dintre ei îl va iubi mai mult?" Şi fariseul a răspuns: "Cred că acela căruia i-a iertat mai mult". Şi atunci Domnul Hristos a făcut o comparație între femeia păcătoasă şi fariseul Simon şi a zis aşa: "Vezi pe această femeie? Am intrat în casa ta, apă de spălat pe picioare nu mi-ai dat, ea însă cu lacrimi Mi-a spălat picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns, ea însă cu mir Mi-a uns picioarele. Sărutare nu Mi-ai dat; ea însă n-a încetat să-mi sărute picioarele". Şi trage Domnul Hristos o concluzie: "Iartă-i-se ei păcatele cele multe că mult a iubit. Iar cui se iartă puțin, puțin iubeşte".

În această împrejurare vedem măreția Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Celui care S-a îngrijit de păcătoşi. Domnul Hristos n-a marginalizat pe nimeni, a primit pe toți şi a vrut să-i primească pe toți, şi dacă totuşi au fost oameni pe care nu i-a primit, nu i-a primit pentru că n-au vrut ei să fie primiți. În special fariseii care L-au judecat pe Domnul Hristos. Deci Domnul Hristos la care mă raportez eu este Cel care Se îngrijeşte de păcătoşi, care îi ridică pe păcătoşi. A stat de vorbă cu vameşii şi cu fariseii deopotrivă, i-a primit pe vameşi pentru că vameşii şi-au recunoscut păcatele, nu i-a putut primi pe farisei pentru că fariseii s-au împotrivit. Domnul Iisus Hristos la care mă raportez eu şi pe care Îl am în vedere eu, este Mântuitorul care a spus pilda cu oaia cea pierdută, pilda cu drahma cea pierdută şi pilda cu fiul risipitor, în care se prezintă adevărul că "bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăieşte, mai mult decât pentru nouă zeci şi nouă de drepți care nu au trebuință de pocăință" (Luca 15, 7).

Se spune că dacă din toată propovăduirea Domnului nostru Iisus Hristos numai pilda cu fiul risipitor ar fi rămas, ne-ar fi rămas o Evanghelie întreagă, din care cunoaştem bunătatea lui Dumnezeu ca Tată. Eu aş numi pilda cu fiul risipitor mai degrabă pilda cu tatăl primitor. De ce? Pentru că cel care acționează mai mult şi mai adevărat este tatăl care primeşte. Nu ştiu dacă nu am spus şi aici cândva, că în pilda cu fiul risipitor se spune că atunci când fiul s-a întors şi şi-a făcut el nişte planuri cum să zică către tatăl său "Tată, am greşit la cer şi înaintea ta, nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău", tatăl l-a aşteptat şi când l-a văzut de departe, a alergat înaintea lui. De ce a alergat? Pentru că avea inimă de tată. Şi ziceam eu că tatăl, având inimă de tată, a lucrat cu inima de tată, a alergat înaintea lui, nu a aşteptat să vadă ce face, nu l-a pus în studiu, nu a stat să vadă ce zice. De ce? Pentru că nu era cercetător ştiințific, nu era psihiatru, nu era psiholog, ci era tată. Un tată nu poate, dacă are inima de tată, nu poate aştepta, nu poate să pună în studiu o desfăşurare, ci se angajează în primire. Asta a făcut tatăl fiului risipitor, asta trebuie să facem şi noi - dacă îi slujim lui Dumnezeu - tuturor celor care au trebuință de bunătatea noastră.

Stimați ascultători, şi mai e ceva frumos, şi deosebit de frumos, în Sfânta Evanghelie, şi anume spălarea picioarelor. În Sfânta Evanghelie de la Ioan în capitolul 13 citim că Domnul Hristos, fiind împreună cu ucenicii Săi la o cină, la Cina cea de Taină, S-a dezbrăcat de veşmintele Sale, S-a încins cu un ştergar, a pus apă în vasul de spălat şi a început să spele picioarele ucenicilor Săi. A spălat picioarele lui Petru, întâi şi ale altora dintre ucenici. A ajuns la Sfântul Apostol Petru, Sfântul Apostol Petru se împotrivea pentru că nu ştia ce face Domnul Hristos - el de fapt din evlavie s-a împotrivit -, nu voia ca Învățătorul lui să-i spele picioarele. Iar Domnul Hristos i-a spus, întâi: "Ceea ce fac Eu acum tu nu înțelegi, dar mai târziu vei înțelege" şi mai târziu: "Dacă nu te voi spăla, nu ai parte cu mine". Şi după ce S-a aşezat din nou la masă le-a spus aşa: "Voi Mă numiți pe Mine Învățătorul şi Domnul şi bine ziceți, căci sunt. Deci dacă Eu, Învățătorul şi Domnul, v-am spălat vouă picioarele voastre, şi voi sunteți datori să vă spălați picioarele unii altora", v-am dat vouă pildă ca şi voi să vă spălați picioarele unii altora.

Stimați ascultători, creştinătatea a cam uitat această poruncă a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. În general o spălare a picioarelor rituală nu se face decât în anumite mănăstiri, în Joia Mare, joia din săptămâna

Sfintelor Patimi. Unele secte fac spălarea picioarelor înainte de a primi Cina Domnului. Cred că s-a renunțat la această practică din motive practice, deşi Domnul Hristos a spus: Eu v-am dat pildă ca să faceți şi voi la fel, şi voi sunteți datori să vă spălați picioarele unii altora. Duhovniceşte trebuie în orice caz realizat lucrul acesta. Ce înseamnă să speli picioarele? Înseamnă să-l curăți pe omul căruia îi speli picioarele. Să ştiți că în contextul social în care a propovăduit Domnul nostru Iisus Hristos era o uzanță a spălării picioarelor, nu era ca aici la noi, unde oricare dintre noi, cred, s-ar simți rău ca cineva să-i spele picioarele. Acolo însă gazda în mod obişnuit îi dădea apă celui care venea la el, sau chiar gazda îi spăla picioarele. Poate ştiți cuvântul acela din Epistola I-a a Sfântului Apostol Pavel către Timotei, unde se spune despre văduve să fie primită acea femeie care a fost soția unui singur bărbat, care a împlinit şaizeci de ani, care e binecunoscută pentru faptele ei bune şi numai dacă şi-a crescut copii şi dacă a spălat picioarele sfinților (I Timotei 5, 10).

Ceea ce aş vrea eu să reținem în special din această istorisire a Sfântului Evanghelist Ioan este să vedem că Domnul Hristos S-a smerit pe Sine şi a cinstit pe ucenicii Săi, că Mântuitorul nostru Iisus Hristos este - cuvânt pe care nu-l întâlnim exprimat, eu nu l-am întâlnit niciodată undeva în vreo carte de duhovnicie, dar e o realitate; dacă Fiul lui Dumnezeu a spălat picioarele ucenicilor Săi, înseamnă că El este - **Dumnezeu care spală picioarele omului**. Atunci şi noi trebuie să fim oameni care spălăm picioarele semenilor noştri. Nu-i neapărată trebuință să o facem trupeşte, dar în orice caz duhovniceşte trebuie s-o facem, adică să avem o intenționalitate în general în a-i curăți pe oamenii din jurul nostru, în a-i ajuta pe oamenii din jurul nostru să devină curați, fiindcă noi avem o tendință de denigrare. Ori noi trebuie să avem o tendință de curățire, de respectare. Cine nu respectă nu merge pe calea Domnului Hristos.

Există o poruncă a iubirii. Toată lumea ştie că Domnul Hristos a spus că cea dintâi dintre porunci este "să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din tot cugetul tău", şi a doua asemenea acesteia, "să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuți" (Matei 22, 37-39). Nimeni nu neagă faptul că creştinismul este o religie a iubirii şi că porunca iubirii este cea mai mare dintre porunci. Dar nu toți se gândesc destul de bine şi destul de mult asupra faptului că există şi o poruncă a cinstirii, nu e vorba numai de porunca iubirii ci e vorba şi de o poruncă a cinstirii. Porunca cinstirii dată de Domnul nostru Iisus Hristos este dată cu porunca iubirii. Dacă iubirea nu e şi cinstitoare nu e în rosturile ei. În ceea ce priveşte iubirea aproapelui măsura este să-l iubeşti ca pe tine însuți. În ceea ce priveşte cinstirea aproapelui, e altă măsură, anume Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filipeni zice "unul pe altul mai de cinste făcându-l" (Filipeni 2, 3), unul pe altul mai de cinste făcându-l decât pe sine însuşi. Suntem datori față de aproapele cu o cinstire mai mare decât ne-o dăm nouă înşine. Coborârea aceasta în fața omului ca să-i speli picioarele, chiar şi numai duhovniceşte gândită, înseamnă să-l ridici pe omul de lângă tine mai presus de tine. În Pateric de pildă se spune că un părinte pe nume Ilarion cel Mare s-a întâlnit cu Sfântul Antonie cel Mare. Şi când l-a văzut Sfântul Antonie cel Mare pe Sfântul Ilarion cel Mare apropiindu-se de el a zis: "Bine ai venit luceafărule care răsari dimineața". La acest salut al Sfântului Antonie cel Mare, Sfântul Ilarion a răspuns: "Pace ție, stâlpule de lumină care luminezi lumea". Stimați ascultători, este ceva dătător de bucurie în ceea ce priveşte cinstirea, o cinstire reciprocă.

În legătură cu spălarea picioarelor care se face în vederea curățirii, în vederea cinstirii, în vederea acoperirii, vreau să vă pun în atenție un alt cuvânt din Pateric spus despre Sfântul Macarie cel Mare în care se spune că Sfântul Macarie cel Mare s-a făcut "dumnezeu pământesc". Ce s-a făcut Sfântul Macarie cel Mare? Dumnezeu pământesc. Nici nu-ți vine să crezi cum au putut gândi oamenii aşa ceva şi cum au putut exprima aşa ceva. Explicația este următoarea: "Că aşa cum Dumnezeu acoperă lumea, aşa acoperea şi el păcatele oamenilor, pe care le vedea ca şi cum nu le-ar fi văzut şi despre care auzea ca şi când nu ar fi auzit de ele". Toate acestea se realizează în perspectiva Evangheliei, numai cineva care ştie de spălarea picioarelor, despre Dumnezeu care spală picioarele omului, numai acela poate avea o tendință de acoperire a răutăților, de nerăspândire a răului, de înmulțire a dragostei, despre care se spune în Sfânta Scriptură a Noului Testament că "dragostea acoperă mulțime de păcate" (I Petru 4, 8). Toate răscolirile de răutăți sunt împotriva credinței noastre adevărate, toate acoperirile pe care le facem noi din iubire față de oameni sunt dătătoare de bucurie în înțelesul că pe calea aceasta au mers sfinții. Deci Dumnezeul meu, Mântuitorul meu Iisus Hristos este Mântuitorul care spală picioarele ucenicilor Săi, n-am să uit niciodată de lucrul acesta, pentru că în această perspectivă putem cunoaşte măreția Mântuitorului nostru Iisus Hristos care a spus despre Sine că "Fiul omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească şi să-Şi dea sufletul de răscumpărare" pentru noi (Matei 20, 28).

Am să aduc în legătură cu acestea şi un fapt la care ne gândim prea puţin şi prea arareori, şi poate unii niciodată. Şi anume faptul că la înălţarea la cer, Domnul Hristos, ca cel din urmă gest aici pe pământ, a arătat un gest de binecuvântare. Sfântul Evanghelist Luca la sfârşitul Evangheliei sale, relatând despre Înălţarea la cer a Mântuitorului, spune că ducându-i pe ucenici spre Betania, "Şi-a ridicat mâinile şi i-a binecuvântat, şi pe când îi binecuvânta S-a depărtat de ei şi S-a înălţat la cer". Sfântul Evanghelist Luca ţine să precizeze, să împlânte în conştiinţa celor care au citit Evanghelia lui, faptul că Domnul Hristos S-a înălţat la cer binecuvântând. Dar nu rămâne la atât, ci adaugă: "şi pe când îi binecuvânta S-a înălţat la cer". Deci dacă privim la Domnul Hristos care Se înalţă la cer, în conştiinţa noastră, în imaginaţia noastră, avem conştiinţa că Domnul Hristos S-a înălţat la cer binecuvântând. Domnul Hristos care spală picioarele ucenicilor este Acela care binecuvintează lumea. **Toate binecuvântările care se dau în Biserica noastră prin mijlocire preoţească sunt în prelungirea binecuvântării de la Înălţarea Domnului Hristos la cer**. Aşa încât cei care iau parte la sfintele slujbe şi mai ales la Sfânta Liturghie au parte şi de binecuvântări, şi binecuvântările le dă Domnul Hristos prin mijlocire preoţească. Aşa Îl văd eu pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pe Mântuitorul care iubeşte, pe Mântuitorul care curăţeşte răul, pe Mântuitorul care vrea să înmulţească binele, aşa-L privesc eu pe Mântuitorul ca pe Mântuitorul care binecuvintează. Adică grija noastră trebuie să fie aceea de a duce o viaţă pe care să o poată binecuvânta Domnul Hristos, că nu orice fel de viaţă o poate binecuvânta Domnul Hristos. Binecuvintează o viaţă întemeiată pe credinţă, o viaţă întemeiată pe iubire, o viaţă întemeiată pe smerenie, o viaţă întemeiată pe nădejde, o viaţă întemeiată pe cinstire. Toate acestea le binecuvintează Domnul Hristos, iar când nu-i aşa viaţa, n-are cum s-o binecuvinteze.

Pentru a vedea felul cum ar trebui să ne raportăm noi, vom prezenta două texte din care înţelegem că Domnul Hristos vrea din partea noastră recunoştinţă unii faţă de alţii şi faţă de Dumnezeu, din care înţelegem că Domnul Hristos El Însuşi Şi-a arătat recunoştinţa. E vorba de istorisirea Sfântului Evanghelist Luca în legătură cu vindecarea celor zece leproşi (Luca 17, 12-19). Sfântul Evanghelist Luca spune că cei zece care L-au rugat pe Domnul Hristos să-i vindece au văzut că s-au vindecat, unul dintre ei - numai unul din zece, am zice noi matematic 10% - "s-a întors la Domnul Hristos, a căzut la picioarele Lui şi îi mulţumea". Şi atunci Domnul Hristos a zis: "Oare nu zece s-au vindecat; ceilalţi nouă unde sunt? Nu s-a găsit decât acesta să dea mărire lui Dumnezeu?", şi acesta era de neam străin, era samarinean. Din acest cuvânt al Domnului Hristos înţelegem că Domnul Hristos este Cel care doreşte ca oamenii să fie recunoscători, să-şi arate recunoştinţa.

Cum şi-a arătat Domnul Hristos recunoştinţa? O femeie cinstitoare a Mântuitorului a turnat peste Mântuitorul mir de mult preţ, spune Sfântul Evanghelist Marcu (Marcu 14, 3-9), care putea fi vândut cu mai mult de trei sute de dinari, iar trei sute de dinari însemna preţul a trei sute de zile de lucru. Cei care discutau fapta femeii, fapta de cinstire a femeii, au fost corectaţi de Domnul Hristos când Domnul Hristos a spus: "Pentru ce faceţi supărare femeii? Ea a făcut ceea ce avea de gând să facă" şi apoi adaugă ceva dumnezeiesc. Şi zice aşa: "Oriunde se va propovădui Evanghelia aceasta se va spune şi ce a făcut femeia aceasta, spre mărturie pentru ea". Domnul Hristos a rânduit ca oriunde se va propovădui Evanghelia, oriunde se va spune despre Întruparea Fiului lui Dumnezeu, unde se va spune despre Jertfă, despre Înviere, despre Înălţare, să se spună şi despre ce a făcut acea femeie, spre pomenirea ei. Am amintit lucrul acesta pentru că aşa trebuie să ne gândim noi la Domnul Hristos. Adică să nu citim Evanghelia ca pe ceva că a fost odată, ci ca pe ceva care este totdeauna şi ni-L prezintă pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos aşa cum trebuie să-L gândim şi noi.

M-aş bucura foarte mult dacă luând aminte la cele ce vi le-am prezentat în seara aceasta, aţi căuta să citiţi Evanghelia ca să-L cunoaşteţi mai mult pe Domnul Hristos, să vă raportaţi cu toţii la Domnul Hristos aşa cum ni-L prezintă Evanghelia, care spune că "Fiul lui Dumnezeu S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, ascultător făcându-Se până la moarte şi moarte pe cruce" (Filipeni 2, 6-8) şi că "Dumnezeu i-a dat Lui nume mai presus de orice nume, ca întru numele Lui toată limba să mărturisească că Domn este Iisus Hristos întru mărirea lui Dumnezeu" (Filipeni 2, 9-11). Să ne gândim la Domnul şi Mântuitorul nostru ca la Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, ca la om adevărat unit cu Dumnezeu şi născut din Preasfânta Fecioară Maria. În acest fel va creşte în conştiinţa noastră tot ce-i în legătură cu Domnul Hristos, va creşte în măreţia ei Maica Domnului despre care noi spunem, vorbind cu ea chiar, "Spăimântatu-s-au toate de dumnezeiască mărirea ta, că tu Fecioară neispitită de nuntă ai avut în pântece pe Dumnezeu Cel peste toate şi ai născut fiu pe Cel fără de ani, Cel ce dăruieşte pace tuturor celor ce te laudă pe tine". Vom înţelege că Maica Domnului,

ca una care L-a purtat în pântecele ei şi în inima ei pe Domnul nostru Iisus Hristos - şi-L poartă veşnic în inima ei - este mai presus de minte şi de cuvânt: "Pe tine Maica lui Dumnezeu, ceea ce eşti mai presus de minte şi de cuvânt, care ai născut negrăit sub ani pe Cel fără de ani, credincioşii cu un gând te mărim". "Bucură-te împărăteasă Maică, mărirea fecioarelor, că toată gura cea limpede bine grăitoare nu poate a te cânta pe tine; ci se întunecă şi mintea cea mai presus de lume a cunoaşte naşterea ta".

Toate acestea cresc în fața noastră în măsura în care s-a întâmplat ceea ce zice Sfântul Ioan Botezătorul, cuvântul ni s-a păstrat în Sfânta Evanghelie de la Ioan, "Acela - adică Domnul nostru Iisus Hristos - trebuie să crească iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30). Dacă creşte Mântuitorul nostru Iisus Hristos în conştiința noastră, în gândurile noastre, în simțurile noastre, dacă "ne curățim simțirile ca să vedem pe Hristos strălucind cu neapropiată lumina Învierii şi bucurați-vă zicând, luminați să-L auzim cântându-I cântare de biruință" - adică cântarea noastră de biruință este cântare alcătuită, sau măcar înțeleasă ca o alcătuire a Sfântului Duh - în cazul acesta noi toate ale Domnului Hristos le vedem în măreția lor, în atmosfera de măreție a Mântuitorului. Gândiți-vă de pildă la Sfinții Apostoli care au fost Apostoli ai Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi pe care noi îi avem la inimă şi în evlavie. Gândiți-vă că Crucea Mântuitorului ca altar de jertfă, ca "față a lui Dumnezeu îndreptată către lume", ca simbol al Jertfei şi al Învierii, primeşte pentru noi o dimensiune nebănuită şi ne bucurăm ca să fim şi cinstitori ai Crucii Domnului Hristos. Ne bucurăm să fim cinstitori ai Învierii Domnului Hristos, ne bucurăm să fim cinstitori a tot ce ține de Domnul Hristos, şi atunci şi sărbătorile le sărbătorim altfel, şi gândurile noastre sunt altfel rânduite în legătură cu Domnul Hristos. Aşa mă gândesc eu la Domnul Hristos, aşa mă raportez eu la El, aşa Îl am în vedere şi aşa doresc să-L aveți cu toții.

Există o legătură între înălțarea Domnului şi ridicarea la cer a Sfântului Ilie?

Există o legătură în sensul acesta că în Scriptură se spune că Sfântul Ilie s-a înălțat ca la cer, adică nu că a ajuns în cer, ci undeva într-o sferă care este mai presus de pământ dar nu este nici cerul din care S-a coborât Domnul Hristos Fiul lui Dumnezeu. Domnul Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu este pretutindenea, şi în cer şi pe pământ, nu are un loc anume în care există şi altul în care nu există. Numai după firea omenească este într-un anumit loc, după firea dumnezeiască este pretutindenea, "în mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, în rai cu tâlharul" zicem noi la o alcătuire de la Sfânta Liturghie, ori cu dumnezeirea Domnul Hristos este pretutindenea. Şi în sufletele noastre poate să fie şi este de fapt, de la Botez noi credem că Sfânta Treime este sălăşluită în sufletul credinciosului.

De ce Domnul Hristos nu a lăsat-o pe Maria Magdalena să se atingă de El, după Înviere?

Să ştiți că în chestiunea aceasta am găsit o singură afirmație, şi anume în Filocalia volumul II în "Capetele gnostice" ale Sfântului Maxim Mărturisitorul, în comentarul făcut de Părintele Stăniloae. Că pentru Maria Magdalena Domnul Hristos încă nu era suit la cer. Chiar dacă era înviat, ea n-a înțeles deplin sau atât cât ar fi trebuit să înțeleagă, faptul că Domnul Hristos nu-i numai pe pământ ci şi în cer. Ca şi când ar fi zis Domnul Hristos, spune Părintele Stăniloae, "pentru tine încă nu M-am suit la cer".

Trebuie femeile să aibă capul acoperit în biserică?

Să ştiți că în privința aceasta eu le-am îndemnat totdeauna pe cele care au venit la mine, mai ales pe cele căsătorite, pentru că la asta se referă în special Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 11, 10). Mama mea, Dumnezeu s-o odihnească, de când s-a măritat niciodată n-a mai stat cu capul descoperit. La biserică nu se punea problema, femeile totdeauna mergeau odinioară cu capul acoperit. E bine cele care au credință în Dumnezeu să-şi manifeste credința în Dumnezeu şi prin aceasta.

În rugăciunea "Tatăl nostru" spunem "şi nu ne duce pe noi în ispită". Nu cumva e o traducere eronată, nu era mai bine să se spună "şi nu ne lăsa pe noi să cădem în ispită"?

În limba franceză, într-o vreme când am învățat eu "Tatăl nostru", era "ne nous lesses pas sucombé a la tentation", nu ne lăsa să cădem în ispită. Însă în limba latină de exemplu, sau în limba germană, e tot așa, tot în înțelesul acesta. Cred că în limba greacă așa este, "şi nu ne duce pe noi în ispită", dar în înțelesul "şi nu ne lăsa pe noi să cădem în ispită". Numai că în limba noastră românească nu există o singură traducere a rugăciunii "Tatăl nostru". La noi la mănăstire, chiar le spuneam mai zilele trecute, a fost cineva de aici din Timişoara, un redactor de la "Orizont", dl. Anghel Dumbrăveanu, pe care nici nu l-am mai întâlnit de vreo douăzeci de ani, de atunci de când a fost pe la noi, şi el spunea: "Părinte, am auzit aici la mănăstire spunându-se <<Tatăl nostru>> în vreo patru feluri", pentru că unii ziceau "şi ne iartă nouă păcatele noastre", alții "şi ne iartă nouă greşealele noastre", unii "şi ne mântuieşte de cel rău", alții "şi ne izbăveşte de cel rău", alții "şi ne izbăveşte de cel viclean", atâtea şi atâtea posibilități sunt şi ar trebui Biserica, aşa cum au făcut apusenii, biserica catolică, să dea pentru fiecare limbă un text de la care să nu se mai abată nimeni. Deocamdată ținem textul care-l avem şi-l zicem cum ne-am învățat. Eu de exemplu în copilăria mea am învățat să zic "pâinea noastră cea de toate zilele" şi aşa am zis toată viața mea de până acuma. Alții zic "pâinea noastră cea spre ființă". Fiecare cum ne-am învățat zicem şi credem că Dumnezeu înțelege ceea ce trebuie să zicem, nu ceea ce zicem în cazul că nu zicem corect.

Cum trebuie să ne raportăm la Dumnezeu Cel absolut? Ce putem să ştim despre El?

Dumnezeu e absolut oricum credem în El, însă fiecare dintre noi avem anumite preferințe, să zicem. De exemplu sunt puțini credincioşii noştri care se gândesc la Dumnezeu ca la Dumnezeu Tată, şi nu bine. Bineînțeles că e o formă de înțelegere, o formă de a zice, dar în realitate "Dumnezeu este mai presus de ceea ce poate omul cugeta şi spune", zice Sfântul Simeon Noul Teolog, iar Sfântul Grigorie Palama spune că "Dumnezeu este de infinite ori infinit mai presus de energiile Sale", noi nu putem pătrunde în esența lui Dumnezeu, nici nu ştim ce este Dumnezeu în esență. De altfel nici noi oamenii nu ştim ce suntem în esența noastră, chiar noi înşine sau cei mai apropiați ai noştri. De exemplu Nichifor Crainic are o poezie intitulată "Laudă" în care spune între altele şi asta:

"Nici mama nu ştie ce tainică normă
Îmi dete din carnea-i, vremelnică formă -

şi încheie

Neant înflorit în minune"

Deci omul, dacă zici că este un "neant înflorit în minune" spui ceva despre minunea care este omul, dar nu spui ceva despre esența lui. Dacă noi nu putem spune ceva despre esența noastră ca oameni, ce putem noi spune despre esența lui Dumnezeu? Bineînțeles, noi credem în Dumnezeu Cel absolut, dar Dumnezeu Cel absolut S-a coborât la măsurile noastre şi ni S-a făcut cunoscut prin ceea ce numim noi teologic chenoză, ni S-a făcut cunoscut la măsurile la care putem pricepe noi. Aşa că în fața lui Dumnezeu stăm şi într-un fel de copleşire prin Dumnezeu, dar stăm şi într-un fel de chenoză a lui Dumnezeu coborât la noi, care ni Se face cunoscut, ni Se descoperă la măsura posibilităților noastre: "arătând ucenicilor Tăi mărirea Ta - nu cât este, ci - pe cât li se putea".

Sunt în Scriptură unele lucruri care nu sunt bine lămurite. Cine le poate lămuri?

Dragă, pentru noi importantă nu e Biblia, care se întrupează de fapt în sfintele slujbe, ci învățătura Bisericii. Biblia e interpretabilă, iar învățătura Bisericii nu se interpretează. Şi atunci noi trebuie să pornim de la ceva, de la ceea ce este esențial pentru noi. Sunt şi lucruri care se pot gândi în Biblie fără o interpretare, de exemplu în ce priveşte porunca iubirii e indiscutabilă, dar sunt şi atâtea lucruri care sunt discutabile. De exemplu să luăm aşa un caz: în Sfânta Evanghelie nu se spune că Sfântul Apostol Toma a pipăit semnele cuielor, a pipăit coasta Mântuitorului nostru Iisus Hristos străpunsă de suliță, dar Biserica în toată slujba de la Duminica Tomii şi în săptămâna care urmează spune că Sfântul Apostol Toma a pipăit. Deci Biserica care ne dă Evanghelia ne dă şi interpretarea, şi atunci eu mă țin de interpretarea care o dă Biserica şi nu-mi mai pun problema că s-ar fi putut să fie şi altfel. Dacă îmi pun problema atunci înseamnă că pentru mine doar mintea mea poate să fie o autoritate şi altă autoritate nu cunosc.

Faptele cele bune premerg sau sunt o urmare a credinței?

Da, credinței îi precede propovăduirea şi practica Bisericii, angajarea în actele credinței, şi după aceea credința se manifestă în viață. Cineva spunea că **măsura vieții e măsura credinței**, cum ți-e viața aşa ți-e credința. Deci urmează că toate faptele care se bazează pe credință sunt urmările credinței. Tot ceea ce ne pregăteşte pentru credință sunt lucruri care preced credința. Însă la noi e foarte greu de stabilit. De exemplu la mine, m-am pomenit într-o lume de oameni credincioşi, părinții mei n-au fost deosebit de credincioşi dar s-au încadrat în contextul social din vremea aceea. M-am pomenit ştiind de Dumnezeu. V-am mai spus şi altă dată că prima mea mărturie despre Domnul Hristos care a înviat - de care-mi aduc aminte - a fost aceea că mama a zis către mine - bunica noastră locuia împreună cu noi - să merg la bunica, îi ziceam "mama tână", şi să zic "Hristos a înviat, mama tână" şi atunci mama tână îmi dă un ou, aşa se dă la Paşti. Şi m-am dus, eram mic, de vreo patru ani dacă oi fi fost, şi am zis "Hristos o înviat, mama tână!" şi mama tână a zis "Adevărat c-o înviat, stai că-ți dă mama tână un ou". Asta îmi duc eu aminte prima dată când am zis "Hristos a înviat", fără să înțeleg ce spun, bineînțeles. Şi am învățat "Uşa milostivirii", o rugăciune, din copilărie am învățat-o. Nu înțelegeam ce spun dar spuneam. Mai ales aşa îmi aduc aminte că acolo este între altele şi "ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine", nu înțelegeam ce zic, nici celelalte cuvinte nu le înțelegeam. Pentru că nu ziceam în dialect. De exemplu mama avea o vorbă câteodată şi zicea "Nu ştiu ce s-o întâmplat, că mi-o chierit o găină", adică i-a dispărut. Dacă ar fi zis "ca să nu chierim cei ce nădăjduim întru tine", poate că mă gândeam că e vorba de o dispariție, dar aşa nu ştiam, era în limbă necunoscută pentru mine.

Patima e acelaşi lucru cu pătimirea?

Nu, eu am vorbit odată aici despre patimi şi nepătimire, nu ştiu dacă vă mai aduceți aminte sau nu ştiu dacă cei care ați pus întrebarea ați fost atunci aici. A pătimi înseamnă a suferi ceva, a fi asuprit de ceva. Se vorbeşte despre "patimile de ocară", despre patimile morale care sunt şapte la număr sau opt după scrierea Sfântului Ioan Casian şi sunt şi patimi care sunt, să zicem aşa, pătimiri. Noi nu suntem foarte precişi în ce priveşte termenii, dar Domnul Hristos a pătimit în înțelesul că a avut de suferit nişte pătimiri, am putea vorbi despre pătimirile Domnului, despre faptul că Domnul Hristos a suferit, a fost răstignit "şi a pătimit pentru noi în vremea lui Ponțiu Pilat", zicem noi. Asta ar însemna mai mult nişte pătimiri decât nişte patimi, iar patimile aşa cum le înțelegem noi din punct de vedere moral sunt devieri de la bine, sunt nişte asupriri de gând, sunt nişte deprinderi în rău, sunt nişte boli ale sufletului, sunt ceva ce ne îngrădesc libertatea. Patimile noastre sunt deprinderi în rău care ne îngrădesc libertatea şi se realizează în general prin deprinderea în păcat, prin păcatul repetat. Sfântul Ioan Damaschin spune că "nu-i bețiv acela care s-a îmbătat odată în viață", dar acela care mereu se tot îmbată acela deja are patima beției şi e bețiv. Acestea sunt patimi care trebuie înlăturate din existența umană. Iar pătimirile pe care le-a suferit Domnul Hristos şi pătimirile pe care le-au suferit mucenicii sunt de altă natură şi acelea sunt binecuvântate de Dumnezeu, prin ele omul merge spre desăvârşire.

Ce se va întâmpla cu cei care sunt străini de dreapta credință?

Noi nu ştim ce face Dumnezeu cu cei care nu se pot folosi de mijloacele pe care ni le-a pus la îndemână Dumnezeu. Ceea ce ştim noi este că Dumnezeu poate să schimbe multe şi Dumnezeu, fiind El atotputernic, poate găsi modalitatea de a-i ajuta şi pe cei care n-au putut să se folosească de mijloacele Harului. Necazul cel mare este nu ce urmează după moarte, ce hotărăşte Dumnezeu - pentru că Dumnezeu fiind bun poate să-i ajute pe oameni mult mai mult, eu cred personal că or să se mântuiască mult mai mulți oameni decât gândim noi că se mântuiesc -, ci că nu se pot bucura de darurile credinței în această viață. Pentru că e un mare dar să te poți bucura de binefacerile credinței. Gândiți-vă de pildă ce lucru minunat este să poți să te rogi, ce lucru minunat este să poți să trăieşti un eveniment prin sărbătorire. Cei necredincioşi nu au aceste bucurii. Sau vă spuneam, când am vorbit odată aici despre disciplinarea minții prin rugăciunea de toată vremea, că am avut aici la Timişoara nişte bucurii pe care eram sigur că numai credința în Dumnezeu le dă şi fără credință nu poți avea bucurii, nu poți ajunge la calitatea bucuriilor pe care le aduce credința.

Aveți un cuvânt pentru necredincioşii care vorbesc despre Dumnezeu?

În Filocalie la Fericitul Diadoh al Foticeii se spune că "nimic nu este mai sărac decât o minte care, stând înafară de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu". Sigur că nu toți oamenii sunt competenți să vorbească despre Dumnezeu, chiar se spune undeva că "singur Dumnezeu poate vorbi cu competență despre Dumnezeu".

Poate fi comparată Ortodoxia cu Umanismul?

Ortodoxia nu poate fi comparată cu nimic, este mai presus de toate. Ortodoxia este şi umanistă, este ridicătoare de om. Noi cunoaştem Umanismul şi cunoaştem nişte lucruri care au apărut în istorie, însă credința noastră e mai presus de tot ceea ce se poate realiza la nivelul omului. Ştiți cum este? Cam cum este cu teologia şi filosofia: teologia este revelată, iar filosofia este la măsurile omului. Tot aşa şi cu Umanismul, e la măsurile omului, iar Ortodoxia este mai presus de lume.

Părintele Cleopa zice că cel mai mare păcat este mândria. Ce părere aveți?

Păcatul cel mai mare e păcatul pe care îl ai, nu-i nici mândria, nici desfrânarea, nici hula, nici altceva, decât acela care-l ai e cel mai mare. Dacă eşti mândru, ai păcatul cel mai mare, dacă eşti iubitor de avere ai păcatul cel mai mare, aşa că personal vorbind în raport cu păcatele personale, cel mai mare păcat e păcatul care-l ai. Nu ştiu dacă mândria este cel mai mare păcat, mai mare decât mândria poate că e necredința în Dumnezeu sau credința eronată din care pot porni şi celelalte. Mândria îl depărtează pe om de Dumnezeu, când eşti mândru nu mai ții seama de Dumnezeu. Dacă ții seama de Dumnezeu, atunci eşti cumva interesat pentru smerenie, pentru că Domnul Hristos ne-a arătat calea cea mai înaltă a fi smerenia. Mândria are fel şi fel de nuanțe, eu v-aş îndemna mai bine să citiți despre ea din Filocalie volumul I la Sfântul Ioan Casian "Despre cele opt gânduri ale răutății", "Slava deşartă" şi la titlul "Mândria" şi în "Scara" Sfântului Ioan Scărarul unde de asemenea sunt capitole şi despre slava deşartă şi despre mândrie.

Cum se face misiune în Biserica Ortodoxă?

Caracterul misionar al creştinismului în Biserica Ortodoxă în general se face în cadrul Bisericii, mai mult o chestiune interioară, o chestiune de schimbare spre bine a celor care sunt deja în cuprinsul ortodoxiei. Bineînțeles că e vorba şi de confruntări cu alte credințe, însă Biserica Ortodoxă, prin împrejurările în care s-a dezvoltat, nu a ajuns să se organizeze destul de bine şi în privința ducerii ortodoxiei în afara granițelor ortodoxiei.

Orice credincios poate să citească Psaltirea?

Da, orice credincios poate să citească Psaltirea.

Ce rol are aceasta asupra vieții creştinului?

De îmbunătățire a minții prin gânduri legate de Dumnezeu. Şi după aceea în măsura în care putem să ne identificăm cu conținutul psalmilor, e un lucru care ne sprijină spre bine. De exemplu eu, v-am mai spus şi altă dată ce psalmi sunt psalmii mei preferați. Psalmul 22 şi psalmul 102. Aceştia formează un întreg de fapt, dacă îi pui cap la cap constați că au acelaşi conținut, conținut care aduce bucurie. Nu înseamnă că toți psalmii trebuie să-i citeşti şi trebuie să identifici, că de fapt psalmii n-au fost scrişi deodată şi psalmistul care i-a scris, sau psalmiştii care i-au scris, pentru că mai mulți au scris psalmi, nu numai David, nu i-au avut în vedere pe toți. Şi fiecare poate să-şi găsească un psalm care să se potrivească mai mult cu el. Iar citirea de pravilă a Psaltirii, să o citeşti odată într-o săptămână - eu de exemplu să ştiți că mă mulțumesc de multe ori cu cei ce citesc odată pe lună, nu au toți posibilitatea. Cine ar putea să citească din Psaltire mai mult? Două categorii de oameni: pensionarii şi şomerii, şi nici unii nici alții nu citesc, mai ales din pensionari, deşi vreme au.

Dacă un om este o fire veselă, trebuie să-şi înfrâneze râsul?

Nu, poţi să râzi de câte ori îţi vine să râzi, numai să nu râzi ca să te găseşti în treabă. Când îţi vine să râzi poţi să râzi, numai să nu râzi de oameni, să nu râzi de lucruri care sunt totuşi serioase. Să ştiţi că şi eu sunt o fire din aceasta care cam râde, şi nu mă gândesc niciodată că am păcătuit că am râs. Într-o traducere a psalmului 20 este "şi i-ai veselit cu zâmbetul feţei Tale", adică despre Dumnezeu zicem că zâmbeşte, deşi Dumnezeu nu are o figură umană aşa cum Domnul Hristos are o figură umană, dar Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu Duhul Sfânt nu ştim cum am putea să zicem că zâmbeşte, dar prin zâmbet înţelegem o deschidere mângâietoare. Şi atunci se poate râde când e cazul de râs. "Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură, plângeţi cu cei ce plâng" (Romani 12, 15) zice Sfântul Apostol Pavel. Sigur că nu poţi avea aceeaşi atitudine totdeauna. Şi apoi depinde foarte mult de structura omului, este câte unul care e mai predispus la râs. Aveam un părinte la noi la mănăstire, Părintele Serafim Popescu, era foarte deschis şi râdea aşa cu poftă. Şi au venit odată unii din Germania şi imediat l-au înregistrat, să-l mai audă şi pe acasă cum râde. A făcut rău? Eu zic că nu a făcut nici rău. Dacă râzi când nu se râde, atunci nu e corect.

Cum vedeţi revigorarea monahismului?

Prin altceva nu ştiu prin ce s-ar putea revigora, decât tot prin sine. Trebuie câştigaţi oameni pentru atitudine, pentru o viaţă care să fie conformă cu învăţăturile Părinţilor, cu tradiţia monahală. Acum se lucrează, trebuie să recunoaştem şi noi monahii, cam cu mulţi improvizaţi, şi asta nu e un lucru care promite pentru viitor. Ar trebui să se formeze oamenii în stilul credinţei, altfel e compromis monahismul pentru viitor. Să ştiţi că cineva care se face călugăr acela ar trebui să nu mai ştie decât de mănăstirea în care trăieşte. Eu de exemplu acuma mă simt cumva în prelungirea mănăstirii, fac un lucru pentru Dumnezeu, am venit să răspândesc nişte gânduri, care trebuie să recunoaşteţi, nu vi le-a mai spus nimeni. Asta e realitatea. Şi nici n-o să vi le mai spună, nu pentru că sunt eu un om extraordinar, însă am nişte preocupări, nici eu nu am auzit de la alţii gândurile acestea. Şi atunci am zis: vin la Timişoara, poate oamenii le uită, dar s-ar putea întâmpla şi să le rămână ceva. Şi v-am mai spus eu, am făcut liceul în Timişoara şi de asta mi-e drag. Acuma e a 14-a cuvântare pe care o ţin în contextul acesta, în sala aceasta. De fapt nicăieri n-am mai ţinut atâtea. Mai am una mâine şi apoi poate s-or sfârşi.

Ce este mai importantă: Tradiţia sau Scriptura?

Biserica creştină s-a format printr-o propovăduire orală şi s-a menţinut secole de-a rândul prin propovăduire orală. Între timp s-au scris Evangheliile şi s-au răspândit şi Evangheliile, dar şi Evangheliile de fapt sunt pe baza unei Tradiţii. Sfântul Evanghelist Luca de pildă, el însuşi spune că s-a informat despre cele ce le prezintă. Aşa încât până la urmă Tradiţia este esenţialul în Biserica noastră Ortodoxă. Contăm pe Tradiţie şi în înţelesul de practică de slujire. De exemplu Sfânta Liturghie este un monument de Tradiţie, nu este un monument al Scripturii. De aceea cei care nu au Tradiţia Bisericii şi care nu recunosc Tradiţia Bisericii mereu vin şi spun: Liturghie, n-are nici o importanţă; spovedanie, ce-i aceia spovedanie, nu trebuie, dacă stai în faţa lui Dumnezeu te iartă Dumnezeu şi fără spovedanie; Preoţie, păi toţi suntem preoţi; cununie, nu există, te înţelegi unul cu altul înaintea lui Dumnezeu. Aceştia sunt oamenii care lovesc în Tradiţie pentru că n-au Tradiţie. Însă pentru noi Tradiţia e tot aşa de sfântă cât e de sfântă Scriptura.

9 mai 1995

Rugăciunea lui Iisus

<<Cuprins

Hristos a înviat! Stimați ascultători, am să prezint acum cel de-al treilea subiect pe care l-am anunțat, şi anume despre "Rugăciunea lui Iisus". Mai întâi o precizare: este cunoscută o metodă de angajare în rugăciune, ca rugăciunea lui Iisus. Cine nu ştie despre ce-i vorba ar putea avea impresia că spunând "rugăciunea lui Iisus" avem în vedere o rugăciune pe care a spus-o Domnul nostru Iisus Hristos. În realitate lucrurile stau altfel. E adevărat că în Sfânta Evanghelie sunt şi nişte rugăciuni rostite de Domnul nostru Iisus Hristos, dar prin rugăciunea lui Iisus înțelegem altceva. Şi anume cei ce ştiu ce înțelegem se gândesc la o rugăciune scurtă, rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", rugăciune cu care sunt datori călugării şi rugăciune pentru care sunt sfătuiți să se angajeze toți credincioşii. Deci voi vorbi despre ceea ce se înțelege în general prin rugăciunea lui Iisus, deci despre rugăciunea de toată vremea. Mie îmi place să-i spun "rugăciunea de toată vremea", pentru un motiv pe care îl veți cunoaşte îndată.

Unii, când se pomeneşte de rugăciunea lui Iisus, spun: "Da, ştiu, e vorba de rugăciunea minții". Alții zic că e vorba de "rugăciunea inimii". De fapt rugăciunea se poate face la trei nivele, deosebit: se poate face oral, rugăciunea gurii, se poate face cu mintea, rugăciunea minții, şi se poate face şi cu inima, cu angajare totală, şi atunci este rugăciunea inimii. Rugăciunea o face fiecare la măsurile lui. Se începe de obicei cu rugăciunea orală, cu rugăciunea gurii, pentru că cei mai mulți credincioşi se roagă vorbind cu Dumnezeu, cu cuvântul vorbit. La nivelul acesta se fac rugăciunile liturgice. De ce? Pentru că rugăciunile liturgice, rugăciunile din biserică, se fac în auzul credincioşilor care sunt de față şi cu scopul de a-i angaja pe cei de față în rugăciune. Rugăciunea particulară se poate face, şi se recomandă chiar să se facă, la nivelul gândului. De ce? Pentru că lupta pentru înlăturarea răului şi pentru realizarea binelui se dă în gând, gândul este temelia tuturor activităților umane. **Toate pornesc de la gând**, şi cele bune şi cele rele îşi au începutul în gând. Ridicările şi căderile se fac în gând. **Cheia vieții duhovniceşti este disciplina minții**, iar metoda de disciplinare este rugăciunea de toată vremea, rugăciunea prin care ne angajăm cât mai des şi cât mai intens. Nu se poate face abstracție de rugăciunea liturgică. Biserica are rânduieli de slujbă pentru fiecare zi, cele 7 Laude care se fac în general prin mănăstiri şi nu se fac la bisericile parohiale. Fiecare zi are rânduială de slujbă de dimineață şi de seară, fiecare credincios trebuie să-şi facă o rânduială de rugăciune de dimineață, o rânduială de rugăciune de seară, şi în cazul acesta pe lângă cele 7 Laude mai avem şi rugăciuni de dimineață şi rugăciuni de seară ca rugăciuni particulare, şi acestea, după caz, se pot face şi cu cuvântul vorbit în auzul celorlalți care se roagă împreună, şi se poate face rugăciunea aceasta particulară la nivelul gândului, deci numai în gând.

Rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" este o rugăciune de completare a rânduielilor liturgice. În mănăstiri în special se fac cele 7 Laude, se citesc Acatiste şi se oficiază şi Sfânta Liturghie, multe din mănăstirile noastre au rânduială ca să se facă Sfânta Liturghie în fiecare zi. Noi nu ne putem închipui o viață liturgică la nivelul gândului, ci totdeauna ne gândim la o viață liturgică la nivelul rostirii pentru angajarea cea din gând. Credincioşii noştri trebuie să ştie că în biserică nu slujeşte numai preotul, că în biserică nu slujesc împreună cu preotul numai diaconii, nici numai cântăreții, ci în biserică trebuie să slujească toți credincioşii. Cuvinte ca "Domnului să ne rugăm", "La Domnul să cerem", "Capetele noastre Domnului să le plecăm", "Să mulțumim Domnului", "Veniți să ne închinăm şi să cădem la Hristos", "Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim", "Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți", "Binecuvântarea Domnului peste voi", "Şi să fie milele marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos cu voi cu toți", toate cer răspunsuri, nu se fac de către unul singur pentru cei mulți, ci se fac de către toți pentru toți câți sunt de față şi pentru toți câți pot fi cuprinşi în rânduiala de slujbă. Prin urmare, în orice caz rugăciunea liturgică se face cu rostire.

Rugăciunea particulară, pentru că nu e necesar să fie auzită de alții - şi când nu e necesar să fie auzită de alții, numai de Dumnezeu - se face la nivelul gândului, la nivelul minții, cu cuvântul vorbit însă nerostit cu vorba auzită. De fapt n-am putea zice că este o rânduială în sensul acesta, adică nu se poate spune că rugăciunea particulară trebuie făcută la nivelul gândului. Se poate face şi cu cuvântul rostit, ori în ce fel ar fi rugăciunea, dar se recomandă să se facă la nivelul gândului pentru că atacurile în general sunt la nivelul gândului. Şi apoi la gândurile noastre trebuie să adăugăm şi simțămintele noastre, care țin mai ales de inimă. Când zici "inimă" zici "locul simțirii". Cei mai mulți oameni ştiu că simțirea este legată cu inima, am putea zice chiar cu inima cea de carne, pentru că noi iubirea de pildă o simțim în piept, n-o simțim în cap. În cap,

în minte, simțim puterea gânditoare, iar puterea simțitoare o avem în piept şi e legată în general de inimă. "Mă bucur din toată inima" zic oamenii, "Vă mulțumesc din toată inima", "Vă mulțumesc din tot sufletul", "Vă doresc binele din toate puterile" şi aşa mai departe sunt nişte expresii care arată că simțămintele sunt în legătură cu inima. Dar am spus că mintea trebuie unită cu inima şi omul trebuie să se reverse în totalitatea lui mai ales în rugăciune.

Totuşi, rugăciunea se face la nivelul posibilităților omului. Pe mine mă întreabă oamenii, mulți dintre ei, "Părinte, cum să mă rog?". La toți le spun: să te rogi cum poți să te rogi. Degeaba i-aş spune: să te rogi într-un fel oarecare, pentru că omul până la urmă se roagă cu capacitatea lui rugătoare. Viața nu ne cere în toate împrejurările toate puterile noastre de angajare, şi din cauza aceasta nici nu realizăm ceva la nivelul cel mai adânc al existenței noastre. Aşa se întâmplă cu rugăciunea în general, aşa se întâmplă cu rugăciunea de toată vremea.

Ce este rugăciunea de toată vremea? Ca să ştim ce este rugăciunea de toată vremea e bine să ne gândim la ceva din rânduiala călugăriei. Când cineva se angajează la viața călugărească şi când i se face intrarea în monahism, în călugărie, în mod solemn, i se dă un obiect care ține de veşmintele călugăreşti. Atunci când i se dă "haina veseliei", cămaşa cea albă, când i se dă reverenda, când i se dă rasa, când i se dă cingătoarea, când i se dă culionul şi camilafca, i se dă şi ceea ce numim noi metanie. Şi când i se dau metaniile celui pregătit pentru viața călugărească, se spune aşa: "Fratele nostru - i se spune numele - primeşte sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, spre rugăciunea din tot ceasul către Hristos". Asta se spune în general în auzul tuturor, pentru toți cei de față, să ştie cei de față că fratele nostru primeşte "sabia Duhului care este cuvântul lui Dumnezeu, spre rugăciunea din tot ceasul către Hristos". Şi după aceea cuvântul se adresează candidatului la călugărie şi i se spune aşa: "Că eşti dator în toată vremea a avea în minte, în inimă, în cuget şi în gura ta numele Domnului Iisus şi a zice <<Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul>>". Prin urmare, de metanii este legată rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", şi rugăciunea aceasta se face având acest suport material pentru lucrarea spirituală care este rugăciunea. I se dau metaniile şi călugărul trebuie să le aibă la el şi să zică mereu, întemeiat pe această metanie, întemeiat pe obiectul acesta, "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Prin urmare obiectul acesta, metaniile, este un suport material pentru o lucrare spirituală care nu se face de la sine, nu se realizează de la sine. Şi atunci omul se ajută şi cu ceva material, cu obiectul acesta pe care avându-l în mână, îşi aduce aminte mai repede că trebuie să zică rugăciunea, iar neavându-l în mână de multe ori se întrerupe din rugăciune, îşi uită de îndatorirea de a avea "în toată vremea în minte, în inimă, în cuget şi în gură numele Domnului Iisus", îşi uită că trebuie să spună "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".

E o îndatorire a călugărilor şi este o metodă de angajare într-o viață superioară pe care noi o recomandăm şi celor care nu sunt călugări. Şi poate că cei care nu sunt călugări au mai multă trebuință de această rugăciune în tumultul existenței lor, în mulțimea ispitelor în care trăiesc, în care îşi duc viața, decât călugării care sunt scutiți cumva şi prin retragerea în care se găsesc de ispitele prin impresiile cele din afară. E adevărat că Sfântul Ioan cel ce a scris "Scara" spune că "e destul şi un singur fir de păr să-ți tulbure vederea". Asta înseamnă că şi o obsesie oarecare pe care ai putea-o avea în gând şi în retragere fiind, trage în cumpănă şi îl poate deruta pe cel care are obsesia respectivă. În Pateric se spune de pildă despre un părinte din pustie că trei ani de zile a fost urmărit de imaginea unei fete arabe pe care a văzut-o cândva în urma secerătorilor adunând spice. Nu putea să-şi scoată din minte gândul, imaginea acelei fete arabe. Sunt realități pe care părinții cei duhovniceşti le-au trăit şi pe care le-au descoperit şi prin care ne îndrumează şi pe noi să ne ferim de tot ceea ce poate să ne deruteze de la gândurile cele bune.

Despre rugăciunea aceasta de toată vremea am aflat pentru prima dată în 1942 de la Părintele Arsenie Boca, Dumnezeu să-l odihnească. Părintele Arsenie Boca viețuia atunci la mănăstirea de la Sâmbăta de Sus, la mănăstirea Brâncoveanu, din care eu fac parte din anul 1953. Era de atunci cu nume mare, era de atunci cunoscut ca un om deosebit, ca un om ieşit din comun. Mai întâi i-am scris o scrisoare la care mi-a răspuns un diacon de la mănăstire din mandatul Părintelui Arsenie şi m-a îndemnat la rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". La câteva luni după aceea am ajuns şi eu la mănăstirea de la Sâmbăta cu gândul să mă fac călugăr. Nu s-a putut, din mai multe motive, între care şi acela că nu aveam pregătire teologică, nu aveam şcoală, eram prea tânăr, aveam 13 ani şi jumătate.

Mitropolitul care a restaurat mănăstirea de la Sâmbăta, Mitropolitul Nicolae Bălan dorea să aibă acolo o mănăstire de intelectuali. Avea deja în mănăstire pe Părintele Arsenie, absolvent de Teologie, absolvent de belle arte şi cunoscător de medicină ca unul care a frecventat şi nişte cursuri de medicină, mai ales de Anatomie şi de Genetică la Facultatea de Medicină din Bucureşti. Venise la mănăstire după ce îşi agonisise cultura respectivă şi pentru că avea o înzestrare deosebită prin existența lui, i-a dat Dumnezeu un dar deosebit, a avut o activitate rodnică în vremea cât a fost la Sâmbăta, pentru că atunci n-a fost stingherit de nimeni în activitatea lui. Dar la scurtă vreme, şi în orice caz după 1948, nu s-a mai putut desfăşura, a plecat de la Sâmbăta trimis fiind de Mitropolitul Nicolae Bălan la mănăstirea Prislop, unde a stat din ?48 toamna până în 1959, când a trebuit să plece din mănăstire, şi după aceea ultimii 30 de ani din viață şi i-a petrecut în Bucureşti şi la Sinaia, unde a şi murit în 1989, în 28 noiembrie, şi a fost înmormântat în 4 decembrie la mănăstirea Prislop de lângă Hațeg.

În 1942 când m-am dus eu la mănăstire la Sâmbăta am vorbit cu Părintele Arsenie despre rugăciunea de toată vremea. Respectiv n-aş putea zice că am vorbit, dar Părintele Arsenie care avea un dar de intuiție şi un dar de a înțelege esențialul în toate chestiunile, mi-a pus în fața rugăciunea de toată vremea, mi-a pus în fața metoda de angajare prin rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Şi m-a învățat s-o zic la nivelul gândului, de la început mi-a spus s-o zic la nivelul gândului, cu gândul. Mi-a spus să zic între respirații, deci fără să inspir, fără să expir, cuvântul "Doamne". Trăgând aerul în piept, odată cu aceasta să zic "Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu". Şi dând aerul afară, odată cu aceasta să zic "miluieşte-mă pe mine păcătosul". Mai mult nu mi-a spus nimic în privința aceasta. Rugăciunea o numea părintele "rugăciunea cu care se mântuiesc călugării". Rugăciunea cu care se mântuiesc călugării pentru că prin rugăciunea aceasta sufletul se eliberează de asupririle de gând, de tot ce poate fi obsesiv, se limpezeşte. Prin rugăciunea aceasta se ajunge la înseninare sufletească, prin rugăciunea aceasta se ajunge la angajare pozitivă, pentru că creştinismul - şi m-aş bucura să rețineți lucrul acesta - nu este doar o credință a înlăturării negativului, chiar dacă e de foarte mare importanță mântuirea în sens de înlăturare a negativului, creştinismul este ceva pozitiv, există un pozitivism al vieții creştine.

Deci prin rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", repetată mereu în minte, se deschid căi de lumină, se deschid perspective duhovniceşti, se deschid înțelegeri mai presus de lumea aceasta, se deschid nişte luminişuri ale sufletului. De fapt nici Biserica, atunci când îi pune în vedere candidatului la călugărie faptul de a se angaja în rugăciunea aceasta, nu discută despre rugăciune, ci îi pune în vedere practica rugăciunii: "eşti dator". "Eşti dator să ai în minte, în inimă, în cuget şi în gura ta numele lui Iisus şi să zici <<Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul>>". Nu se discută despre rugăciune, nu i se dau îndrumări de nici un fel, ci doar i se spune să se angajeze în rugăciune. Părintele când mi-a dat mie în atenție rugăciunea aceasta, nu mi-a spus să mă interesez undeva de vreo carte despre rugăciune, nu mi-a spus să iau legătura cu cineva care ar putea să mă îndrume. Poate că Părintele şi-a dat seama că n-aş găsi un îndrumător, şi să ştiți că nici n-am găsit. N-am găsit nici când n-am căutat, şi nu pentru că n-am căutat. Se putea întâmpla să găsesc pe cineva fără să-l caut, dacă-i vorba. N-am găsit nici când am căutat şi nici eu nu pot fi un îndrumător bun în privința aceasta.

La noi la mănăstire a venit mai anii trecuți, în orice caz după ?89, Mitropolitul nostru de la Sibiu, I. P. S. Antonie, şi mă întreabă - eu fiind duhovnic la mănăstire, deşi nu se spovedesc cei mai mulți la mine, la mănăstire, dar sunt socotit duhovnicul mănăstirii, mă numără alții, eu nu mă prea pot număra - "Ai vreun isihast în mănăstire?" Şi eu răspund: nu am - deci eu nu cunosc să fie vreun isihast în sensul strict al cuvântului, şi am adăugat bineînțeles - şi nici eu nu sunt. Şi atunci Înalt Prea Sfințitul a zis aşa, cam ironic de fapt: "Să ştii că la Sibiu sunt mulți". Deci la mănăstire nu sunt, nici puțini, şi la Sibiu sunt mulți. Cum vine asta că la Sibiu sunt mulți şi la mănăstire nu sunt?

Vine aşa că acuma, în vremea noastră, se interesează mulți despre rugăciunea aceasta de toată vremea, deşi n-o fac mulți nici din aceia care se interesează, realitatea asta e. Şi vor să scoată o revistă, "Isihasmul", cel puțin la Sibiu era preocuparea aceasta, le-am dat şi eu un articol despre rugăciune, din experiența mea, şi nici acuma nu l-au publicat, după vreo patru ani, dar nu că nu-i bun articolul, ci că n-au reuşit ei să facă revista. Şi e preocuparea aceasta, cerc de isihasm, au apărut nişte broşuri în ultima vreme, medicină isihastă. M-a luat groaza când mi-a spus cineva la Sibiu, o domnişoară profesoară de pedagogie, că vrea să facă o întrunire

în Postul Crăciunului la Sibiu şi că mă solicită şi pe mine să vorbesc despre medicina isihastă. Întâi m-am zbătut, că nu merg, că nu pot. "Părinte - zice - venim cu maşina şi vă aducem". Şi eu m-am gândit că dacă le pun condiția aceasta să mă aducă cu maşina nu mă mai aduc şi scap de îndatorirea asta. Şi n-a fost aşa, a spus "Bine, dacă veniți cu maşina, atunci vin". Şi mă pomenesc cu maşina să mă ducă să țin o conferință, numai c-au muiat-o ei până la urmă, că nu despre medicina isihastă, dar să vorbesc eu ceva despre rugăciune în general. Pentru asta m-am angajat foarte bucuros. Şi să ştiți că şi la ce vă spun acuma m-am angajat din proprie inițiativă, am propus eu subiectul acesta socotindu-l în legătură cu ce v-am spus serile trecute şi gândindu-mă că ar putea fi preocupări despre rugăciunea aceasta şi aici, şi cred că sunt, şi mai ales tinerii aceştia care ştiu de yoga şi caută în altă parte ajutor de mântuire decât unde trebuie, ar putea să aibă interes pentru aşa ceva, şi atunci am propus subiectul acesta. Deci mie mi-e drag să vorbesc despre aşa ceva, numai că dacă mă pune cineva să vorbesc despre medicină isihastă, să ştiți că nu pot vorbi. De ce? Pentru că eu niciodată nu m-am gândit că isihasmul ar putea să fie o metodă medicală, o metodă de însănătoşire, de înzdrăvenire. Rugăciunea da, în general, dar nu aşa că dacă o faci într-un fel te faci sănătos, dacă o faci altfel nu te faci. În general despre rugăciune - deci asta să reținem - nu se vorbeşte, chiar dacă sunt cărți, şi cărți mari. Au apărut două volume de Sbornicul, la Alba-Iulia au apărut, cu multe aprecieri în legătură cu rugăciunea. Părintele Arsenie chiar zicea că s-au scris multe cărți şi nu sunt necesare, câte se spun acolo nu sunt necesare, pentru că importantă este angajarea în sine, nu altceva.

Şi cu ceea ce mi-a spus părintele la sfârşitul lui august 1942 - părintele a vorbit cu mine ca şi cu un om mare - am plecat la Timişoara, aici în oraşul acesta, unde mi-am făcut liceul. Şi aici în Timişoara am început să mă ocup şi de ceea ce mi-a spus părintele, să zic "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", cum m-a învățat părintele. Nu am avut o pravilă anume, părintele de fapt nu mi-a spus ca în fiecare zi, o vreme anume să o am pentru rugăciune, să zic rugăciunea aceasta, să zicem aşa, dimineața, sau seara, să o adaug la pravila de rugăciune de dimineața sau la pravila de rugăciune de seara, ci mi-a spus doar să zic rugăciunea, ceea ce am şi făcut. N-am ştiut eu să-mi fac o pravilă, ziceam rugăciuni de dimineața şi de seara, că mama, Dumnezeu s-o odihnească, zicea către mine când plecam la şcoală: "Nu-ți uita de Dumnezeu, nu-ți uita de rugăciune". Asta însemna: nu-ți uita de rugăciune de dimineața, de rugăciune de seara, de rugăciune de la masă, dar mama săraca nu ştia de Filocalie şi de învățături deosebite. Şi cât priveşte rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", angajarea aceasta în rugăciune, o făceam spontan, întâmplător, când îmi venea în gând, ziceam. Când am fost elev de liceu şi mai ales când am fost la şcoală - pentru că eu am făcut mult ca particular la liceu - mă duceam la şcoală din Elisabetin, de acolo de unde locuiam eu, de lângă Piața Bălcescu şi veneam până la Liceul Loga pe jos, cam o jumătate de oră. Mi-am făcut aşa un fel de rânduială ca în fiecare zi, mergând pe drum, când eram singur să zic într-una "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Asta a fost singura pravilă, în rest totul era spontan.

Şi ce rezultate am avut de pe urma rugăciunii? Eu acuma să ştiți că le spun la oameni, îi previn. Mie părintele nu mi-a spus nimic, fii atent că se poate întâmpla asta sau cealaltă. Rugăciunea înainte de a ne face să ne întâlnim cu Dumnezeu, înainte de a ne aduce conştiența legăturii cu Dumnezeu, ne aduce întâlnirea cu noi înşine, **ne descoperă pe noi înşine nouă înşine**. Şi cum ne descoperă? Răscoleşte adâncurile sufletului nostru. Poate ştiți că părinții cei duhovniceşti spun că "rugăciunea este oglinda sufletului". Ce înseamnă asta? Că în cadrul rugăciunii şi în acțiunea de a ne ruga ne cunoaştem măsura la care suntem. Şi să ştiți că măsurile mele au fost căzute tare. M-am întâlnit cu furtuni de gând. Vezi câte un copil cât e de rău, şi zici: domnule, copilul acesta rău n-a putut realiza răutatea asta de la el, a adus-o de undeva. De obicei se spune că copiii sunt oglinda părinților, părinții se pot vedea pe ei în copiii lor, cu calitățile şi cu defectele lor şi există o asemănare cu părinții nu numai cât priveşte figura, ci şi în privința profilului sufletesc. Eu, după ce am aflat de lucrul acesta, am încercat să mă raportez la părinții mei şi la bunicii mei, cât i-am cunoscut. Şi mi-am dat seama că omul de fapt are un spectru vital, adică însumează în el, în viața lui, antecedentele pozitive şi negative ale înaintaşilor lui. Dumnezeu ştie până unde se extinde ființa noastră înainte de a exista noi înşine. În orice caz, aducem şi încărcături negative, şi încărcătura aceasta negativă trebuie rezolvată în noi. Nu-i a noastră, ci e a altora în noi şi trebuie rezolvată în noi. Părintele Arsenie le spunea la oameni să nască sfinți. Cine poate naşte sfinți? Cine-i sfânt. Ori fiind noi cu păcatele pe care le avem, transmitem predispoziții păcătoase şi negative la cei pe care îi aduce Dumnezeu prin noi în lume, uneori ca o pedeapsă pentru noi înşine.

Şi zicând eu "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" am simţit nişte răscoliri de gând. Mă gândeam că toată lumea le are dar nu le spune. Nu m-am consultat cu nimenea, că nici nu ştiam că trebuie, nici nu ştiam să mă consult, au mers aşa lucrurile de la sine. Şi a fost bine că n-am pus niciodată răscolirile de gând în legătură cu rugăciunea, că poate aş fi renunţat la rugăciune. N-am renunţat, şi a fost bine că n-am renunţat. Asta a fost, să zicem, **cunoaşterea de sine prin rugăciune**. Mi-am dat seama de înclinările negative, mi-am dat seama de agoniselile negative, pentru că să ştiţi că la încărcătura negativă cu care venim în lumea aceasta se adaugă şi negativele pe care le acumulăm, în sensul că băgăm în noi fel de fel de impresii, fel de fel de informaţii, fel de fel de lucruri cu care nu ne putem prezenta oriunde şi oricând, şi aceasta şi întâmplător şi de multe ori şi voit. De exemplu cineva care citeşte un roman excitant, îşi bagă el în suflet negative, nişte lucruri care după aceea îl urmăresc. Sfântul Ioan Scărarul spune că rugăciunea poate fi întinată sau spurcată, poate fi furată, poate fi pierdută şi poate fi curată. La rugăciune curată ajung cei care au rezolvat în ei întinăciunile. Dar Sfântul Ioan Scărarul nu spune că dacă ai rugăciune spurcată să nu te mai rogi, ci **prin rugăciune progresezi în rugăciune**. Nu trebuie să te sperii niciodată de ce-ţi vine în minte, nici din cele ce le-ai văzut nici din cele ce le-ai adus din străfunduri de existenţă, important este să vrei să nu le ai. Şi atunci pentru că noi nu suntem capabili prin noi înşine să ne facem rânduială, cerem ajutorul lui Dumnezeu. Mântuirea, am zis, vine prin Mântuitorul. Şi cerem ajutorul Mântuitorului: "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".

Aşa am făcut, cât am făcut, de altfel cât faci atât te ajută. Zice: "eşti dator în toată vremea să ai în mintea ta numele Domnului Iisus". Să ştiţi că nimenea, cred că nici un pustnic din toată lumea aceasta nu reuşeşte să aibă totdeauna mintea la Dumnezeu în înţelesul acesta. De altfel, am să vă spun eu imediat şi o altă definiţie a rugăciunii de toată vremea. Metoda aceasta de rugăciune de toată vremea este o metodă de fapt, este un mijloc de îmbunătăţire sufletească, este un lucru pe care trebuie să-l avem în vedere în sensul acesta că Domnul Hristos nu ne-a dat această metodă în Evanghelie, nici în Tradiţia Apostolică nu găsim o metodă anume, decât prin îndemnul "Neîncetat să vă rugaţi", în Epistola către Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel, unde se spune: "Totdeauna să vă bucuraţi, neîncetat să vă rugaţi, pentru toate mulţumiţi" (I Tesaloniceni 5, 16-18).

Poate unii aţi citit mărturisirile pelerinului rus despre trăirile lui interioare în legătură cu rugăciunea "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi acolo se insistă pentru un anumit număr de rugăciuni, mai întâi 3000, după aceea 6000, după aceea 12000 şi aşa mai departe. E o metodă de fapt. Eu nu cred că trebuie să ne numărăm rugăciunile. Să ştiţi că mie nu mi-e frică să mă duc înaintea lui Dumnezeu şi o să zică Dumnezeu: bine, bine, dar să ştii că tu ai mai fi putut zice de vreun milion de ori "Doamne Iisuse" şi n-ai zis. Sunt sigur. De ce? Pentru că asta e partea mea. Eu cred că Dumnezeu mă miluieşte dintr-o dată, şi mă miluieşte, mă miluieşte şi prin angajarea aceasta, dar nu mi se ţine seamă de lucrul acesta. Lucrul acesta este o metodă. Sau în Sfânta Evanghelie de la Luca, în capitolul 18, chiar în primul verset citim: "Apoi le-a spus lor o pildă cum că trebuie să se roage neîncetat şi să nu se lenevească". Dar metoda a apărut mai târziu. Noi ştim despre metoda aceasta mai ales din vremea isihasmului, din anii isihasmului, din secolul al XIII-lea şi al XIV-lea, în legătură cu Sfântul Grigorie Palama. Mai ştim şi despre rugăciunea aceasta în legătură cu Sfântul Nichifor din Singurătate, tot cam pe atunci, Sfântul Grigorie Sinaitul, Sfântul Ignatie, tot după anul 1000 încoace. Ori rugăciunea aceasta noi sperăm, şi credem, că a fost şi mai devreme, dar mărturii despre ea nu prea găsim. Şi atunci ce înseamnă, că aceia care nu au ştiut şi nu au folosit această metodă nu s-au îmbunătăţit sau nu s-au putut apropia de Dumnezeu? Sau gândiţi-vă: câţi dintre credincioşii noştri ştiu despre rugăciunea aceasta? E drept că pe unde umblu mai spun, şi îi îndemn pe oameni, dar nu se insistă, nu e metodă de circulaţie. Ştiu care-s călugări, şi ştiu şi nu prea zic, şi mărturisesc că nu le stă capul acolo, dar metoda ţine mai mult de călugărie, deşi ar trebui să fie răspândită şi la ceilalţi oameni.

Bineînţeles că rezultatul a fost, până în cele din urmă, şi limpezirea minţii. Acuma să ştiţi că nu sunt un rugător din acela care e copleşit de rugăciune în aşa fel încât să-mi vină numai gânduri extraordinare în rugăciune, îmi mai vin şi gânduri obişnuite. Dar nu-mi pare rău niciodată, dacă îmi vine în gând un binefăcător îl pun înaintea lui Dumnezeu în atmosfera de rugăciune şi zic: Doamne, ajută-l pe cutare, că uite m-a ajutat şi el pe mine, sau îmi vine în minte o poezie frumoasă, o spun şi când mă rog, şi zic: aşa-i Doamne că-i fain? Asta înseamnă îmbunătăţire de viaţă, să ajungi la nişte gânduri care să le poţi prezenta şi să le poţi învălui în rugăciune. Mintea nici nu poate sta neîncetat pe o anumită poziţie, aşa-i făcută de

Dumnezeu să se mute de la unele la altele, să poată face legături. Eu acuma când vorbesc fac nişte legături. De ce fac legături? Păi dacă mintea mi-ar sta numai într-un loc, aş zice numai "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" şi aţi începe să plecaţi de pe aici că nu vă spun ceva interesant, că nu vă spun ceva angajant. Asta-i realitatea. Noi nu trebuie să gândim că lucrurile trebuie schimbate pe un anumit calapod, important este să fim sinceri şi să fim bine direcţionaţi.

Al doilea rezultat a fost că am avut o bucurie - v-am spus eu de când am venit prima dată aici, în cadrul conferinţei despre "Bucuria creştină" - că mergând la şcoală şi zicând rugăciunea aceasta aveam o bucurie de parcă mă ridica cineva pe sus. Această rugăciune se recomandă pentru ceea ce aduce ea mântuitor. Sunt unii care cred că dacă fac rugăciunea aceasta or să ajungă să facă nişte minuni. Să ştiţi că dacă Dumnezeu nu are în plan să facem noi minuni, nu facem minuni, chiar dacă vrem să fim făcători de minuni. În Epistola I-a către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel în capitolul 12, Sfântul Apostol Pavel spune: "Au doar toţi sunt apostoli? Au doară toţi sunt prooroci? Au doară toţi sunt dascăli? Au doară toţi au puterea să săvârşească minuni? Au doară toţi în limbi grăiesc? Au doar toţi pot să tălmăcească? Râvniţi darurile cele mai deosebite şi eu vă arăt o cale care este mai presus de orice altă cale: Toate limbile omeneşti dacă le-aş vorbi, dacă nu am dragoste, m-am făcut aramă sunătoare şi chimval răsunător". Dragostea este pentru toţi, iar darurile extraordinare care sunt harismele le dă Dumnezeu Bisericii prin anumiţi oameni pe care-i alege Dumnezeu, şi El ştie de ce-i alege şi pe cine alege. Nu putem să facem nişte lucruri mari şi minunate pentru simplul fapt că ne angajăm într-o tehnicitate. De altfel rugăciunea aceasta nu este o metodă tehnică, ci este o metodă de angajare. Eu cred că Dumnezeu ne miluieşte chiar atunci când zicem "Doamne miluieşte-mă". Nu zice că trebuie să zicem de o sută de mii de ori "Doamne miluieşte-mă" ca să ne miluiască, ci noi facem lucrul acesta pentru că nu găsim o altă metodă de angajare într-o viaţă duhovnicească autentică. V-am spus ieri seara despre tatăl fiului risipitor. Tatăl fiului risipitor a alergat la fiul care se întorcea şi l-a primit, l-a îmbrăţişat. Şi când el a zis "Tată, am greşit la cer şi înaintea ta, nu sunt vrednic să mă numesc fiul tău, primeşte-mă ca pe unul dintre argaţii tăi" - de fapt nici n-a terminat cuvântul -, tatăl a zis "Aduceţi haina cea mai bună şi îmbrăcaţi-l" (Luca 15, 21-22) şi celelalte. N-a zis: zi de vreo sută de mii de ori aşa, că apoi te iert. De ce? Pentru că Dumnezeu e iubire şi Dumnezeu iartă. Eu cred în iertarea lui Dumnezeu şi sunt nemulţumit de câte ori vine cineva la spovedit şi zice: "Părinte, oare pe mine Dumnezeu mă mai iartă?" Nu există om pe care să nu-l poată ierta Dumnezeu dacă omul se sileşte să părăsească păcatele, să părăsească relele. Dar până eşti în păcate, n-ai cum să ceri iertare de la Dumnezeu şi nici de la oamenii lui Dumnezeu.

Când am ajuns la Teologie a venit vorba despre rugăciunea asta şi îmi spune cineva: "Măi frate, stai, că nu se poate face aşa ceva fără îndrumător, trebuie un îndrumător, un duhovnic". Şi eu n-am găsit nici până atunci şi nici de atunci încoace. Că dacă m-am dus de exemplu la un părinte care era socotit cu viaţă îmbunătăţită şi cu nume mare şi cu cunoştinţă multă, el mi-a spus cunoştinţele tot din cărţi. Pe acelea din cărţi le pot citi eu singur, nu trebuie să mi le spună el, că ce spune Valaam, că ce-a spus cutare care-i zăvorât şi ce-a spus Ignatie Brancianinov. Pe mine mă interesează experienţa, ce ţi-a adus ţie, care zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Ţi-a adus **limpezimea minţii**? Ţi-a adus **liniştea sufletească**? Ţi-a adus **dorinţa de rugăciune**? Ţi-a adus **dorinţa de Dumnezeu**? Ţi-a adus **capacitatea de a ocoli pricinile păcatelor**? Ţi-a adus fermitatea în cunoştinţa de Dumnezeu şi **înlăturarea gândurilor rele**? Ţi-a adus **statornicie în bine**? Ţi-a adus **dorinţa de bine**? Ţi-a adus **dorinţa de depăşire de tine însuţi**? Astea sunt lucrurile pe care le aduce rugăciunea, rugăciunea de toată vremea şi orice rugăciune.

Stimaţi ascultători, însă noi nu putem renunţa la viaţa liturgică pentru rugăciunea de toată vremea, pentru metoda aceasta de angajare prin "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Noi simţim nevoia de înmulţire a gândurilor bune din slujbele noastre. Ce ar fi de exemplu să te duci la Paşti la Biserică şi în loc să auzi "Pogorâtu-Te-ai întru cele mai de jos ale pământului şi ai sfărâmat încuietorile cele veşnice care ţineau pe cei legaţi, Hristoase, iar a treia zi precum Iona din chit ai înviat din mormânt" sau "Păzind pecețile întregi Hristoase, ai înviat din mormânt, Cel ce n-ai stricat cheile Fecioarei întru a Ta Naştere, şi ne-ai deschis nouă uşile raiului", sau "Paştile cele sfinţite astăzi nouă ne-au răsărit, Paştile cele noi şi sfinte, Paştile cele de taină, Paştile cele preacinstite, Paştile cele mari, Paştile Hristos Mântuitorul, Paştile credincioşilor, Paştile care ne-au deschis nouă uşile raiului, Paştile cele ce sfinţesc pe toţi credincioşii", ce ar fi ca în loc de toate acestea să auzi numai "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Nu-i firesc. Firesc este să ne îmbogăţim mintea cu gânduri

sfinte, câte poate cuprinde mintea noastră, şi să ajungem într-o atmosferă care să ne angajeze în felurite simțăminte.

Să ştiți că rugăciunea aceasta "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul" e o rugăciune a începătorului, şi rugăciunea aceasta de fapt trebuie depăşită. Azi dimineață de exemplu, ascultam de pe casetă ceea ce am spus ieri la Facultatea de Teologie. Şi în timp ce ascultam nu ziceam "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", ci ziceam "Slavă Ție Doamne, slavă Ție". E tot rugăciune, şi poate că e mai esențială decât "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". Noi trebuie să avem în vedere şi rugăciunea ecfoniselor de la Liturghie: "Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că Tu eşti sfințirea noastră şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că pe Tine Te laudă toate puterile cereşti şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că Tu eşti Împăratul păcii şi Mântuitorul sufletelor noastre şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că al Tău este a ne milui şi a ne mântui pe noi, Dumnezeul nostru, şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh", "Că Dumnezeul milei şi al îndurărilor şi al iubirii de oameni eşti, şi Ție mărire înălțăm, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh". Toate acestea ni le pun la îndemână slujbele Bisericii noastre. Bineînțeles, ne ajutăm cu rugăciunea aceasta, completăm cele ce nu le putem împlini tot timpul prin rugăciunea aceasta, "că eşti dator în toată vremea a avea în minte numele lui Iisus", dar nu putem să renunțăm la nişte comori de gând, la nişte lucruri care ne aduc bucurie prin ele însele. Şi dacă îți limpezeşti mintea, dacă ajungi să ai mintea curățită de patimi ca să ai Taborul pe care să Se schimbe la față Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în cazul acesta toate vin în lumină. Deci te ajută rugăciunea de toată vremea ca rugăciunea din vremea slujirii să fie o rugăciune înaltă pentru tine, pentru că te-ai pregătit pentru ea. Dacă faci rugăciunea numai de pravilă, adică numai că a venit vremea ei şi o faci ca să o împlineşti nu-i destul. În Pateric se spune: "Călugărul care se roagă numai când se roagă, acela nicidecum nu se roagă". Ce înseamnă asta? Înseamnă că toată viața noastră trebuie să fie o rugăciune, că toată viața noastră trebuie să fie o rugăciune vie. Noi la sfintele slujbe primim adeseori îndemnul să ne rugăm, "Domnului să ne rugăm", dar nu numai îndemnul acesta îl primim, ci primim şi îndemnul "toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm".

Stimați ascultători, am spus lucrurile acestea, dar ele trebuie completate. Şi anume vreau să completez cu o definiție a rugăciunii de toată vremea, în sensul în care o găsim la Sfântul Maxim Mărturisitorul în volumul II din Filocalie, în "Cuvântul ascetic". De ce vreau să spun lucrul acesta? Pentru că Sfântul Maxim Mărturisitorul vede rugăciunea de toată vremea altfel decât într-o repetare deasă şi cât mai neîntreruptă a rugăciunii "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul". N-aş vrea să credeți că eu nu sunt pentru rugăciunea aceasta, sunt pentru rugăciunea aceasta, dar în completare în general, nu în esență. De ce? Pentru că oamenii au şi îndatoriri sociale, oamenii trebuie să-şi vadă de familie, oamenii trebuie să-şi împlinească datoriile de la locul de muncă. Ori rugăciunea aceasta poate fi adusă în legătură cu munca noastră, cu viața noastră, dar să nu uităm cuvântul de la sfintele slujbe "pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm", cuvânt pe care la Sfânta Liturghie îl găsim în trei contexte, şi anume: în contextul "Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria, cu toți sfinții să o pomenim, pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". În traducerile vechi, în rostirile cu care m-am pomenit eu în viața aceasta, ectenia aceasta era prezentată altfel, şi anume: "Pe Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea şi pururea Fecioara Maria cu **toți sfinții pomenindu-o**, pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Acum s-au făcut două ectenii, "...cu toți sfinții să o pomenim" şi apoi "pe noi înşine...". Înainte textul fiind aşa, ne puteam gândi să dăm viața noastră lui Hristos Dumnezeu, toată viața noastră, cum a dat-o Maica Domnului şi cum au dat-o toți sfinții. Noi ne ținem de textul liturgic pe care îl avem şi pe care ni l-a dat Biserica. Acesta ar fi un context. Al doilea context este cel dinainte de rugăciunea "Tatăl nostru": "Unirea credinței şi împărtăşirea Sfântului Duh cerând, pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Iar al treilea context este "Ziua toată, desăvârşită, sfântă, paşnică şi fără de păcat cerând, pe noi înşine şi unii pe alții şi toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm". Aşa ne îndeamnă Biserica. Prin urmare Biserica nu ne cere o singură metodă de angajare în rugăciune, ci ne cere o rugăciune vie, o angajare ca într-un fel de rugăciune în tot ceea ce facem noi pozitiv în această lume. De aceea este foarte important să-şi găsească

omul şi munca pe care o face, ca muncă pe care o poate binecuvânta Dumnezeu şi pe care o binecuvintează Dumnezeu.

Ce ne spune Sfântul Maxim Mărturisitorul în dialogul între un frate şi un bătrân? Fratele îl întreabă pe bătrân: "Părinte, cum se poate ca Sfântul Apostol Pavel, care zice <<Neîncetat să vă rugați>>, cum a putut el să facă lucrul acesta când avea de făcut atâtea, de a îngriji Bisericile, de a se ocupa de credincioşi, de săraci, trebuia să propovăduiască. Cum putea să aibă el rugăciune neîncetată?". Şi atunci Sfântul Maxim Mărturisitorul răspunde: "Fiule, rugăciunea neîntreruptă este a avea mintea pururea lipită de Dumnezeu cu multă evlavie şi cu dor, de a atârna cu nădejdea în El şi de a te încrede în El în orice ai face şi ți s-ar întâmpla". Asta este definiția rugăciunii de toată vremea, după Sfântul Maxim Mărturisitorul. Deci o atitudine de rugăciune, o slujire a lui Dumnezeu prin tot ce faci, prin tot ce gândeşti, prin tot ce vorbeşti. Ar fi ceea ce spune Sfântul Apostol Pavel: "Ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre mărirea lui Dumnezeu să le faceți" (I Corinteni 10, 31). Şi atunci să ştiți, stimați ascultători, că de fapt rugăciunea cea mai înaltă nu e rugăciunea de cerere, ci rugăciunea de preamărire. Noi zicem la Sfânta Liturghie: "Pe Tine Te lăudăm, pe Tine bine Te cuvântăm, Ție Îți mulțumim Doamne, şi ne rugăm Ție, Dumnezeului nostru". Deci Îl lăudăm pe Dumnezeu, Îi mulțumim lui Dumnezeu, Îl binecuvântăm pe Dumnezeu, ne rugăm lui Dumnezeu şi după aceea trebuie să ne şi mărturisim în fața lui Dumnezeu, pentru nedesăvârşirea noastră întru a-L lăuda, întru a-L preamări, întru a-L binecuvânta, întru a-I mulțumi şi chiar întru a-I cere.

Eu aş vrea să vă pun la inimă dorința aceasta de a înmulți rugăciunea, şi asta cu atât mai mult cu cât acuma de curând am aflat că cei care fac yoga de pildă, învață la yoga să spună nişte cuvinte neînțelese de ei. Zice că li se descoperă pe măsură ce le spun, parcă aş vrea să ştiu ce i s-a descoperit la unul sau la altul. A venit la mine la spovedit un tânăr care a fost pe la yoga şi a spus că a învățat acolo să zică o expresie, dar nu-i voie s-o spună. Şi zic: mă, dacă nu-i voie s-o spui şi n-o spui nici la spovedanie, atunci să ştii că nu te spovedeşti cum se cade. Şi atunci el mi-a spus că trebuie să zică "haum". Alții mi-au spus că trebuie să zică "crin", sau "nat", în sfârşit, o mulțime de expresii, mantre sau cum le zic ei. Păi de ce să nu zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul", că asta-i sigur că te duce la bine. Dar alea care nici nu le înțelegi, zici "haum ham ham". Dragă, eu nu vreau să râd sau să râdem, dar asta-i realitatea. Noi trebuie să înțelegem lucrurile, numai aşa le înțelegi dacă le spui pe nume. De ce să zici nişte lucruri care nu le înțelegi, nişte lucruri care nu au nici o importanță pentru tine, şi să nu zici "Doamne, Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul".

Stimați ascultători, cu asta îmi sfârşesc angajamentul pe care mi l-am luat încă din toamnă, că în primăvara aceasta voi vorbi aici despre "Cine este Iisus Hristos?", "Cine este Iisus Hristos pentru mine?" şi despre "Rugăciunea lui Iisus". **Vă pun la inimă să înmulțiți rugăciunea**. Sfântul Marcu Ascetul aşa şi zice: "Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțeşte rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita, Domnul să-Şi aducă aminte de tine". Vă pun la inimă să înmulțiți rugăciunea, vă pun la inimă cuvântul care vi l-am spus serile trecute, cuvântul de la Sfântul Munte care zice: "La Dumnezeu să te gândeşti ca la Dumnezeu nu ca la om şi să-L respiri pe Dumnezeu cum respiri aerul", să înmulțim rugăciunea ca să se înmulțească binele, pentru că "rugăciunea este întărirea lumii" spune Sfântul Ioan Scărarul. Să ne rugăm la nivelul la care ne găsim, chiar şi cu rugăciune întinată, numai să stăruim în rugăciune, că până la urmă se face limpezime în suflet. Vă pun la inimă dorința de a-L preamări pe Dumnezeu, să căutăm să-L preamărim pe Dumnezeu unde ne găsim, că Sfânta Tereza de Lisieux spune în "Istoria unui suflet", în care îşi descrie viața, că se gândea de multe ori că pentru că în iad nu e nimeni care să-L preamărească pe Dumnezeu, îi cerea lui Dumnezeu s-o trimită în iad, ca şi acolo să fie preamăritori de Dumnezeu. Sunteți în situații de a fi în grupuri în care se înjură, de a fi în grupuri în care se spun vorbe necuviincioase, pe care nu le putem noi opri, că-s ca un şuvoi care curge pe lângă noi, sau ca vântul care bate, dar altceva putem să facem: să preamărim noi pe Dumnezeu acolo unde nu e cineva care să-L preamărească. Să ne angajăm în rugăciune, să ne facem datoriile din toate punctele de vedere ca o rugăciune, să înmulțim binele prin tot ceea ce facem.

Mi-a venit în minte acum un cuvânt din Pateric care zice că s-a dus cineva la un pustnic şi când a plecat i-a zis "Iartă-mă părinte că te-am reținut de la rugăciunea ta" şi el i-a zis "Rugăciunea mea, frate, este să te primesc pe tine şi să te petrec cu dragoste". Să facem din toate ale noastre, cât putem, o rugăciune şi atunci se va preamări Dumnezeu, va veni şi pentru noi limpezimea minții, pentru mulți poate că a venit deja, aşa şi trebuie să fie, şi să ne gândim că **rugăciunea are puteri nemărginite**. Însă să nu urmărim niciodată un lucru

anume prin rugăciune, cum ar fi de exemplu să facem minuni, să cunoaştem nişte lucruri cu care după aceea să ne putem lăuda că suntem cunoscători. Când m-am dus eu la mănăstire prima dată, înainte de a mă aşeza la mănăstire, la un singur lucru m-am gândit: să-mi ajute Dumnezeu să Îi slujesc Lui în condițiile în care mă găsesc la mănăstire. Totuşi la început mi-au venit şi nişte gânduri, un fel de nedumeriri, un fel de întrebări, că oare cum voi putea eu să-i ajut pe oameni prin rugăciune. Cum voi putea să-i ajut eu pe oameni la mănăstire? Şi am avut atunci un duhovnic, Dumnezeu să-l odihnească, Părintele Serafim Popescu, şi a zis către mine aşa: "Măi frate, nu te gândi tu cum să-i ajuți pe oameni. Ci pregăteşte-te în aşa fel ca să-i ajute Dumnezeu prin frăția ta". Şi mi-am dat seama că a avut dreptate, aşa am făcut, şi bineînțeles că pe atunci nu m-am gândit, nu m-am putut gândi, că prin agoniseala de cunoştințe şi de experiență câtă o am, voi putea să țin aici în Timişoara 15 cuvântări în folosul oamenilor. Dumnezeu să ne ajute.

Vederea minții este o deducție rațională sau o evidență luminoasă a realității lui Dumnezeu?

Este o conştientizare a prezenței lui Dumnezeu, o vedere a lui Dumnezeu în sensul că Dumnezeu nu poate fi văzut, este o conştientizare a unor lucruri mai presus de lume pe care nu le poți cunoaşte prin deducție rațională, chiar dacă şi deducția rațională este un mijloc de cunoaştere.

Comentați vă rog afirmația Sfântului Ioan Scărarul: "Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea, iar sculându-se aceasta şi înălțându-se la cer, s-a făcut coborârea focului în foişorul sufletului".

E vorba de râvna pentru Dumnezeu, de cunoştința lui Dumnezeu care se revarsă în suflet prin rugăciune şi prin care se ridică sufletul mai presus de sine însuşi şi apoi vine mai multă energie şi mai multă putere de la Dumnezeu, care Se coboară cum S-a coborât Duhul Sfânt în foişorul din Ierusalim.

În cadrul rugăciunilor de seara apare sintagma "sau frumusețe străină am văzut şi cu dânsa mi-am rănit inima".

Da, există această sintagmă, pentru că se întâmplă de multe ori aşa, şi cu mulți. Cu sfinții nu s-a întâmplat aşa. Sfântul Ioan Scărarul spune undeva că cineva a văzut o frumusețe feminină deosebită şi în loc să se coboare s-a ridicat, dând slavă lui Dumnezeu pentru minunățiile pe care le face.

Sfântul Grigorie Palama mărturiseşte că inima este singurul organ trupesc al ființei care face legătura între minte şi trup. Explicați această afirmație.

Dragă, sfinții au gândit în contextul existenței lor, în limbajul în care vorbeau oamenii. Şi Sfântul Isaac Sirul spune un cuvânt care e asemănător cu acesta, şi anume că "Lacrimile sunt puse între minte şi trup ca semne în trup pentru aşezarea minții". Tot aşa ceva cred că gândeşte şi Sfântul Grigorie Palama, că mintea se manifestă în sentimentele inimii.

Explicați vă rog versetul din "Cântarea cântărilor": "Eu dorm..."

"...şi inima mea veghează". Este un cuvânt pe care îl folosesc părinții în legătură cu aceasta, cu angajarea în rugăciune, că chiar şi atunci când dormim, angajați fiind în rugăciune, inima veghează şi se roagă şi când noi nu ştim.

După Sfânta Împărtăşanie care ne uneşte cu Hristos Cel fără păcat, cum mai putem rosti rugăciunea lui Iisus, în care ne auto-numim păcătoşi?

Dragă, în general un om totdeauna în fața lui Dumnezeu se socoteşte păcătos. Şi atunci noi putem să zicem rugăciunea aceasta, pentru că niciodată nu suntem la măsurile acelea ca să zicem că nu mai suntem păcătoşi. Că Sfântul Ioan Evanghelistul spune că "cel ce zice că nu păcătuieşte, acela nu mărturiseşte adevărul".

Explicați cele spuse de Sfântul Ioan Scărarul: "Începutul rugăciunii alungă prin profundul gând atacurile de la începuturile lor. La mijlocul ei cugetarea se statorniceşte în cele spuse şi gândeşte, iar desăvârşirea ei este răpirea la Dumnezeu".

Sunt cel trei trepte ale rugăciunii pe care le vede Sfântul Ioan Scărarul, prima în care se înlătură atacurile de gând, se fac neputincioase gândurile cele rele, a doua când mintea se ridică prin cuvintele rostite, şi a treia în care Dumnezeu se face şi mai evident în conştiința celui ce se roagă.

Sfântul Apostol Pavel se referea la rugăciunea lui Iisus când le spunea corintenilor; "Voiesc să vă spun cinci cuvinte cu mintea mea"?

Nu ştiu, există această afirmație la Sfinții Ignatie şi Calist, însă se poate întâmpla să fie o apreciere a Sfântului Calist. Noi nu ştim pentru că nu cunoaştem explicit metoda aceasta de rugăciune în scrierile care premerg scrierilor isihaste.

Care sunt adevărații nebuni pentru Hristos? Ce e nebunia pentru Hristos?

În general creştinii erau socotiți un fel de nebuni de către păgâni şi a fi creştin însemna după ei a fi nebun. Nu există o metodă de nebuneală pentru Hristos. De exemplu pe aici pe la noi am cunoscut unul care zicea despre el că e nebun pentru Hristos, apăi eu cred că acela era chiar nebun de cum se cade. Te întâlneai cu el şi-ți trântea câte o vorbă aşa, pe care Domnul Hristos cred că n-o putea binecuvânta. Şi atunci nu e vorba de o metodă să devii nebun pentru Hristos, chiar dacă Biserica noastră are, pe Sfântul Simeon cel Nebun pentru Hristos şi pe ucenicul său, în cinstire, noi credem că a fi nebun pentru Hristos înseamnă a fi dezaprobat de oamenii care nu cred în Hristos.

De ce se spune în cadrul Sfintei Liturghii: "Doamne, mântuieşte pe cei binecredincioşi". Ei oricum se mântuiesc.

Bine, oricum se mântuiesc, dar e o rânduială în care ni se atrage atenția pentru o şi mai mare angajare în dorința de mântuire. Cum ar trebui să spună?

Există riscuri în practica rugăciunii inimii?

Cred că nu există riscuri decât la oamenii care nu sunt sinceri cu ei înşişi. Cum ai putea să ai risc dintr-un lucru pozitiv? Zici "Doamne miluieşte-mă" şi să nu te miluiască Dumnezeu, nu se poate. Dar sunt şi nişte devieri, dar nişte devieri care numai prin nesinceritate sau prin lipsa de smerenie pot fi explicate cumva. De pildă Părintele Ioanichie Bălan, într-un manuscris care a constituit începutul cărții "Convorbiri duhovniceşti", adică să zicem prima formă a volumului I din "Convorbiri duhovniceşti", are şi o prezentare foarte curioasă şi foarte interesantă. Şi anume că un părinte, când a fost vorba de schimbarea calendarului, s-a retras în pustie ca unul care n-a fost de acord cu schimbarea calendarului, şi acolo în pustie s-a întâlnit cu un alt pustnic, şi pustnicul acela avea nişte bani să meargă la Ierusalim. Şi el mărturisea cum se gândea el că să-l omoare pe acela cu bani şi să se ducă el la Ierusalim. Aşa ceva eu nu-mi pot închipui că-i poate veni cuiva în minte care ştie că există o poruncă a lui Dumnezeu să nu furi, că există porunca lui Dumnezeu să nu ucizi. Cum poate să-i vină în minte aşa ceva? Şi uite că până la urmă l-a miluit Dumnezeu că n-a făcut-o şi înseamnă că rugăciunea totuşi are eficiență. Undeva tot în "Convorbiri duhovniceşti", în legătură cu un părinte Agatie Popescu din mănăstirea Agapia, spune Părintele Ghervasie Hulubaşi, că părintele acela le spunea la oameni: "Rugați-vă, rugați-vă lui Dumnezeu, roagă-te lui Dumnezeu chiar şi atunci când te duci să faci un rău", adică nu ca să faci răul, ci ca să-ți aduci aminte de Dumnezeu, să nu-ți uiți de Dumnezeu.

De ce trebuie să citim rugăciunile? Nu ar trebui să vorbim cu Dumnezeu cu gândurile noastre aşa cum sunt ele?

Păi încercați să vorbiți cu Dumnezeu cu gândurile voastre, şi o să vedeți că nu le veți putea ridica la măsurile la care sunt rugăciunile pe care le citim.

În ce măsură mă pot identifica cu nişte rugăciuni care au fost compuse de alții?

În măsura în care câştigi şi tu sentimentele altora. Eu de exemplu "Domnul este păstorul meu" (Psalm 22) v-am spus, socotesc că e o rugăciune ca şi când aş fi făcut-o eu. Sunt altele cu care nu mă potrivesc foarte bine, dar în orice caz noi putem să ne cercetăm sentimentele şi să ni le îndreptăm, să ni le apropiem de ceea ce aduc în noi ideile respective.

Cum ne putem menține trează atenția la sfintele slujbe?

Păi n-avem cum, pentru că atenția în general noi nu ne-o ținem trează nu numai la slujbe, mereu nu ni-i trează, totdeauna vagabondează. Şi atunci trebuie să fim cu mai multă atenție, când vedem că ni se duc gândurile în altă parte iar le aducem unde trebuie, iar se duc, iar le aducem, e o luptă, un fel de zdroabă sufletească pe care trebuie s-o ai.

"Prin concentrare radiestezică ne curățim de tot ce este întinat şi primim lumină de la Sfânta Treime". Este aceasta o modalitate mai eficientă decât rugăciunea?

Cred că nu, mai mult o părere de iluminare. Să ştiți că-ți poate aduce vrăjmaşul gândul că eşti luminat şi dacă eşti întunecat. Şi apoi concentrarea nu se face în vederea rugăciunii, ci rugăciunea aduce concentrarea. Adică eu mai întâi nu încerc să mă concentrez ca să mă pot ruga, ci mă rog şi prin rugăciune devin concentrat.

Este conformă radiestezia cu învățăturile Ortodoxiei?

Nu prea cunosc radiestezia, dar am aflat că ideile prin care se introduce cineva în radiestezie în general nu sunt ortodoxe. Dacă e vorba să studiezi ştiința spirituală a lui Rudolf Steiner ca să te învețe el ce ai de făcut şi nu iei aminte la Evanghelie, înseamnă că eşti mai prejos, de Ortodoxie în orice caz, pentru că Ortodoxia este superioară oricărei alte învățături. Să ştiți că şi eu am cunoscut aici în Timişoara, când am fost eu elev de liceu, am fost în legătură cu un cerc de antropozofi, de aici din Timişoara, nu ştiu dacă mai trăieşte cineva din aceia de atunci. Şi bineînțeles că după ce m-am dus la Teologie şi am văzut cât eclectism există şi câtă încercare de sistematizare a unor lucruri care le-au gândit ereticii în special, am părăsit din toate puterile. Acum mă țin de Ortodoxie pentru că sunt sigur că mă duce unde trebuie.

Am învățat la radiestezie că suntem înconjurați de aşa-zise entități malefice care ne agresează şi pe care le putem alunga prin concentrare.

Nu toate influențele negative sunt din puterea vrăjmaşului. Sunt multe influențe negative care au altă explicație. De exemplu Domnul Hristos spune că "din prisosința inimii grăieşte gura" (Matei 12, 34), sau că "din inima omului purced gândurile cele rele" (Matei 15, 19). Ori Domnul Hristos ştia şi El de influențele malefice. În Pateric se spune de pildă că la un părinte s-a dus un frate şi i-a spus: "Părinte, ce să fac că mă luptă dracii". Şi părintele respectiv zice: "Ce zici, frate, pe tine te luptă dracii? Nu se poate, nu se luptă dracii cu noi, ci cu aceia ca Moise şi ca Ilie, patimile noastre sunt dracii noştri". Şi spune undeva tot în Pateric că la un părinte s-a dus un frate că era luptat de duhul desfrânării şi l-a rugat să se roage pentru el. Şi părintele a început să se roage, şi acesta tot nu era liniştit. Se duce din nou şi zice: "Părinte, roagă-te pentru mine că sunt bântuit de duhul desfrânării, te-am rugat să te rogi". Şi atunci părintele s-a rugat lui Dumnezeu mai cu osârdie şi i s-a descoperit, a venit vrăjmaşul şi i-a zis: "Eu de atunci de când ai zis întâi m-am depărtat, numai că el are dracul lui - zice -, lăcomia pântecelui şi somnul mult".

Ce părere aveți despre teozofie şi despre Rudolf Steiner?

Dragă, eu am spus adineaori ce părere am, că i-am părăsit dintr-o dată când m-am dus la Teologie, şi atunci înseamnă că, în orice caz, nu servesc adevărul aşa cum îl ştim noi, adevărul creştin în orice caz nu. Poate încercări din acestea de apropiere de gnosticism, de arianism.

Explicați cuvântul pe care l-a primit cuviosul Siluan pentru timpurile noastre: "Ține mintea în iad şi nu deznădăjdui"

Dragă, este un cuvânt pe care eu nu-l înțeleg, nu l-am înțeles niciodată şi nici acum nu-l înțeleg şi nu-l pot explica. Şi am zis aşa: poate cuvântul acesta a fost valabil pentru Sfântul Siluan, nu pentru alții, şi atunci Sfântul Siluan l-a şi înțeles şi l-a şi urmat. Eu nu cred că trebuie cineva să-şi țină mintea în iad ca să nu ajungă în iad, poate să şi-o țină în rai ca să ajungă în rai.

În ce măsură ne este îngăduit să corectăm comportamentul semenilor atunci când ei ne lovesc prin fapte neconforme cu credința pe care o mărturisesc?

Nu se poate da o rețetă în privința aceasta. Omul nu este o ființă STAS, nu poți să-l tratezi pe fiecare cu aceeaşi măsură. Pe unul îl câştigi cu bunătatea, pe altul îl câştigi cu asprimea, depinde de la situație la situație. În orice caz noi trebuie să fim în general cu inimă de frate în orice îndreptare.

Mai reprezintă încă familia creştină o şansă reală de mântuire în condițiile actuale de dezintegrare a principiilor moral-creştine în lume?

Dacă ne ținem de ce trebuie, reprezintă. Sfânta cununie pentru noi este o Taină şi dacă se urmăresc lucrurile aşa cum sunt prezentate în slujba cununiei, sigur familia creştină este un mijloc de mântuire. Însă, ce-am constatat: sunt preoți, de pildă am întâlnit eu preoți la cununii la care am slujit, care ei înşişi ocolesc punerea în evidență a principiilor de familie. De exemplu când se zice "să te înmulțeşti ca Iacov" nici nu ştiai ce zice, se auzea doar "ca Iacov". Sau am auzit pe unul zicând, în loc de "şi tu mireasă să te înmulțeşti ca Rahila", "să fii roditoare ca Rahila". Dacă cădem de la principii, cădem şi de la realitățile pe care le aduc principiile. Sau de exemplu în slujba cununiei se spune "să se veselească ei la vederea fiilor şi a fiicelor lor", nu zice "la vederea fiului sau a fiicei lor". Aşa că dacă se ține seama într-adevăr de ceea ce vrea Dumnezeu şi de ceea ce vrea Biserica, sigur că familia este un mijloc de mântuire.

La câți ani se intră în viața monahală?

Păi unii intră de pe la 5 ani, 6 ani, de exemplu sunt maici care îşi aduc nepoatele la mănăstire de când sunt mici de tot şi le cresc acolo. Dar acuma se fac şi nişte abuzuri nepermise. De exemplu sunt tineri care merg la mănăstire la 15, 16 ani şi imediat îi face rasofori şi călugări. Nu e corect, pentru că omul nu ajunge să se verifice pe el însuşi. Trebuie lăsat omul să fie verificat, pentru că sunt atâția care nu merg cu vocație monahală la mănăstire, şi atunci înseamnă să încurci omul. Totuşi zic eu aşa acuma, că vârsta la care se intră în viața monahală ar fi vârsta la care se intră în viața de familie. Deci când te poți căsători te poți şi călugări, numai să ştii ce faci.

Dacă strămoşii cuiva au fost din tată în fiu preoți, dar părinții lui nu numai că nu au fost preoți, dar au şi trăit în necurăție şi fără grijă de cele ale sufletului, acela ar mai putea să se gândească să devină preot?

Da, pentru că contează curăția lui, nu cu curăția celorlalți.

Păcatele părinților i-ar putea influența negativ hotărârea sau ulterior viața şi activitatea preoțească?

S-ar putea, în înțelesul acesta că vine cu nişte slăbiciuni pe care el nu şi le poate depăşi.

Ce ne puteți spune despre cei care au deprins rugăciunea de toată vremea în închisori, în lagăre sau în deportare?

Dumnezeu să le ajute, înseamnă că n-au făcut închisoare degeaba.

Părinte, sunt stăpânită de un păcat pe care vreau să-l părăsesc dar deocamdată nu pot. Probabil că nu vreau destul; în acelaşi timp simt nevoia de a fi cu Dumnezeu. Pot să mă rog în această situație sau trebuie să mă îndepărtez de rugăciune?

Nu, niciodată nu trebuie să se depărteze cineva de rugăciune. E singura lui şansă, rugăciunea.

Cum poate fi privită viaţa creştinului în condiţiile cibernetizării şi a informatizării societăţii?

Dragă, viaţa creştinului nu se cibernetizează. Fiecare om îşi duce viaţa la măsurile lui. Folosim cibernetica acolo unde e locul ei.

Vorbiţi-ne despre feciorie.

Fecioria este o metodă de înălţare sufletească pe care Dumnezeu o binecuvintează, dar este o rânduială pentru mai puţini, nu e o rânduială comună. Biserica binecuvintează şi familia şi Biserica binecuvintează şi singurătatea, fecioria, castitatea, faptul de a-ţi crea nişte condiţii de apropiere de Dumnezeu. Îşi alege fiecare ce crede că se potriveşte cu el.

Pentru un începător în credinţă, care ar fi regulile care ar trebui să le urmeze pe această cale?

Eu pentru începători dau un program pe care vi l-am mai spus, cred că ar trebui să vă pun acuma la un examen. Să participe la Sfânta Liturghie duminica şi în sărbători, două ore pe săptămână pentru cineva care crede în Dumnezeu nu-i prea mult. Să înceapă ziua cu rugăciune şi să o sfârşească cu rugăciune, rugăciuni de dimineaţa şi de seara, 5-10 minute dimineaţa, 5-10 minute seara pentru Dumnezeu pentru cineva care crede în Dumnezeu nu-i prea mult. Şi dacă nu-şi găseşte nici timpul acesta înseamnă că Îl neglijează pe Dumnezeu, ori cineva care crede în Dumnezeu nu poate neglija pe Dumnezeu. Să citeşti în fiecare zi două capitole din Noul Testament, chiar dacă nu reuşeşti în fiecare zi, dar acesta-i principiul. Să-ţi păzeşti mintea prin rugăciunea de toată vremea, ce v-am spus eu în seara asta. Şi postul, postul cu mâncare de post în zilele de post. Mai zic eu câteodată că îmi pare bine că nu-s toate zilele de post. Şi după aceea de la Părintele Arsenie, v-am spus, "oxigen, glicogen, somn, să-ţi păstrezi hormonii şi să ai concepţie de viaţă creştină". Acestea ar fi ale începătorului.

Cum trebuie introdus copilul în viaţa liturgică?

Prin participarea la viaţa liturgică, îl înveţi să vină la biserică, să stea acolo, faci ce poţi face, deşi să ştiţi că faţă de alţii care au metode de apropiere a copiilor de biserică, noi suntem cam în urmă. Slujbele noastre sunt pentru oameni mari, nu sunt pentru copii, şi în cazul acesta copilul ajunge cu vremea să se integreze şi să se introducă, întâi se plictiseşte, se mişcă, că nu înţelege. Nici eu nu înţelegeam. Când m-am dus la şcoală la Cluj m-au întrebat colegii mei că eu ştiu, la noi se cântă "ca pe Împăratul" la Liturghie? Şi eu am zis că nu, că de fapt eu nu înţelegeam. Şi când m-am mai dus acasă în vacanţă şi am auzit că se cântă, m-am întors la şcoală şi le-am spus: să ştiţi că şi la noi se cântă. Nu ai cum, aşa progresiv ajungi să te integrezi în viaţa liturgică. Şi abia la Teologie mi s-a luminat mintea în sensul că textele cuprind nişte valori deosebite, cu vremea m-am introdus. Acuma bineînţeles că eu le spun la oameni de la început şi de când pot să le spun, de câte ori mi se dă ocazia, şi că suntem cu toţii împreună-slujitori, dar şi că textele au un cuprins deosebit care trebuie analizat, trebuie aprofundat.

Vă rog să-mi spuneţi ce părere aveţi despre organizaţiile de tineret creştine. Dar despre "Oastea Domnului"?

Dragă, eu am păreri foarte bune despre organizaţiile creştine, numai să-şi ştie competenţa şi limitele, şi am păreri foarte bune şi despre "Oastea Domnului", dacă "Oastea Domnului" este integrată în Biserică şi este îmbisericită. Pentru că există o tendinţă, mai ales la "Oastea Domnului", spre protestantism, spre practici protestante, nu sunt destul de îndoctrinaţi din punct de vedere bisericesc, în sensul că prea puţin e pomenită Maica Domnului, că există o tendinţă de afirmare a binelui pe care-l fac, nu e destulă smerenie. Numai că oamenii pot fi ajutaţi şi pot fi corectaţi. Ei se cred mai buni decât mulţi alţii.

Vă rugăm să ne explicaţi versetul: "Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetoşează de dreptate, că aceia se vor sătura".

Fericiți sunt aceia care caută dreptatea, sunt angajați cumva organic şi fizic în căutarea dreptății, în căutarea faptului de a fi drept, pentru că aceia se vor sătura de dreptate pentru că le va împlini dorința Dumnezeu.

Dacă ați citit "Medicina isihastă" a părintelui Ghelasie, ce părere aveți despre ea?

Dragă, n-am citit-o, v-am spus că era să mă pună să vorbesc despre medicina isihastă, dar eu n-am citit-o, am citit foarte puțin din Părintele Ghelasie, pentru că mi se pare foarte confuz. Ce am citit n-am înțeles. Odată a venit tata la mine la mănăstire şi a zis: "M-a întrebat cutare din sat - şi mi-a spus ce l-a întrebat. Şi eu n-am ştiut să-i spun, da? am zis: las? că mă duc la fecioru? meu la mănăstire şi îl întreb pe el. Şi apoi dacă nu va şti el, poți să nu mai întrebi pe nimeni". Aşa că dacă eu n-am înțeles, cred că mulți nu înțeleg. E o confuzie. În orice caz eu nu cred într-o medicină isihastă, cred într-un isihasm ca metodă de îmbunătățire sufletească şi atâta tot. Sigur că prin credință se pot face minuni şi face Dumnezeu minuni, unde vrea El şi când vrea El. Dar aşa că te angajezi la o metodă care zici că e metodă isihastă şi cu asta ai rezolvat nişte chestiuni, nu cred că se poate vorbi despre o medicină isihastă, cred că nu e corect. Sau de exemplu are nişte metode din acestea, cu grâu încolțit, cu nu ştiu ce. Păi Domnul Hristos a înmulțit pâinile, nu a înmulțit grâu încolțit.

Vă rugăm să ne împărtăşiți părerea dumneavoastră despre muzică.

Muzica este o artă, numai că trebuie şi muzica selectată. Ce-i frumos foloseşti şi ce nu-i frumos îndepărtezi. De exemplu tot aud de muzică rock, şi într-o zi, acuma de curând, cu Părintele Matei când ne-am dus la Blaj, şi a prins cineva la radio un post, pe maşină, şi am zis: închide-l domnule, că asta nu te ridică. Este şi muzică frumoasă, să ştiți că mie îmi place muzica populară, n-am vreme de ea, am şi discuri cu muzică populară, şi nu mi-e frică că nu mă duc în rai. Îmi place foarte mult Felician Fărcaş, îmi place muzica bănățenească, îmi place muzică din Ardeal, de astea ciobăneşti de pe la noi, de unde sunt eu, din părțile Sibiului. Îmi place, dar n-am vreme de ea, Dumitru Fărcaş la oboi, e frumos domnule, ce e frumos e frumos, şi prin toate te ridici dacă vrei să te ridici. Şi poți să şi scazi prin lucrurile care nu le înțelegi sau care te scad pe tine, dar eşti scăzut gata când te scad ele.

Vă rugăm să ne explicați versetul: "Episcopul să nu fie de curând botezat, ca nu cumva, trufindu-se, să cadă în osânda diavolului".

Este vorba despre începuturile creştinismului, când putea cineva, de curând fiind introdus în creştinism, să ajungă şi mare, să ajungă episcop, şi nu era încă destul de consolidat.

Ce părere aveți despre rugăciunile închinate preasfintei inimi a lui Iisus?

Dragă, e o concepție care nu e concepție ortodoxă şi nu e ortodoxă în sensul că noi ortodocşii nu luăm părți din persoana Mântuitorului, chiar dacă-i inima care reprezintă persoana Mântuitorului. Nu ne rugăm inimii Domnului Hristos ci ne rugăm Domului Hristos. Nu avem un Hristos euharistic la care ne închinăm, ci ne închinăm lui Hristos. Cu Hristos euharistic ne împărtăşim. Aşa încât nu ştiu, e prea mult, e prea nefiresc să zici "Inima lui Hristos cea plină de iubire, dă-mi şi mie iubire". De ce să nu zici "Doamne Iisuse Hristoase cel iubitor de oameni, dă-mi putere iubitoare şi mie".

Credeți că este un păcat a te boteza a doua oară?

Păi noi zicem "mărturisesc un Botez întru iertarea păcatelor", nu zicem "mărturisesc mai multe botezuri spre iertarea păcatelor". Dacă te botezi a doua oară înseamnă că Botezul prim îl desconsideri.

În Apocalipsă 13, 8 se vorbeşte despre "locuitorii pământului, ale căror nume nu sunt scrise, de la întemeierea lumii, în cartea vieții". Vă rugăm să ne spuneți pe scurt părerea dumneavoastră despre predestinare.

Nu există o predestinare propriu-zisă, ci există o destinare, şi Dumnezeu ştie ce va fi cu oamenii, noi nu putem să cunoaştem tainele acestea. Există un cadru, un cadru în care te mişti şi în care te formezi. Cadrul

acesta e fixat de Dumnezeu, eu am venit în familia cutare, cu părinții cutare, cu frații cutare, nu e un lucru întâmplător. Am venit în România, n-am venit în America, şi aşa mai departe, acesta-i cadrul destinului, restul depinde de mine dacă-s bun sau rău, nu mă face Dumnezeu rău, că Dumnezeu nu face rele.

Ce părere aveți despre rugăciunea rozarului?

E o metodă de angajare în rugăciune, n-am păreri rele. Se poate întrebuința şi îl întrebuințează mai ales apusenii, catolicii. E o metodă de angajare în rugăciune, aşa cum citim noi Acatistele, aşa fac ei rozarul. Nu cred că sunt mai avantajați cei ca fac rozarul decât cei care fac un Acatist, dar e o metodă de angajare.

Vă rugăm să ne recitați poezia "Cântecul potirului" de Nichifor Crainic.

Când holda tăiată de seceri fu gata,
Bunicul şi tata
Lăsară o chită de spice-n picioare
Legând-o cucernic cu-un fir de cicoare;
Iar spicele-n soare sclipeau mătăsos
Să-nchipuie barba lui Domnul Hristos.

Când pâinea-n cuptor semăna cu arama,
Bunica şi mama
Scoțând-o sfielnic cu semnele crucii,
Purtau parcă moaşte cinstite şi lucii,
Că pâinea, dând abur cu dulce miros,
Părea că e fața lui Domnul Hristos.

Şi iată potirul la gură Te-aduce,
Iisuse Hristoase, Tu jertfă pe cruce,
Hrăneşte-mă carne de sfânt Dumnezeu
Ca bobul în spice şi mustu-n ciorchine
Eşti totul în toate şi toate prin în Tine,
Tu, pâinea de-a pururi a neamului meu.

Din coarde de viță ce-nfăşură crama,
Bunica şi mama
Mi-au rupt un ciorchine, spunându-mi
povestea;
Copile, grăiră, boabele-acestea
Sunt lacrimi de mamă vărsate prinos
La caznele Domnului nostru Hristos.

Apoi, când culesul de struguri fu gata,
Bunicul şi tata
În joc de călcâie zdrobind nestemate,
Ce lasă ca rana şiroaie-nspumate,
Copile, grăiră, e must sângeros
Din inima Domnului nostru Hristos.

Şi iată potirul la gură Te-aduce,
Iisuse Hristoase, Tu jertfă pe cruce,
Adapă-mă sânge de sfânt Dumnezeu.
Ca bobul în spice şi mustu-n ciorchine
Eşti totul în toate şi toate prin Tine,
Tu, vinul de-a pururi al neamului meu.

Podgorii bogate şi lanuri mănoase,
Pământul acesta, Iisuse Hristoase,
E raiul în care ne-a vrut Dumnezeu.
Priveşte-Te-n vie şi vezi-Te-n grâne
Şi sângeră-n struguri şi frânge-Te-n pâine,
Tu, viața de-a pururi a neamului meu.

10 mai 1995